ALL ABOUT HISTORY

Kim Hanedanı

Tüm dünyaya kafa tutan, nükleer güç sahibi aileyle tanışın

TİMUR

Hindistan'dan Akdeniz kıyılarına kadar korku salan fatih

SANATIN TARİHİ

Geçmişten günümüze tarihin en önemli başyapıtları

ANTİK DÜNYA REHBERİ

AYRICA

Karl Marx

Hue Muharebesi

Zaman Yolcusu: Büyük Buhran

NİL'İN YILANI KLEOPATRA

Zehirli bir güç mücadelesi ve hazin aşk macerası Mısır Tanrıçası'nın kaderini belirledi

Kayıp şehir Benin

Afrika'nın görkemli imparatorluğunu keşfedin

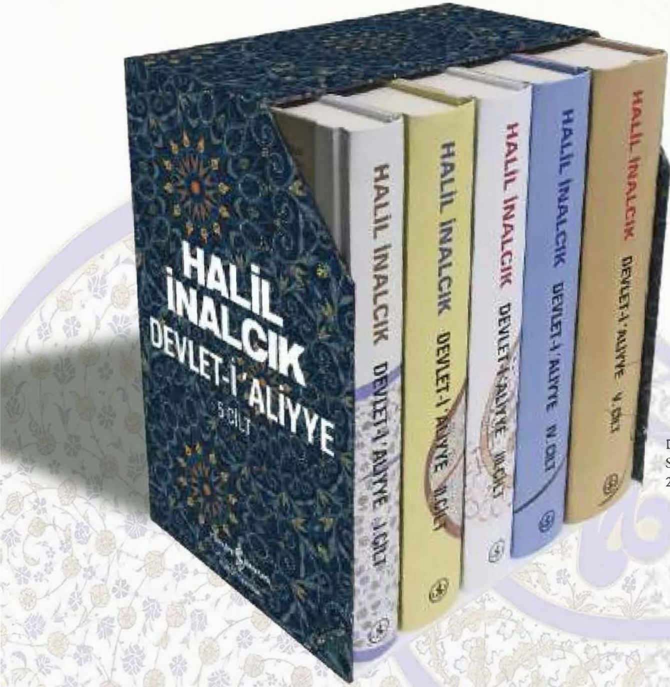
MART NİSAN
2022/02
SAYI: 09
FİYATI: 24,90 TL
KKTC FİYATI: 32,00 TL

Haşhaşiler'in gizemli hikâyesi

Krallıkları dize getiren korkusuz suikastçılar

Osmanlı tarihçiliğinin çağımızdaki en büyük isimlerinden Prof. Dr. Halil İnalcık'ın yarım yüzyılı aşan çalışmalarının ürünü Devlet-i 'Aliyye külliyatını bir araya getirdik. Sert kapaklı ve özel kâğıda 1500 adet basılan Devlet-i 'Aliyye'nin bu özel edisyonunu, numaralandırılmış olarak okurlarımıza sunuyoruz.

Devlet-i 'Aliyye
Sert Kapak (5 Cilt) – Kutulu – Numaralı
2872 sayfa, Ivory , 900 TL

Kurucusu olduğumuz İş Bankası Kültür Yayınları yeni kitaplarla büyümeye devam ediyor.

TÜRKİYE İŞ BANKASI
Türkiye'nin Bankası

iskultur.com.tr facebook.com/iskultur twitter.com/iskultur instagram.com/isbankasikulturyayinlari

Antik Dünya'nın yedi harikasından biri olan İskenderiye Feneri... Sayfa 48'de Klasik Antik Çağ'ın diğer ikonlarını da keşfedebilirsiniz

SESLİ İÇERİK

Her sayımızda sesli içerikler de yer alıyor. Dilerseniz, **sayfa 56 ve 88**'de bulunan karekodları okutarak bu içerikleri dinleyebilirsiniz

MERHABA!

"İçinde uzandığı mavna, yaldızlı bir taht gibi,
Yanıyordu suyun üstünde.
Pupası dövme altındandı;
Mor atlastan yelkenleri öyle hoş kokuyordu ki,
Rüzgârlar sevdalanıp hasta düşmüştü.
Flütlerin müziğine eşlik eden gümüşten kürekler
Suya dalıp çıktıkça, sular da büyülenmiş gibi,
Daha bir hızla seyirtiyordu peşlerinden."

Yunan tarihçi ve biyografi yazarı Plutark'ın yazdıklarından esinlenen William Shakespeare, Mısır Tanrıçası Kleopatra'nın, Marcus Antonius ile buluşmak için çıktığı yolculuğu, *Antonius ve Kleopatra* adlı oyununda bu şaşaalı sözlerle betimliyor. Şüphesiz, Kleopatra'nın yarattığı bu ilk izlenim çok etkili olmuştu ve Romalı generalin aklını başından almıştı. Böylece, Antik Mısır'ın güç peşinde koşan bu ünlü çiftinin cinayet, baştan çıkarma ve ihanetle çevrili trajedisi başladı. İlerleyen sayfalarda onların etkileyici hikâyesine tanıklık edebilir, Kleopatra'nın dramatik ölümünün ardındaki gerçekleri keşfedebilirsiniz.

Kuzey Kore'nin balistik füze denemelerini tekrar başlatmasıyla bu ülke ve tabii ki sahip olduğu nükleer güç yeniden gündemi meşgul etmeye başladı. Dünyanın en çok merak edilen ülkesini bugünlere taşıyan baba, oğul ve torunun sıra dışı yönetim tarzı, politik faaliyetleri ve bunun ülke halkı üzerindeki etkileri eminim çok ilginizi çekecek.

Güney Kutbu'nun keşfi için yarışan ekipler ve yaşanan trajik son beni hep etkilemiştir. Sayfa 56'da bulabileceğiniz bu ilham veren hikâyeyi de mutlaka okumanızı öneririm.

Gelin şimdi birlikte sayfaları çevirip geçmişi keşfetmeye başlayalım.

Mayıs ayında, yeni sayımızda tekrar görüşmek üzere...

Gökhun Sungurtekin

BU SAYIYI OKURKEN...

84 **En çok eğlendiğim an:**
Haşhaşiler'in, nazik ve bir o kadar da ikna edici sıra dışı barış teklifi

42 **En çok şaşırdığım an:**
Timur'un, belki de Hitler'in Sovyetler Birliği'ni işgaline yol açan laneti

62 **En çok hüzünlendiğim an:**
Arkadaşlarını yavaşlatmamak için Antarktika'da ölüme yürüyen kâşif

HISTORY WAR
MART-NİSAN-MAYIS SAYISI
BAYİLERDE!
POSTER HEDİYELİ!

Eski sayıları satın almak için:
www.dergiburda.com

Bize yazın
allabouthistory@doganburda.com

Takip Edin
@allabouthistoryturkiye

ALL ABOUT HISTORY

İÇİNDEKİLER

SAYI 09

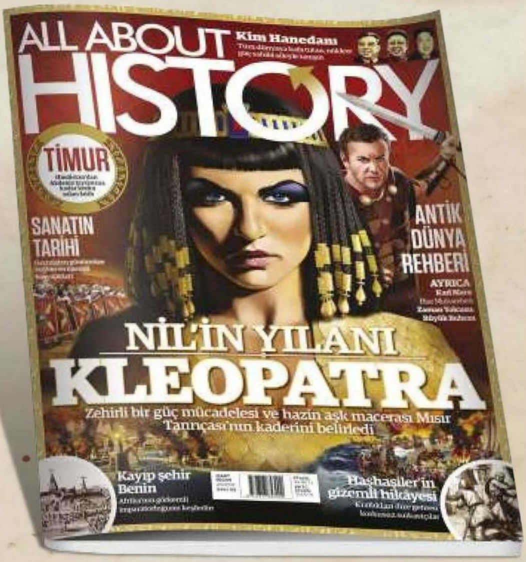

ÖZEL SAYI HEDİYELİ ABONELİK FIRSATI!

Hemen abone olun!

6 sayı (1 yıllık) abonelik ile **Fotoğraflarla 20. Asır Özel Sayısı** hediye

149,40 TL

ÇAĞRI MERKEZİ
(212) 478 03 00

E-POSTA
abone@doganburda.com

İNTERNET
www.dergiburda.com

- Kampanya stoklarla sınırlıdır. Doğan Burda kampanya koşullarını değiştirme ve kampanyayı bitirme hakkını saklı tutar.
- Kampanyada belirtilen koşullar www.dergiburda.com sitemizden yapılan satışlar için geçerlidir.

DB

ALL ABOUT HISTORY

YAYINCI
Doğan Burda Dergi Yayıncılık ve Pazarlama A.Ş.

İcra Kurulu Başkanı
Cem M. Başar

Yayın Direktörü (Sorumlu)
GökhunSungurtekin

Grafik Tasarım
Hasan Kaya

Yayına Hazırlayan
Deniz Özbatur

Katkıda Bulunanlar
Erhan Kanyılmaz, Cem Şancı, Arzu Uzunali, Cenk Tarhan, Samet Küçük, Utku Durmuşoğlu

Etkinlik ve Proje Direktörü
Ali Erman İleri

Kurumsal İletişim Müdürü
Funda Demirci Ayan

YÖNETİM
Satış ve Dağıtım Direktörü Egemen Erkorol
Finans Direktörü Didem Kurucu
Üretim Planlama Direktörü (Tüzel Kişi Temsilcisi) Yakup Kurtulmuş
Dijital İçerik Direktörü Eren Demir

REKLAM
Grup Başkanı NisaAslı Erten Çokça
Grup Başkan Yardımcısı Seda Erdoğan Dal,Işıl Baysal Turan
Satış Koordinatörü Burcu Acavut, Burcu Kevser Karaçam
Satış Müdürü İpek Tunalı,
Reklam Teknik Müdürü Ayfer Kaygun Buka
☎ 0212 336 53 61-62

REZERVASYON
Rezervasyon ☎ 0 212 336 53 00 - 57 - 59
Rezervasyon Faks 0 212 33653 92 - 93
Hedef Sayfalar Reklam Koordinatörü Aysel Şener
☎ 0 2 12336 53 70 Faks 0 212 33653 91
Reklam Bölgeler Satış Müdürü Hülya Erdoğan
☎ 0 212 336 53 72 Faks 021 2 336 53 91
Ankara Reklam Satış Koordinatörü Sezinur Balıkçıoğlu
Ankara Reklam Satış Müdürü Beliz Balıbey
☎ 0 3 12577 31 56

ANKARA TEMSİLCİSİ
Erdal İpekeşen ☎ 0 3 1257731 56

ULUSLARARASI REKLAM SATIŞ TEMSİLCİLERİMİZ
Burda Uluslararası
İtalya. Mariolina Siclari
☎ +3 9 02 91 32 34 66, mariolina.siclari@burda.com
Burda Community Network
Almanya/Merkez: Vanessa Noetzel
☎ +49 89 9250 3532, vanessa.noetzel@burda.com
Michael Neuwirth
☎ +49 89 9250 3629 michael.neuwirth@burda.com
Avusturya/İsviçre: Goran Vukota
☎ +41 44 81 02 146, goran.vukota@burda.com
Fransa/Lüksemburg: MarionBadolle-Feick
☎ +33 1 72 71 25 24, marion.badolle-feick@burda.com
İngiltere/İrlanda Jeannine Soeldner
☎ +44 20 3440 5832, jeannine.soeldner@burda.com
ABD+Kanada+Meksika. Salvatore Zammuto
☎ +1 212 884 48 24, salvatore.zammuto@burda.com

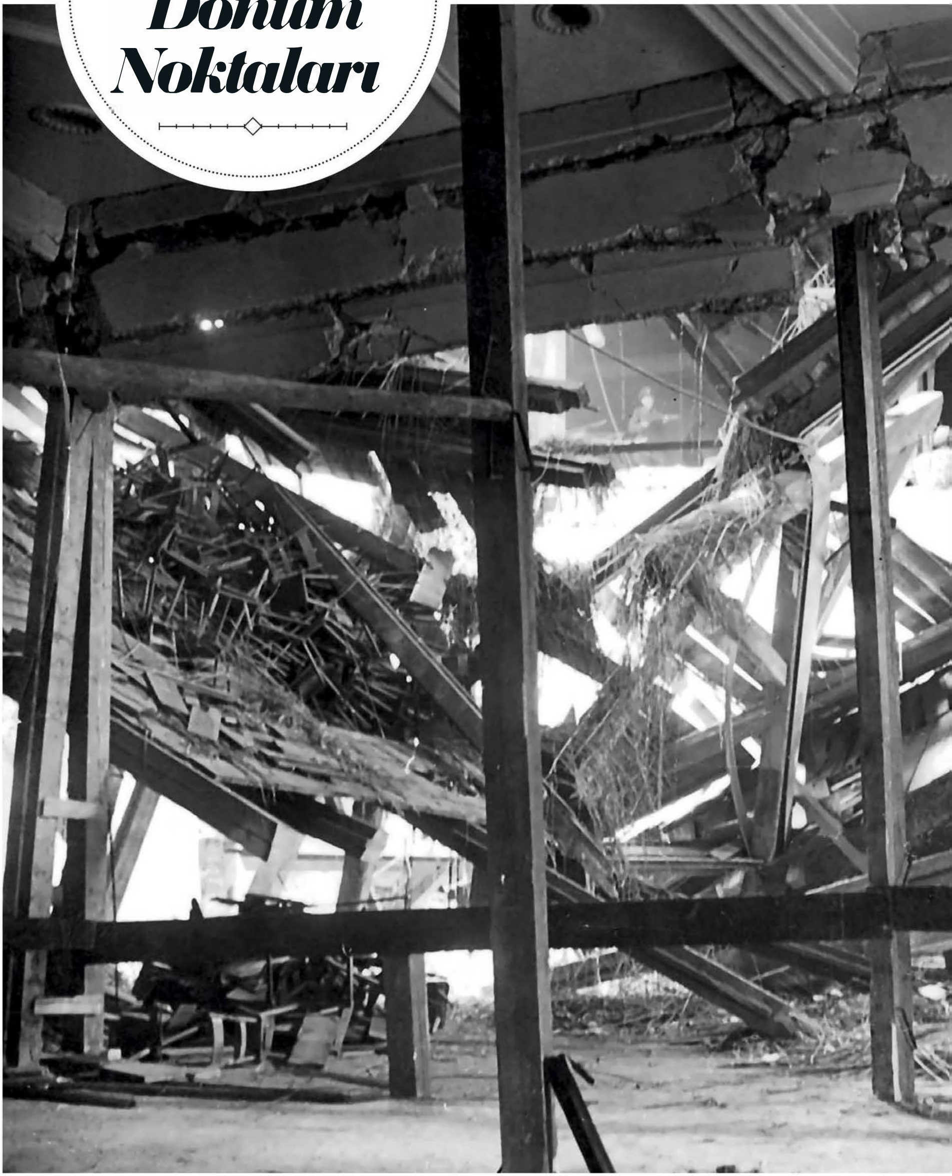
YÖNETİM YERİ
Kuştepe Mah. Mecidiyeköy Yolu Cad. No. 12
Trump Towers Kule 2 Kat 21-22 34387 Şişli - İstanbul
☎ 0 212 410 32 00 F
Baskı: Bilnet Matbaacılık ve Yayıncılık A.Ş.
Dudullu Org. San. Bölgesi 1. Cad. No: 16 Ümraniye - İstanbul
☎ 444 44 03 **Faks** 0 216 365 99 07-08 www.bilnet.net.tr
Dağıtım: Turkuvaz Dağıtım Pazarlama A.Ş.
DB Okur Hizmetleri Hattı
☎ 0 212 478 0300 okurhizmetleri@doganburda.com
DB Abone Hizmetleri Hattı
☎ 0 212 478 0300 **Faks** 0 212 410 3 5- 12 - 13
E-posta abone@doganburda.com **Web** www.doganburda.com
Çalışma saatleri
Her gün saat 9.00-22.00 arasında hizmet verilmektedir
Yayın türü: Ulusal, iki aydabir

FIPP üyesidir

© All About History Doğan Burda Dergi Yayıncılık ve Pazarlama A.Ş. tarafından T.C. yasalarına uygun olarak yayımlanmaktadır. Dergide yayımlanan yazı, fotoğraf, harita, illüstrasyon ve konuların her hakkı saklıdır. İzinsiz, kaynak gösterilerek dahi alıntı yapılamaz.

FUTURE Bu dergideki makaleler All About History adlı dergiden Türkçeye çevrilmiştir. Bu yayının telif hakkı ve lisansı, Birleşik Krallık merkezli Future plc grup şirketi Future Publishing Limited'a aittir. Tüm hakları saklıdır. Future plc grubu tarafından yayımlanan dergiler hakkında bilgi almak için www.futureplc.com adresini ziyaret edebilirsiniz.

Dönüm Noktaları

9 Kasım 1939

HİTLER ÖLÜMDEN DÖNDÜ

Adolf Hitler, Birahane Darbesi'nin 16. yıldönümünde Münih'te yaptığı bir konuşmadan sonra gerçekleşen suikast girişiminden kıl payı kurtuldu. Georg Elser, konuşmacı platformunun arkasına bir bomba yerleştirmişti. Bomba, Hitler ayrıldıktan 12 dakika sonra patlayarak sekiz kişinin ölümüne, 62 kişinin de yaralanmasına neden oldu. Bu olaydan sonra Elser hapse atıldı ve sonunda 1945'te Dachau toplama kampında öldü.

19 – 20 Kasım 1985

CENEVRE ZİRVESİ

İsviçre'deki Cenevre Zirvesi'nde ABD Başkanı Ronald Reagan ve Sovyetler Birliği Genel Sekreteri Mihail Gorbaçov ilk kez bir araya geldi. Zirvenin amacı, ABD ile Sovyetler Birliği arasındaki nükleer silahlanma yarışını biraz olsun yavaşlatmaktı. Cenevre Zirvesi, her iki tarafın da nükleer silahlarını azaltacağına dair güvence verdiği ortak bir bildiriyle sona erdi.

© Getty Images

Sanat

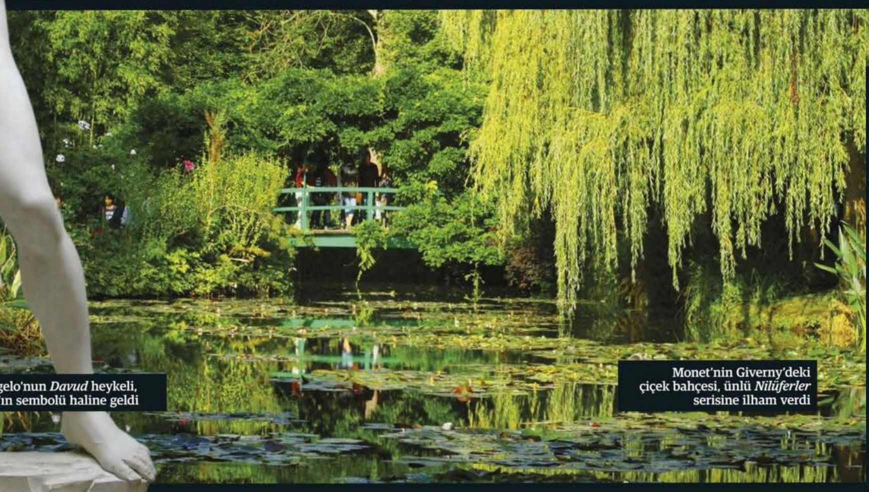
TARİH BOYUNCA RESİM VE HEYKEL

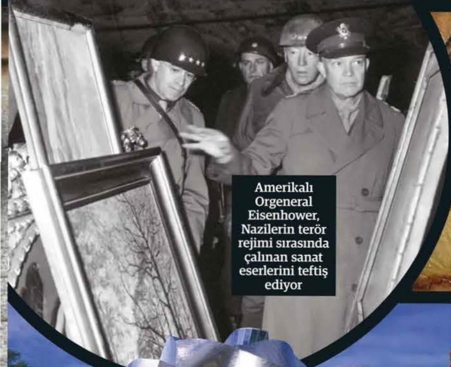
Gerçek kimliği bilinmeyen gizemli Banksy'nin hicivli grafiti sanatı tüm dünyayı büyüledi

Michelangelo'nun *Davud* heykeli, Rönesans'ın sembolü haline geldi

Monet'nin Giverny'deki çiçek bahçesi, ünlü *Nilüferler* serisine ilham verdi

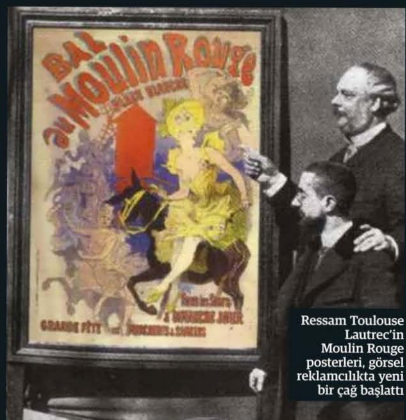
Amerikalı Orgeneral Eisenhower, Nazilerin terör rejimi sırasında çalınan sanat eserlerini teftiş ediyor

Tarihi 40.000 yıl öncesine dayanan ilk mağara resmi

Guggenheim Müzesi, dünyanın en çok hayranlık uyandıran mimari eserlerinden biridir

Ressam Toulouse Lautrec'in Moulin Rouge posterleri, görsel reklamcılıkta yeni bir çağ başlattı

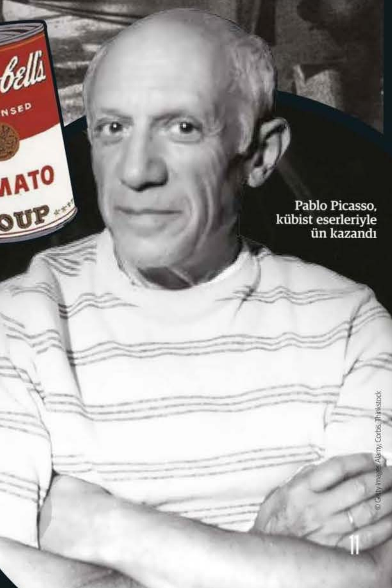

Paskalya Adası'ndaki bu devasa taş kafalar, Rapa Nui halkının atalarını onurlandırmak için inşa edildi

Resim içinde resim... Hollandalı ressam Vermeer, yaşadığı süre boyunca bu tablosunu satmayı kesinlikle reddetti

Pablo Picasso, kübist eserleriyle ün kazandı

© Getty Images, Alamy, Corbis, Thinkstock

Tarih boyunca sanat

WILLENDORF VENÜSÜ

AVUSTURYA MÖ 28000 - 25000

20. yüzyılın başlarında keşfedilen *Willendorf Venüsü*, adını heykelin bulunduğu yerden alıyor. Arkeologlar, heykelin tarihinin MÖ 28000 ila MÖ 25000 yıllarına kadar uzandığını tahmin ediyor ve bu da onu şimdiye kadar keşfedilen en eski heykellerden biri yapıyor. Kesin olmamakla birlikte, kadının doğurganlık bölgelerine vurgu yapılışından yola çıkılarak, bir doğurganlık sembolü olduğu varsayılıyor.

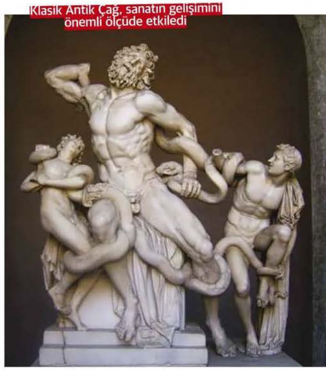

Paleolitik dönemden günümüze gelen *Willendorf Venüsü*, bulunan en eski heykellerden biri

Helenistik sanat

ANTİK YUNANİSTAN
MÖ 323-30

Yaratılışından uzun yıllar sonra bile sanatçıları büyüleyen az sayıda eser vardır. *Laocoön ve Oğulları* ile *Milo Venüsü* gibi Helenistik sanat örnekleri, aradan geçen yüzlerce yıla rağmen sanatçılara ilham kaynağı olmaya devam ediyor. 1506'da Roma'da bulunan *Laocoön ve Oğulları* heykelinde ne yazık ki figürlerin birkaç uzvu eksikti. Bunun üzerine Papa'nın mimarı Bramante, heykeltıraşların eksik olan uzuvları tamamlaması için bir yarışma düzenledi. Fakat daha sonra, eklenen bu uzuvlar kaldırıldı.

Klasik Antik Çağ, sanatın gelişimini önemli ölçüde etkiledi

Zaman çizelgesi

- **Willendorf Venüsü** 1908'de, arkeologlar Paleolitik dönemden kalma bu kadın heykelini keşfeder. **MÖ 28000-MÖ 25000**
- **Mısır'ın Eski Krallığı** Sanat, Antik Mısır'da iyice serpilip gelişir. Dördüncü Hanedan döneminde kültürel yaratıcılık zirveye ulaşır. **MÖ 2868-MÖ 2181**
- **Örnek alınan sanat** Sanat, Antik Yunan'da zenginleşir. Bu yaratıcı dönem, sonraki yüzyıllarda Rönesans için büyük bir ilham kaynağı olur. **MÖ.130- MÖ 100**
- **Kopyacı Romalılar** Romalılar, *Laocoön ve Oğulları*'nı Antik Yunan'dan kopyalayarak yeniden yaratır. Günümüzde, Antik Yunan ve Roma dönemlerinden kalan sanat eserlerini Klasik Antik Çağ eserleri olarak adlandırıyoruz. **MÖ 27- MS 68**
- **Roma bir günde inşa edilmedi** Klasik Antik Çağ'da Roma'nın Kolezyum ve Pantheon'u inşa edilir. **MS 70-MS 125**
- **El Hamra** El Hamra 9. yüzyılda inşa edilmiş olsa da yüzyıllar boyunca sürekli restore edilir. **9. yüzyıl**
- **Sanat yeniden doğdu** Sanatın "yeniden doğuşu" olarak kabul edilen Rönesans döneminde sanatçılar Antik Çağ'a ait sanat eserlerinden ilham alırlar. **15-17. yüzyıl**
- **Belvedere gövdesi** Kim tarafından yapıldığı hâlâ bilinmeyen Belvedere gövdesi, Vatikan koleksiyonundaki yerini alır. **16. yüzyıl**
- **Ne kadar büyük o kadar iyi** Barok sanat, Rönesans'ın abartısız zarafetini alır ve süsleme konusunda sınırları zorlar. **16.-17. yüzyıl**
- **Edo dönemi** Batı sanatı daha gösterişli ve stilize bir hal alırken Japonya'da Hiroshige ve Hokusai gibi sanatçıların eserler verdiği Edo dönemi başlar. **17.-19. yüzyıl**
- **Temellere dönüş** Çılgın bir dahi olarak kabul edilen Messerschmidt'in heykelleri, barok sanatın aşırılığından neoklasizmin sadeliğine geçişi mükemmel bir şekilde yansıtır. **1736-1783**

MÖ 28000 | MÖ 2868 | MÖ 130 | MÖ 30 | 0 | 100 | 800 | 1500 | 1600 | 1700 | 1800

Belvedere gövdesinin Antik Çağ'dan kaldığı düşünülüyor

Sanatın kültürel bir anlam ifade ettiği ilk medeniyet Antik Mısır'dı

Japon sanatçı Hiroshige'nin portresi

El Hamra'daki Mağribi sarayında muhteşem mozaikler bulunuyor

El Hamra Sarayı

İSPANYA 9. YÜZYIL

9. yüzyılda bir Mağribi kalesi olan El Hamra, kısa sürede bakıma muhtaç hale geldi ve 11. yüzyılda restore edildi. Restorasyonun ardından dünyanın mimari harikalarından biri olarak kabul gören El Hamra'nın ihtişamıyla bugün bile boy ölçüşmek zor. 1492'de Katolik hükümdarlar Ferdinand ve Isabel'in, Granada'yı fethetmesiyle Hristiyanlar saraya sahip çıktı.

Sistine Şapeli'nin dünyaca ünlü tavan resimleri

Sistine Şapeli

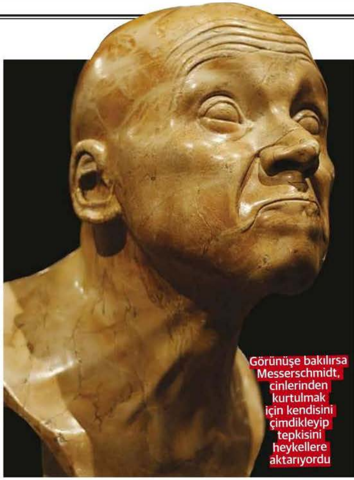
İTALYA 1508-1512

Rönesans sanatçısı Michelangelo'nun Sistine Şapeli'nin tavanındaki resimleri, tüm görkemiyle ziyaretçilerini karşılıyor. 1508-1512 yılları arasında eserini tamamlayan Michelangelo'nun, Belvedere gövdesi olarak bilinen antik bir heykelden çokça etkilendiğini biliyoruz. Tavandaki en ünlü fresk olan *Adem'in Yaratılışı*'nda Adem'in vücudunu çizerken Belvedere gövdesinden esinlenmişti. Michelangelo, sanat camiasında el üstünde tutulan bu tavan şaheserini nedense hiç içine sindiremedi. Bu işin bir parçası olmaktan o kadar rahatsızlık duymuştu ki şapelin bir başka süslemesi olan, yine dünyaca ünlü başyapıtı *Kıyamet Günü*'nde kendi portresini sefil bir şekilde resmetti.

MESSERSCHMIDT

AVUSTURYA 1736-1783

Çılgın sanatçılardan söz edip de tarihin en kaçık isimlerinden biri olan Franz Xaver Messerschmidt'i atlamak olmaz. Çağdaşlarından birinin aktardığı bilgiye göre Xaver, orantıya dair çok şey bildiği için kendisine dadanan ve onu sakat bırakan bazı cinler olduğunu iddia ediyordu. Sanatı da aslında bu deliliğinin bir dışavurumuydu. Bu cinleri kovmak için karakter kafaları olarak bilinen bir dizi büst yaptı. Bu hikâyenin doğruluğu su götürse de Messerschmidt'in 18. yüzyıl sonlarında baroktan neoklasik sanata geçişte çok önemli bir role sahip olduğuna şüphe yok.

Görünüşe bakılırsa Messerschmidt, cinlerinden kurtulmak için kendisini çimdikleyip tepkisini heykellere aktarıyordu

Sanatçı Courbet, kendi tablosunda tam merkezde yer alıyor

Aynadaki adam

FRANSA 1853

Acaba kendi portresini yapmayan bir sanatçı var mıdır? Fransız ressam Gustave Courbet'nin otoportreleri, sanat camiasındaki saygınlığının en önemli nedeniydi. 1855'te, kendisini resmin tam ortasında, bir tuvalin önüne oturmuş şekilde gösteren *Ressamın Stüdyosu* adlı eserini yarattı. Resimde, Courbet, arkasında duran çıplak kadının ve tuvale taparcasına bakan küçük bir çocuğun hayranlık, her iki yanındaki bir yığın erkeğin ise saygı dolu bakışlarıyla çevrili. Hakkında pek çok yorum olsa da eserin mizahi doğası, Courbet'nin kendine güveninin tipik bir örneği olarak görülüyor.

Kendin ol
Realist hareketin babası Gustave Courbet, 19. yüzyıl otoportresini mükemmelleştirir.
1819-1877

Courbet, yapıtlarının çoğuna kendisini de dâhil etti

***Çığlık* tablosu**
Edvard Munch sırasıyla yağlı boya, pastel, tempera ve litografi teknikleriyle kötü şöhretli dört sanat eserini yapar.
1893

Dali'nin başyapıtı
Salvador Dali'nin 1929'da ünlü yönetmen Luis Buñuel ile çektiği sürrealist film Bir Endülüs Köpeği'nden sonraki belki de en ünlü eseri *Belleğin Azmi*'dir.
1931

Savaş sanatı
May Ray'in ilham perisi ve modeli Lee Miller, İkinci Dünya Savaşı'nda öldürülen askerlerin duygusal fotoğraflarını çekerek savaş fotoğrafçılığı yapmaya başlar.
1939-1945

Pop yap
Savaşlardan sonra hızlı bir gelişim sürecine giren toplum, radikal bir şekilde pop art'a yönelir.
1950'ler - '60'lar

Dünyanın en saygın ve unutulmaz pop sanatçılarından biri olan Roy Lichtenstein

Banksy
Anonim grafiti sanatçısı Banksy, dünyanın dört bir yanındaki şehirlerde kışkırtıcı ve politik grafitiler yapmaya devam ediyor.
1992-Günümüz

1900 — 1920 — 1940 — 1960 — 1980 — 2000

Empresyonizm
Geleneklere uymayan sanatçılar empresyonizme yönelince resim sanatı daha çağrışımsal bir hâl alır ve fırça darbeleri daha yumuşak olmaya başlar.
1870'ler - 1880'ler

Yeni bir dünya
Özellikle İngiliz sanatı, Birinci Dünya Savaşı'ndan büyük ölçüde etkilenir.
1914-1918

Sanat karşıtı tepki
Savaşa ve siyasete tepki gösteren Dadaistler, kendilerini sanat karşıtı ilan edip görsel bir isyan başlatır.
1916-1923

Dada hareketi, klasik sanat anlayışı ve edebiyata karşı devrimci bir hareketti

Çıplak gerçeklik
En ikonik modern sanatçılardan biri olan Lucian Freud, objektif ve yalın bir dürüstlükle, keşif amaçlı çıplak resimler çizer.
1951-2011

David Hockney
İngiltere doğumlu sanatçı David Hockney yüzlerce sanat eseri üretiyor. Çalışmaları arasında su temasını yoğun olarak kullandığı bir seri bulunuyor.
1960'lar-Günümüz

Sanat için sanat
Damien Hirst'ün, üzeri 8601 adet elmasla kaplı *For The Love Of God* adlı kafatasını gören sergi ziyaretçileri, hayretlerini gizleyemedi.
2011

Empresyonizm

FRANSA 1870'LER

Dönemin geleneksel sanat akımları tarafından alay konusu edilen ve hor görülen empresyonist sanatçılar eserlerinde, zaman içinde tek bir ânı yakalamaya çalışıyorlardı. Monet, Degas ve Renoir gibi değeri bilinmemiş sanatçıların başını çektiği bu sanat akımı, aynı zamanda kadın sanatçıların da aktif olabildiği ilk hareketlerden biriydi. Mary Cassatt ve Berthe Morisot gibi pek çok saygın kadın empresyonist sanatçı vardı.

Naziler, dejenere olduğunu düşündükleri eserleri sergilediler

Dejenere sanat

ALMANYA 1937

Birinci Dünya Savaşı, Dada hareketinden sürrealizm ve ekspresyonizme kadar Avrupa'daki birçok sanatsal hareketin motivasyon kaynağıydı. Böylesi kışkırtıcı akımlar devrimci olarak kabul ediliyordu ve Hitler de sanatın gücünün farkındaydı. Alman sanatını arındırma girişimi kapsamında, Münih'te, kültürün "çürümüşlüğünü" göstermeyi amaçlayan "Yozlaşmış Sanat" adlı bir sergi açılmıştı.

Banksy'nin yakın dönemde yaptığı birçok eser, şeffaf pleksi levhalarla koruma altına alındı

Duvarın ardındaki adam

ULUSLARARASI 1992- GÜNÜMÜZ

Anonim grafiti sanatçısı Banksy, gündeme oldukça aşina. Çoğunluğun vandalizm olarak gördüğü grafitiyi hayran olunan bir sanat biçimine dönüştüren sanatçı, bir yandan da eleştirilerin odağı olmaktan kaçamıyor; zira grafiti yasa dışı bir eylem ve Banksy'nin sanatı bu yasa dışı eylemin en kışkırtıcı örneklerini temsil ediyor. Birçok sanatseverin hemfikir olduğu noktaysa Banksy'nin çalışmalarının hem fiziksel hem de yasal olarak korunması gerektiği.

© Alamy

Onur Listesi
BÜYÜK SANATÇILAR

Rembrandt'ın boğucu otoportrelerinden Duchamp'ın ters pisuvarına kadar birçok farklı biçime bürünen sanat eserlerinin yaratıcılarıyla tanışın

Rembrandt van Rijn

HOLLANDALI 1606-1669

Hiç şüphesiz Hollandalı en ünlü barok ressam olan Rembrandt, portrelerinde ve manzara resimlerinde kullandığı chiaroscuro yani, ışık gölge tekniğinin ustasıydı. Chiaroscuro, Rönesans sanatçılarının üç boyutluluk elde etmek için ışık ve gölgeyi kontrast olarak kullandığı bir teknikti. Bununla birlikte, hayatı boyunca ürettiği kural tanımayan, alabildiğine gerçekçi otoportreleriyle üne kavuştu. Basit eskizler ve yüz ifadelerini çizdiği gravürlerden, insanı etkisi altına alan tuval harikalarına kadar Rembrandt'ın otoportreleri yüzyıllardır izleyicilerini büyülemeye devam ediyor. İster bir sanatçıyı görmenin yalın samimiyeti, isterse de irdeleyici bir bakışın hissettirdikleri nedeniyle olsun, Rembrandt'ın otoportreleri, Joshua Reynolds, Francis Bacon ve hatta Pablo Picasso gibi sanatçılar için göz ardı edilemeyecek birer emsal oluşturdu.

Günümüzde Hollanda Altın Çağı'nın ustası olarak kabul edilen Rembrandt, sanatıyla yeterince para kazanamadı ve yoksul öldü

Rembrandt, çalışmalarında büyük bir etki yaratmak için chiaroscuro tekniğini kullanmasıyla ünlüydü

BERTHE MORISOT

FRANSIZ 1841-1894

Sanat tarihindeki az sayıda tanınmış kadın sanatçıdan biri olan Berthe Morisot, Paris'te yaşayan popüler ve saygın bir sanatçıydı. Çalışmaları, empresyonizm türünde eserler vermeye başlamadan önce birkaç yıl boyunca Salon de Paris'de sergilendi. Çığır açan eserlerinde kadının toplumdaki rolünü vurguladı. Güncel moda ve trendleri tasvir ettiği çalışmalarıyla, daha önce erkek egemen izleyicinin gölgesinde kalan kadın sanatseverlere ulaşarak geniş bir kitleye hitap etti.

Morisot'nun renk paleti, diğer empresyonistlere kıyasla nispeten yumuşaktı

WILLIAM HOGARTH

İNGİLİZ 1697-1764

Günümüz illüstrasyonları ve çizgi romanları, İngiliz hicivci ve ressam William Hogarth'a çok şey borçlu. Çeşitli karakterlerin yozlaşmasını ve yitip gitmesini betimleyen resim ve gravürleriyle Hogarth'ın sanatı, somut ahlaki bir tavra ve toplumla alay ettiği karakteristik bir üsluba sahipti. Hogarth'ın en ünlü serisi, taşradan Londra'ya taşınan bir kızın çöküşünü ve nihayetinde ölümünü konu alan *A Harlot's Progress* olsa gerek... Hogarth'ın çizgi romanlar üzerindeki etkisi tartışılmaz. Günümüzün çizgi romanlarında onun keskin zekasına ve anlatım tarzına dair izlere rastlamak mümkün.

Hicivci Hogarth'ın, o dönemin saygın ressamlarının çalışmalarıyla kıyaslandığında mükemmel denilebilecek portreleri de vardı

Pug cinsi köpeklere olan sevgisiyle tanınan Hogarth, eserlerinde sıklıkla onlara küçük roller vermişti

"Her şey beni başkalaştırır ama hiçbir şey beni değiştirmez" *Salvador Dalí*

Katsusika Hokusai

JAPON 1760-1849

Fuji Dağı'nın 36 Görünümü isimli eseriyle uluslararası bir üne kavuşan Japon Hokusai'nin, Rodin'den Van Gogh'a kadar birçok sanatçının ileri dönem eserlerine ilham veren ukiyo-e tarzı sanatı, ölümünden yüzyıllar sonra bile geniş çapta bir hayran kitlesi yakaladı. Eserleri hep saygı gördü ve bugün hâlâ birçoklarına ilham vermeye devam ediyor. Hokusai, en ünlüsü *Kanagawa'daki Büyük* Dalga olan, Fuji Dağı'nın farklı manzaralarını tasvir ettiği 36 eser yarattı. Hokusai'nin eserleri, Batı'nın barok ve rokoko aşırılığını yaşadığı bir dönemde, doğanın güzelliğini ve sadeliğini vurguluyordu.

Aralarında Vincent Van Gogh'un da bulunduğu birçok Batılı sanatçı Hokusai'nin ahşap oymabaskılarını topladı

Duchamp, çalışmasını R. Mutt takma adıyla Bağımsız Sanatçılar Derneği'ne sundu

MARCEL DUCHAMP

FRANSIZ 1887-1968

Gelmiş geçmiş en tartışmalı sanat eserlerinden biri olan Çeşme isimli çalışmasını 1917 sergisinde yer alması için R. Mutt takma adıyla Bağımsız Sanatçılar Derneği'ne sundu. Ters çevrilmiş bir pisuvar olan Çeşme dernek tarafından reddedilince, yönetim kurulu üyesi Duchamp bu kararı protesto etmek için görevinden istifa etti. Ama hikâye burada bitmedi. Duchamp'ın '"fabrikasyon sanat eseri" tartışmalara neden oldu ve insanlar ilk kez sanatın tanımı hakkında düşünmeye başladı. Duchamp, sanatın kavramsal olduğunu, özgün çeşme fikrinin sanatsal değeri hak ettiğini savunuyordu.

Çeşme, Bağımsız Sanatçılar Derneği tarafından reddedildikten sonra ortadan kayboldu. Eserin çöpe atıldığı düşünülüyor

Kahlo'nun portrelerinin konusu çoğunlukla kendisiydi

> "Sanata inanmıyorum. Sanatçılara inanıyorum"
>
> *Marcel Duchamp*

TRACEY EMIN

İNGİLİZ 1963-GÜNÜMÜZ

Tracey Emin'in 1999 tarihli *Yatağım* isimli eseri, seyircinin bir sanatçının çalışmasıyla nasıl etkileşime girdiğini sorguluyordu. Emin'in çalışması Londra'daki Tate'te sergilenirken, Mad for Real olarak bilinen iki performans sanatçısı yatağa atlayıp yastık savaşı yapmaya başladı. Duchamp, Çeşme adlı eseriyle sanatın anlamını sorgulamıştı. Emin ise çıtayı bir adım yukarı taşıdı ve izleyicinin sanatla nasıl bir bağ kurması gerektiği hakkındaki fikirleri harekete geçirdi.

Antik Mısır'ın 4. Hanedanlık döneminde sanat ve kültür serpilip gelişti

Khafre

MISIRLI MÖ 2575 – MÖ 2480 CİVARI

Kesin olmamakla birlikte, Büyük Giza Sfenksi'nin, Khafre'nin hükümdarlığı döneminde yapıldığı düşünülüyor. Khafre bir sanatçı ya da mimar olmayabilir, fakat büyük bir sanat hamisiydi ve onun saltanatı sırasında Eski Mısır'da sanat ve kültür gelişti. Ne ilginçtir ki Khafre'nin hayatı, hükümdarlığı ya da ne kadar süre hüküm sürdüğü hakkında kimse yeterli bilgiye sahip değil.

FRIDA KAHLO

MEKSİKALI 1907-1954

Otoportre sanat çalışmaları günümüzün selfileri kadar yaygındı. Frida Kahlo da bu anlamda pek utangaç sayılmazdı. Resmettiği 50'yi aşkın otoportreyi, genellikle yalnız olmasıyla açıklıyordu. Kahlo, gençliğinde geçirdiği bir kazadan sonra çok uzun bir süre sağlık sorunlarıyla boğuşmak zorunda kaldı. Sanat kariyerinde başarıyı yakalamış olsa da ne yazık ki kocası Diego Rivera ile olan ilişkisi hep inişli çıkışlıydı.

Dalí, hem olağanüstü sanatı hem de ilginç görünüşüyle ünlüydü

Dalí, eserlerinde ölüm ve çürümeyi ifade etmek için sıklıkla karınca figürünü kullandı. Bir zamanlar evcilleştirmiş olduğu yarasasını karıncaların canlı canlı yediği söyleniyordu

SALVADOR DALİ

İSPANYOL 1904-1989

Adeta başka bir dünyaya aitmiş gibi duran sanatı, ilginç kimliği ve yerçekimine meydan okuyan bıyığıyla Dalí, tipik bir çılgın sanatçı imajı sunuyordu. Eriyen saatler ve kozmik filler tablolarıyla tanınan sürrealist Dalí, kariyerine genellikle resimlerinde de işlediği konu ve motiflerle ilgili kısa filmler yaparak başladı. Sürrealizm o dönemde antifaşist olarak tanımlanıyordu, ancak Dalí bu akımın apolitik olması gerektiğini ima edince sürrealist grup tarafından dışlandı. Bunun üzerine o da "Sürrealizm benim!" diyerek onlara cevap verdi.

Da Vinci'nin *Vitruvius Adamı*, *De Architectura*'da ana hatlarıyla belirtilen orantı ilkelerine göre çizilmişti

Vitruvius

ROMALI MÖ 80 – MÖ 15 CİVARI

Romalı mimar ve mühendis Vitruvius'un günümüzde *Mimarlık Üzerine On Kitap* olarak bilinen, asıl adı ise *De Architectura* olan eseri, klasik mimari için eksiksiz bir rehber olmakla kalmadı, sanatın seyrini de belirledi. Vitruvius, çalışmalarıyla işlevsel binaların dayandığı bilimi ve matematiği açıklamış, oran konusunun önemine vurgu yapmıştı. Bu çalışmalarıyla Rönesans'a ve barok sanata da ilham kaynağı oldu.

Tartışmalı eser *Yatağım*, çöp ve lekelerle kaplıydı

© Alamy, Getty Images

Sanat

Sıradan bir gün

BİR DISNEY ANİMASYON SANATÇISI

SİYAH-BEYAZ DÜNYAYA RENK KATMAK İÇİN DURMAKSIZIN ÇALIŞAN BİR DISNEY ANİMASYON SANATÇISI, ABD, 1930'LAR-1940'LAR

1928'de Walt Disney adında genç bir karikatürist, arsız bir çizgi film faresini konu alan *Steamboat Willie* adlı kısa bir animasyon yayınladı ve tüm dünyada yer yerinden oynadı. Bu deneysel sesli çizgi film girişimi, Amerikan animasyonunun altın çağı olarak bilinen dönemi başlattı. Canlı renkler, ilgi çekici hikâyeler ve ikonik karakterlerle bu yeni dünyaya hâkim olan Disney, her yıl birkaç animasyon yayınladı. Bu, birçok delikanlı ve genç kıza animasyon sanatçısı olmaları için cesaret verdi. Çizgi film sevenler, bu sanatçıların cüzi maaşlar karşılığında haftanın yedi günü, günde 12 saat çalıştıklarından bihaberdi.

1 STÜDYOYA ZAMANINDA GEL

Walt, stüdyosunu çok sıkı idare ediyordu. Saat 09.00 olduğunda işbaşı imza kalemi siyahtan kırmızıya dönerdi. İlk uzun metrajlı çizgi film *Pamuk Prenses* yayınlanmadan önce olduğu gibi telaşlı dönemlerde ise animasyon sanatçıları ve ressamlar mesaiye başlamak için sabah 4.30 gibi erken bir saatte kalkmak zorundaydı. Birçok animasyon sanatçısı, arkadaşlarının ceza almaması için onların yerine imza atardı.

Disney Stüdyoları, 80 yılı aşkın süredir insan figürü çizimi dersleri veriyor

2 KAPSAMLI EĞİTİM

Ne kadar yetenekli olursa olsun, her yeni animasyon sanatçısı, "Disney tarzını" yakalayabilmek için kapsamlı bir eğitimden geçmek zorundaydı. 10 ila 12 yeni animasyon sanatçısından oluşan gruplar kıdemliler tarafından eğitilirdi. Bu eğitimde, genellikle acemilere çizim yapmaları için bir sahne verilirdi ve onlar sahneyi çalışırken süpervizörleri tarafından yönlendirilirlerdi. Yeni illüstratörler, Disney'in maksimum verim alabilmesi, yani alternatif senaryolar ve karakterler elde edebilmesi için, kendilerini dağ gibi bir iş yükünün ortasında durup dinlenmeksizin çalışırken bulurlardı.

3 İNSAN FİGÜRÜ ÇİZİMİ

Animasyon sanatçılarının aldığı eğitimin temel taşlarından biri de insan figürü çizim dersleriydi. Bu eğitim yalnızca çömezleri değil, şirkette yıllarca çalışmış olan deneyimli personeli de kapsıyordu. Goofy karakterinin yaratıcısı Art Babbit tarafından verilen derslerin ana fikri, insan anatomisinin temellerini kavramanın animasyon sanatçılarının yeteneklerini kusursuz kılacağıydı.

> "Walt, stüdyosunu çok sıkı idare ediyordu. Saat 09.00 olduğunda işbaşı imza kalemi siyahtan kırmızıya dönerdi"

Animatörler, kendi yüz ifadelerini bir çizgi film karakterine aktarabilmek için figür çizme becerilerini kullanıyordu

ÖĞLE YEMEĞİ

En iyi animasyon sanatçısı haftada 200 dolara kadar kazanabiliyorken, tek kare çizen bir ressam ise 12 dolar alıyordu. Herkesin haftanın yedi günü, günde 12 saat çalıştığı stüdyoda, işe yeni başlayanlardan bazılarının yemek parasını bile çıkarmakta zorlandığı oluyordu. Turp ve çürük meyve dışında bir şey yiyemediği için yetersiz beslenme nedeniyle bayılanlar bile olmuştu. Bu olaydan sonra neyse ki Walt, haftalık ücreti 18 dolara yükseltmeyi kabul etti. Böylece çalışanlar, sokağın karşısındaki köhne lokantada bir şeyler yiyebiliyorlardı.

ÇİZMEYE BAŞLA

Animasyon sanatçıları günlerinin çoğunu masa başında çizim yaparak geçirirdi. Önce diyalog kaydedilirdi; animasyon sanatçıları bu kaydı, karakterin eskizlerinin ilk taslaklarını yaparken kullanırlardı. Bir de "tweener" denilen ve karakterlerin ana hareketlerinin arasında kalan kareleri dolduranlar vardı. Bu işlem bittikten sonra sahneler mürekkeple selüloite kopyalanır, renklendirilir ve arka plan eklenirdi. Tüm bu aşamalar birleştirilince de fotoğraflanıp art arda getirilerek ortaya bir çizgi film çıkarılırdı.

İŞ ARKADAŞLARINDAN ÖĞREN

Disney'in animasyon stüdyoları hayal gücü ve yaratıcılık yuvasıydı; orada çalışmanın en değerli yanlarından biri, bu sanatı birçok yetenekli sanatçıdan öğrenme ve onlarla sohbet etme fırsatıydı. Walt da deneyimli illüstratörlerinin becerilerinden faydalanmayı çok sever, onların fikir alışverişinde bulunabilecekleri ve becerilerini geliştirebilecekleri konuşmalar, konferanslar ve eğitimler düzenlerdi.

WALT İLE SOFTBOL OYNA

Walt Disney Stüdyoları'nın ilk günlerinde Walt, çalışanlarının büyük bir aile gibi hissetmesini istiyordu. Kendisi de dâhil tüm ekibin katıldığı softbol maçları düzenlerdi ve çalışanlarının ona Walt Amca demesi konusunda ısrar ederdi. Fakat *Pamuk Prenses*'in başarısından sonra inanılmaz kontrolcü olmaya başladığı ve kendisiyle çatışan herkesi gözünü kırpmadan işten kovabildiği için çalışanları onun yanında pek de rahat hissetmiyordu.

GREV YAP

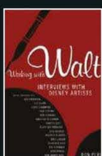
29 Mayıs 1941'de Disney'in animasyon sanatçılarının büyük bir kısmı greve gitti. Walt'un, kafasına göre dağıttığı ikramiyeler karşısında çileden çıkmışlar, stüdyonun başarılı filmlerinden elde edilen kârdan pay alamadıkları için hüsrana uğramışlardı. En önemli sorun ise jenerikte isimlerinin geçmemesiydi. Sanatçılar, isimlerinin filmlerde görünmesini istiyordu. Walt grevi büyük bir ihanet olarak gördü. Grevin 29 Temmuz'da sona ermesinin ardından şirket büyük bir aileden kurumsal bir işletmeye dönüştü.

1942'de Disney, halkı gelir vergisini ödemeye teşvik eden kısa bir animasyon filmi çekti

BUNLARI NEREDEN BİLİYORUZ?

1941 grevinden sonra animasyon sanatçıları çalışma koşulları hakkında konuşmaya can atıyordu. Ken Anderson, Les Clark ve daha pek çok Disney sanatçısı Walt ile Çalışmak isimli bir yapım için röportajlar verdi. Ayrıca, *Hollywood Çizgi Filmleri: Amerikan Animasyonunun Altın Çağı* adlı kitap, söz konusu dönemde animasyonun nasıl geliştiğini, artan popülaritesini ve bunun Disney çalışanlarının iş yaşamını nasıl etkilediğini gözler önüne seriyor.

TARİHİN İÇİNDE

DA VINCI'NİN ATÖLYESİ

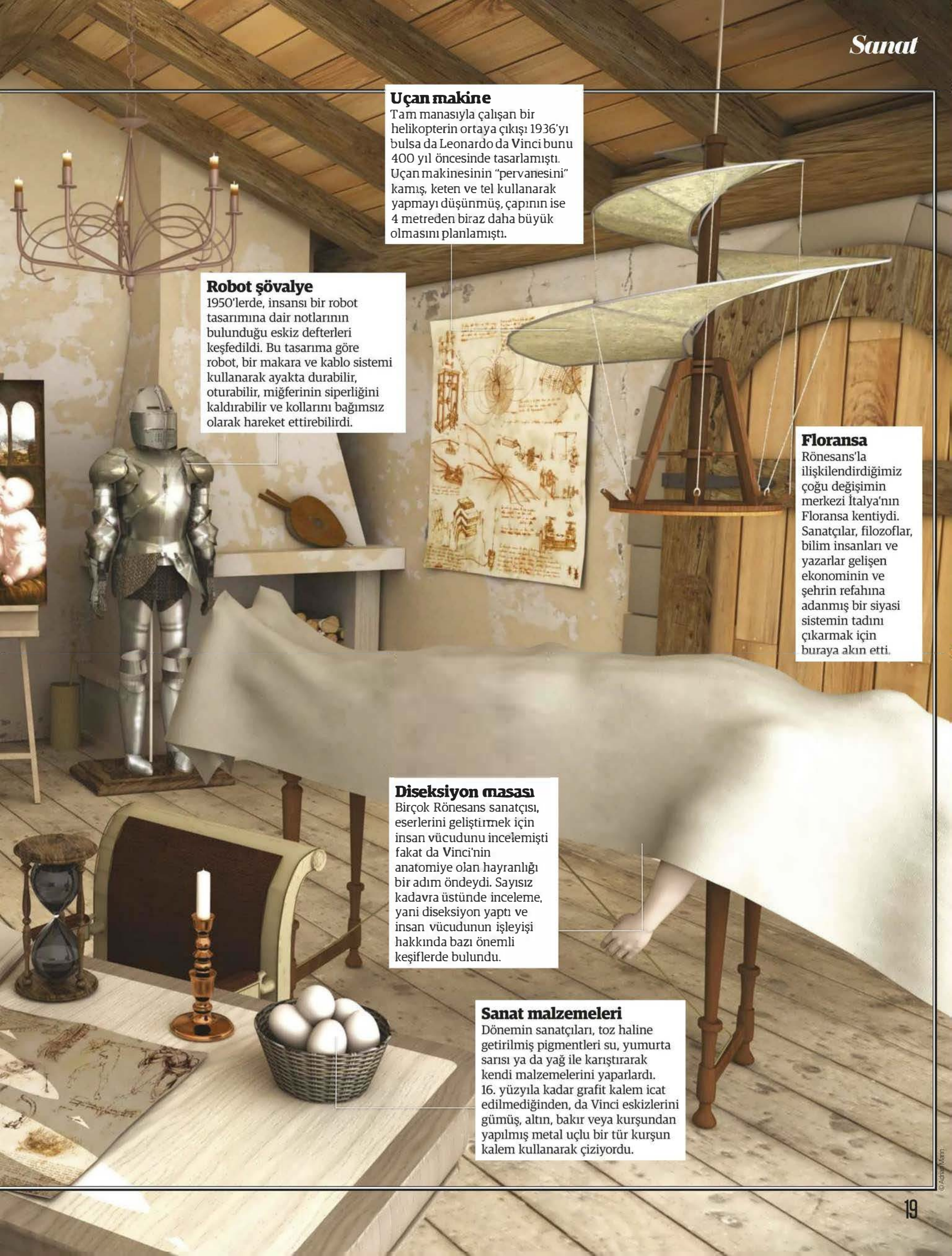
RÖNESANS USTASININ ÇALIŞMA ALANINA BİR GÖZ ATALIM

1478-1482, İTALYA

Rönesans yenilikçiliğin, rasyonel düşüncenin, klasik sanata dönüşün ve öğrenmenin dönemiydi. Merkezi Floransa'ydı ve bu şehirde dünyanın tanıdığı en büyük sanatçılardan biri yaşıyordu: Leonardo da Vinci. *Mona Lisa* adlı tablosu, bir müzede en çok ziyaret edilen sanat eseri olarak kayda geçti. *Son Akşam Yemeği* ise sayısız hikâyeye ve filme ilham kaynağı oldu. Ne var ki bu 15. yüzyıl dehası hakkında bilmediğimiz daha pek çok şey var. Uçan makine gibi tasarımlarının ve icatlarının çoğunu hayata geçiremedi ve bazı önemli bilimsel keşifleri olmasına rağmen bunları hiç yayınlamadı. Kimse atölyesinin neye benzediğini bilmiyor. Fakat söyledikleri ve yaptıklarından yola çıkarak bir çalışma ortamı hayal edebiliriz.

> "Sanatçılar, filozoflar, bilim insanları ve yazarlar, şehrin refahına adanmış bir siyasi sistemin tadını çıkarmak için Floransa'ya akın etti"

Uçan makine
Tam manasıyla çalışan bir helikopterin ortaya çıkışı 1936'yı bulsa da Leonardo da Vinci bunu 400 yıl öncesinde tasarlamıştı. Uçan makinesinin "pervanesini" kamış, keten ve tel kullanarak yapmayı düşünmüş, çapının ise 4 metreden biraz daha büyük olmasını planlamıştı.

Robot şövalye
1950'lerde, insansı bir robot tasarımına dair notlarının bulunduğu eskiz defterleri keşfedildi. Bu tasarıma göre robot, bir makara ve kablo sistemi kullanarak ayakta durabilir, oturabilir, miğferinin siperliğini kaldırabilir ve kollarını bağımsız olarak hareket ettirebilirdi.

Floransa
Rönesans'la ilişkilendirdiğimiz çoğu değişimin merkezi İtalya'nın Floransa kentiydi. Sanatçılar, filozoflar, bilim insanları ve yazarlar gelişen ekonominin ve şehrin refahına adanmış bir siyasi sistemin tadını çıkarmak için buraya akın etti.

Diseksiyon masası
Birçok Rönesans sanatçısı, eserlerini geliştirmek için insan vücudunu incelemişti fakat da Vinci'nin anatomiye olan hayranlığı bir adım öndeydi. Sayısız kadavra üstünde inceleme, yani diseksiyon yaptı ve insan vücudunun işleyişi hakkında bazı önemli keşiflerde bulundu.

Sanat malzemeleri
Dönemin sanatçıları, toz haline getirilmiş pigmentleri su, yumurta sarısı ya da yağ ile karıştırarak kendi malzemelerini yaparlardı. 16. yüzyıla kadar grafit kalem icat edilmediğinden, da Vinci eskizlerini gümüş, altın, bakır veya kurşundan yapılmış metal uçlu bir tür kurşun kalem kullanarak çiziyordu.

© Adrian Mann

Detaylı Bakış

BİR YUNAN HEYKELTIRAŞI

YONTARAK YARATICILIĞINI TEKNİK BAŞYAPITLARA DÖNÜŞTÜREN ANTİK SANATÇI

ANTİK YUNAN, MÖ 800-MS 600

ALETLER

BİR HEYKELTIRAŞ İÇİN OLMAZSA OLMAZLAR

Yunan heykeltıraşlar, şaheserlerini yaratırken çok çeşitli araçlar kullanıyorlardı. Ana alet, taşı yontmak için kullandıkları demirden yapılmış bir keskiydi. Keski üzerinde daha fazla kontrol sağlamak için çekiçten faydalanıyor, kabaca bitmiş olan eseri düzeltmek ve ona nihai formunu kazandırmak içinse zımpara taşı kullanıyorlardı.

YETENEK

SAYISIZ MERMER BLOĞU ZİYAN ETTİKTEN SONRA GELİŞTİ

Başarılı bir heykeltıraş olmak için büyük bir yetenek ve eğitim gerekmekteydi. Birçok sanatçı, büyük üstatların tecrübelerinden faydalanıyor ve işe ünlü heykeltıraşların çırağı olarak başlıyordu. Öte yandan, Büyük İskender'in heykeltıraşı Lysippos gibileri, genç yaşlardan itibaren kendi kendilerine çalışarak ustalaşmayı başarabilmişti. Heykeltıraşların yetenekli bir göze sahip olması çok önemliydi, çünkü her parçayı tek seferde ortaya çıkarmıyor, heykelin çevresinde kademe kademe çalışıyorlardı.

GERÇEKÇİ FİGÜRLER

GERÇEKLİK DETAYLARDA GİZLİDİR

Yunan heykeltıraşların ilk zamanlar yaptıkları heykeller dimdik duran figürlerden oluşuyordu ama klasik çağda hızla daha gerçekçi bir tarz benimsediler. Pozlar artık daha doğaldı ve efsanevi figürlerin yerini gerçek insan silüetleri almaya başlamıştı. Özellikle Helenistik dönem heykellerinde normal, sıradan insanlar tasvir edilmeye başlanmıştı. Güzellik ve mükemmellik idealleri ise tanrıların heykellerinde işleniyordu.

DRAPE

HEYECAN VE ZARAFET DOKUNUŞU

Yunan sanatının belirleyici bir özelliği olan uzun, dökümlü kumaşlar özellikle heykellerde yaygın kullanılırdı. Bu derin kıvrımlar, yuvarlak keski takılı bir delgi kullanılarak oluşturuluyordu. Vücuda dolanan kumaş, bedenin doğal kıvrımları ve bükülmesiyle uyumlu olarak şekillenir ve ortaya etkili, heyecanlı bir akışkanlık çıkardı.

DAYANIKLI MALZEME

KALICI OLMAK ÇOK ZOR

Antik Yunan heykellerinin çoğu mermer ve bronzdan yapılmıştı. Yontma işlemi bittikten sonra heykel, dış etkenlerden korumak amacıyla yağ ve sıcak balmumuyla kaplanırdı. Yapılan heykellerin yarısından fazlasında bronz kullanılmıştı ve ne yazık ki büyük bir kısmı sonradan hurda olarak satıldı. Kurtulmayı başaran mermer heykellerin çoğunluğu ise Roma pazarı için üretilmişti ve bronz orijinallerinin kopyalarıydı.

RENKLENDİRME

TOPLUMUN ÜST TABAKASI İÇİN CANLI RENKLER

Günümüzde ortaya çıkarılan Antik Yunan heykelleri genelde beyaz mermer olsa da o dönemde çoğu renklendirilmişti. Bilim insanları; X-ışını, kızılötesi ve UV analizleriyle, yüzyıllar içinde solmuş ve yıpranmış renklerin izlerine rastladı. Görünen o ki Antik Yunanlar heykellerine ince detaylar ve derinlik katmak için parlak renkleri tercih ediyordu.

VINCENT VAN GOGH *hakkında 5 gerçek*

SANATIN GIDIŞATINI SONSUZA DEK DEĞIŞTIREN KEDERLI SANATÇI

VINCENT VAN GOGH
Hollandalı,
30 Mart 1853- 29 Temmuz 1890

Kısa Özgeçmiş

Günümüzde tüm zamanların en büyük ressamlarından biri olarak göklere çıkarılan Vincent van Gogh, hayatının çoğunu iki yakasını bir araya getirmek için mücadele vererek geçirdi. Bir tür akıl hastalığından mustaripti. Renkleri ve duyguları ustaca kullandığı, bugün milyonları kendine hayran bırakan yüzlerce tablo yaptı. Van Gogh, yaşamı boyunca başarıya ulaşamasa da ölümünden sonra 20. yüzyıl sanatı üzerinde büyük bir etki yarattı.

01 YALNIZCA BIR TABLO SATABILDI

Van Gogh'un, resim yapmaya hayatının son 10 yılında başladığı düşünüldüğünde, yarattığı eserlerin sayısı hayret verici. Yaklaşık 900 resim ve 1.100 eskiz üretti, fakat buna rağmen, yaşadığı süre içerisinde yalnızca bir tablo satabildi. Bu Tablonun adı *Kırmızı Üzüm Bağı* idi. Çalışmalarının ün kazanması için uzun yılların geçmesi gerekecekti.

02 Yetenekleri sonradan ortaya çıktı

Van Gogh'un resim macerası hemen başlamadı. İlk hedefi babasının izinden gidip papaz olmaktı. Bir süre misyonerlikle ilgilendi, ardından başka işlerle uğraştı. İlk resmini 27 yaşındayken yaptı. Ne yazık ki sadece 10 yıl sonra yaşama veda etti.

03 Vincent, kendi kulağını kesti

Van Gogh, ressam arkadaşı Paul Gauguin'i, kendisiyle kalması için Provence'taki evine davet etti. Gauguin, van Gogh'un evinden ayrılacağını söylediğinde Vincent bir öfke nöbeti geçirdi ve eline aldığı usturayla arkadaşını tehdit etti. Nöbetin etkisi geçince bu defa da büyük bir pişmanlık yaşamaya başladı ve bu duygunun esiri olup kulağının bir kısmını kesti.

04 Yanlış telaffuz yüzünden soyadını kullanmayı bıraktı

Günümüzde olduğu gibi, o hayattayken de soyadı "van Gof" şeklinde yanlış telaffuz ediliyordu ve bu durum sorun olmaya başlamıştı. Van Gogh, bu sorunu halletmek için soyadını kullanmayı bıraktı ve eserlerini yalnızca ilk adıyla, "Vincent" şeklinde imzalamaya başladı.

05 Ölüm şekli hâlâ bir tartışma konusu

Uzun yıllar van Gogh'un intihar ettiğine inanılsa da bazı uzmanlar aynı fikirde değil. Van Gogh'un biyografisini yazan iki kişi, sanatçının, tanıdığı bir çocuk tarafından arızalı bir silahla yanlışlıkla vurularak öldürüldüğüne inanıyor. Uzmanlar, Vincent'ın erken ölümünün gerçek sebebi konusunda uzlaşmış değiller.

NİL'İN YILANI KLEOPATRA

Zehirli bir güç mücadelesi ve lanetli bir aşk ilişkisi Mısır'ın tanrıça kraliçesinin kaderini nasıl şekillendirdi?

Yazan Frances White

Kleopatra'nın huzuruna getirilen Marcus Antonius çok fazla kan kaybetmişti. Savaşta yenik düşen Romalı general, sevgilisinin öldüğünü zannediyordu ve düşmana teslim olmaktansa kendi kılıcıyla onurlu bir ölümü tercih etmişti. Antik İskenderiye kentindeki Kleopatra anıtının içinde gizlenen ve son anlarını yaşayan Antonius'un kaskatı kesilmiş bedeni sevgilisinin kolları arasındaydı. Büyük general yanılmıştı. Biricik aşkı ölmemişti. O yaşıyordu ve Antonius'un yaptığı bu şey, fevri kararlarıyla yön verdiği hayatının en son hatası olacaktı. Onun için savaşmış, devletine ihanet etmiş ve öldürmüştü; şimdi ise onun için ölüyordu. Antonius'un son nefesini verdiği anlar aslında Kleopatra için bir ilk değildi. Sevdiği bir adamın ölümüyle ilk kez yüzleşmiyordu. Antonius ve Kleopatra, birlikte Roma İmparatorluğu'nun ve nihayetinde dünyanın kaderini değiştirebilecek güce sahip olmuşlardı. Ne var ki kollarında can çekişen adamın sonunu hazırlayan olaylar aslında 14 yıl öncesinde başka bir büyüleyici adam ve onun trajik ölümüyle başlamıştı.

Kleopatra, Jül Sezar'ı kullanarak geleceğini güvence altına almak için dur durak bilmeden çalışmış, Romalı liderlerle güçlü bir ortaklık kurmuştu. Ayrıca bir erkek çocuk doğurmuş ve onun Sezar'dan olduğunu dünyaya göstercesine adını Caesarion, yani "Küçük Sezar" koymuştu. Bu sağlam ilişkiden aldığı güçle, oğlunun birleşmiş bir Roma-Mısır krallığını yöneteceği günlerin hayalini kuruyordu. Hatta Sezar'la birlikte yaşamak için Roma'ya gitmişti. Ne var ki tüm geleceğinin ve hedeflerinin anahtarını elinde tutan adam en yakınları tarafından ihanete uğrayıp vahşice öldürülünce tüm planları suya düştü. Yanında Sezar varken sevilen ve popüler olan Mısır kraliçesi, artık bir başına ortada kalmıştı. Çok geçmeden Romalı düşmanları etrafını sarmaya başladığında ise aşkının meyvesi olan oğluyla birlikte Mısır'a kaçmak zorunda kaldı. Bir köşeye çekilip durumu değerlendirmesi, yeni bir plan yapması ve bir sonraki hamlesine dikkatlice karar vermesi gerekiyordu.

Kleopatra, Mısır'ın tek hükümdarı olmak için küçük erkek kardeşiyle savaştı

Marcus Antonius, MÖ 41'de Mısır'da Kleopatra'nın huzuruna kabul edildi. Antonius, Kleopatra'nın görkemli girişinden o kadar etkilendi ki ziyaretini uzatmaya karar verdi

"Antonius'la buluşmak üzere nehirde muhteşem mavnası ile ilerlerken göz kamaştırıyordu"

Sezar'ın ölümü üzerine durumunu ve pozisyonunu yeniden gözden geçirmek zorunda kalan tek kişi firavun, yani Kleopatra değildi. Bu suikastla tüm geleceği sonsuza dek değişen bir kişi daha vardı; Sezar'ın sadık generali Marcus Antonius... General Antonius bugünlere hiç de kolay gelmemişti. Asil bir ailenin çocuğu olarak doğmasına rağmen başarılı olmak için kendisine yol gösterecek bir rehberi yoktu; zira babası son derece yozlaşmış, beceriksiz bir adamdı. Delikanlılık günlerini en büyük zaafı olan kadınlarla, kumar ve içkiyle geçirdi. Asi ruhlu bir gençti ve sıradışı hayatlar onu çekiyordu. Hayatına çeki düzen vermesi, orduya katılıp Sezar'la yakınlaşması sayesinde oldu.

Sezar ile dostluğu her ne kadar çalkantılı olsa da Antonius her zaman komutanının yanında, onu destekleyen sadık bir yoldaş oldu. Suikastta yer almayı kesinlikle reddetmiş, Sezar'ı bu hain plan hakkında uyarmaya çalışmış fakat başarısız olmuştu. Antonius, bir general olarak görev yaptığı süre boyunca politik zekâsını da geliştirmişti. Ne var ki 40'lı yaşlarda olmasına rağmen asi bir gencin ateşli yüreğine sahipti ve ne olursa olsun hep duyguları ile hareket ediyordu. Sezar'ın cenazesinde bu tutku iyice alevlendi ve kalbindeki derin acıyla halka konuşurken liderinin kanlar içindeki togasını göstererek kalabalığın kelimenin tam manasıyla delirmesine neden oldu. Halk zıvanadan çıkmıştı, şehirde isyanlar baş gösterdi, binalar ateşe verildi ve korkudan ne yapacağını bilemeyen suikastçılar çareyi kaçmakta buldu.

Tüm bu olanlar sonucunda, her ne kadar bilgelik ve kurnazlıktan yoksun da olsa Antonius'un düşmanları ondan korkar olmuştu. O, ne yapacağı belli olmayan, gözü dönmüş vahşi bir hayvan gibiydi. Öte yandan, Sezar'ın öldürülmesinin Roma'da yol açtığı iktidar boşluğu ülkeyi iç savaşa sürükledi ve pek tutarlı olmasa da istikrarın geri gelmesi MÖ 41'i buldu. Taht, Sezar'ın kendi varisi ilan ettiği evlatlık oğlu Octavius ile Antonius arasında paylaşıldı. Octavius batı eyaletlerine hâkim olurken, Antonius doğuyu yönetecekti.

Artan Part İmparatorluğu tehdidiyle karşı karşıya kalan Antonius, onları geri püskürtmek için bir sefer düzenlemek istiyordu ama böyle bir sefer için yeterli paraya sahip değildi. O da çareyi Mısır'la iş birliği yapmakta buldu. Dünyanın en zengin kadını olan Mısır Firavunu Kleopatra güçlü bir müttefik olabilirdi. Ne de olsa daha önce Sezar'la ittifak kurmuştu ve kendisiyle de aynı şeyi yapmasını umuyordu. Dişi firavunun zenginliğini kendi gücünü ortaya koymak için kullanmayı amaçlayan Antonius MÖ 41'de Kleopatra'yı Tarsus şehrine davet etti.

Kleopatra saf bir kraliçe değildi, aksine çok akıllı bir kadındı. Aslında, Roma'nın en güçlü liderlerinden biriyle müttefik olmanın her iki tarafa da fayda sağlayacağının o da farkındaydı. Fakat kolay lokma olmadığını göstermek için Antonius'un böyle bir ittifakı hak etmesi gerektiğine dair açık bir mesaj gönderdi. Antonius'un görüşme talebini iki kez reddettikten sonra nihayet masaya oturmaya

MISIR FİRAVUNLARINDAN OLUŞAN YUNANLI BİR AİLE

Batlamyus Hanedanlığı, akraba evliliği ve cinayetlerle iktidarı elinde tuttu

ANAHTAR KATİL KURBAN

ÖLDÜRÜLDÜ
BİLİNEN SOY
POTANSİYEL SOY

Batlamyus Hanedanlığı, Mısır'daki Helenistik Batlamyus Krallığı'na hükmetti ve aslen Büyük İskender'in generallerinden biri olan Batlamyus'un soyundan geliyordu. İskender'in fethi öncesinde Mısırlılar kendi firavunları tarafından yönetiliyordu. Batlamyus, Mısır firavunlarının aile içi evlilik geleneğini devam ettirdi. Elbette bu geleneğin bazı sonuçları olacaktı ve hanedanlıkta sağlık sorunları baş göstermeye başladı. Mısırlılarla evlenme konusundaki isteksizliklerine rağmen, bu dönemdeki Batlamyus Hanedanlığı üyesi firavunlar birçok Mısır geleneğini uyarlayarak Yunan kültürüyle kaynaştırdı ve benzersiz bir çift kültürlü medeniyet ortaya çıkardı. Roma'nın Mısır'ı işgal etmesi ve Kleopatra'nın intihar etmesinin ardından, Batlamyus Hanedanlığı'nın Mısır'daki hükmü son buldu.

Batlamyus I
MÖ 323 - MÖ 283

I. Berenis

Lisimahos

II. ARSINOE
Arsinoe çok hırslı bir kadındı ve 60 yaşındaki Lisimahos ile evlendiğinde henüz 15 yaşında olmasına rağmen, kendi çocuklarının önünü açmak için firavunun en büyük oğlunu zehirletti.

II. Batlamyus
MÖ 285-246

I. Arsinoe

II. BERENİS
Demetrius adında bir Makedon Prensi ile evliyken, kocasının, annesi ile kendisini aldattığını öğrendi ve öfkeden deliye dönerek kocasını annesinin yatak odasında öldürttü.

III. Batlamyus
MÖ 246-222

"Oğul" Batlamyus

III. ARSINOE

IV. BATLAMYUS
MÖ 221-204
Tahta geçtikten sonra çok güvendiği bakanlarına annesi, amcası ve erkek kardeşi de dahil olmak üzere birçok akrabasının öldürülmesi emrini verdi.

I. Kleopatra

V. BATLAMYUS
MÖ 204-181
Annesi öldürüldüğünde daha küçük bir çocuk olmasına rağmen, onun katili olan Agatokles'in İskenderiye'de öfkeli bir kalabalık tarafından parçalanmasına izin verdi..

VIII. BATLAMYUS
MÖ 169-164, MÖ 144-132, MÖ 126-116
VIII. Batlamyus, II. Kleopatra ile evliyken kendi kızı III. Kleopatra ile evlendi. İlk karısı yani II. Kleopatra, oğlu Batlamyus Memphitis'i kral ilan etmeye çalışınca, oğlanı öldürttü ve vücudunun parçalarını annesine gönderdi. VIII. Batlamyus'un, VII. Batlamyus'u öldürdüğü düşünülse de gerçekte onun oğlu mu, yeğeni mi yoksa Batlamyus Memphitis'in ta kendisi mi olup olmadığı hâlâ net olarak bilinemiyor.

II. Kleopatra

VI. Batlamyus
MÖ 180-145

VII. BATLAMYUS

III. Kleopatra

TRYPHAENA
Tryphaena, kız kardeşi IV. Kleopatra'dan nefret ediyordu ve babasının eli kanlı mirasını devam ettirmeyi tercih ederek onu kutsal bir tapınakta öldürttü. Daha sonra ablasının kocası da onu yakalayıp öldürterek intikamını aldı.

IV. Kleopatra

IX. Batlamyus
MÖ 116-110, MÖ 109-107, MÖ 88-81

I. KLEOPATRA SELENE
Alışılmamış şekilde onun katili kendi soyundan biri değildi.

X. BATLAMYUS
MÖ 110-109, MÖ 107-88
Annesiyle birlikte naip olarak yıllarca hüküm sürdükten ve ardından kardeşi IX. Batlamyus'a tahtı devretmek için görevden alındıktan sonra tek başına hükümdar olmak için çareyi kararsız annesini öldürtmekte buldu.

PTOLEMY XII
C.80-58 BCE, 55-51 BCE
Krallığını elinde tutmak için mücadele ederken defalarca tahtını hırslı kızlarına kaptırdı. Sonunda geri aldığında ise kızı IV. Berenis'in başını vurdurarak sonsuza kadar sessiz kalmasını sağladı.

Berenice III
81-80 BCE

XI. BATLAMYUS
MÖ 80
Amcası X. Batlamyus'un karısı III. Berenis ile evlendikten 19 gün sonra karısını öldürttü. Bunun sonucunda, öfkeli bir kalabalık tarafından linç edildi.

V./VI. Kleopatra

IV. Arsinoe
MÖ 48

IV. BERENİS
MÖ 58-55
IV. Berenis büyük ihtimalle güçlü rakibi V./VI. Kleopatra'yı firavun olabilmek için zehirledi. Gücü paylaşmaya pek de yanaşmadığı için kocası VII. Selevkos'u da boğdurarak kısa bir evliliği tercih etmiş oldu.

XIII. Batlamyus
MÖ 51-47

VII. KLEOPATRA
MÖ 51-30
Kesin olan bir şey varsa o da kız kardeşi Arsinoe'yi öldürttüğü. Küçük erkek kardeşi ve aynı zamanda kocası olan XIV. Batlamyus'un gizemli ölümü de bu hırslı hükümdarın işine geldiğinden, bu ölümden de VII. Kleopatra'nın sorumlu olduğu düşünülüyor.

XIV. Batlamyus
MÖ 47-44

Jül Sezar

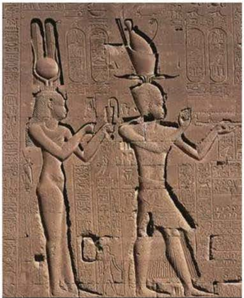
Marcus Antonius

XV. Batlamyus "Caesarion"

Alexander Helios

Kleopatra Selene II

Ptolemy Philadelphus

Mısır, Dendara'da bulunan bir tapınağın duvarında Kleopatra ve Caesarion'u tasvir eden kabartma

SEZAR'IN OĞLU

Babalık davasıyla büyük çatışmalara yol açan "Küçük Sezar"

Kleopatra'nın iddiasına göre Caesarion, biricik eski sevgilisi ve Roma'nın efsanevi lideri Jül Sezar'ın talihsiz oğluydu. Sezar hiçbir zaman resmi olarak çocuğu kabul etmemiş olsa da Kleopatra'nın ona kendi adını vermesine karşı çıkmaması aslında babası olduğunu onayladığını gösteriyor. Öte yandan, Caesarion hakkında anlatılanların çoğu efsane ve mitlerle çevrelenmiş olsa da davranışları ve dış görünüşüyle babasına benzediğini belirten pek çok yoruma rastlıyoruz. "Küçük Sezar" ilk yıllarını annesi ve babasıyla Roma'da geçirdi. Kleopatra, Sezar'ın, oğlunu kabul etmesi ve varisi yapmasını çok istiyordu fakat bu umutları onun bir suikast sonucunda öldürülmesiyle birlikte yok oldu.

Suikastın ardından Kleopatra üç yaşındaki oğluyla birlikte Mısır'a döndü ve geleneklere uygun olarak ana-oğul birlikte hüküm sürmeye başladılar. Firavun, çocuğunu kendi davası uğrunda propaganda aracı olarak kullanmakta hiçbir sakınca görmedi ve aralarındaki bağı Mısır tanrıçası Isis ile oğlu Horus'a benzetti. Mısır mitolojisine göre Isis, babası Osiris'in vahşi bir suikasta kurban gitmesinin ardından Mısır'ın meşru kralı olan oğlu Horus'un koruyucusuydu. Caesarion'un bu kutsal lider imajı, Antonius'un Kleopatra'nın hayatına girmesiyle daha da öne çıktı. İki âşık birlikte "kralların kralı" unvanını yarattı ve Antonius, Caesarion'u Sezar'ın gerçek oğlu ve varisi ilan etti.

Ne var ki bu hamle Caesarion için bir lanete dönüştü. Kleopatra, Aktium Muharebesi sırasında gemileriyle kaçma kararı verdiğinde, muhafızları ve öğretmeni henüz 17 yaşında olan Caesarion'u ölümden kurtarmak için onu Hindistan'a kaçırmaya çalışsa da İskenderiye'ye dönmeleri karşılığında affedilecekleri sözüyle kandırıldılar ya da muhtemelen ona ihanet ettiler. Bunun sonucunda, Caesarion Octavius'un eline düştü. İktidarına yönelik bir tehditle karşı karşıya kalan ve Sezar'ın adını taşıyan bir gencin hükümdarlığı için hiç de iyi olmayacağına kanaat getiren imparator onu öldürttü.

ikna olduğunda, Roma'nın bu dik başlı lideri üzerinde etkileyici ve kalıcı bir izlenim bıraktığından emin olmak istiyordu. Büyük buluşma için Mısır'dan Tarsus'a doğru yola çıktı. Yolculuğun son bölümünde muhteşem mavnasına binerek nehir boyunca ilerlemeye başladı. Yaldızlı, mor yelkenleri ve gümüş kürekleri olan olağanüstü güzellikte bir mavnaydı bu... Gemideki kürekçiler arp ve flütlerin armonik ritmiyle uyumlu bir şekilde kürek çekiyordu. Tanrıça Venüs gibi giyinmiş, güvertede uzanan Kleopatra'yı genç adamlar büyük yelpazelerle serinletiyor, deniz perilerini andıran kıyafetler içerisindeki güzel hizmetçiler etrafta dolanırken, parfüm kokulu egzotik çiçeklerle donatılmış gemi nehirde süzülerek ilerliyordu.

Tüm bunların elbette bir nedeni vardı ve Kleopatra amacına ulaştı: Antonius, görür görmez ona âşık olmuştu. Onu akşam yemeğine davet etti ama Kleopatra bu davete Romalı lideri kendisinin ağırlamak istediğini söyleyerek cevap verdi. Aslında bu talep üstünlük kurmak için yapılan bir hamleydi, ne var ki Antonius hiçbir kadına hayır diyemiyordu. Işıklarla donatılmış ağaçların aydınlattığı muhteşem bir açık hava ziyafetinde Kleopatra'nın misafiri oldu. Ertesi gün, maçoluğunu biraz olsun geri

Kleopatra, Filai Adası'nda mavnasına binmeye hazırlanıyor. Ada, tanrıça İsis'e adanmış bir tapınağa ev sahipliği yapıyordu ve Kleopatra onu taklit etmeye çalışıyordu

yapamadığını yapmasını ve kız kardeşini kesin olarak ortadan kaldırmasını istedi. Kleopatra'nın parasına umutsuzca ihtiyaç duyan ve cazibesine kapılan Antonius, Arsinoe'nin idamını emretti. Tapınağın kutsallığına leke sürmek ve Roma halkını öfkelendirmek pahasına da olsa kadın oracıkta, tapınağın merdivenlerinde vahşice öldürüldü. Bu, Antonius'un sevdiği kadın uğruna devlet kurallarını son kez hiçe sayışı olmayacaktı.

> "Antonius, dünyanın en güçlü ve varlıklı kadını ile bir ittifak kurmuştu ve artık rakibinin gücünden korkmuyor, desteğine ihtiyaç duymuyordu"

kazanmayı başaran Antonius bir defa daha Kleopatra'yı yemeğe davet etti. Bu gösterişli kadından geri kalmak istemese de Mısır'ın ihtişamlı misafirperverliğiyle boy ölçüşmek pek kolay değildi. Aslında Kleopatra zenginlikle hiç ilgilenmiyordu, zaten dünyanın en zengin kadınıydı. Gerçekten gönlünü kaptırdığı birkaç adamın hepsi de cesur ve hırslı askerlerdi. Bu nedenle, Antonius'un vahşi ve coşkun hali Kleopatra'nın aklını başından almıştı. O akşam Antonius'a yardım etmeyi kabul etti ama karşılığında bir isteği vardı ve bunu sıradan bir sivil değil, sadece gözü kara bir asker anlayabilirdi: Antonius'un elini kana bulaması gerekecekti.

Arsinoe, Kleopatra'nın küçük kız kardeşiydi. Erkek kardeşi XIII. Batlamyus ile Mısır'da hüküm sürmüştü fakat Kleopatra taht kavgası sırasında kendisine yardımcı olan Sezar ile geri döndüğü zaman Arsinoe yakalandı ve Efes'teki Artemis Tapınağı'na kapatıldı. Burada esaret hayatı yaşıyor olmasına rağmen o hâlâ Kleopatra için bir tehdit unsuruydu ve yok edilmesi şarttı. Kleopatra, Antonius'tan Sezar'ın

Antonius, Kleopatra'yı etkilemişti ve iki lider tutkulu bir ilişki yaşamaya başladı. MÖ 41 kışını İskenderiye'de yalnızca müttefik olarak değil, sevgili olarak birlikte geçirdiler. Baş belası kardeşlerinden kurtulan Kleopatra arzuladığı erkeğin peşinden gitmekte özgürdü. Antonius'a gelince, kalbi her ne kadar artık başkasına ait olsa da o Fulvia ile evliydi. Ne var ki Kleopatra'nın yanında günlerini şatafat ve bolluk içinde, tıpkı eski gençlik günlerindeki gibi eğlenerek geçiriyordu. Çılgın âşıklar birlikte kumar oynuyor, içki içiyor ve ava gidiyordu. Hatta söylentilere göre, geceleri hizmetçi kılığına girip şehre iniyor, rastgele kapıları çalıp kaçıyor, taşkınlıklarıyla insanlara rahatsızlık veriyorlardı.

Antonius, zengin bir adam olmasına rağmen saray savurganlığını hiç yaşamamıştı. Kleopatra'yla birlikte, uçlarda yaşayan, aşırı içki içen ve eğlenenlerden oluşan, "Eşsiz Yaşayanlar" adında bir topluluk bile kurmuşlardı. Tarih boyunca aktarılan hikâyelerden birine göre, Kleopatra bir akşam yemeği için 10 milyon Sestertius (Antik Roma sikkesi) harcayabileceğine dair Antonius'la bahse girmiş,

Kleopatra genellikle fettan ve acımasız bir kadın olarak tasvir edilse de bu tanım aslında gerçek dışı ve büyük olasılıkla Roma'nın bakış açısının ve propagandasının bir sonucu

TANRILARIN GÜCÜ

Kleopatra kendisini, ölüleri tekrar hayata döndüren tanrıça İsis ile özdeşleştirmişti ve bunu yapan tek hükümdar o değildi. İnsanlığın en eski dönemlerinden beri pek çok hükümdar bir tanrı olduğunu iddia etti

Büyük İskender

İskender sadece kendini bir tanrı olarak göstermekle kalmadı, aynı zamanda buna kalpten inandı. Yunan mitolojisine göre annesi tanrı, babası ise ölümlü bir kral olan efsanevi savaşçı Akhilleus'un soyundan geldiğini ve Zeus'un oğlu olduğunu düşünüyordu. Dahası, Ahameniş Hükümdarı III. Darius'u yenmenin kaderi olduğuna inanıyordu.

XIV. Louis

"Tanrı vergisi" bir çocuk olarak kabul edilen Fransa'nın Bourbon Hanedanı'na mensup hükümdarı, kendisini tüm gezegenlerin etrafında döndüğü "Güneş Kral" olarak tanımladı. Sanat eserlerinde sıklıkla kendini tanrı benzeri bir şahsiyet olarak betimletti. Apollon, Neptün veya bu resimde olduğu gibi tanrıların kralı Jüpiter rolüne bürünüyordu.

François Duvalier

Haiti'nin Papa Doc olarak da bilinen kötü şöhretli başkanı, tanrısallığı halkın sadakatini pekiştirmek için değil, korku salmak için kullandı. Duvalier, bir voodoo tanrısı (Loa/Ruh) olan Baron Samedi'yi taklit etmeye çalıştı. Kendi ağzıyla tanrı olduğunu söylemekten de hiç kaçınmadı.

Caligula

Pek çok Roma imparatoru tanrı vasıflarına sahip olduğu iddiasında bulunmuş olsa da Caligula bu yolda sergilediği davranışlar nedeniyle çok kötü bir üne sahip. Bu imparator, zaman zaman farklı tanrıların kılığına bürünerek halk arasına çıkar ve bir tanrı olduğunu ifade ederdi. Hatta yaşayan bir tanrı olarak halkının ve senatörlerin kendisine tapınmasını emretmişti.

ardından sıradan bir yemek gelince Antonius onunla alay etmişti. Bunun üzerine firavun, paha biçilmez inci küpelerinden birini içinde sert sirke bulunan bir bardağın içine attı ve eritti. Gerçi, o dönemden yaklaşık 100 yıl sonra ortaya çıkan bu hikâye hiçbir zaman doğrulanmadı. Fakat böyle bir iddianın ortaya atılmış olması bile çiftin İskenderiye'de yaptığı savurganlığın boyutlarını anlatmaya yetiyor.

Bu sırada Roma'da Antonius'un karısı Fulvia da boş durmamıştı. Kocasını bu yasak ilişkiden koparmak için bir komplo kurdu ve son derece pervasız bir hamle yaparak kocasıyla birlikte Octavius'a karşı olduklarını açık açık ilan etti. Bu, ülkeyi iç savaşa sürükleyecek bir hamleydi. Antonius, kendi adını kullanarak muhtemel bir savaşa ön ayak olan karısına son derece öfkelendi ve eş-hükümdar Octavius ile arasını düzeltmek için derhal İtalya'ya döndü. Bu olaydan kısa bir süre sonra Fulvia ölünce Antonius bu fırsatı değerlendirdi ve Octavius'un kız kardeşi Octavia ile evlenerek sadakatini bir kez daha kanıtlamış oldu. Antonius bir savaşa hazır değildi, en azından şimdilik...

Tüm bunlar olurken Kleopatra'nın karnı burnundaydı. İki hafta sonra, Antonius'tan olan ikizleri Alexander Helios (Güneş) ve Kleopatra Selene (Ay) doğdu. Antonius'un bir başkasıyla evli oluşuna seyirci kalmaktan başka seçeneği olmamasına rağmen bunu pek de umursamıyordu. Antonius'a, ihtiyacı olan askeri ve maddi desteği sağlamaya devam etti, zira hiçbir kadının, hatta Roma liderinin kız kardeşinin bile kendisini gölgede bırakamayacağından emindi. Kleopatra, her zamanki gibi haklı çıkacaktı.

Bu sırada Antonius, Octavius'un sadakatinden şüphe duymaya başlamıştı. Bir yandan da biricik egzotik sevgilisini bir türlü aklından çıkaramıyordu. MÖ 37'de, hamile olan karısı Octavia ile Suriye'ye doğru yola çıktı, fakat bir süre sonra güvenliğinden endişe ettiği bahanesiyle karısını geri gönderdi. Octavia İtalya'ya doğru dönüş yolundayken Antonius rotasını kalbinin attığı yere, Mısır'a çevirdi. Dört yıllık ayrılığın ardından iki âşık yeniden bir araya gelecekti. Antonius, Octavius'a olan bağlılığını çoktan unutmuştu ve hâlâ rakibinin kız kardeşiyle evli olmasına rağmen ikizlerinin annesiyle evlendi. Bir yıl sonra çiftin bir çocuğu daha dünyaya geldi.

Antonius ve Kleopatra zevk aldıkları, aşırılıklarla dolu hayata geri dönmüştü. MÖ 34'te Antonius'un Part seferi başarısızlıkla sonuçlanmasına rağmen âşıklar İskenderiye'de sahte bir Roma Zaferi (Triumphus) kutlaması düzenledi. Aslında Roma'ya özgü olan ve zaferle dönen komutanları onurlandırmak için yapılan bu tören sırasında çocuklarını da yanlarına alarak altın tahtlarına kurulmuşlardı. Fakat Antonius'un son hamlesi çok daha büyük olacaktı. Roma'ya olan sadakatini tamamen bir kenara bırakarak, Roma ve Part İmparatorluğu'na ait toprakları yeni karısı ve çocukları arasında

Yüzyıllardır sanatçılar Kleopatra'nın ölümü hakkında hayal güçlerini zorladı ve farklı tasvirlerle ölüm anını yorumlayan eserler ortaya koydu

> "Kleopatra, Octavius'un emirlerine karşı gelmeyi ve bu dünyadan kaçmayı başardı. Biricik aşkı Antonius'un yanındaydı artık"

pay etti. Bununla da yetinmedi ve Sezar'ın meşru oğlunun Octavius değil Caesarion olduğunu ilan etti ve Roma tahtının gerçek varisi olarak onu işaret etti.

Roma çileden çıkmıştı. Antonius, dünyanın en güçlü ve varlıklı kadını ile ittifak halindeydi. Artık rakibi Octavius'un gücünden korkmuyor, onun desteğine ihtiyaç duymuyordu. Aslında zafer kazanacağından o kadar emindi ki herkesin görmesi için kartlarını gayet açık oynadı. Kleopatra içinse bu yaşananlar, yıllarca süren pragmatik güç oyunlarının ve yatırımının meyve verdiği andı. Antonius'un Roma'ya olan bağlılığını yok etmiş ve onu Doğulu bir hükümdara dönüştürmüştü. Tüm zamanların en büyük gösteriş ustası, erkeğini mor kaftanlara sarıp sarmaladı, mücevherlere boğdu ve eline altın bir asa tutuşturdu. Nil'in Kraliçesi'nin kendisi kadar muhteşem bir krala ihtiyacı vardı. Ayrıca bu şekilde Octavius'u tedirgin etmek tam olarak istediği şeydi.

Roma'da Octavius, Antonius'tan kurtulabilmek için bir bahane arıyordu ve fırsatı kaçırmadı. Antonius'u, Roma değerlerini hiçe sayan, ahlaksız bir adam ilan ederek yetkilerini ve gücünü elinden aldı. Bir zamanların kahraman komutanına karşı halkı kışkırtmak için elinden geleni yapan Octavius onu Romalı köklerinden uzaklaşmakla suçladı. Bu, Roma halkı nezdinde affedilmez bir davranıştı. Öte yandan, Octavius bir iç savaştan kaçınmak istiyordu ve bu nedenle daha ziyade firavunu hedef aldı. Onu bir fahişe ve ayyaş olarak damgaladı.

Buna karşın Antonius, Octavius'u sonradan görmelikle, zorbalıkla ve hatta Sezar tarafından evlat edinilmesi konusunda yalan söylemekle suçladı. Artık ipler tamamen kopmuştu ve sonunda Octavius Mısır'a ve Kleopatra'ya savaş ilan etti. Antonius'u bu savaş ilanının dışında tutmuş, böylece onun askeri gücüyle kraliçeye arka çıkmayacağını ummuştu; hatta onu birkaç kez Roma'ya çağırdı ama işler hiç de düşündüğü gibi gelişmedi. Antonius artık tamamen Kleopatra'ya aitti ve tanıştıkları günden beri kaçınılmaz olan bu savaşta kraliçesinin yanında yer aldı.

Octavius'un güçleri ve âşıkların birleşik filosu Aktium kıyılarında karşılaştı. Antonius ve Kleopatra'nın güçleri burada zafer kazanabilseydi, birleşmiş yeni imparatorluklarını kurma yolunda çok önemli bir adım atmış olacaklardı. Ne var ki savaşın tam da kızıştığı sırada kendisi dışında hiç kimsenin bilmediği bir nedenden ötürü Kleopatra fikir değiştirdi ve gemileriyle kaçtı. Kafası karışan ama karısına körü körüne bağlı olan Antonius da onu takip etti. Bu durum, Octavius'a Mısır'ı işgal etmek için mükemmel bir fırsat verdi. Kendisini imparator ilan eden Romalı lider ülkeyi yarıp geçti. Octavius İskenderiye'ye yaklaşmaya başlayınca Antonius'un orduları bir anda taraf değiştirip Roma güçlerine katıldı. Kleopatra'ya olan aşkı yüzünden tükenmiş olan Antonius, zafer kazanmak için ihtiyaç duyduğu saygınlığını ve popülerliğini yitirdiğini fark etmemişti. Ne kadar güçlü olursa olsun bir kadın tek başına savaşı kazanmayı sağlayamazdı ama ordular bunu başarabilirdi ve en büyük düşmanı artık tüm orduların tek kumandanıydı.

Antonius çaresizdi. İskenderiye'deki işgalci askerlerden kaçıp bir yerlere sığınmaya çalıştı ancak başaramadı. Ardından, Kleopatra'nın intihar ettiği haberleri dolaşmaya başladı. Bunu duyar duymaz büyük bir kederle sarsılan Antonius, aşkının yanına gitmek için kendini karnından bıçakladı. Ne var ki ölümle yüzleşmeye hazırlanırken Kleopatra'nın hayatta olduğunu öğrendi. O ölmemişti ve kendi anıtının içinde saklanıyordu. Nefes almakta zorlanan ve biricik aşkını son bir kez görmek için can atan Antonius, Kleopatra'nın yanına götürüldü. Son nefesini orada, sevgilisinin kollarında verdi.

Antonius bu sikkeleri, günümüzdeki Ermenistan topraklarında kazandığı zaferini kutlamak için bastırmıştı

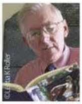
Antonius, Aktium Muharebesi sırasında canını zor kurtardı ve komutasındaki gemilerin çoğunu geride bıraktı

Antonius'a gerçekten âşık olmasına rağmen Kleopatra kocası kadar aceleci davranmadı. Octavius'a esir düşüp, Roma caddelerinde bir savaş ganimeti olarak gezdirileceğini öğrenene kadar ölümünü ertelemeyi tercih etti. Kleopatra'nın intihar girişiminde bulunabileceğinin farkında olan Octavius, firavunu yakından takibe almıştı. Kazandığı zaferin en büyük ödülüne sahip olmak istiyordu fakat Kleopatra bu zevki ona tattırmayacaktı. Tarih boyunca firavunun ölümüyle ilgili birçok hikâyeye rastlıyoruz ama muhtemelen bunların arasında en popüleri bir engerek yılanının göğsünü sokması sonucunda ölmüş olması... Sonuç olarak Kleopatra, Octavius'un emirlerine karşı gelmeyi ve bu dünyadan kaçmayı başardı. Onurunu kimsenin zedelemesine izin vermemiş, biricik aşkı Antonius'un yanına gidebilmişti.

Aslına bakılırsa Antonius ve Kleopatra'nın aşkı karşılıklı menfaat ilişkisiyle başlamıştı. Mutlak gücün ve birlikte hükmedecekleri bir dünyanın hayalini kuruyorlardı. Aralarındaki bağ sadece bir çıkar ilişkisiyle sınırlı kalmış olsaydı tarihin akışı çok farklı olabilirdi. Fakat kendilerinden ve hayallerinden çok daha büyük bir güç onları kontrolü altına aldı ve ölüme sürükledi. Bu güç, aşktı... Birlikte aynı kaderi paylaşmak istediler ve tarihin en tutkulu ve birbirine en bağlı çifti olarak aşırılıkta, savaşta, zaferde ve hatta ölümde buluştular.

KLEOPATRA'NIN DRAMATİK ÖLÜMÜ

Professör Duane W. Roller efsaneye ışık tutuyor

Kleopatra'nın kendini nasıl öldürdüğüne dair neden bu kadar çok şüphe var?

Engerek yılanı hikâyesi Kleopatra'nın ölümünden sonraki yıl içerisinde resmi olarak duyurulmasına rağmen, dönemin düşünürleri ve önde gelenleri tarafından çokça sorgulandı. Tuhaf ve şahsına münhasır bir yöntemdi ve muhtemelen bu nedenle çok popüler oldu ve şüphe uyandırdı. Octavius bu hikâyeye kesinlikle inanmıştı ya da inanmak istedi, zira Roma Zaferi (Triumphus) kutlaması sırasında Kleopatra halkın içine engerek yılanlarıyla çıkmıştı. Öte yandan, tüm bu anlatılanların dramatik bir kurgu mu yoksa gerçek mi olduğunu sorgulamamız gerekiyor. Kleopatra'nın, kendisini öldürmeden hemen önce Octavius'a bir not gönderdiğini biliyoruz ama bu notu hiç kimse bulamadı. Diğer taraftan, Kleopatra'nın bu eşsiz ölüm şeklini tasarlayacak kadar dramatik bir hayal gücüne sahip olduğunu söyleyebiliriz. Sonuçta yılan Mısır kültüründe önemli bir semboldü. Fakat günümüzün bakış açısıyla ele aldığımızda sürüngen bilimciler, çok kritik bir noktadan olmadığı sürece bu tip bir ısırığın genellikle ölümcül olmadığını söylüyor. O zaman neden Kleopatra böyle güvenilmez bir yöntem seçsin ki? Evet, bir zehirlenme söz konusu gibi görünüyor fakat muhtemelen bu, engerek hikâyesinde olduğu gibi sanatsal ve edebi özellikler taşıyan bir zehirlenme olayı değildi.

Mısır kültüründe yılanın önemi neydi?

Yılanlar en önemli doğurganlık sembolüydü. Muhtemelen bunun nedeni, bereketin ve tüm doğurganlığın kaynağı olan toprağın altında yaşamalarıydı. Yılanlar, Kleopatra'nın kendine biçtiği ikinci kimlik olan tanrıça İsis ile de doğrudan bağlantılıydı. Devlet törenlerinde her zaman mitolojik yılan Uraeus ile bir tanrıça gibi görünmesinin altında bu yatıyordu. Yılanlar Akdeniz kültürlerinde daima aktif bir role sahip olmuştur. Bu nedenle Kleopatra son sözünü onlarla söylemeyi istemiş olabilir.

Shakespeare'in *Antonius ve Kleopatra* adlı oyunu gerçek hikâyeyi ne kadar yansıtıyor?

Oyun kesinlikle gerçeği yansıtıyor ama o dönemin kaynakları ne söylüyorsa ona göre yazıldığını da unutmamak lazım. Bugün sahip olduğumuz imkânlar, Kleopatra'yı daha doğru ve dikkatli analiz edebilmemizi sağlıyor. Shakespeare, elimizdeki en iyi ve neredeyse tek kaynağı, yani Yunan tarihçi Plutark'ın kaleme aldığı Antonius biyografisini kullanmıştı. Yunancadan Fransızcaya ve Fransızcadan da İngilizceye çevrilen bir metni kullanmış olmasına rağmen Shakespeare'in Plutark'ın yazdıklarına neredeyse kelimesi kelimesine bağlı kaldığı görülüyor. Elbette Shakespeare'in yer yer dramatik dokunuşlarıyla çok daha edebi ve şiirsel bir hal almış. Oyunu dikkatlice okuduğumuzda, Kleopatra'nın, farklı kaynaklarda bahsi geçen fakat erkekleri felakete sürükleyen o "femme fatale" imajının gölgesinde kalan yeteneklerine ve zekâsına da çokça değinildiğini görüyoruz.

İtalyan ressam Vincenzo Camuccini'nin fırçasından Jül Sezar suikastı... Sezar'ın ölümünün ardından Kleopatra Mısır'a döndü

KLEOPATRA'YI NE KADAR İYİ TANIYORSUNUZ?

Dünyanın en ünlü "femme fatale" karakteri hakkında doğru ve yanlış sayısız hikâye var. Bakalım bu testi çözmekte ne kadar beceriklisiniz...

S. Kleopatra güzelliğiyle ünlüydü

- ☐ Doğru
- ☐ Yanlış

Doğru cevap: O dönemde yazılmış kaynaklara bakılırsa, Kleopatra geleneksel anlamda hiç de güzel değildi. Güçlü erkekleri emrine amade kılan cazibesi; karizma ve zekâsından ileri geliyordu.

S. Kleopatra kaç dil biliyordu?

- ☐ 1
- ☐ 3
- ☐ 9

Doğru cevap: Çoğu tarihçi, antik Mısır diliyle birlikte kraliçenin beş ila dokuz dil bildiğini düşünüyor.

S. Kleopatra, hangi alanda kitap yazdı?

- ☐ Aşk
- ☐ Tıp
- ☐ Tarih

Doğru Cevap: *Kozmetik* adlı çalışması ilaçlar hakkındaydı. Hatta kitabında saç dökülmesine karşı bazı çareler bile önermişti.

S. Kleopatra fettan ve acımasız bir kadın mıydı?

- ☐ Doğru
- ☐ Yanlış

Doğru cevap: O devirde kraliyet üyeleri arasında evlilik dışı ilişki çok yaygındı. Kleopatra'nın adının çıkmasının nedeni, çocuklarının babalarını gizlememiş olmasıydı. Bildiğimiz kadarıyla, 18 yıl içinde yalnızca iki ilişkisi oldu.

S. Kleopatra, Roma vatandaşı mıydı?

- ☐ Doğru
- ☐ Yanlış

Doğru cevap: Bu kesin olarak bilinmiyor ancak müttefik liderlere Roma vatandaşlığı teklif etmek yaygın bir uygulamaydı. Bu nedenle, Marcus Antonius büyük ihtimalle Kleopatra'nın bir Roma vatandaşı olmasını sağlamıştı.

S. Hükümdarlığı süresince Kleopatra neyi başardı?

- ☐ Mısır'ın ekonomisini kurtardı
- ☐ Mısır halkının saygısını kazandı
- ☐ Mısır'ın gücüne güç kattı

Kleopatra çok zeki, yetenekli ve sevilen bir hükümdardı. En zorlu zamanlarda bile imparatorluğunu koruyup sınırlarını genişletmeyi başardı.

Doğru cevap: Roma'nın yaptığı propaganda tam aksini göstermeye çalışmıştı ama aslına bakarsanız yukarıdakilerin hepsi doğru.

S. Engerek sokması yüzünden mi öldü?

- ☐ Doğru
- ☐ Yanlış

Doğru cevap: Kleopatra'nın kendini nasıl zehirlediğini kesin olarak bilmiyoruz. Taraklarında zehir taşıdığı biliniyordu. Bu bilgi ışığında, zehri yılanla değil iğneyle kendine zerk ettiğine inanan tarihçiler var.

S. Roma'da geçirdiği günlerin ardından Kleopatra, Roma modasına dair en çok neyi benimsedi?

- ☐ Romalı saç stili
- ☐ İnci takı
- ☐ Hiçbiri

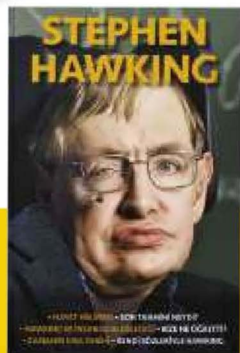

Doğru cevap: Aslında durum bunun tam tersiydi... Roma'da yukarıdaki stillerin popüler olmasını sağlayan Kleopatra oldu. O kadar çok Romalı kadın bunları benimsedi ki bu stillerin yaratıcısının Romalılar olduğuna inanıldı.

POPULAR SCIENCE
TÜRKİYE

KİTAP HEDİYELİ!

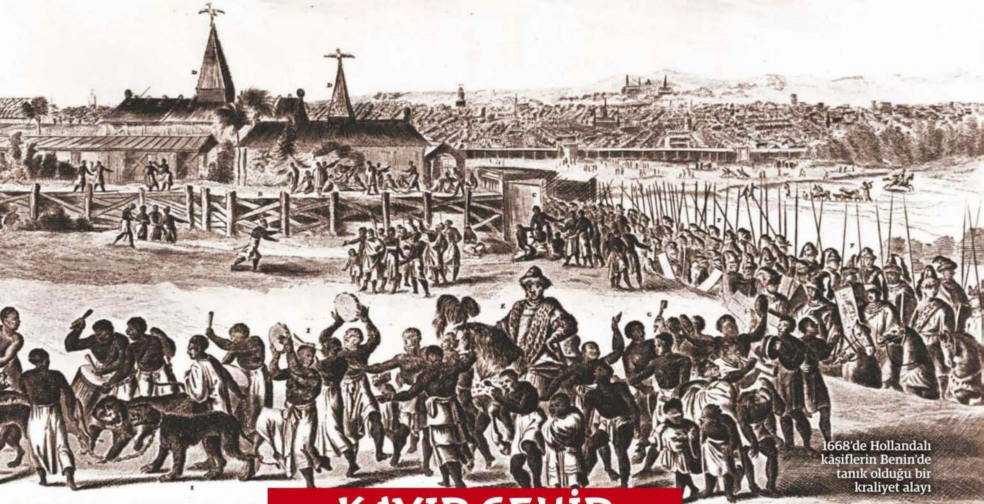

Ayrıca yeni icatlar, ilginç makaleler,
birbirinden ilginç görseller,

POPULAR SCIENCE MART SAYISINDA SİZİ BEKLİYOR.

DB

Online satın almak için: www.dergiburda.com

1668'de Hollandalı kâşiflerin Benin'de tanık olduğu bir kraliyet alayı

KAYIP ŞEHİR

BENİN

Afrika'daki Benin İmparatorluğu'nun güzelliğiyle Avrupalılan büyüleyen başkentinden günümüze neden hiçbir şey kalmadı?

Portekizli gemi kaptanı Lourenço Pinto, 1691'de, "Krala ev sahipliği yapan Büyük Benin şehri Lizbon'dan daha büyük ve tüm sokakları dümdüz, göz alabildiğine uzanıyor" diye yazmış ve eklemişti: "Evler geniş, bilhassa da kralın evi... Bu evin zarif sütunları var ve gösterişli bir şekilde dekore edilmiş. Şehir çok zengin ve insanlar çalışkan. Çok iyi yönetildiğinden kimse hırsızlık nedir bilmiyor. Halk öylesine güvenli bir hayat sürüyor ki evlerinin kapısı bile yok."

Afrika'nın balta girmemiş ormanlarının derinliklerinde yer alan ama Nijer Nehri sayesinde diğer Afrika krallıkları ve Atlantik Okyanusu ile bağlantısı bulunan Büyük Benin Şehri, altın çağını yaşadığı dönemlerde sınırları batıda Lagos'a, doğuda ise Nijer'in ötesine uzanan bir imparatorluğun başkentiydi. Bu geniş sınırlar günümüz Nijerya'sının yaklaşık beşte birini kapsayan bir alana tekabül ediyordu.

Avrupalılar Benin'le ilk kez 1480'lerde, geleneksel

YAZAN TOYIN FALOLA

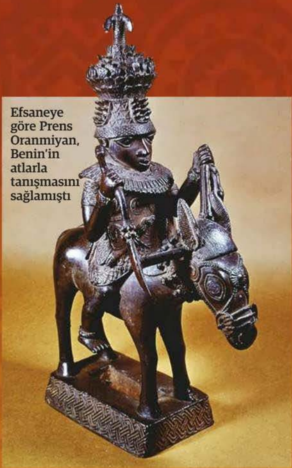

Afrika Tarihinde Önemli Olaylar: Bir Başvuru Kılavuzu adlı kitabın yazarı Nijeryalı tarihçi ve Afrika Çalışmaları profesörü Toyin Falola, Teksas Üniversitesi Beşeri Bilimler Fakültesi'nde Jacob ve Frances Sanger Mossiker Kürsüsü'nün başkanıdır.

Sahra ticaret yollarına alternatif yollar arayan Portekizli tüccarlar buraya geldiğinde temas kurdu. Portekizlilerden 100 yıl sonra onları Hollandalı tüccarlar izledi ve sonraki 200 yıl içinde İngiltere, Fransa, Almanya ve İspanya'dan tüccarlar buraya akın etmeye başladı. Hepsi de evine Pinto'nunkine rakip olacak harika hikâyelerle geri döndü. Fakat bugün bir Batılıya Benin İmparatorluğu'ndan bahsedecek olsanız, muhtemelen size boş boş bakacaktır. Hatta Benin'le 400 yıl boyunca düzenli olarak temas kurmuş Portekiz'in bir vatandaşı olsa bile... Peki,

Geleneksel Benin Obası kıyafetinin bir parçası olan süs maskeleri

Efsaneye göre Prens Oranmiyan, Benin'in atlarla tanışmasını sağlamıştı

büyük Benin Şehri'nin başına ne geldi de böyle iz bırakmadan ortadan kayboldu?

Benin'in doğuşu

Günümüz Nijerya'sının güney bölgesinde yaşamını sürdüren Edo halkının sözlü tarihine göre, Benin'in asıl adı Igodomigodo idi. Bu isim, "gökyüzünün hükümdarları" anlamına gelen Ogiso Hanedanı'nın kurucusu Igodo'dan geliyordu. Igodomigodo, hayranlık uyandıran bir krallığı yöneten 31 Ogiso hükümdarı görmüş olmasına rağmen, 12. yüzyıldan önce Benin İmparatorluğu'nun varlığından bahsetmek mümkün değil.

Yıllarca süren siyasi anlaşmazlıklara bir son vermek amacıyla Igodomigodo'dan komşu Ife Krallığı'na gönderilen elçiler, Yorubaların kutsal lideri Oduduwa'dan, ülkenin hükümdarı olması için oğullarından birini göndermesini istedi. Bunun üzerine Oduduwa, oğlu Oranmiyan'ı Igodomigodo'ya gönderdi ve Oranmiyan ilk kral yani ilk "Oba" oldu. Eweka adında bir oğlu olan Oranmiyan ülkeyi yönetmekte zorlanınca, halkın idare edilmesi zor tutumunu ve geleneklerini bahane ederek krallıktan ayrıldı.

Igodomigodo'ya "öfke ve sıkıntı ülkesi" anlamına gelen "ile Ibinu" adını veren Oranmiyan, oğlu Eweka'yı saray muhafızlarına emanet ederek ülkeyi terk etti. Oğlunun, Benin'i tanımasını ve gizemlerini öğrenmesini istiyordu. Böylece Eweka, halkını nasıl yöneteceğini bilecekti. Nihayetinde Eweka'nın saltanatı ülkede Oba dönemini başlattı. 35 sene boyunca krallığı yöneten Eweka 1235'te hayatını kaybetti. Onu, Oba Uwakhuanhen ve Oba Ehenmihen izledi. 1255'te ise hükümdar Oba Ewedo tahta geçti ve krallığın "ile Ibinu" olan adını "Ubini" olarak değiştirdi. Sonraları, Portekizlilerle yürütülen ilişkiler sırasında "Bini" olarak anılan ülke, en sonunda Benin ismini aldı.

Oba tahttaki yerini sağlamlaştırdıkça Benin İmparatorluğu'ndaki toplumsal hiyerarşi de şekillenmeye başladı. Siyasi seçkinler sınıfı, kralın ▶

HER ŞEYE KADİR OBA

Benin'in siyasi, askeri ve dini lideri despot bir kraldı

KORUNAKLI HAYAT
Oba nadiren halk arasına çıkardı. Çıktığındaysa, yanında şemsiye tutarak onu Güneş'ten koruyan bir hizmetkâr bulunurdu. Şehir içinde başka hiç kimsenin bu şekilde bir gölgelik kullanmasına izin verilmezdi.

MERCAN TAÇ
Oba, kırmızı mercan boncuklarından dokunmuş bir başlık ve tunik giyerdi. Mercan boncuklarını yalnızca kral ve kralın en yakınları takabilirdi. Öte yandan, Akdeniz gibi uzak bölgelerden getirilen bu boncuklar o kadar nadir ve değerliydi ki zaten çok az kişi böyle pahalı bir aksesuarın maliyetini karşılayabilirdi.

TANRISALLIK
Obalar, en yüksek siyasi otorite olmanın yanı sıra aynı zamanda halkın ruhani lideriydi. Dini kültler genellikle onların etrafında gelişirdi ve hatta birçoğu doğaüstü güçlere sahip olduğunu iddia ederdi.

KOLYE MASKE
Benin İmparatorluğu'nun en ikonik sembollerinden biri, fildişi üzerine işlenmiş Kraliçe Idia tasviriydi. Bu maske, Idia'nın 1504 ila 1550 yılları arasında hüküm süren oğlu Oba Esigie için yapılmıştı. Ancak yüze değil, genelde bele veya boyna takılırdı.

KRALİYET MUHAFIZLARI
Çoğu Oba "eben" adı verilen geniş ağızlı özel bir kılıç ya da ahşap bir tören silahı taşırdı. Bunlar tamamen sembolikti. Oba'nın güvenliğini, kılıç ve mızrakla donatılmış, daha sonraki yıllarda ise ateşli silahlar da taşımaya başlayan kraliyet muhafızları sağlardı.

ORMANLARIN KRALI
Leopar, Benin'de kraliyet gücünün simgesiydi. Kral, leopar postu giymenin yanı sıra, evcilleştirilmiş leoparlara da sahipti. Bir nevi maskot görevi gören bu leoparlar önemli günlerde sergilenirdi.

DÜZENLİ ORDU
Hollanda kaynaklarına göre, birçok şehir, kasaba ve köye hükmeden Oba, bir gün içinde 20.000 asker seferber edebilir, gerektiğinde ise 80.000 ila 180.000 askerden oluşan dev bir ordu kurabilirdi.

POSTCARD

AIR MAIL

Keşke burada olsaydın...

Avrupalı gezginler, ülkelerindeki yakınlarına gönderdikleri kart ve mektuplarda bu Orta Çağ metropolünde tanık oldukları güzelliklerden sıklıkla bahsederdi

Tüccarlar Loncası
Mercado da Ribeira
Lizbon
Portekiz

Timbuktu'ya Yolculuk

Benin Şehri ormanın derinliklerinde yer alıyordu ama diğer yerlerden kopuk değildi. Nijer Nehri sayesinde, zengin Mali İmparatorluğu'nun başkenti Timbuktu'ya ve kuzeydeki diğer Afrika krallıklarına bağlanıyordu. Nehir ayrıca güneye, Atlantik Okyanusu'na aktığından, Avrupalılar bu yolla Benin'e ulaşabiliyordu.

Muhteşem ışıklandırma

Sokak lambası benzeri bir aydınlatma sisteminin kullanıldığı ilk şehirlerden biri olan Benin'de palmiye yağıyla çalışan devasa metal lambalar kullanılıyordu. Palmiye yağı, imparatorluğun en önemli ihracat ürünlerinden biriydi. Lambalar, yolları aydınlatmak amacıyla başta saray çevresi olmak üzere şehrin her yerine yerleştirilmişti.

Dünyanın ikinci en uzun duvarı

Guinness Rekorlar Kitabı'na dünyada Çin Seddi'nden sonraki en büyük yapı olarak geçen devasa surlar Benin Şehri'ni koruyordu. Surlar, yüksekliği yer yer dokuz metreyi aşan, toplam 10.000 kilometre uzunluğundaki toprak duvarlardan oluşuyordu ve üstüne üstlük hendeklerle de çevrilmişti.

Akıllara durgunluk veren matematiksel tasarım

16. yüzyılda Benin'i ziyaret edenler genellikle şehri düzensiz olarak tanımlarken, Amerikalı matematikçi Ron Eglash, mahallelerin yerleşim planlarından evlerin ve hatta evlerdeki odaların tasarımına kadar, şehir mimarisinin aynı simetrik kalıpları özenle tekrarladığını ileri sürüyor.

Yağmur ormanlarındaki köyler

Şehir sınırlarının dışında, sık ormanların açıklık alanlarına konuşlanmış köylerde halk patates, biber ve diğer sebzelerin yanı sıra pamuk yetiştiriyordu. 1720'lerde, Fransız kâşif Reynaud des Marchais, tarlaların itinayla ekildiğini ve yılda üç ila dört hasat yapıldığını yazmıştı. Bu köylerin çoğunda görülen bir diğer özellikse, tıpkı şehrin savunma sistemi gibi koruyucu hendeklerle çevrili olmalarıydı.

Kraliyet sarayı

Kraliyet sarayının içinde bulunduğu arazi şehirde oldukça büyük bir alanı kaplamaktaydı. Hatta Hollandalı yazar Olfert Dapper, Hollanda'nın Haarlem kenti kadar geniş bir alana yayıldığını iddia etmişti. Saray içinde Oba'nın krallık konutu, çeşitli kabul salonları, saray mensupları için konutlar ve kraliyet haremi bulunuyordu. Kare şeklindeki ana saray binası ahşap kiremit döşenmiş bir çatıya sahipti. 17. yüzyıldan itibaren sarayın içi bronz plaklarla süslenmeye başlandı.

Benin'in büyük caddesi

Olfert Dapper notlarında, "Benin'e girerken gördüğünüz ilk şey altı kilometre uzunluğunda bir cadde. Taş döşenmemiş bu cadde Amsterdam'daki Warmoesstraat'tan yedi ya da sekiz kat büyük görünüyor. Dümdüz ve hiçbir dönemeç yok" diye yazmıştı. Benin'in dokuz kapısının her biri, şehrin içinden çapraz şekilde geçen, bunun gibi geniş caddelere açılıyordu.

Zanaatkârlar çarşısında alışveriş

Şehir sakinlerinin pek çoğu, loncalar halinde örgütlenmiş zanaatkârlardı. Öne çıkan mühim pirinç işleme loncaları sadece Oba için çalışırken, Avrupalılar, ahşap ve fildişi oymacılarından, dericilerden, demircilerden ve dokumacılardan çeşitli ürünler satın alırdı.

"Manilla" olarak bilinen pirinç bilezikler modern Hollanda'da üretildi. Ardından, Batı Afrika'da fildişi, baharat ve kölelere karşılık takas edildi. Benin'deki bronz işçileri ise bilezikleri eritip kullandılar

Bir İngiliz kafilesine yapılan saldırı, 1897'de cezalandırma amacıyla çıkılan Benin Seferi'ni başlatmak için bahane olarak kullanıldı

yanı sıra, "Uzama n'Ihinron" adı verilen üst düzey şeflerden ve kraliyet ailesine mensup kişilerden oluşuyordu. Ülke gelenekleri ve kraliyet yönetimi üzerinde esrarengiz bir nüfuzu olması nedeniyle Uzama sınıfı çok güçlüydü. Ayrıca, saray idaresini denetleyen üst düzey saray personeli ve vergi tahsilatı ya da askere alma gibi düzenli idari işleri yürüten kent yöneticileri de vardı. Diğer resmi görevliler ise avcılıktan astrolojiye kadar çeşitli vazifeleri yerine getiriyordu. Bunların dışında, kral ve kraliyet mensupları için sanat eserleri üreten sanatçı loncaları ve kendi başına bir kast oluşturan zanaatkârlar toplumun diğer tabakalarıydı.

İmparatorluğun altın çağı

Benin İmparatorluğu, 13. yüzyılın sonları ile 15. yüzyıl arasında yayılmacı bir siyaset güden kralların fetihleriyle düzensiz bir büyüme yaşadı. Savaşçı kralların, sınırları genişletmek ve ülkeyi savunmak için uyguladığı askeri stratejiler, gelişmiş ticaret ağı ve etkileyici bir çeşitliliğe sahip tarihi eserler, imparatorluğun en büyüleyici ve onu heybetli kılan özellikleriydi. Benin, iyi eğitimli ve disiplinli askerlerden oluşan büyük bir orduya sahipti. Kralın bu ordu üzerindeki otoritesi ise çok güçlüydü.

1440 ila 1473 yılları arasında hüküm süren Oba I. Ewuare, krallığı modem bir devlete dönüştürmesiyle tanınıyor. Ewuare, gerçekleştirdiği reformlarla siyasi yapıyı yeniden düzenledi. Bu reformların amacı, üst düzey yönetici sınıf ile Oba arasındaki olası huzursuzlukları en aza indirgemekti. Böylece, emperyalist politikasını destekleyecek askeri güç Oba'nın tekelinde olacaktı. Tüm bunların yanı sıra, Ewuare'nin sanatı ve farklı sanat eserlerinin üretimini de desteklediği biliniyor. Oba'nın bu desteği sayesinde, Benin'in bronz döküm, fildişi ve ahşap eserleri dünya çapında tanındı.

Zanaatkârlar, heykelcikler, baş figürleri, pirinç levhalar ve saray dekorlarındaki diğer parçaları kapsayan nevi şahsına münhasır bir sanat tarzı ortaya koydular. Sanat, kraliyetin her şeyi yapmaya muktedir olduğunu göstermek ve kralın gücüyle ihtişamını meşrulaştırmak için kullanılıyordu. Halk, bizzat ülkenin ve onun devamlılığının Oba'da vücut bulduğuna inandığından, sanat, onun tanrısallığını insanlara yansıtıp, hissettirmek ve onu nadiren görebilen bu insanların gözünde ete kemiğe büründürmek için bir araçtı.

Oba Ewuare yenilikçi mimariye, şehir planlamasına, büyük festivallere ve kraliyet boncuklarının tanıtımına da büyük önem veriyordu. Ayrıca, Oba Oguola'nın temellerini attığı hendeğin ve şehri dış saldırılara karşı koruyan duvarın inşasını da tamamladı. Tüm hendek, uzunluğu yaklaşık 16.000 kilometreye ulaşan ve 6.500 kilometrekarelik bir yaşam alanını çevreleyen savunma ağının etkileyici bir parçasıydı. İnşası toplamda 600 yıl sürmüştü ve mekanik öncesi döneme ait gerçek bir mühendislik harikasıydı.

1974'te Guinness Rekorlar Kitabı, Benin Hendeği'ni, dünyanın mekanik icatlardan önceki en büyük toprak işçiliği ve Çin Seddi'nden sonra insan üretimi en büyük yapısı olarak kabul etti. Oba Oguola'nın, usta zanaatkâr Igueghae'yi bronz döküm sanatını öğrenmesi için Ife'ye gönderdiğine de inanılıyor.

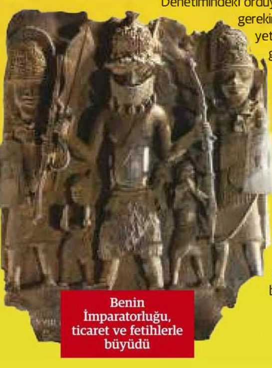
Benzersiz sanat eserleri

Benin İmparatorluğu'na ait pek çok sanat eseri arasında iki tanesi tam anlamıyla ikonik: Kraliçe Idia'nın Bronz Başı ve Fildişi Benin Maskesi... Bronz Baş, 16. yüzyılın ilk dönemlerinde hüküm süren kral Oba Esigie'nin annesi Kraliçe Idia'nın onuruna yapılmış bir eser. Kraliçe Idia, ilk "Iyoba" yani Ana Kraliçe'ydi ve imparatorlukta oldukça önemli bir rol oynadı.

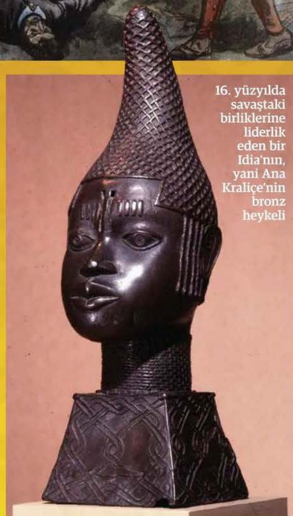
Idia, Iyoba olarak saygı gören bir şahsiyetti ve Iyekuselu isimli bir bölgenin yönetimi ondaydı.

Denetimindeki orduyu finanse etmek için gerekirse vergileri yükseltme yetkisine sahipti. Askeri görevler de dahil olmak üzere kadınların belli bazı işleri yapması yasak olsa da Idia savaşlara katıldı ve çok sayıda zafer kazandı. Askeri zekâsının ve becerilerinin yanında büyücülük yeteneği de olduğu ve bu sayede oğlu Esigie'nin, taht kavgasına giriştiği kardeşi Arhuanran'ı yenmesine yardım ettiği söyleniyordu.

Iyoba kralın annesi olduğundan, zaten belli bir güce ve itibara sahipti.

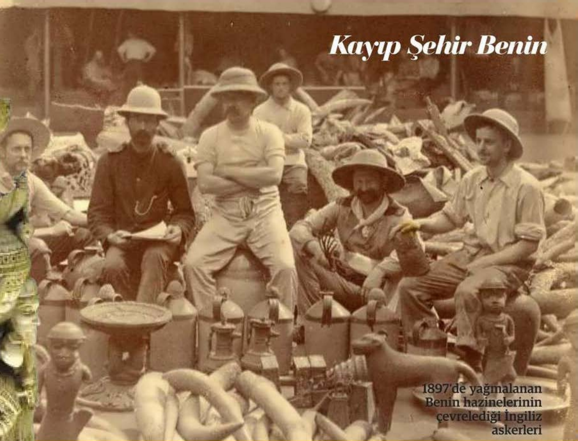
Benin İmparatorluğu, ticaret ve fetihlerle büyüdü

16. yüzyılda savaştaki birliklerine liderlik eden bir Idia'nın, yani Ana Kraliçe'nin bronz heykeli

Fakat Idia, sahip olduğu rolde bir devrim yaparak gelecekteki Iyoba'ların da gerçek siyasi güce erişmesini sağladı. Bu konumdaki kadınların, diğer niteliklerinin yanı sıra, doğaüstü güçlere de sahip olması gerekiyordu. Böylece oğullarının, rakiplerini alt ederek tahta geçmesini sağlayabilirlerdi. Mucizevi iyileştirici güçleri sayesinde bunu başardığı söylenen Kraliçe Idia, Fildişi Benin Maskesi gibi birçok heykel ve sanat eserinde tasvir edildi. Söz konusu maske, Idia'nın onuruna yapılmış küçük bir fildişi heykeldi aslında... Esigie, tıpkı bir kolye gibi bu maskeyi boynuna takardı.

Günümüzde maske, haksız şekilde Afrika kıyılarını terk etmek zorunda kalmış sanat eserlerini temsil eden bir yadigâr niteliğinde. Maske, 1977 yılında Nijerya'da düzenlenen ve Afrika kültürünü dünyaya tanıtmak için kıtanın dört bir yanından Afrikalıların akın ettiği FESTAC '77 festivalinin amblemi olarak

1897'de yağmalanan Benin hazinelerinin çevrelediği İngiliz askerleri

seçilmişti. Bunun üzerine, Nijerya hükümeti maskeyi belli bir süre için British Museum'dan ödünç almak istedi. Fakat bu haklı istek, maskenin çok kırılgan olduğu ve nakliye sırasında zarar görebileceği gerekçesiyle reddedildi. Nijerya basını ise British Museum'un, maskenin zarar görmesi durumunda 3 milyon dolar tazminat talep ettiğini ve festival komitesinin bunu reddettiğini yazdı. Öte yandan, İngiltere ve diğer bazı ülkelerdeki farklı kurumların, kendi koleksiyonlarında bulunan Benin sanat eserlerini geçtiğimiz yıllarda iade etmesi ve British Museum'um da eserlerin iadesine yönelik görüşmelerin başlaması konusunda iyimser olduğunu belirtmesi umut veren gelişmeler oldu.

Avrupalı tüccarları ve gemilerini gösteren, 17. yüzyıl Benin'inden kalma fildişi bir tuzluk

Kanlı çöküş

Portekizli kâşifler 15. yüzyılda Benin'le temasa geçti ve hemen ardından ticaret yapmaya başladılar. Portekiz ve Benin arasındaki ilişkiler o kadar dostça bir hâl almıştı ki Oba Esigie Portekiz'e büyükelçiler bile gönderdi. Bunun sonucunda ise Benin kültürü ve sanatı Avrupa'nın etkisi altında kalmaya başladı.

Esigie Portekizce okuyup yazabiliyordu ve bu sayede Portekizli tüccarlarla arasında iyi bir diyalog gelişmişti. Bu arada, ilk Portekizli misyonerlerin girişimleri de meyvelerini veriyordu ve Benin'de kiliseler ortaya çıkmaya başladı. İki ülke arasındaki ticaret fildişi, biber ve sınırlı sayıda köle alışverişiyle devam etti.

Bu dönemde köle ticareti çok fazla rağbet görmüyordu çünkü Benin'de esasen kadınlar köle olarak satılıyordu. Savaş esiri olarak alınıp ya da borcunu ağır işçilikle ödemek zorunda kalıp köle olanlar ise parasal kazanç sağlamaktan ziyade kraliyet sarayının itibarını korumak için tutuluyordu. Ayrıca, erkek kölelerin Benin'in askeri gücünü arttırmadaki rolü, finansal getirisinden çok daha önemliydi. Bu nedenlerden ötürü Benin'de köle ticareti çok sınırlıydı. Üstelik Benin'in ekonomisi ve askeri gücü Atlantik üzerinde yapılan köle ticaretinden sağlanacak gelire ihtiyaç duymayacak kadar iyiydi. Avrupalılarla kurulan ilişkinin ticaretin ötesine geçmiş olması ve Benin'in paralı askerlik hizmeti vermeye başlaması da köle ticaretini sınırlı tutan nedenler arasındaydı.

> "İdia'nın, askeri zekâsının ve becerilerinin yanında büyücülük yeteneği de olduğu söyleniyordu"

Ancak 17. yüzyıla gelindiğinde, zayıf liderlik, ülke içindeki ayrışmalar ve yönetici sınıfın üyeleri arasındaki disiplinsizliğin sonucu olarak krallık gerilemeye başladı. Ardından, köle ticaretinin tamamen ortadan kalkması ve fildişi fiyatının düşmesi ise Benin'i çok kötü etkiledi. İmparatorluk, 18. yüzyılın ortalarında Oba Eresonyen'le bir ivme kazansa da bu durum uzun sürmedi. Ülke sınırları içindeki bazı bölgelerin eskimiş imparatorluğu terk ederek hem ticaret hem de korunma amacıyla İngilizlere yakınlaşmasıyla krallık küçülmeye başladı.

Benin, 19. yüzyılın ortalarında palmiye yağı ticaretine başladı ve ürün İngilizler için önem kazandıkça, ülkeyi sömürge haline getirmenin yollarını aramaya başladılar. Oba, çareyi tecrit politikasında buldu. Ayrıca, Benin artık siyasi gücünü kaybettiğinden, kral, ilahi otoritesini yeniden canlandırmak için insan kurban etme geleneğini başlattı. 1892'de konsolos yardımcısı Henry Gallwey, küçülen imparatorluğun İngiliz himayesini kabul etmesi için Oba Ovoramwen'e baskı yapmaya başladı. Sonunda imzalanan antlaşma gereği; İngiliz himayesine giren Benin'le ticari ilişkilerin kolaylaşması sağlanacak, köle ticareti duracak ve insan kurban edilmesi sona erecekti. Antlaşma metninde Oba'nın İngiliz korumasını talep ettiği belirtilse de gerçekte durum böyle değildi. Ovoramwen'in İngilizlerin iyi niyeti konusunda ciddi şüpheleri vardı ve aslında antlaşmayı imzalama konusunda isteksizdi. Oba haklıydı... Görünürde İngilizler, köle ticareti ve insan kurban edilmesinin durdurulması gibi hümanist amaçlarla bu antlaşmada ısrarcı olmuştu. Fakat asıl hedefleri Benin'in zenginliklerinden kazanç elde etmekti.

Benin, 1897 yılında İngilizlerin ülkeyi cezalandırmak için düzenleyeceği Benin Seferi sonrasında yıkılacaktı... Bu sefer öncesinde Oba, İngilizlerin onu tahttan indirmeyi planladığını sezmişti. Bunun üzerine, yakın çevresinde bulunan şefler silahsız İngiliz subaylarını taşıyan bir kafileye Oba'nın bilgisi dışında saldırı emri verdi. Bunun, İngilizleri durduracağını düşünmüşlerdi. İki İngiliz saldırıdan kurtulmayı başardı ve bu olay, Ovoramwen'in kaderini de belirlemiş oldu. Krallığının eninde sonunda işgal edileceğini anlayan Oba, atalarını yatıştırmak amacıyla daha çok insan kurban etmeye başladı.

Oba'nın artan kana susamışlığıyla İngiliz yetkililerin ölümü birleşince 1897 işgalinin gerekçesi de bulunmuş oldu ve İngiltere, Benin'e saldırmak için askeri güçlerini harekete geçirdi. Oba, şefler ve yandaşları ilk başta kaçsa da daha sonra geri dönüp teslim oldular. Ovoramwen, hâlâ görkemli ve şatafatlı bir kral edasıyla İngilizlere yaklaşmayı denedi ama nihayetinde küçük düşürüldü ve görevden alındı. Sonunda Nijerya'nın güneydoğu bölgesindeki Calabar'a sürgüne gönderilen Oba, 1914'te öldü.

Geride kalanları yok etmeye koyulan İngilizler Benin'i ateşe verdi ama tabii ki önce kraliyet hazinelerini güvenli bir yere taşıdılar. Paha biçilmez eserlerden bazılarını Lagos'ta sattılar, diğerlerini ise Avrupa'ya götürdüler. Eserler daha sonra özel koleksiyonların veya müze envanterlerinin parçası oldu. Satışlar için sunulan bahane, seferlerin maliyetini karşılamaktı. 1914 yılında taht, İngiliz sömürge subaylarının gözetiminde olacak şekilde, Ovoramwen'in oğlu II. Eweka'ya verildi. Benin'den artakalanlar imparatorluğun eski ihtişamının gölgesinden başka bir şey değildi. Ne yazık ki o görkemli duvarları ve hendekleri de günümüze ulaşamadı.

Calabar'da sürgünde olan Oba Ovonramwen ve eşleri Kraliçe Egbe (solda) ve Kraliçe Aighobahi (sağda)

© Getty Images, Joe Cummings

Timur'un GÜÇLÜ İMPARATORLUĞU

Avrupalıların deyimiyle "Tanrı'nın Kırbacı" Şam'dan Delhi'ye kadar tüm halkları korkudan titretti

Yazan: Alice Barnes-Brown

Türk-Moğol hükümdar Timur'un kanlı itibarı genellikle adından önce gelir. Yenilmez savaşçı Timur, Delhi'den Akdeniz kıyılarına kadar uzanan geniş bir bölgede uzun yıllar boyunca korku saldı. 14. yüzyıl İslam dünyasının yaşayan en güçlü hükümdarı olarak, hem korkulan hem de saygı duyulan biriydi. Ancak Batı'daki ünü, Christopher Marlowe'un 1587 yılında kaleme aldığı ve onu insan hayatına bir karıncanınki kadar önem vermeyen vahşi bir hükümdar olarak betimlediği *Timurlenk* ve benzeri eserlere dayanıyor. Peki, Timur sadece dehşet saçan bir savaşçı mıydı, yoksa güçlü bir imparatorluğun lideri olarak bundan çok daha fazlası mı?

Timur'un doğumundan yaklaşık bir buçuk asır önce kudretli Cengiz Han, Orta Asya steplerinin tek hükümdarıydı. Onun ölümünden sonra geriye kalan devasa Moğol İmparatorluğu, soyundan gelenler arasında dörde bölündü. İkinci büyük oğlu olan Çağatay çok geniş bir bölgenin sahibi oldu. Çağatay Hanlığı'nın kurulduğu stepler, çöller ve dağlardan oluşan bu bölge, Cengiz Han'ın eski imparatorluğunun en güzel yerleriydi. Ancak bu topraklar aynı zamanda en uzakta olanlardı.

Kuzey komşuları olan Altın Ordu Devleti korkutucu bir topluluktu. Cengiz Han'ın torunu tarafından yönetilen bu kanunsuz kabileler topluluğu, Doğu Avrupa şehirlerinden Altay Dağları'na kadar olan bölgeyi kontrol ediyordu. Çağatay Hanlığı ise bu dönemde yoğun iç karışıklıklar yaşayan ve büyük ölçüde hayvancılıkla uğraşan göçebelerden oluşuyordu.

Timur, 1400 yılında Şam'ı fethederek Memlûk Sultanı'nı yendi

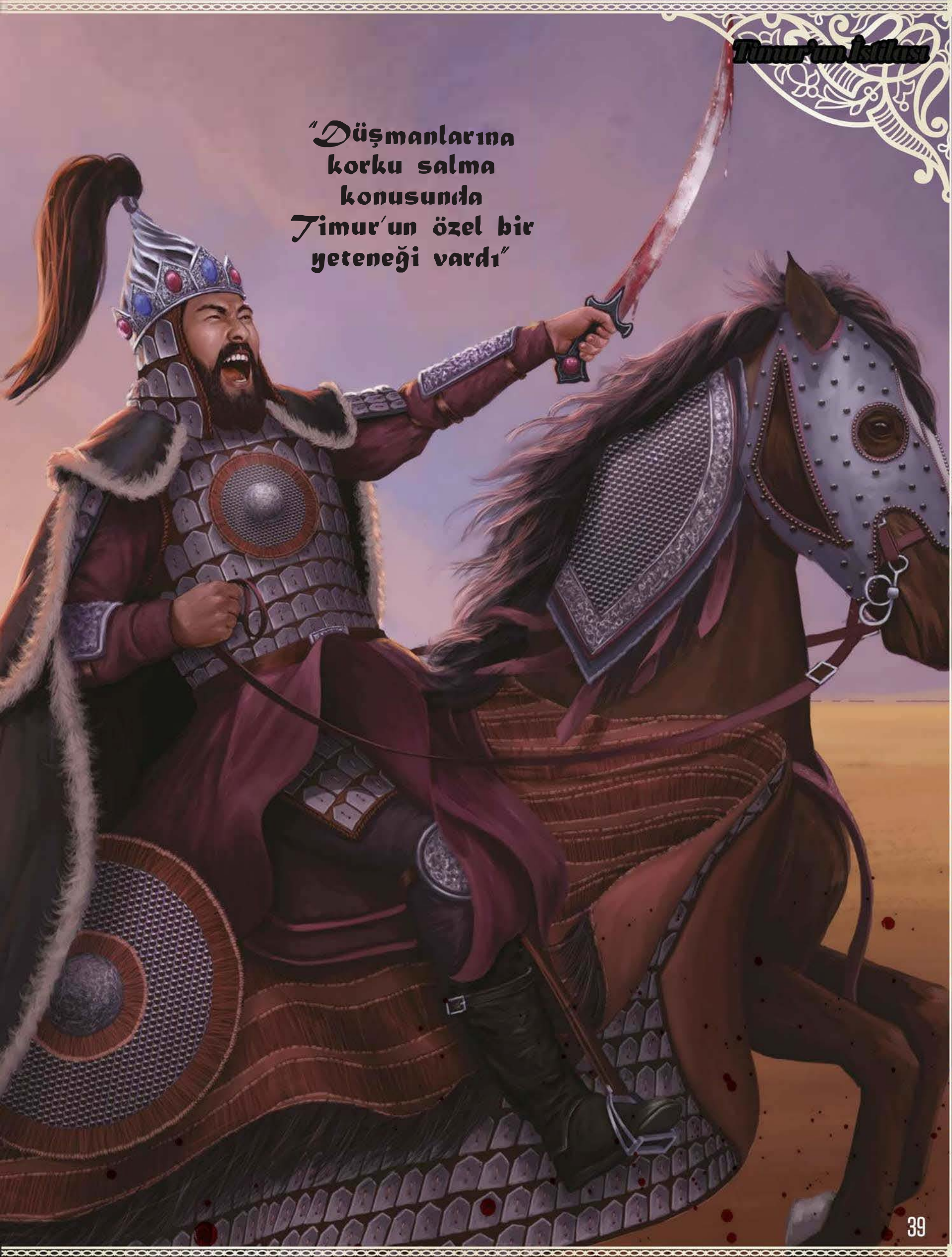
Çok geçmeden hanlık ikiye bölündü. Doğudaki güçlü bölge Moğolistan Hanlığı (Doğu Çağatay Hanlığı), batıdaki daha az şanslı bölge ise Mâverâünnehir (Nehrin Ötesi) olarak biliniyordu.

Timur, 1336 yılında bu bölünmüş dünyaya gözlerini açtı. Babası, Semerkant'ın güneyini yurt edinmiş Barlas kabilesinin önde gelenlerinden Turagay'dı. Genç Timur, hayvanlarına otlak bulmak için her mevsim yer değiştiren kabilesiyle sürekli hareket halinde yaşadı.

Yasadışı işlerin getirdiği kârlı kazançları fark eden Timur, hayvan kaçakçılığı ve kervan soygunları yaparak bölgede korkulan bir isim olmaya başladı. Şiddete eğilimli bir kişiliğe sahip ve bu konuda oldukça yetenekli olan genç savaşçı, 20'li yaşlarında paralı askerlik yaptığı sırada okla ciddi bir şekilde yaralandı. Sağ bacağından vurulan Timur'un yürüyüşü aksadığı için ona Farsça bir kelime olan Timur-i Leng, yani Aksak Timur

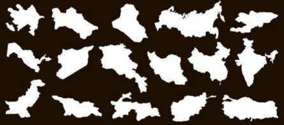
"Düşmanlarına
korku salma
konusunda
Timur'un özel bir
yeteneği vardı"

Timur hakkındaki ilginç sayılar

Timur'un sahip olduğu topraklarda günümüzde

16 ÜLKE yer alıyor

4.185 KM

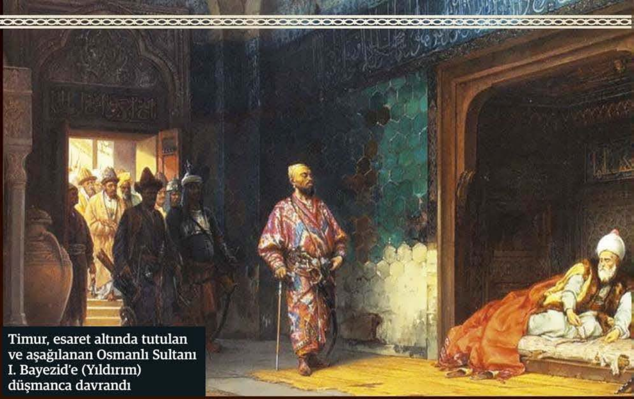
İmparatorluk, Ankara'dan Delhi'ye kadar uzandı

Timur'un **18 EŞİ** ve yaklaşık **25 METRESİ** olduğu söyleniyor

Timur'un İmparatorluğu **137 YIL** hüküm sürdü

Timur tahminen **27 TACA** el koydu

> *"Timur'un amacı, Moğol egemenliğini, Kore'den Hazar Denizi'ne kadar uzandığı, Cengiz Han'ın görkemli günlerine geri döndürmekti"*

Timur, esaret altında tutulan ve aşağılanan Osmanlı Sultanı I. Bayezid'e (Yıldırım) düşmanca davrandı

takma adı verildi. Avrupalılar bu adı yanlış yorumlayarak ona "Tamerlane" dediler. Böyle bir yaralanma sonucunda pek çok kişi kendi köşesine çekilebilirdi ancak bu durum hiçbir zaman Timur'u durdurmadı.

Hırsları sınır tanımıyordu ve Mâverâünnehir'in hükümdarı 1357 yılında ölünce, Timur kaçırılmayacak bir fırsat gördü. Mâverâünnehir'in baş düşmanı Moğolistan Hanı ile ittifak kurarak, boşta kalan tahtı ele geçirdi. Moğolistan Hanı'nın oğlu İlyas Hoca hükümdar ilan edildi fakat tahtın arkasındaki asıl güç Timur'daydı. Ne var ki ikinci adam olmaya tahammül edemeyen ve lider olma isteğini daha fazla bastıramayan Timur, 1364 yılında bir kez daha harekete geçti.

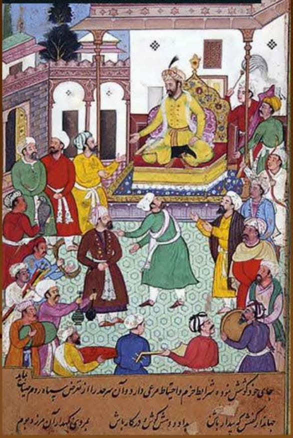
Bu defa, kayınbiraderi Emir Hüseyin'le ittifak kurdu ve ikili 1366 yılında Mâverâünnehir'in tümünü ele geçirdi. Daha sonra ise bu gücü kimseyle paylaşmak istemediğinden gözünü Hüseyin'e dikti. Belh şehrinde çıkan bir çatışmada Hüseyin katledildi ve Timur kendini tartışmasız tek hükümdar ilan etti.

Timur'un amacı, Moğol egemenliğini, Kore'den Hazar Denizi'ne kadar uzandığı, Cengiz Han'ın görkemli günlerine geri döndürmekti. Diplomasi ile pek işi olmamasına rağmen politik bir karar aldı ve Hüseyin'in dul eşi Saray Mülk Hanım'la evlendi. Saray Mülk Hanım, baba tarafından Cengiz Han'ın torunuydu. Timur, büyük Moğol hükümdarıyla olan bu bağı kullanarak, insanların nezdinde daha fazla kabul gören bir lider olabileceğini düşünmüştü.

Gerçi insanların onun liderliğini kabul etmek dışında pek seçenekleri de yoktu. Çok geçmeden, düşmanlarına patronun kim olduğunu sert biçimde gösterdi. Hükümdarlığının ilk on yılını bölgedeki komşularına üstünlük kurmak için harcadı ve kendisine tamamıyla teslim olmalarını istedi. Reddedenler, onun gazabından nasibini alacaktı. Osmanlı şeyhülislamı ve tarihçisi Hoca Sadeddin Efendi, 1599 tarihli Tâcü't Tevârih (Hoca Tarihi) adlı eserinde Timur'un sert tavrını şöyle tasvir eder: "Tarih kitaplarını inceleyen ve Timur'a ilişkin yazılanlardan bilgi derleyen araştırmacılar, daha ilk bakışta onun başlıca dileğinin ve gösterdiği çabaların tek amacının ülkeleri yakıp yıkmak ve toplumlara zarar vermek olduğunu anlarlar. Merhamet ve şefkat nakışlarını kalbinden kazıdığı, insaf anlayışını yok ettiği şüpheden uzaktır. Öylesine katı yürekli bir kişiydi ki çocukları öldürtmesi iyi hali, malları ve servetleri yağmalaması güzel olarak kabul edilmekteydi. Yağma ve talan ile zarar ve ziyan onun gözünde denk sayılırdı. İnsanlara eziyet eden bir zalim, kötü yürekli bir azgındı. Merhametsizlikte yüreği taş kesilir, yırtıcılıkta ise parstan azgın görünürdü. Hangi ülkeden geçse, burada şenlikten iz kalmazdı. Nereden gitse yolu üzerinde bir yıkıntı bırakır, çığırışlara, bağırışlara kulak asmazdı."

1383 yılına gelindiğinde İran kendini

Timur, göz alıcı sarı kıyafetler içinde Gürcistan seferinin emrini veriyor

SAVAŞLAR VE FETİHLER

Yeni Cengiz Han olmayı hedefleyen Timur, Asya'nın büyük bir bölümünü fethetti

İzmir 1402
Haçlı Seferleri sonrasında Hospitalier Şövalyeleri tarafından korunan bu liman şehri Timur için cazip bir hedefti. Şehrin yöneticileri cesur bir kararla Timur'a haraç ödemeyi reddetti ve saygılarını sunmadı. Timur, şehri ve limanı ordusuyla kuşattı. Haçlıların kontrolündeki kısmı başta olmak üzere şehir neredeyse tamamen yok edildi.

Ankara 1402
Timur, Osmanlı İmparatorluğu topraklarına girerek, hasmı olan Yıldırım Bayezid ile karşılaşmak üzere Ankara'ya doğru ilerledi. Düşmanla yüzleşmek için yaz sıcağında İç Anadolu'nun kurak topraklarında ilerleyen Osmanlı askerleri ise yorgun düşmüştü. Timur, tüm su kaynaklarına erişimlerini engelledi ve onları çatışmaya mecbur etti. Osmanlı süvarileri iyi direndi fakat Timur kısa sürede Osmanlıları yendi ve kendi ordusu içinde ihanete de uğramış olan Bayezid'i esir aldı.

Kafkasya 1386
Batı Asya ve Avrupa'nın birleştiği bölgede yer alan Azerbaycan ve onun Hristiyan komşuları Gürcistan ile Ermenistan, birçok imparatorluğun hakimiyet kurmak için mücadele ettiği topraklardı. Timur, Kafkasya'yı 1386 yılında fethetti. Fakat bir süre sonra bölge, Altın Ordu devletinin Moğol lideri Toktamış Han tarafından yeniden ele geçirildi. 1400 yılında Anadolu'ya doğru ilerleyen Timur, bölgenin hakimiyetini acımasızca geri aldı.

Semerkant 1370
Çağatay Hanlığı'nın liderlerini ve kendi kayınbiraderini devirerek hükümdarlığını ilan eden Timur, Cengiz Han'ın mirasını devam ettirmek amacındaydı. Semerkant, Timur için güçlü bir başkent, İslam dünyası içinse muhteşem bir kültür merkezi oldu. Turkuaz ve yeşim taşı işlemeli camileri, medreseleri, sarayları ve görkemli bahçeleriyle şehir, Timur'un saltanatı sırasında çölün parlayan mücevheriydi.

Şam 1401
Şam halkı Timur'un şehre yaklaştığını duyunca kapılarını sürgüledi ve şehri savunmak için surlarda mevzilendi. İnanılmaz bir şekilde yaklaşık bir ay boyunca Timur'un ordusuna karşı direndiler. Sonunda Timur halka güvenlik sözü vererek şehre giriş yaptı fakat ardından sözünü tutmadı.

Bağdat 1401
Timur'un muhteşem Bağdat'la işi bittiğinde, bu efsanevi şehir yerle bir olmuştu. Ona itaat etmeyen pek çok kişi kılıçtan geçirildi. Hayatta kalanlar arasında, görkemli başkenti Semerkant'ı güzelleştirmek için yanında götürdüğü sanatçı ve zanaatkarlar da vardı.

Seyhun Nehri 1405
Ming Hanedanı'na meydan okumak için yola çıkan Timur ve ordusu, Otrar şehrinde sert kışın geçmesini beklemek için durdu, ancak Timur burada hastalandı. Umutsuzca onu iyileştirmeye çalışan doktorları ateşini düşürmek için buz banyosunu bile denediler. Ne var ki Timur, yanındakilere onun için Allah'a dua etmelerini söyledikten sonra öldü.

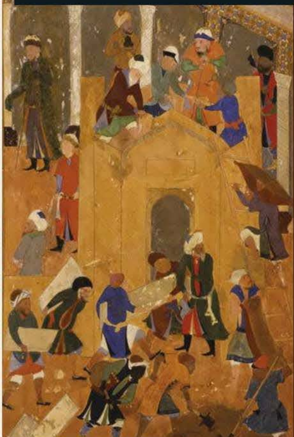
Delhi 1398
Timur, İndus nehrini aşıp doğruca Delhi Sultanlığı'na yöneldi. Anlatılagelen bir hikayeye göre, savaş fillerinin kolayca korktuğunu fark etti ve sırtlarında alevler taşıyan develeri üzerlerine saldı. Dev hayvanlar dehşet içinde kaçmaya başlayınca savaşı Timur kazandı. Kuşatılan Delhi şehri kısa süre içinde harabeye döndü.

Timur'un hedefinde buldu. Bir zamanların güçlü imparatorluğu iç çekişmeler ve bölünmelerle zayıflamıştı. Horasan'a yaptığı seferler sırasında İran'ın vaziyetini daha yakından gören Timur, 1386'da buraya yürüdü. "Üç Yıllık Sefer" olarak anılan bu harekât sırasında Mâzenderan, Luristan ve Gürcistan üzerinden Azerbaycan'a giderek Karabağ'a ulaştı. Kuzey İran ve Azerbaycan'ı ele geçirdi.

Timur'un gazabından kurtulabilen tek grup olan sanatçı ve zanaatkarlar Semerkant'a götürüldü. Timur bu şehri İslam dünyasının kültürel ve ticari kalbi yapmak istiyordu. Asya genelinden buraya getirilen sanatçılar, aydınlar ve mimarlar sayesinde Semerkant, Orta Asya'nın kültürel merkezi haline geldi.

Timur'un Semerkant'ı geliştirme çabasının ardında, İslam'a hizmet etme isteğinin yanı sıra kibir de vardı. Kendisini Cengiz Han'la özdeşleştirdiği gibi, İslam'ın savunucusu olarak da görüyordu. Timur'un kişilik kültünün temelinde "Tanrı'nın Kırbacı" olmak yatıyordu ve buna göre, İslam'ı koruması için Allah tarafından yeryüzüne gönderilmişti. Ne var ki başkalarına eziyet etmemek ve özellikle Müslümanları öldürmemek gibi, İslam dinindeki pek çok emre sürekli karşı geliyordu. Askeri eylemlerine destek sağlamak ve yaptıklarını insanların gözünde meşrulaştırmak içinse sık sık Allah'a yakarırdı.

Sınırlar genişledikçe farklı dini inançlara sahip insanlar da imparatorluk bünyesine katıldı ve doğal olarak onların da boyun eğmeye zorlanması gerekiyordu. 1389 yılında Hindistan'ı işgal etmek amacıyla yola çıkan Timur'un bahanesi işte buydu. Bir süre boyunca Delhi Sultanlığı'nın Müslüman liderlerini dikkatlice izlemiş ve onların Hindu halka karşı fazla tolerans gösterdiğine kanaat getirmişti. Sorunu kendi yoluyla çözecekti. Eylül 1398'de Timur ve 90.000 kişilik ordusu İndus nehrini aştı ve hızla Sultan'ı yenilgiye uğratarak, Delhi'yi yerle bir etti. Ülkenin yaralarını sarması bir yıldan uzun sürdü. Söylentilere göre bu seferin sonunda Timur, Semerkant'taki büyük cami inşaatında taş taşıtmak amacıyla 90 adet fili yanında götürmüştü.

1467 yılına ait bu çizimde Timur'un Semerkant'ta inşa ettirdiği muhteşem Bibi Hanım Camii'nde çalışan mimarlar görülüyor

Sadece bir yıl sonra Timur yeni fetihlere göz dikti. Bu defa hedefi, batıdaki Osmanlı İmparatorluğu ve Mısır Memlûk Sultanlığı idi. Onları, Moğolların hakkı olan topraklara el koyan gaspçılar olarak görüyordu. 1399 yılında Timur ve Osmanlı Padişahı Yıldırım Bayezid arasında tehdit dolu mektuplar gidip geldi. Bir mektubunda Timur, "Bizi, ülkeni ve seni yok etme düşüncesinden alıkoyan yegane şey, Allah'a ve Kuran'a itaat etmendir" diye yazmıştı. Buna karşılık Bayezid de aynı sertlikte cevap verdi: "Senin Tatar oklarının benim yenilmez yeniçerilerimin parlayan palaları ve baltaları karşısında şansı nedir ki?" Öfkelenen Timur, Osmanlı'nın seçkin ve yenilmez askerlerini test etmek için yola çıktı. İstanbul'a doğru ilerlerken önce Azerbaycan ve Suriye'yi fethetti. Daha sonra ise

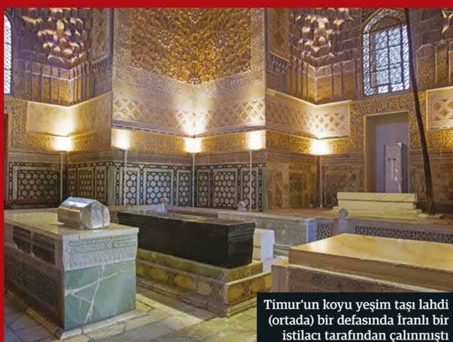
Timur'un, mezarından çıkan kalıntılar örnek alınarak yapılan büstü

TİMUR'UN LANETİ

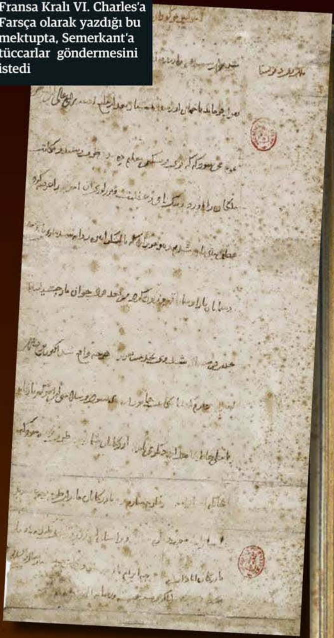
Timur, ölümünden sonra kimsenin sonsuz uykusunu bozmayacağından emin olmak istiyordu. Söylentiye göre, 1405 yılında defnedildiğinde mezarına şu sözleri kazındı: "Ben yükseldiğimde dünya korkudan titreyecek. Her kim mezarımı rahatsız ederse benden daha korkunç bir istilacıyı serbest bırakacak." Bu mesajların, olası mezar soyguncularını uzak tutacağı düşünülmüştü.

Ne var ki bu sözlerin bir etkisi olmadı. 1740 yılında İranlı istilacı Nadir Şah, Timur'un muhteşem lahdinden çok etkilendi ve onu çalmayı göze aldı. Yeşim taşı lahit İran'a götürülürken yolda ortadan kırıldı. Ardından, uğursuzluklar şahın peşini bırakmadı. Oğlunun ölümden dönmesi üzerine lahdi geri götürmesi tavsiye edildi. Fakat belli ki Timur'un ruhu onu affetmemişti ve birkaç yıl sonra şah uğradığı suikast sonucunda öldürüldü.

1941 yılında ise Sovyet arkeolog Mihail Gerasimov şansını denemeye karar verdi. O zamanlar Sovyetler Birliği'nin bir parçası olan Özbekistan'daki Semerkant'a giderek Timur'un kalıntılarını araştırmaya başladı. 22 Haziran 1944 gecesi Timur'un iskeletini yerinden aldı. Ertesi sabah, Hitler Rusya'yı işgal etmek için Barbarossa Harekatını başlattı. Bu bir tesadüf müydü, yoksa Timur'un gazabı ölümünden sonra da devam mı etmişti?

Timur'un koyu yeşim taşı lahdi (ortada) bir defasında İranlı bir istilacı tarafından çalınmıştı

Timur, 1402 yılında Fransa Kralı VI. Charles'a Farsça olarak yazdığı bu mektupta, Semerkant'a tüccarlar göndermesini istedi

Timur'un, Delhi Sultanlığı'nı yenilgiye uğrattığı savaşı gösteren 1590 tarihli bir illustrasyon

"Timur'un, sorunu kendi yoluyla çözmesinin zamanı gelmişti"

Semerkant'ın rakibi olarak gördüğü Bağdat'ı kuşatıp, ele geçirdi.

Nihayet Anadolu'ya giren Timur, Sivas'ı kuşatma altına aldı ve şehrin teslim olması durumunda kan dökmeyeceğini duyurdu. Onun sözüne güvenerek kapıları açan şehir halkı arasından binlercesinin diri diri gömüldüğü söylenir. Timur, aslında sözünde durduğunu iddia etti; sonuçta kan dökülmemişti.

Sonunda Yıldırım Bayezid, 20 Temmuz 1402 günü hazin bir sonla yüzleşmek üzere Ankara yakınlarında Timur'un ordusuyla karşı karşıya geldi. Savaş taktikleri konusunda usta olan Timur, Osmanlı ordusunu arkadan kuşatarak saldırdı. Kısa süre sonra Osmanlılar bozguna uğradı ve padişah esir düştü. Ordusu içerisinde uğradığı ihanetin de etkisiyle yenilen Bayezid'in, Timur'un elinde kötü muamele

Timur, bir buçuk asır öncesindeki Cengiz Han döneminden ilham aldı

Bazı özel durumlarda Timur, konuşmalarını halkın da dinlemesine izin verirdi

"Davetlerden birine geç kalan bir konuğun burnuna, ceza olarak domuz gibi halka takıldı"

gördüğü, hatta demir bir kafeste tutulduğu söylenir.

İlginç bir şekilde bazı Avrupalı hükümdarlar Timur'u destekledi. Macaristan kapılarına dayanan Osmanlı İmparatorluğu'na karşı Hristiyanlığı koruma hedeflerinde Timur'un onlara yardım ettiğini düşündüler. Ankara'daki zaferinin ardından, İngiliz Kralı IV. Henry ve Fransa Kralı VI. Charles ona tebrik mesajları gönderdi. İspanya'nın Kastilya Krallığı daha da ileri gitti ve Semerkant'a, Ruy Gonzalez de Clavijo liderliğinde bir elçi grubu gönderdi.

Clavijo, Timur'un sarayında tanık olduğu ihtişamı, güzellikleri ve egzotik hikâyeleri döndüğünde tüm detaylarıyla anlatacaktı. 1404 yılında Semerkant'a ulaşan elçi, Timur'a ait olan ve göçebe kültürünü İslam kültürüyle harmanlayan 15 sarayı ziyaret etmiş ve büyülenmişti. Bunlardan bazıları, gerektiğinde toplanıp taşınabilen devasa büyüklükteki çadırlardı aslında. Onur konuğu muamelesi gören İspanyol elçiler için her gece özel ziyafetler veriliyordu ve bu davetler, Moğol geleneklerine uygun olarak genellikle herkes alkolden bitap düşene kadar sürüyordu. Timur, konuklara sunulan bu ziyafetleri çok önemsiyordu. Clavijo, davetlerden birine geç kalan bir konuğun, ceza olarak burnuna domuz gibi halka takıldığına şahit olmuştu.

Clavijo ve ekibinin Kasım 1404'te Madrid'e doğru dönüş yoluna çıkmasının ardından, Timur son seferi için hazırlandı. Semerkant ile Çin'in Ming hanedanlığı arasında uzun zamandır süren bir ticaret ilişkisi vardı. Fakat Timur bağımlı bir devlet olarak görülmekten rahatsızlık duyuyordu. 1395 yılında Çin'den gönderilen bir mesajda Ming imparatorundan "yeryüzü aleminin imparatoru" olarak bahsedilmesi ve Timur'un daha aşağı görülmesi üzerine mesajı ulaştıran Çin elçileri hapsedildi. Çin yönetimi, elçilere ne olduğunu öğrenmek için ikinci bir ekip daha yolladı. Bu elçiler de hemen hapsedilerek zindana atıldı.

Timur'un planı, Ming Hanedanı'nı devirmek ve yerine, Kubilay Han tarafından kurulmuş ancak 1368'de dağılmış olan Moğol Yuan

Yeni evlenen çiftlerin Timur'un heykelinin önünde fotoğraf çektirmesi yaygın bir Özbek geleneği

Hanedanı'nı yeniden Çin'de egemen kılmaktı. Genelde bahar aylarında sefere çıkan Timur bu defa Aralık 1404'te yaklaşık 200.000 kişilik ordusuyla Semerkant'tan ayrıldı. Baş astroloğu, yıldızların en uygun vaziyette sıralandığını söylemişti. Ne yanlış gidebilirdi ki?

Ancak, görünüşe göre yıldızlar Çin için daha elverişli bir düzendeydi. Timur, Seyhun nehrinin dondurucu kıyılarında hastalandı ve muhtemelen 1405 yılının Şubat ayında Özbekistan'da öldü. Hemen ardından Timur'un ordusu geri dönmeye karar verdi. Dünyaya korku salan fatih, kokulu yağlarla mumyalanarak, fildişi bir tabut içinde değerli şehri Semerkant'taki Gur-i Emir Türbesi'ne getirildi.

Cengiz Han gibi Timur da ülkesini erkek varisleri arasında paylaştırmıştı. Ne var ki imparatorluk, iyi bir yönetim sisteminin değil, güç ve korkunun üzerine inşa edilmişti. Timur'un halefleri birkaç on yıl boyunca birbirleriyle savaştılar ve sonunda bu büyük imparatorluk parçalandı.

Bununla birlikte, Timur'un, "İslam'ın Kılıcı" olma hedefinin mirası günümüze kadar ulaştı. Onun soyundan gelen Babür Han, Hindistan'daki zengin Babür Hanedanı'nı kurdu. Timur'dan ilham alınarak yapılan Taj Mahal ve Delhi'deki Kızıl Kale gibi yapılar, Moğolların görkemli geleneklerinin günümüze ulaşan çarpıcı örnekleri oldu. Timur, kana susamış bir savaşçı olmasının yanı sıra, Semerkant'ı ihmal edilmiş bir çöl karakolundan nesiller boyu varlığını sürdürecek, entelektüel ve dini bir kültür merkezine dönüştüren benzersiz vizyonuyla da daima hatırlanacak.

Kültürlerin kavşağı

Seferleri, istilaları ve gaddar kimliğinin haricinde Timur, zenginliğini ve gücünü gösteren yapılar inşa ettirmeyi severdi. Günümüze kadar pek azı ulaşan örnekler, bize onun bu konudaki tutkusunu gösteriyor. Semerkant'ı, İpek Yolu'nun görkemli günlerindeki gibi bir merkez haline getirmek için imparatorluğun dört bir köşesinden sanatçı ve zanaatkarları bu şehre getirtti.
Ayrıca, fethettiği bölgelerden de pek çok mimar ve işçi getirildi. Timur, inşaatlarında ödül-ceza yöntemini kullanıyordu. Clavijo'ya göre, inşaat işçilerinin daha şevkli çalışmasını sağlamak amacıyla onlara et ve para veriyordu. Fakat nihayetinde onun pek de gerçekçi olmayan bitiş tarihlerine uyulmazsa, bu onların sonu demekti. İyi tasarlanmış süslü meydanlarla dolu şehirde yükselen medreseler, camiler, bahçeler ve saraylar göz alıcıydı. Timur'un ölümünden sonra halefleri onun vizyonunu devam ettirdi ve böylece Semerkant bölgenin en ihtişamlı şehri olmaya devam etti.

GUR-I EMİR TÜRBESİ

Semerkant'ta Timur'un mezarına ev sahipliği yapan türbe, gösterişli mavi kaplamaları ve kendine has kubbesiyle bilinir. Türbe içinde, o güne dek bulunmuş en büyük yeşim taşından yapılan lahit yer almakta.

AK SARAY

Şehr-i Sebz zaferinden sonra Timur burada ihtişamlı ve beyaz bir saray yaptırmaya karar verdi. Günümüzde sadece büyük salonun duvarları ayakta, fakat yapı bir zamanlar türünün en büyük örneklerindendi.

REGISTAN

Timur'un ölümünden sonra torunu Uluğ Bey tarafından yaptırılan meydanın her yerinde onun izlerini görmek mümkün. Kenarlarında birer medrese olan ve inanılmaz cömert süslemelerle kaplanmış bu meydan, Timur İmparatorluğu'nun farklı bölgelerinden izler taşıyor.

Zaman Yolcusunun El Kitabı

BÜYÜK BUHRAN

Amerika Birleşik Devletleri, 1929-39

Birinci Dünya Savaşı'nı takip eden ve Kükreyen Yirmiler olarak adlandırılan dönem ABD'nin en görkemli yıllarıydı. Ülkedeki herkes bir kutlama ve savurganlık halindeydi. Yıllarca süren savaş mücadelesini arkasında bırakan Amerikalılar, hayatı dolu dolu yaşamak istiyordu. Fakat 29 Ekim 1929'da Wall Street, ABD tarihinin en feci çöküşünü yaşadı. Bu yıkıcı olayın etkileri, tüm ülkede anında hissedildi ve Amerika on yıl sürecek bir buhrana sürüklendi. Milyonlar, bankaların kapanması nedeniyle birikimlerini tamamen kaybetti, çok daha fazlası işinden oldu. Nüfusun yaklaşık dörtte biri işsiz kaldı ve hükümetin müdahaleleri sıradan insanlara yeterince fayda sağlayamadı. İnsanların çoğu evlerini kaybetti, sefaletin ve açlığın kucağına terk edildi. Şimdi ise ekonomik ve psikolojik anlamda ayakta kalabilmek için çok daha yaratıcı olmak zorundalar. Bu yeni döneme ayak uydurabilmek için sen de aynı şeyi yapmalısın.

FIG.01

NEREDE KALMALI?

Bu sert ekonomik iklimden en çok zarar gören kesim elbette yoksullar. Buhran, zenginlerin çoğunu pek de etkilemedi. Zorlu koşullar nüfusun yüzde kırkını teğet geçmiş durumda. Devletin ihtiyaç sahipleri için tahsis ettiği, sayıları giderek artan gecekondu bölgeleri Hooverville'lerden uzak durman akıllıca olur. Bunun yanı sıra, Toz Çanağı (Dust Bowl) adı verilen toz fırtınalarının kasıp kavurduğu ve tarım faaliyetlerine zarar verdiği Orta Batı da hiç iyi bir seçenek değil. Kalmak için en güvenli yerler, devlet desteğinin hızla hissedilmeye başlandığı ve birçok yeni iş imkânı bulunan Washington DC gibi siyasi merkezler; zira bu merhametsiz koşullar nedeniyle iş imkânları çok kısıtlı.

FIG.02

Yapılacaklar & Yapılmayacaklar

✓ **Girişimci ol.** Para kazanmak için her fırsatı değerlendirmen lazım. Örneğin, bazı kadınlar evlerinde yemek yapıp arabalarıyla işçilere dağıtıyor.

✓ **Ne zaman ayrılman gerektiğini bil.** Bazı şehirler diğerlerine nazaran buhrandan ve onun neden olduğu işsizlikten daha fazla etkilendi. Zor olsa da başka bir yere taşınmak koşullarını iyileştirebilir.

✓ **Nakde alternatif çözümler üret.** Paran yoksa ödemeyi yumurta, süt veya elindeki diğer erzakla yapabilirsin. Sonuçta her şeyin maddi bir karşılığı var.

✓ **Devlet programlarına katıl.** Sivil Koruma Birliği, ülkenin doğal kaynaklarını korumak için 3 milyon erkek çalıştırıyor.

✓ **Para kaynaklarını değerlendir.** Halkın çoğu hayat sigortalarını bozduruyor. En önemsiz eşyalar bile para getiriyor ya da başka bir şeyle takas edilebiliyor.

✗ **Ruh sağlığını korumayı ihmal etme.** Birçok Amerikalı, yaşadığı zorluklardan kaçmak için müzik ve eğlenceye başvuruyor. Sen de krediyle bir radyo satın alabilirsin.

✗ **Haklarından vazgeçme.** Zor zamanlar toplumsal baskının bahanesi olamaz. Sokaklar sayısız toplumsal harekete ev sahipliği yapıyor. Bu protesto grupları arasında en ünlüsü, hükümetin Birinci Dünya Savaşı gazilerine vadettiği ikramiye ödemesini büyük buhran nedeniyle erken almak isteyen gazi ve yakınlarının başkente yürüyerek başlattığı Bonus Army hareketi.

✗ **Şehir koşullarının seni durdurmasına izin verme.** Birçok şehirli, çatılar da dâhil olmak üzere en olmayacak yerlerde sebze ve meyve yetiştirmek için kendisine bahçeler yaratıyor.

KİMLE ARKADAŞ OLMALI?

Komşuların
Buhran zamanının mottosu "bir elin nesi var, iki elin sesi var". Buhranı atlatmanın püf noktası bir gruba dâhil olmak ve arkadaş edinmek... Ne kadar kalabalıksanız o kadar iyi, çünkü böyle zor zamanlarda topluluklar birbirlerine yardım etmek için birlik oluyor. Elbette hırsızlık yapan ya da yalan söyleyen komşular da yok değil ama çoğunluk sana nezaket ve merhamet gösterecektir. Özellikle, komşularına veresiye satış yapan dost canlısı marketler ve mağaza sahipleri senin can simidin olabilir.

FIG.03

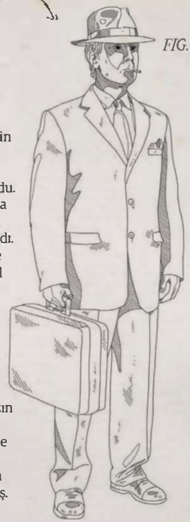

Ekstra ipucu: Buhran döneminde yaşayanlarla tanışırken akılda tutulması gereken bir şey var ki o da dış görünüşe çok önem verdikleri... İçinde bulundukları zor şartları dışarıya yansıtmaktan hoşlanmıyorlar. Kendine güzel bir elbise dikmek için tabutların içindeki kumaşı bile kullanan kadınlar var.

KİMDEN UZAK DURMALI?

Bankacılar
Buhran döneminde yatırım yapılacak en güvenilmez ve riskli yer bankalar. Wall Street'in çökmesi insanların paniğe kapılmasına ve bankadaki paralarını çekmesine neden oldu. Bunun sonucunda birçok banka iflas etti ve onlar iflas ettikçe insanların güveni daha da azaldı. Bu kısır döngü, 1930 yılı içinde tam 1300 bankanın iflasına yol açtı. Aslında buhranın şiddetini arttıran şey bu panik hali olsa da bankalarla çalışmak hâlâ çok riskli. Herhangi bir uyarı olmaksızın aniden kapanabilirler ve bir bakmışsın ki paran da bankayla birlikte uçmuş gitmiş.

FIG.04

Biliyor muydunuz?
Toz fırtınalarından etkilenen bölgelerde insanlar "tumbleweed" denen çalılarla ailelerinin karnını doyuruyordu.

Faydalı Beceriler

Yokluğun kol gezdiği bu dünyada, sahip olduğun yetenekler seni aç kalmaktan kurtarabilir

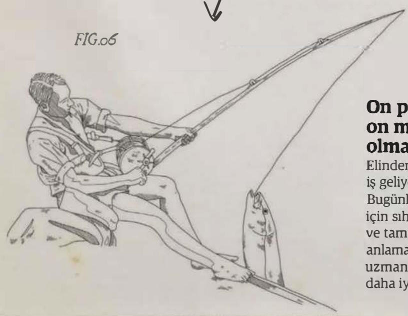
Avlanmak
Unutma ki önceliğin yiyecek bir şeyler bulmak. Bu yüzden, balık ya da vahşi hayvanları avlamayı öğrenmek işine yarayacaktır. Sonuçta çoğu aile karnını bu şekilde doyuruyor.

Yemek pişirmek
Bugünlerde pek çok insan yiyeceğini kendisi yetiştiriyor. Besinleri tüketirken bu sınırlı üretimden en yüksek verimi alabilmek ise hayatta kalmanın anahtarı. Tek tabakta karıştırılmış akşam öğünü, güveç, fasulyeli sandviç ve peynirli makarna oldukça popüler.

FIG.05

FIG.06

On parmağında on marifete sahip olmak
Elinden ne kadar çok iş geliyorsa o kadar iyi. Bugünlerde iş arayanlar için sıhhi tesisat, boya ve tamirattan az da olsa anlamak, tek bir alanın uzmanı olmaktan çok daha iyi.

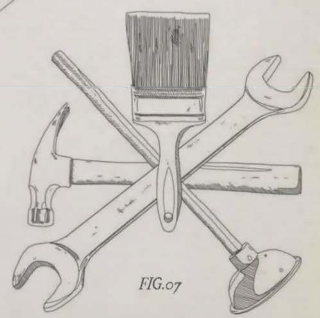

FIG.07

ANTİK DÜNYA REHBERİ

Klasik Antik Çağ'ın öne çıkan muhteşem ikonlarını ve ilginç hikâyelerini keşfedin

Yazan: Katharine Marsh

İSKENDERİYE

Mısır'ın kuzey kıyısında bir liman şehri olan İskenderiye, güçlü Makedon kralı Büyük İskender tarafından kurulduğu söylenen 70'i aşkın şehirden biriydi. İskenderiye, tarih sayfalarında yer almaya başladığı MÖ 331 yılından kısa bir süre sonra, Mısır'daki Batlamyus hanedanının uzun yıllar merkezi olan Memfis'in yerini aldı. Hatta şehrin planlarını İskender'in bizzat tasarladığı iddia ediliyor.

Dünyanın yedi harikasından biri olan İskenderiye Feneri ile ünlü şehir, aynı zamanda gelmiş geçmiş en büyük kütüphanelerden birine de ev sahipliği yapmaktaydı. Raflarında çok sayıda orijinal Yunan ve Mısır eserlerinin yanı sıra, incelenmek üzere Yunancaya çevrilmiş yabancı metinler de bulunuyordu. Kütüphaneyi küle çeviren yangının ne zaman çıktığı tam olarak bilinmese de Jül Sezar ile birlik olan Kleopatra ve onun erkek kardeşi XIII. Batlamyus arasında MÖ 48'de gerçekleşen kanlı savaş sırasında meydana geldiği düşünülüyor.

Günümüzde Nil Deltası'nın batı kenarında yer alan İskenderiye, MÖ 1. yüzyılda Akdeniz'in en büyük şehri olarak görülüyordu. Yıllarca Helen biliminin ve öğreniminin merkezi oldu. Kuruluşundan, Arapların eline geçtiği MÖ 641'e kadar Mısır'ın başkentiydi.

Deniz feneri, şehrin en önemli sembollerinden biriydi

BASTET

Evinizi kötü ruhlardan ve hastalıklardan korumak istiyorsanız; evin, kadınlık sırlarının, doğurganlığın ve kedilerin tanrıçası Bastet'i yardıma çağırın. Bastet, Güneş Tanrısı Ra'nın kızıydı ve kültünün merkezi olan yer Bubastis şehriydi (Mısır dilinde Per-Bast, yani Bast'ın evi). O dönemlerde insanlar, sırf ölü kedilerini gömmek için Bubastis'e hac ziyaretine gidiyorlardı.

Bastet'in görevleri arasında ölümden sonraki hayatta insanlara yardımcı ve rehber olmak da vardı

"Kârûn kadar zengin" sözü büyük servete sahip kişiler için kullanılan popüler bir ifade

KÂRÛN

Lidya'nın son kralı Kârûn (Krezüs) dindarlığıyla ve Delfi'de tanrı Apollon için sunduğu, çoğunlukla som altından yapılmış bağışlarıyla tanınıyor. Hükümdarlığı sırasında Asya kıyılarındaki neredeyse tüm Yunan kentlerini ele geçirmeyi başarmış, inanılmaz derecede zengin ve güçlü bir adamdı. Kralın oğlu olan Kârûn'un başka kardeşleri de vardı fakat yalnızca Lidya tahtının varisinin atandığı Adramytteion valiliği görevini yürütmesi, onun tek veliaht prens olduğunu gösteriyor. Kârûn'un iki oğlu vardı ancak bir tanesi konuşma engelli olduğundan hükümdarlık için uygun görülmedi ve veliaht prens olmanın yükünü kardeşi Atys omuzladı. Ne var ki bir süre sonra Atys bir av kazasında öldü. Fakat kraliyet hanedanının devam edemeyecek olması Kârûn için pek de sorun olmayacaktı. Perslere karşı savaşa hazırlanırken Delfi'deki kâhine danışmıştı. Kâhin, eğer savaşa girerse büyük bir imparatorluğun çökeceğini söyledi. Çökecek olan imparatorluğun kendisininki olacağını tahmin edememişti. Öte yandan, Ortadoğu halkları tarafından Kârûn olarak bilinen ve Lidya'nın son kralı olan Krezüs ile, özellikle dini metinlerde adı geçen Kârûn'un aynı kişi olup olmadığı konusunda çeşitli tarihsel kaynaklarda farklı bilgilere rastlamak mümkün.

DELFİ

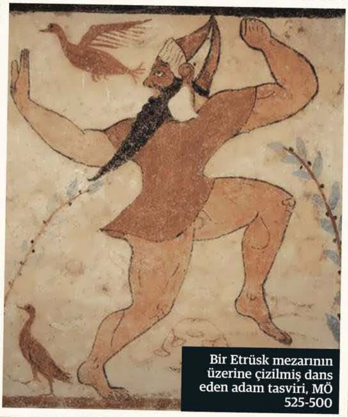
Antik Yunanlara göre Delfi dünyanın merkeziydi. Burada, tanrı Apollon'a adanmış bir tapınak, tapınağın içinde ise hem Yunan şehir devletlerine hem de halka rehberlik eden çok ünlü bir kâhin bulunmaktaydı.

Pythia adındaki kâhinin, rüyaya benzer bir trans halindeyken Apollon'un kehanetlerine aracılık ettiği söyleniyordu. Eğer bir kehanet duymak istiyorsanız defne dalları, para ve kara bir koç kurban etmeniz istenirdi. Ritüel Pythia'nın, Kastalia Pınarı'nda yıkanmasıyla başlardı. Daha sonra, tapınağın, arpa unu ve defne yapraklarıyla tütsülenmiş özel bir odasına iner, burada üstü kapalı, üç ayaklı bir kazanın üzerine oturur, dumanı içine çeker, sonra da kehanetini söylerdi.

Geleneklere göre Pythia'ya yılda yalnızca bir kez danışılabiliyordu, ancak Delfi'nin en parlak döneminde görev başında tam üç Pythia vardı. Pythia aynı zamanda hep kadın olmak zorundaydı ve öldüğünde tapınağın rahibelerinden biri yerine geçerdi. Apollo tapınağı MÖ 8. yüzyılda kurulmuştu ve Roma imparatoru Theodosius'un Hristiyanlığı yaymak amacıyla pagan tapınaklarını kapattığı tarihe, yani MS 393 yılı civarına kadar hizmet vermeye devam etti.

Delfi'nin günümüzdeki görünümü

Bir Etrüsk mezarının üzerine çizilmiş dans eden adam tasviri, MÖ 525-500

ETRÜSKLER

Romalılardan önce kuzeybatı İtalya'nın sakinleri, MÖ 8. ila 3. yüzyıllar arasında bölgede yaşamış Etrüskler'di. Kültürlerinin çoğunu yok eden Romalılar aynı zamanda bu kültüre ait bazı unsurları da benimsemişti. Örneğin, dünyaca ünlü gladyatör dövüşleri aslında bir zamanlar Etrüsk cenaze törenleri sırasında gerçekleştiriliyordu.

Etrürya, tıpkı Antik Yunan gibi, ortak bir din, dil ve kültür çatısı altında toplanmış bağımsız şehir devletlerinden oluşmaktaydı. Askeri bakımdan İtalya sularına hâkimdiler. Antik Yunanların onlara "alçak korsanlar" demesinin sebebi de buydu.

Ancak Etrüskler MÖ 474'te Kyme Deniz Muharebesi'nde Siraküza'ya yenildiğinde işler tersine döndü. Siraküza tiranı I. Dionysius, birçok Etrüsk limanını yok etti ve böylece uygarlıklarının düşüşü de başlamış oldu. Anlaşmalar ve ittifaklar kaçınılmaz olanı sadece bir süreliğine ertelemeye yaradı. Romalılarla birlikte her şey sona erecek, Roma'nın amansız ilerleyişinden sağ kurtulan birkaç şehir de MÖ 1. yüzyılda kendisini Romalılaşmış bulacaktı.

SALGILAR

Antik Yunan filozofları Hipokrat ve Galen, insan vücudunun kara safra, balgam, kan ve sarı safra olmak üzere dört salgıdan oluştuğunu savunuyordu. Bu salgılar sırasıyla toprak, su, hava ve ateşten oluşan doğal elementlerden ve mevsimlerden etkileniyor, aralarında herhangi bir dengesizlik oluştuğunda bu durum hastalığa yol açabiliyordu. Bu düşünce, 1800'lere kadar tıbbı etkilemeye devam etti.

GASTRAPHETES (GÖBEK YAYI)

MÖ 400 civarında Antik Yunanlar tarafından icat edilen ve ahşap ok fırlatan bu yaylı silah boynuzdan, ahşaptan ve hayvan tendonundan yapılırdı. Arka ucunda bulunan U şeklindeki uzantı, kullanan kişinin silahı karnına dayayarak gerilme gücünü dağıtmasına yarıyordu ve böylece silahın kullanımı kolaylaşıyordu.

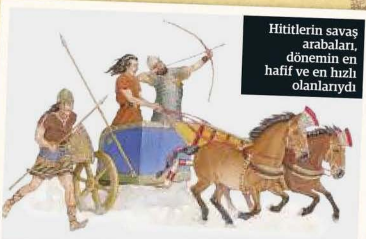
Dört salgı daha sonraları burçlarla da ilişkilendirildi

HİTİTLER

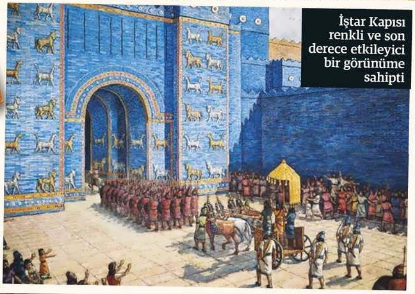
MÖ 1900 ila 800 yılları arasında Anadolu'dan geçmeye kalksanız ayağınız mutlaka Hitit Krallığı'na ait bir toprak parçasına değerdi. Anadolu'nun büyük bir kısmına yayılmış olan bu uygarlık, özellikle Akdeniz'de son derece güçlüydü. Bâbillilerin ve Mısırlıların Hititleri kendilerine denk görmeleri ve diplomatik ilişkileri çeşitli anlaşmalarla sürdürmek istemeleri de onların gücünün farkında olduklarını gösteriyor.

Başkent Hattuşa zamanının en büyük kentsel yerleşim yerlerinden biriydi. Günümüzde şehrin kalıntılarını Çorum'un Boğazkale ilçesi yakınlarında ziyaret etmek mümkün. Başrahip, başkomutan ve baş yargıç olan kral, Hattuşa'da yaşardı. Pankuş olarak bilinen ve soylulardan oluşan bir meclis Hitit Krallığı'nın ilk yıllarında krala yardım ediyordu.

İlerleyen yıllarda krallık Asurluların eline geçti. Bu istilanın ardından Hititler MÖ 800 yılı civarında Yeni Asur İmparatorluğu'na dâhil olana kadar Asur İmparatorluğu'na haraç ödemeye devam etti.

Hititlerin savaş arabaları, dönemin en hafif ve en hızlı olanlarıydı

İştar Kapısı renkli ve son derece etkileyici bir görünüme sahipti

İŞTAR KAPISI

Babil şehri bir dizi kapıyla korunuyordu. Bu kapılardan sekizincisi adını, İnanna olarak da bilinen Babil tanrıçası İştar'dan alan İştar Kapısı'ydı. MÖ 575 civarında Kral II. Nebukadnezar'ın emriyle, şehri güçlendirmek için inşa edildiği düşünülüyor. Unvanını İskenderiye Feneri'ne kaptırana kadar İştar Kapısı dünyanın orijinal yedi harikasından biriydi.

11,5 metre yüksekliğindeki kapının üzerinde farklı Mezopotamya tanrılarını temsil eden boğa, aslan ve ejderha figürleri yer alıyordu. Sırlı tuğla, renkli çiniler, bronz, sedir ve muhtemelen lapis lazuli ile (lacivert taşı) bezenmiş son derece etkileyici ve görkemli bir yapıydı.

Genellikle dini törenler için kullanılan kapı, 1902 ila 1914 yılları arasında Alman arkeologların kazıları sonucunda ortaya çıkarıldı ve 1930'da Almanya'nın Berlin kentinde yeniden inşa edildi. Ne var ki Berlin'in Pergamon Müzesi'nde orijinali çift kapılı olan tarihi eser için yeterli alan bulunmadığından, kapının daha küçük olan cephe kısmı sergilendi ve geri kalan kısmı depoya kaldırıldı.

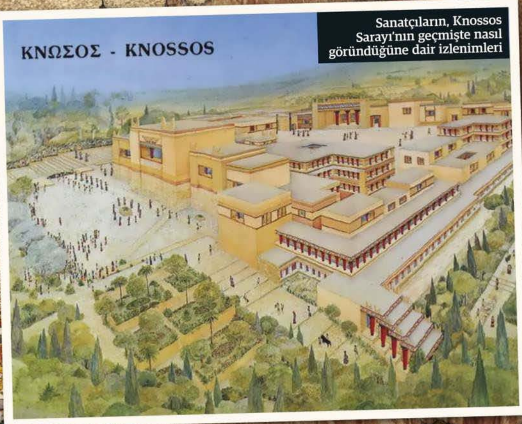
İASON

Zenginliği ve iktidarı sembolize eden efsanevi Altın Postu size getirmesi için birini mi arıyorsunuz? İason tam olarak ihtiyacınız olan kişi! Bir kralın oğlu olduğu söylenen mitolojik karakter İason, hakkı olan tahtı gasp eden Pelias'ın karşısına dikildi ve onu geri istedi. Pelias ise ancak Altın Post'u kendisine getirdiği takdirde tahtı teslim edeceğini söyledi.

İason, Argonotlar adı verilen bir grup kahramanı da yanına alarak bugünkü Gürcistan sınırları içinde yer alan Kolhis'e doğru yola koyuldu. Yol üzerinde, ölüm saçan kadınlarla ve korkunç harpialarla dolu bir ada gibi daha birçok engeli aştıktan sonra nihayet Kolhis'e vardılar. Öncelikle, ateş püskürten boğaları boyunduruk altına alıp, ejderhaların dişlerini toprağa ekmek zorunda kalan İason, ardından Medea adındaki büyücü bir prensesin yardımıyla Altın Postu ele geçirmeyi başardı.

İason'un anavatanına döndüklerinde Medea, Pelias'ı öldürdü ve evlenmiş olan çift, Kral Kreon'un himayesinde Korint şehrine sığındı. İason'un, karısına karşı sadakatsizliğinin ve Kreon'un kızı Kreusa'ya duyduğu aşkın, daha sonraları Yunan yazar Euripides'in ünlü oyunu Medea'ya ilham verdiğini biliyoruz. Oyunda ana karakter Medea önce Kreon'u, ardından Kreusa'yı ve kendi oğullarını öldürüyor. İason'a atfedilen sonların sayısı ise birden fazla. Bazı tarihçiler kederinden intihar ettiğini, bazılarıysa gemisi Argo'da uyurken üzerine düşen çürümüş bir tahta parçası yüzünden öldüğünü söylüyor.

Medea, Altın Post'u ele geçirebilmesi için İason'a yardımcı oldu

Sanatçıların, Knossos Sarayı'nın geçmişte nasıl göründüğüne dair izlenimleri

KNOSSOS

Minos Uygarlığı'nın bir parçası olan Knossos şehrinin, bundan ziyade mitolojideki büyük rolüyle tanındığını söylesek yanlış olmaz. Yunan mitolojisine göre Şehir, Kral Minos'un emriyle Atinalı mucit Daidalos tarafından inşa edilen efsanevi labirente ev sahipliği yapıyordu (Daidalos, uçarken Güneş'e çok yaklaştığı için kanatlarından olup hayatını kaybeden efsanevi İkarus'un babası). Bu labirent, içinde yaşayan ve birçok efsaneye konu olmuş yarı insan, yarı boğa yaratık Minotaur'un kaçmasını engelliyordu.

Gel gelelim, Girit adasında yer alan Knossos efsanelerden çok daha fazlasıydı aslında... Tarihi MÖ 7000 yılına kadar uzanan şehir, Minos Uygarlığı'nın yıkıldığı MÖ 1375'e kadar önemli bir ticaret merkeziydi ve diğer Doğu Akdeniz şehirleriyle sağlam ilişkileri olan, son derece hareketli bir başkentti.

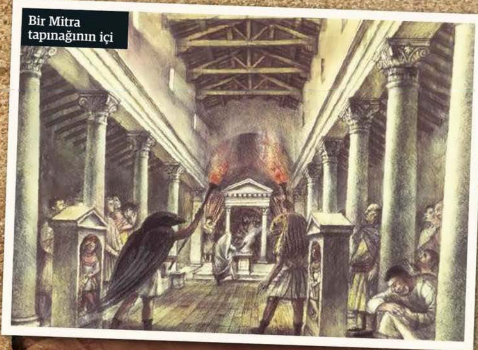
Knossos esasen bir şehirdi. Yukarıda bahsedilen efsanelerle ilişkilendirilen şeyse, çok sayıda odası olduğu için labirenti andıran Knossos Sarayı'dır. Minos Uygarlığı'nda yaşamın merkezi olan bu büyük yapının kazı çalışmaları ilk kez 1878'de başladı ve Sör Arthur Evans yaklaşık 50 yıl sonra neredeyse tüm binayı ortaya çıkarmayı başardı. Bu medeniyete, en ünlü hükümdarları Kral Minos'un adını veren de yine Evans oldu.

LEONIDAS

Leonidas'ı muhtemelen 300 Spartalı adlı filmden tanıyorsunuz. Söz konusu film doğal olarak bir kurguydu ama Leonidas'ın hikâyesi gerçek. MÖ 530'da doğan I. Leonidas, 490 civarında Sparta kralı oldu. Kral II. Anaksandridas'ın oğluydu ve üvey ağabeyi onun tahta çıktığı yıl gizemli bir şekilde ölmüştü. Abisinin ölümü tahta çıkışına gölge düşürse de Leonidas iyi bir kraldı. Keskin bir siyasi zekâsı vardı ve güçlü bir hoplit savaşçısı olarak eğitilmişti. Pers hükümdarı Serhas gözünü Yunanistan'a dikmiş ve bir istila başlatmıştı. Hedeflediği yere, yani Atina'yı da kapsayan Attika bölgesine ulaşmak için Termopylae'den geçmesi gerekiyordu. Fakat Leonidas buna engel olmakta kararlıydı. MÖ 480'de, farklı Yunan şehir devletlerinden gelen 6.000 askerlik ordusuyla Pers kuvvetlerinin karşısına çıktı.

Ne var ki muharebe sırasında işler ters gitmeye başlayınca Yunan birliklerinin çoğu kaçtı. Leonidas ve 300 Spartalı asker savaş alanında kaldı; onları bekleyen kaçınılmaz sona kadar kahramanca savaştılar. Perslerin, Leonidas'ın başını cansız bedeninden ayırması Yunanların gözünde ağır bir hakaretti ve yıllar boyu sürecek karşılıklı nefretin tohumları böylece atılmıştı.

Leonidas'ı tasvir ettiği düşünülen mermer bir hoplit heykeli

Bir Mitra tapınağının içi

MİTRAİZM

Tanrı Mitra hakkında günümüze ulaşan hiçbir kaynak bulunmadığından, bu Antik Roma tarikatı bugün bile gizemini korumaya devam ediyor. MÖ 1. yüzyılın sonlarında İran'da ortaya çıktığını ve 4. yüzyılın sonlarında ortadan kaybolduğunu biliyoruz. Ayrıca tapınakların her zaman yeraltı mağaralarında olduğunu da biliyoruz ve garip bir şekilde her birinde, Tanrı Mitra'nın bir boğayı öldürürken tasvir edildiği kabartmalar var. Bu kabartmalara günümüzde "Tauroktoni" adı veriliyor.

Roma, Ostia, Numidya, Dalmaçya ve Britanya'nın yanı sıra, kuzeyde Tuna Nehri boyunca birçok Mitra tapınağı bulunuyor. Bunların en az 420 tanesi tespit edilmiş durumda. Hepsinin ortak özelliği, bazı ritüellerde kullanıldığı için tatlı su kaynaklarına yakın yerlere inşa edilmiş olmaları.

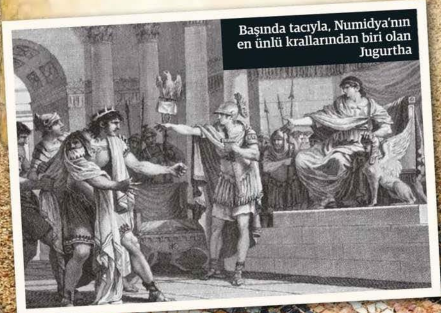
Teolog ve tarihçi Hieronymus'a göre, sadece erkek müritlerden oluşan Mitra tarikatına kabul edilmek için yedi farklı aşamadan geçmek gerekiyordu. Her aşamanın kendine ait bir ritüel yemeği vardı. Kimilerine göre bu farklı seviyeler aslında rahiplerin yer aldığı kademelere işaret ediyordu, fakat bildiğimiz kadarıyla, tarikatın din adamları yoktu.

NUMİDYA

Afrika'nın kuzey kıyısında, günümüzde Cezayir'in bulunduğu topraklarda fırtınalı geçmişiyle bir zamanların Numidyası vardı. Bölge, MÖ 200 yılında bir imparatorluğun doğuşuna tanıklık etti fakat daha öncesinde burada iki gruba ayrılmış göçebe Berberi kabileleri yaşıyordu: Massyliiler ve Masaesyliler. Tek çatı altında birleşmiş bir ülke olmaları, Roma ve Kartaca arasında MÖ 218'den 201'e kadar süren II. Pön Savaşı'nın hemen sonrasında gerçekleşecekti. Savaş öncesinde Massylii Kralı Massinissa Roma ile ittifak kurmuş, Masaesyli Kralı Syphax ise Kartaca ile ilişkilerini sıkılaştırmıştı. Nihayetinde Syphax, Massinissa tarafından tahttan indirildi.

Roma'nın desteğiyle Massinissa, Numidya'yı neredeyse 50 yıl boyunca yönetti. Asıl amacı, krallığını eski göçebe geleneğinden uzaklaştırmak ve bir tarım toplumu haline getirmekti. Ayrıca, Kartaca topraklarının bir kısmını ele geçirmiş ve Kuzey Afrika'nın en güçlü liderlerinden biri olmuştu.

Massinissa'nın MÖ 148'de ölümünün ardından Numidya'da birkaç farklı hükümdar tahta geçti fakat hiçbiri başarılı olamadı. Bunun sonucunda, önce Jül Sezar ve ardından Roma İmparatoru Augustus ülkeyi böldüler. Ülkenin yeniden birleşip tekrar Numidya olarak anılması, MS 193'ten 211'e kadar hüküm süren Roma İmparatoru Septimius Severus döneminde mümkün oldu.

Başında tacıyla, Numidya'nın en ünlü krallarından biri olan Jugurtha

İsimler çömleklere yazılırdı

OSTRAKİZM YA DA ÇANAK ÇÖMLEK MAHKEMESİ

Bu gelenek, Antik Yunan'da ve özellikle de Atina'da demokrasiyi tesis etmek ve tiranlığa heveslenen nüfuzlu kişilerin sesini bastırmak için ortaya çıktı. Eğer toplumu tehdit eden bir yurttaştan kurtulmak isteniyorsa çanak çömlek mahkemesi kurulurdu. Önce halk toplanır ve oylama yapılıp yapılmayacağına karar verirdi. Oylama günü geldiğinde, ostrakos adı verilen çömlek parçalarına istenmeyen kişilerin adı yazılırdı. İsmi en fazla yazılan kişi, günün sonunda Atina'yı 10 yıllığına terk etmek zorunda kalırdı.

Fidias'ın Olimpiya'daki atölyesinin harabeleri

QUINQUEREME

Quinquereme, yaklaşık 40-45 metre uzunluğunda ve dört metre genişliğinde, her iki tarafında beşer sıra kürekçilerin yer aldığı bir savaş gemisiydi. Mürettebat sırasıyla 300 kürekçi, 20-30 denizci ve sayısı 40 ila 120 arasında değişen deniz piyadelerinden oluşmaktaydı. Bir geminin inşası iki aydan kısa sürede tamamlanabiliyordu. Yunanlar, Romalılar ve Kartacalılar tarafından kullanılan bu geminin ilk olarak MÖ 339'da Siraküza Kralı Dionysos tarafından yaptırıldığı tahmin ediliyor. Roma İmparatorluğu'nda nadiren kullanılan gemi nihayetinde tamamen kullanımdan kalktı.

Kürekçilerin konumunu gösteren, 19. Yüzyıldan kalma bir quinquereme çizimi

FİDİAS

Hayatına dair pek az şey bildiğimiz Fidias'ın yaptıkları ise aksine epey ünlü. MÖ 490 ila 430 yılları arasında yaşamış olan Atinalı heykeltıraş antik dünyanın en ünlü sanatçılarından biriydi. Antik Yunan tanrı ve tanrıçası Zeus ile Atena'ya dair günümüzde de hâkim olan betimlemenin onun eseri olduğuna inanılıyor.

Atina Akropolü için yaptığı Athena Promachos ve Athena Lemnia'ın yanında, Partenon Tapınağı için yaptığı devasa Athena heykeli Fidias'ın eserlerinden bazıları. Ne var ki bunların hiçbiri onun gerçek şaheseri değil. Bu övgüyü hak eden eser, MÖ 430'da tamamladığı ve antik dünyanın yedi harikasından biri olan Zeus heykeliydi.

Ne yazık ki Fidias'ın eserlerinin orijinalleri günümüze ulaşamadı ve sanatçının son yılları da bilinmezliğini koruyor. Önceki kanıtların aksine hapishanede ölmediğini biliyoruz. Öte yandan, Atinalı general ve devlet adamı Perikles ile dostluğunu hoş karşılamayan düşmanları yüzünden Atina'dan sürülmüş olması muhtemel. Hepsi bir yana, kesin olan şu ki kendisinden sonra gelen Yunan ve Romalı sanatçılara öldükten yüzlerce yıl sonra bile ilham vermeye devam etti.

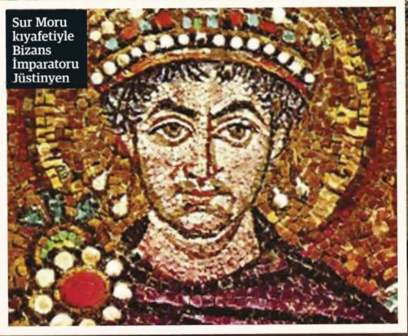
RETİARIUS

Roma arenalarının ikonik gladyatörleri retiariuslar (ağ savaşçısı), balıkçı kostümünü andıran ince bir tunik giyer, ağır bir zırh kuşanmak yerine kol ve omuz korumaları ve geniş bir kemer takarlardı. Silah olaraksa sadece bir ağ ve üç dişli bir mızrak kullanırlardı. MS 1. yüzyılda popüler olan bu gladyatörlerin bazen sol ellerinde pugio ismi verilen bir hançer de olabiliyordu. Zırh ve silahtan yana oldukça donanımsız olan retiariuslar aynı zamanda en düşük rütbeli gladyatörlerdi. Savunmasız olmaları nedeniyle sürekli kaçak dövüşen retiariuslar, arenada onları kovaladıkları için "takipçi" anlamına gelen secutor adındaki gladyatörlerle eşleşirlerdi. Vuruşma anı geldiğinde ağlarını, baştan aşağıya donanımlı olan rakiplerinin üzerine atıp onları etkisiz hale getirmek için kullanırlardı.

Sağdaki retiarius, rakibi murmillo ile dövüşüyor

STATER: LİDYA SİKKESİ

MÖ 7. yüzyılda, dünya bir ilkle tanıştı: Lidyalılar, Stater isimli ilk madeni parayı tedavüle soktular. Stater, muhtemelen bir devletin resmî olarak bastırdığı ilk madeni paraydı ve sonraki tüm madeni paralar için model olacaktı. Staterler, elektron olarak bilinen altın ve gümüş alaşımından yapılır, ağırlıkları da para değerlerine eşit olurdu.

Sur Moru kıyafetiyle Bizans İmparatoru Jüstinyen

Lidya Staterinin bir yüzünde damga, diğerinde ise kabartma bulunurdu

SUR MORU

Tunç Çağı'nda, Fenike şehri Sur'da olduğunuzu ve kayığınızın iç kısmını mor renge boyamak istediğinizi düşünün, ne yapardınız? Renk seçimi ne kadar doğru tartışılır ama bu renk boyayı elde etmek için tabii ki Murex adlı dikenli deniz salyangozunun kabuklarını kullanırdınız. Çok çarpıcı olması ve kolay kolay solmaması nedeniyle Sur Moru o zamanlar hem çok talep görüyordu hem de çok pahalıydı. Tüm Akdeniz boyunca Kartaca'ya kadar ihraç edilen Sur Moru, daha sonra Romalılar tarafından imparatorların rengi olarak kullanılmaya başlandı.

USTICA

Akdeniz'deki en iyi korunmuş Orta Tunç Çağı yerleşimlerinden biri olan Ustica, Sicilya'nın kuzey kıyısı açıklarında yer alan ve tarih boyunca sürekli el değiştirmiş küçük bir ada. İlkin Fenikelilere ait olan bölge, daha sonra adaya Osteodes adını veren Yunanlar tarafından sömürgeleştirildi. Yunanlar, 6.000 Kartacalı paralı askerin burada ölüme terk edilmesinin ardından, adayı Kemik Adası olarak da anmaya başladı. Ada daha sonra Romalılarla birlikte Ustica adını aldı.

Ustica günümüzde İtalya'nın bir parçası

VESTA BAKİRELERİ

Roma tanrıçası Vesta'ya hizmet eden bir Vesta Bakiresi olmak bir zamanlar çok önemli bir görevdi. Latincedeki adıyla Vestales mensupları başrahip tarafından altı ila on yaşlarındaki kız çocukları arasından seçiliyor ve 30 yıl boyunca hizmet ediyorlardı. Hizmet süreleri dolduktan sonra evlenmeleri serbestti, fakat bunun pek de ihtimal dâhilinde olmadığına inanılıyor. Sonuçta onlar fiilen Vesta ile evlenmişlerdi ve kutsal kabul ediliyorlardı. Görevlerinin en önemli kısmı Roma Forumu'ndaki Vesta'nın kutsal ateşini canlı tutmaktı. Zira ateşin sönmesi, imparatorluğun sonunun gelmesi anlamını taşımaktaydı.

Bakireler Roma'da o denli büyük bir saygı görüyordu ki diğer kadınların karşılaştığı kısıtlamaların çoğu onlar için geçerli değildi. Örneğin, Vesta Bakireleri diğer kadınların aksine mülk sahibi olabiliyordu. Fakat bu ayrıcalıkların karşılığında çok önemli bir sorumlulukları da vardı: bekâret... Bekâret yeminini bozmanın cezası son derece ağırdı. Antik Yunan tarihçi Plutark notlarında, bir Vesta Bakiresi'nin Roma'daki Collina Kapısı'nın yakınlarına diri diri gömüldüğünü yazmıştı.

Roma Forumu'ndaki kutsal ateşi harlayan Vesta Bakireleri

SAVAŞ FİLİ

Antik Çağ'da Savaş filleri tartışmasız karşı tarafın ordusu üzerinde bir şok etkisi yaratıyordu. İlk olarak İndus Vadisi Uygarlığı'nda ve Hindistan'da kullanıldığı düşünülen filleri, aslında İkinci Pön Savaşı sırasında Hannibal ünlendirmişti. Ne var ki onların antik Akdeniz'de sadece Kartacalılar tarafından kullanıldığını söylemek yanlış olur. Yunanlar da savaşlarda fillerden faydalanmışlardı. Romalılar ise onları arenada dövüştürmeyi tercih ediyordu. Öte yandan filler, Roma halkının acıdığı ve merhamet ettiği nadir hayvanlar arasında yer almaktaydı.

Büyük İskender, savaş fillerini kullanmasıyla tanınıyordu

I. SERHAS

MÖ 519 yılında doğan I. Serhas, Persler'in en ünlü krallarından biriydi. İlk işi Ahameniş İmparatorluğu içerisinde barışı sağlamak ve hemen ardından da Yunanistan'a fetih seferi düzenlemek oldu. MÖ 480'deki seferi başarısızlıkla sonuçlandı. Tarihçilere göre bu başarısızlık aynı zamanda hanedanlığının sonunu da hazırlayacaktı. Yeni bir sefere hazırlanmak yerine ülke çapında kapsamlı bir inşaat girişimi başlattı. MÖ 465'te, Yunanistan'ı fethetme hayalini gerçekleştiremeden suikasta kurban gitti.

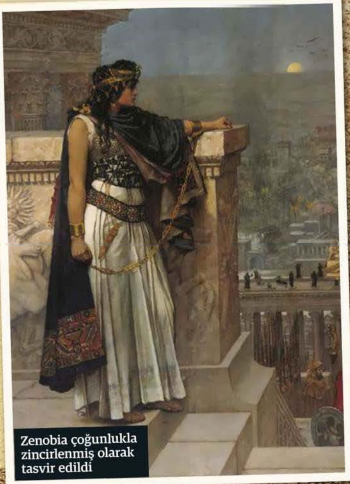
Serhas'ın Farsçadaki adı, "kahramanlar kralı" anlamına gelen Xšayāršā (Hşayarşa) idi

ZENOBİA

Antik dünyada iktidara gelme şansı yakalayan çok fazla kadına rastlamıyoruz. Kraliçe Zenobia, tahtı elde edebilen az sayıdaki kadından biriydi. Romalılaşmış bir Arap ve Palmira İmparatorluğu'nun hükümdarı olan Odaenatus ile evlendikten sonra, kocasını MS 267 yılında öldürttüğü ve oğlu adına hükümdarlık ilan ettiği düşünülüyor. Üstelik bu sadece başlangıçtı...

Zenobia, ilk iş olarak Palmira'yı Roma İmparatorluğu'nun boyunduruğundan kurtarma mücadelesine girişti. İşin en iyi tarafı da İmparator Gallienus'un onu durduramayacak kadar güçsüz olmasıydı. Ardından gelen imparator da Gallienus'tan daha becerikli çıkmayınca, Palmira'nın bağımsızlığını kabul etmek zorunda kaldı. Zenobia hedefine ulaşmış, Palmira'yı Roma ile denk bir ülke haline getirmişti. Fakat bu zafer onun için yeterli değildi. Komşu Suriye ve Anadolu topraklarını zapt ederken korkunç Persleri kendisinden uzak tutmayı başardı. 270 yılında Mısır'ın kontrolünü ele geçirmesi ise yalnızca bir yılını aldı.

Bir süre sonra Zenobia'nın karşısına nihayet bir dengi çıkageldi: İmparator Aurelian... Roma İmparatoru, Palmira'yı kasıp kavururken Zenobia kendine fazla güvenmişti. Sonunda kaçmak zorunda kaldı fakat Fırat Nehri üzerinde yol alırken yakalandı. Kraliçe'nin nasıl öldüğünü bilmiyoruz. Belki intihar etti, belki de Roma'ya götürüldü ve orada öldürüldü. Ancak şunu biliyoruz ki Zenobia, dünyanın gördüğü en büyük imparatorluklardan birini yönetmiş çok güçlü bir kadındı ve neredeyse kazanıyordu...

Zenobia çoğunlukla zincirlenmiş olarak tasvir edildi

YAM

Akdeniz'de hüküm sürmüş Fenikeliler için son derece önemli olan Yam, denizlerin tanrısıydı. Yam sık sık gaddar ve öfkeli bir tanrı olarak tasvir ediliyordu. Bunun sebebi, onun kargaşayla bağdaştırılıyor olmasıydı. Her ikisi de atlarla ilişkilendirildiğinden ve onlarla birlikte betimlendiğinden, Yam ve Yunan mitolojisindeki karşılığı tanrı Poseidon arasında çeşitli bağlar olduğu söylenebilir. Ne var ki Poseidon'a kıyasla Yam kan dökmeye daha hevesliydi. Ona kurban sunmayı unutursanız gemilerinizi azgın sularda parçalarına ayırması işten bile değildi.

Yam, bu kabartmada görülen tanrı Ba'al ile rekabet halindeydi

Antarktika Yarışı

Albay Scott'ın eski usul araştırma yöntemleri, bilim ve keşif arasındaki amansız rekabet ve yalanlar Scott'ın ekibinin Antarktika'nın dondurucu buzul çölünde ölümüne yol açtı

Yazan Andy Brown

Telgrafla ulaşan haberi duyan herkes karmaşık duygular içerisindeydi ve şok olmuştu; kimsenin inanası gelmiyordu. Herkesi hayrete düşüren bu haber, bir İngiliz albay ve dört adamının İngiltere'den çok çok uzaklarda ölmesine sebep olacak olaylar zincirini de tetikleyecekti.

Telgraf, iki farklı ekibin, yıllardır dünyanın dört bir yanındaki kâşiflerin hedefi olan Kuzey Kutbu'na ulaştığını yazıyordu. Gezegendeki en sert iklimin hüküm sürdüğü noktalardan birine farklı zamanlarda ayak bastıklarını iddia eden Robert E. Perry ve Dr. Frederick Cook isimli iki kâşif de Amerikalıydı. Ne var ki ikisi de kuşkuları dindirmeye yetecek deliller sunamıyordu. Öte yandan, bu haberi alır almaz harekete geçen biri vardı. Bu kişi, Norveçli denizci ve kâşif Roald Amundsen'di.

Haber, Norveçlinin Kuzey Kutbu'na ulaşan ilk kişi olma hayalini suya düşürmüştü. Bunun üzerine Amundsen gözünü Güney Kutbu'na dikti. O sırada, Scott isminde bir İngiliz albayın da böyle bir yolculuğa hazırlanmakta olduğundan haberdardı ve rakibinin olduğunu bilmek onu iyice hırslandırdı. Hazırlıklarını gizlice yaptı, küçük bir ekip topladı ve gecenin karanlığında Norveç'ten denize açıldı. Amundsen, asıl hedeflerinin Güney Kutbu olduğunu adamlarına ancak Batı Afrika açıklarındaki Madeira Adası'na vardıklarında söyledi ve hemen ardından, planlarını tüm dünyaya açıklamak için telgraflar çekti. Telgraf yolladığı kişilerden biri de Scott'tı. Mesaj çok kısaydı: "Antarktika'ya doğru ilerlediğimizi bildirmek isterim. Saygılar, Amundsen." Yarış başlamıştı...

Robert Falcon Scott, Antarktika'ya hiç yabancı değildi. İngiliz Deniz subayı, 1901'de bölgeyi keşfetmek ve bilimsel araştırmalar yürütmek amacıyla çıktığı gezide Discovery isimli gemiye kaptanlık etmişti. Gemi 1904 yılına kadar İngiltere kıyılarına geri dönmedi. Scott bu keşif gezisinde, Amundsen'le daha sonra gireceği yarışın seyrini belirleyen bazı tespitlerde bulundu; haskilere (Sibirya Kurdu) kesinlikle güvenmemek bunlardan biriydi. 1902'de Scott, Earnest Shackleton ve Dr. Wilson, güneye doğru cesaret isteyen bir yolculuğa çıktılar. Ne kadar ileri gidebileceklerini görmek istiyorlardı. Scott günlüğüne, "Hali kalmamış bir köpek sürüsünün çektiği kızaklarla tek bir gün gideceğime, adamlarımın çektiği kızaklarla on gün gitmeyi tercih ederim" diye yazmıştı. Ekip, 90 günü aşkın bir sürenin ardından ana kampa döndüğünde 1545 kilometre yol kat etmişti. Güney Kutbu'na herkesten daha fazla yaklaşmışlardı. Ne var ki bu, hırslı kâşif için yeterli değildi. Scott, yurda kahraman olarak döndü ve Donanma onu albaylığa terfi ettirdi. Kendini bir anda sosyetenin içinde bulmuştu. Londra'nın en seçkin insanlarıyla akşam yemeklerine ve içkili sohbetlere katılıyordu. Bu davetlerden birinde müstakbel eşi heykeltıraş Kathleen Bruce ile tanıştı. Scott İngiltere'deyken ekibinin eski üyelerinden Shackleton, kendi Güney Kutbu keşif gezisine çıktı. Discovery'de ikisi arasında bir tartışma geçmişti ve bu, nihai bir ayrılığa sebep olmuştu. Shackleton her ne kadar efsanevi kutba ulaşmayı başaramamış olsa da çok yaklaştı ve ülkesinde kahraman olarak kabul edildi. Dönüşünde ona şövalyelik unvanı verildi. Britanya'nın cesur kâşiflere duyduğu bu dinmek bilmez arzu esasen ulusal itibar meselesiydi. Dünyanın en büyük imparatorluğu, buzlarla kaplı bu ücra bölgeyi devasa topraklarına katmak istiyordu.

12 Eylül 1911

Daha ılıman bir hava ihtimali gözükmüyor... Bu da beni, 80. Güney enlemindeki depoya ulaşmakla yetinmem gerektiğine ikna etti. İnsanları ve hayvanları inatla riske atmak ve sırf bir kez yola koyulduk diye devam etmek niyetinde değilim. Bu oyunu kazanacaksak, hamlelerimi çok dikkatli yapmalıyım. Tek bir yanlış hareketle her şeyi kaybedebiliriz. RA

Güney Kutbu, dünyanın haritalandırılmamış son büyük kısmıydı. Bu, keşiflerin son adımı olacaktı ve Scott hem kendisi hem de ülkesi için bu şerefe nail olmak istiyordu.

İngiliz kâşif ekibini toplamaya başladı. En başından itibaren bunun sadece Güney Kutbu'na ulaşmakla ilgili olmadığı açıktı. Bilimsel keşifler yapmak gibi samimi bir gayeleri de vardı. Gezinin bilim ekibi başkanı Dr. Edward Wilson, babasına yazdığı bir mektupta bu niyeti açıkça ifade ediyordu: "Güney kutbuna sadece toprakları ele geçirmek için gitmiyoruz. Orada bilimsel çalışmalar da yürüteceğiz." Bu bilim tutkusu ve yolculuğun bilimsel amaçlara hizmet etmesi için verilen çaba, Scott'ı ölüme götüren sebeplerden biri olacaktı. Diğer taraftan, ilk "profesyonel kutup kâşifi" olan Amundsen'in aklında yalnızca oraya ilk adımı atan kişi olmak vardı. O ve ekibi Güney Kutbu'na doğru kafalarında tek bir düşünceyle, kararlı bir şekilde ilerliyordu. Ona göre, "bilim kendi başının çaresine bakmalıydı."

Scott ve adamlarını Antarktika'ya taşıyacak olan geminin adı Terra Nova idi ve erzak ikmali için son mola noktası Yeni Zelanda'da olacaktı. Yanlarına 33 tane köpek almış olsalar da ekip onlara bağımlı olmayacaktı. Bunun yerine midillilere ve Scott'ın kendilerine yardımcı olacağını umduğu yeni tasarlanmış üç adet motorlu kızağa güveniyorlardı. Bu kızaklar da ekibin araştırma ve geliştirme çalışmalarının bir sonucuydu. Kızaklar test edilmiş ve çalıştıkları görülmüştü fakat test koşulları Güney Kutbu'na oranla çok farklıydı.
Başka ulaşım sorunları da vardı. Scott'ın adamlarından biri olan Yüzbaşı Oates, 19 midillinin durumunu görünce dehşete kapıldı. Atlar oldukça yaşlıydı ve dört tanesinin topalladığı anlaşılınca onları uyuttular. 1910 yılının 29 Kasım günü Antartika'ya doğru ilerlemeye başlayan gemi, 4 Ocak'ta bir üsse yanaştı. Bu üs, Scott'ın Discovery ile çıktığı gezide kullandığı ve Ross Adası'nın ucunda bulunan eski ana merkeze on kilometre uzaklıktaki bir burunda yer alıyordu. Scott buraya ikinci komutanı Edward Evans'a ithafen Cape Evans adını vermişti. Boşaltma sırasında en büyük motorlu kızak düştü ve buzu yararak dondurucu suyun derinliklerinde gözden kayboldu. Ne yazık ki bu, ekibin başına gelen son talihsizlik

SESLİ İÇERİK
Dilerseniz bu içeriği dinleyebilirsiniz
Lütfen kare kodu taratın ya da aşağıdaki adrese gidin
https://www.allabouthistory.com.tr/guneykutbu
Seslendiren: Samet Küçük

Albay Robert Scott'ın gemisi, Terra Nova

Keşif geçmişi

1901-1904
Güney Kutbu'na yaklaşma rekorunu elde ettiği Discovery seferine liderlik etti. Ülkesine bir kahraman olarak döndü.

1910
Güney Kutbu'nun keşfi için düzenlenen Terra Nova Seferi'nin lideri oldu. Gezinin bilimsel bir amacı da vardı.

ROBERT FALCON SCOTT
İngiliz, 1868-1912

Kısa Özgeçmiş

Scott, henüz 13 yaşındayken ilk kez bir gemide görev aldı ve sonrasında Kraliyet Donanması'nda subay olarak deniz albaylığına kadar yükseldi. 1899'da ev iznindeyken, yaklaşmakta olan bir Antarktika keşif seferi olduğunu öğrendi. Liderlik etmeye gönüllü olduğu bu seferle halkın dikkatini çekmiş, yurda ünlü biri olarak dönmüştü. 1910'da ise Güney Kutbu'na doğru, geri dönemeyeceği bir yolculuğa çıktı.

13 Eylül 1911

Yarışı Amundsen'in kazanma şansının ne kadar olduğundan emin değilim. Kutba varmayı başarabilirse muhtemelen bizden önce varır çünkü hem yarışa daha erken başlayacak hem de köpekler sayesinde daha hızlı yol alacak. Aptalca bir şey söylemeyeceğimden veya yapmayacağımdan emin olabilirsin. Fakat korkarım, bu girişimimizin küçümsenmesine de hazırlıklı olman lazım. Unutma, ne olursa olsun önemli olan şey icraattır, onun ardından gelen alkışlar değil. *RS*

olmayacaktı.

Amundsen'in ekibiyse İngilizlerin tersine görevlerinin başarısını köpeklere bağlamıştı. Yazar Ronald Huntford'un Race for the South Pole (Güney Kutbu Yarışı) adlı kitabında belirttiği gibi, gemileri Fram, "suda ilerleyen bir köpek kulübesiydi adeta. 19 kişilik mürettebat, gemideki 100 adet Eskimo köpeğine gözü gibi bakıyordu çünkü bu hayvanlar onlar için tüm keşif operasyonunun en kilit halkasıydı." Norveçliler, iklim koşullarını göz önünde bulundurarak köpekleri Grönland'dan almışlardı. Onları, insanları çekecek olan kızakların önüne koşmayı planlıyorlardı. Amundsen, İnuit kültürünü incelemiş ve nasıl seyahat edip giyindiklerine dair bilgi edinmişti.

Scott keşif için farklı bir yaklaşım benimsemişti. Fakat aslına bakılırsa, onu keşif gezisine nasıl çıkılacağından bihabermiş gibi resmetmek de büyük bir haksızlık olur. Hatta motorlu kızakların kullanımı onun yenilikçi vizyonunu gözler önüne seriyordu. Ne var ki eskimiş imparatorluğun klasik keşif yaklaşımını büyük ölçüde o da paylaşıyordu. Ona göre, başarılı bir yolculuk için sıkı çalışma, cesaret, sabır, güçlü bir liderlik ve zorlukları aşan İngiliz gücü gerekiyordu. Ekipmanları köpeklerin çekmesindense adamlarına taşıtması bu yaklaşımın kusursuz bir örneğiydi. Zira bu şekilde daha "kahramanca" bir tablo ortaya çıkıyordu. Ekibindekileri, Antarktika deneyimi olan subaylardan ziyade, çoğunlukla denizcilerden seçmişti.

İngilizler, "eski usul" bir macera ruhuyla konuya yaklaşırken, Norveçli rakipleri bu süreci profesyonel bir görev olarak ele alıyor ve mümkün olan en iyi köpekleri, en deneyimli adamları, kayakçıları ve köpek bakıcılarını kullanıyordu.

İki rakip başlangıçta Güney Kutbu'na doğru benzer bir güzergâh izledi. Yüklerini indirip kışlık barakalarını kurduktan sonra, ikisi de kış bastırıp yolculuk iyice tehlikeli bir hal almadan önce rotalarının ilk bölümlerine ikmal depoları kurarak önlerindeki yarış için hazırlanmaya başladılar. Dönüş yolculuğu için yiyecek, yakacak ve yakıtla dolu olan bu depolar, kâşiflerin yolculuğa başlarken yanlarına alacakları yükün azalmasını sağlıyordu. Her iki taraf da kış aylarını

Norveç bayrağı
Güney Kutbu yarışı sadece iki adam arasında değildi; aynı zamanda iki ülke arasındaydı. Norveç, ancak 1905'te bağımsız bir ülke olmuştu. Bu nedenle, bir Norveçlinin Güney Kutbu'na bayrak dikmesi büyük bir gurur meselesiydi.

Kürk giysiler
İlk profesyonel kutup kâşifi olarak bilinen Amundsen, yolculuğunu planlarken İnuitlerin kıyafetlerini inceledi. Takımının kürklerden oluşan giysileri, dondurucu koşullarda çok yardımcı oldu.

Botlar
Amundsen'in ekibi, içlerinde şampiyonların da bulunduğu yetenekli kayakçılardan oluşuyordu. Botlar kayaklara sığacak şekildeydi. Böylece adamları, kızakları çeken köpeklere ayak uydurabildi.

Köpekler
Amundsen, köpeklerin öneminin farkındaydı. Kızakları insanların çekmesi daha fazla yorgunluk ve emek sarfiyatı anlamına geldiği için yanına büyük bir Eskimo köpeği sürüsü aldı.

ROALD AMUNDSEN
Norveçli, 1872-1928

Kısa Özgeçmiş
Norveç'in Borge bölgesinde armatör ve kaptanlardan oluşan bir ailede dünyaya gelen Roald'ın annesi, oğlunu ailesinin denizcilik işlerinden uzak tutmak istiyordu. Bu yüzden onu doktor olmaya teşvik etti. Amundsen, 21 yaşında annesini kaybedene kadar ona verdiği sözü tuttu. Annesi ölünce üniversiteyi bıraktı ve 1897'de Belçikalı bir ekip tarafından düzenlenen Antarktika Seferi'ne ikinci kaptan olarak katıldı. Güney Kutbu'na ulaşan ilk ekibe liderlik etti ve ardından keşiflerini sürdürdü. 18 Haziran 1928'de Kuzey Kutbu'ndaki bir kurtarma görevi sırasında Amundsen'in uçağı ortadan kayboldu.

Keşif geçmişi

1903 Kanada'da, Atlantik ve Pasifik Okyanusu arasında yer alan Kuzeybatı Geçidi'ni ilk kez geçmeyi amaçlayan altı kişilik keşif ekibine liderlik etti.

1910 Başarıyla sonuçlanan Güney Kutbu keşif seferini gerçekleştirdi ancak keşifleri burada bitmedi.

1918 Arktik Okyanusu'nun keşfedilmemiş bölgelerine ulaşmak için iki yıllık bir keşif seferi düzenledi.

Roald Amundsen Güney Kutbu'nda, 1911

geçirmek için kamplarına yerleşti. İsimlerini kahraman Antarktika kâşifleri olarak tarihe yazdıracağını umdukları planlarını gözden geçirip, kusursuz hale getirmeye çalıştılar. Ne var ki iki ekibin hazırlık süreci bazı açılardan farklılık gösteriyordu.

Keşif gezisinin bilimsel bir amacı da olduğundan, Scott'ın adamları birkaç bölgeyi haritalandırıp bazı jeolojik görevleri yerine getirdiler. Bununla birlikte, çok özel bir görevleri daha vardı: Bir İmparator Penguen yumurtası bulup İngiltere'ye götürmek... Daha önce hiç kimse bunu başaramamıştı ve 27 Haziran 1911'de üç kişilik bir ekip ana kamptan ayrılarak yola koyuldu.

112 kilometre uzaklıkta bulunan Cape Crozier'daki penguen kolonisine ulaşmak için yiyecek, yakacak ve ekipman dolu iki kızağı çekmek zorunda kalan adamlar sonunda kayboldular. Üçlü en nihayetinde koloniyi buldu ve beş hafta sonra üç yumurtayla geri döndü. Scott bunu, "Kutup tarihindeki en büyük cesaret hikâyelerinden biri" olarak nitelendirmişti. Ne var ki diğerleri, her ne kadar bilimsel ve soylu amaçlar uğruna yapılmış olsa da harcanan bu zaman zarfında Güney Kutbu'na yapılacak yolculuk için hazırlanmanın daha doğru olabileceğini düşünüyordu. Keşif seferinin sonuna kadar çeşitli türlere ait 40.000'den fazla örnek toplanacak ve yapılan araştırmalar 15 ciltlik bir raporun oluşmasını sağlayacaktı. Scott'ın görevi gerçekten de Güney Kutbu'na adım atan ilk insan olmanın ötesindeydi.

Barakasına kapanan Scott tüm kış boyunca planlarını gözden geçirip revize etti ve ikinci komutanı Teğmen Evans depoları kontrol etmek için uzaklaştığı sırada planının son halini açıkladı. Güney Kutbu isimli kitabında Catherine Charley, Scott'ın bu davranışını Evans'tan çekiniyor olmasına bağlıyor. Yazara göre, Scott'ın kendisine karşı gelmesinden korktuğu tek kişi Evans'tı fakat Charley'in bu savını destekleyen net bir kanıt yok. Scott'ın planı 3 Kasım'da yola çıkmaktı ve gidiş-dönüş toplam 2460 kilometrelik yolun 144 gün süreceğini öngörmüştü. Yükler dört farklı şekilde taşınacaktı: ekip üyeleri, midilliler, köpekler ve motorlu kızaklar. Bunlar arasında Scott'ın en çok

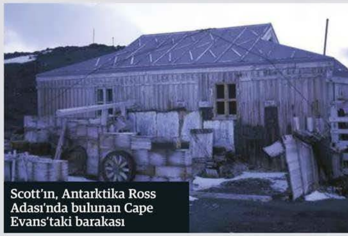
Scott'ın barakası

27 kişilik kapasitesiyle bir hayli özenli hazırlanmış bir barakaydı. Bir duvarla iki bölüme ayrılıyordu; bir taraf subaylar ve beyefendiler için, diğeri ise mürettebat içindi. Barakanın en dikkat çekici yeri, her türlü teçhizata sahip olan karanlık odaydı. İçerisi gazla aydınlatılıyordu ve bir sobayla birlikte ocak da vardı. Dışarıda, kulübenin önünde bulunan tuvaletler yine memurlar ve mürettebat için iki farklı sınıfa ayrılmıştı. Vakit geçirmek için yapılan etkinlikler arasında ay ışığında futbol oynamak, at yönetimi, midillileri öldürme ve derilerini yüzme gibi derslerin yanında bilimsel çalışmalar da yer alıyordu.

Amundsen ve ekibi Alaska'da, 1903-1906 yılları arasında Kuzeybatı Geçidi'nden ilk kez tek başına geçen Norveç gemisinde

15 Aralık 1911
Nihayet geldik ve Güney Kutbu'nda bayrağımızı dalgalandırabildik. Tanrıya şükür! Buraya ayak bastığımızda saat tam olarak 15.00'ti. Yarın Kutbun çevresini dolaşmak için üç kola ayrılacağız. Kutlama yemeğimizi de yedik; her birimiz için küçük bir parça fok eti... Yarından sonraki gün, buradan iki kızakla ayrılacağız. *RA*

Scott'ın, Antarktika Ross Adası'nda bulunan Cape Evans'taki barakası

Oldukça üzgün olan Scott ve ekibi Güney Kutbu'nda, Ocak 1912

güvendiği seçenekler midilliler ve adamlarıydı. Yola çıkan ekip ilk önce Beardmore Buzulu'nu geçecekti. Ardından, Scott ve üç adamı Güney Kutbu yolculuğunun son ayağını gerçekleştirerek hedefe ulaşmaya çalışacaktı. Ekibin bir kısmı bu planın fazlasıyla iyimser olduğunu ve beklenmedik bir durum karşısında ellerinde bir B planı olmadığını hissediyordu. Hatta bilim insanı George Simpson, günlüğüne konuyla ilgili şu satırları yazmıştı: "Talihsizlik veya kazalar göz önünde bulundurulmamış. Kötü hava şartlarının laneti çok yakında üzerimize çökecek ve bu bize sadece başarısızlık değil aynı zamanda felaket de getirecek." Ekip üyelerinin görüşleri ne olursa olsun, plan yapılmıştı ve artık yarış başlayabilirdi.

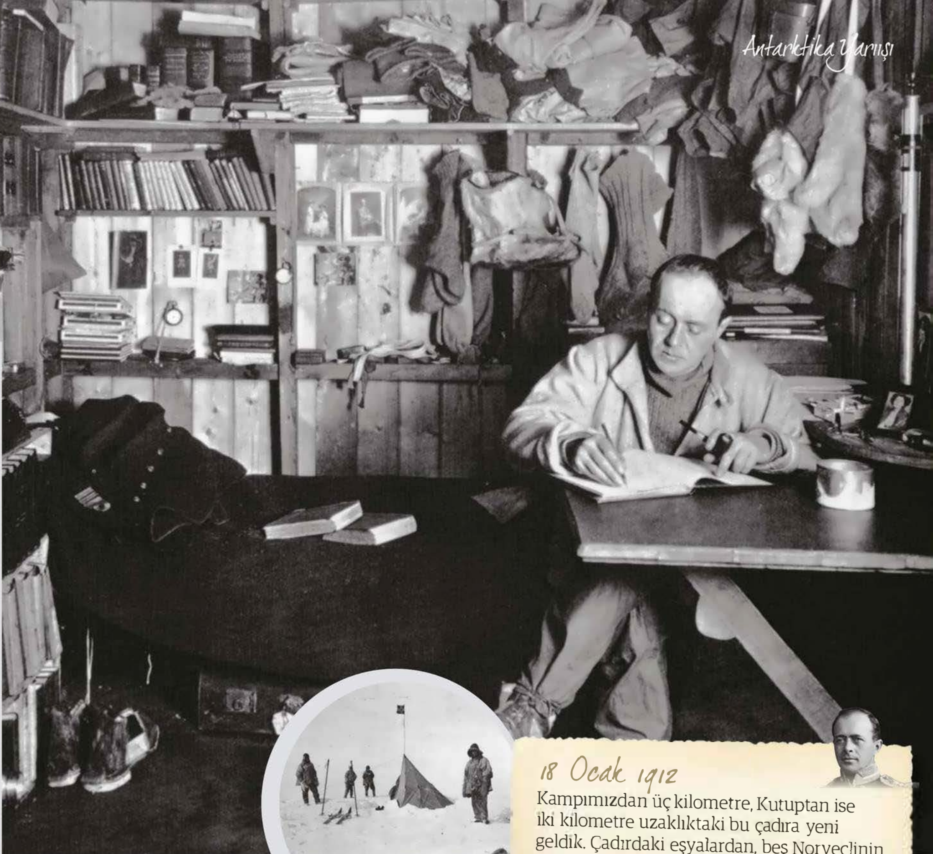
Antarktika yazı gelmişti ve Güneş artık hep ufuk çizgisinin üstündeydi. İki gruba ayrılan ekip farklı zamanlarda yola koyuldu. Evans, iki adet motorlu kızağı olan gruptan sorumluydu. Bir süre sonra Scott'ın grubu bu kızakları buzun üzerinde terk edilmiş halde, üzerlerinde kar taneleri birikirken bulduğunda şok oldu. Evans'ın bıraktığı notta, kızakların bozulduğu ve tamir edilemeyecek halde oldukları, bu nedenle de grubun, malzemeleri elle çekerek yola devam ettiği yazıyordu. Daha da kötüsü, midillilerin dondurucu Antarktika koşullarına uygun olmadığı anlaşılmıştı.

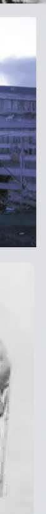
Amundsen'in tarafında ise işler daha kolay ilerliyordu. Nispeten daha küçük olan bu ekip beş kişiden oluşuyordu ve herkes deneyimli kayakçı ve köpek sürücüsüydü. Scott'ın aksine, Amundsen, yanlarına bolca malzeme alınmasına izin vermişti. Bu da güvende olmaları sağlıyordu.

Her iki tarafın da karşılaştığı koşullar genellikle korkunçtu. Güney Kutbu'na daha önce hiçbir keşif grubunun ulaşamamış olması boşuna değildi. Bazen görüş mesafesi öyle kötü oluyordu ki göz gözü görmüyordu. Güneş hiç batmadığından, kardan yansıyan Güneş ışınları da gözleri kör ediyordu. Sıcaklık -21° ila -50° arasında gidip geliyor, acımasızca esen rüzgâr peşlerini bırakmıyordu.

Liderlik ettiği grup hedeften yalnızca 240 kilometre uzaktayken Scott, yola çıkacak son ekipte bir değişiklik yapma kararı aldı. Yanına üç değil, Teğmen Bowers'la birlikte dört adam alacaktı. Scott bu kararı yüzünden daha sonra çok eleştirildi. Son etabı tamamlayacak ekibin üye sayısı beş kişiye çıkmıştı ama yalnızca dört kişilik erzakları vardı. Zaten herhangi bir aksiliği tolere edecek durumda değilken fazladan bir boğaz sadece daha fazla sorun demekti. Ekip deneyimli bir yön bulma uzmanı daha kazanmıştı ama bu katkı ne kadar erzaka mal olacaktı? Kararın alınmasının ardından Scott ve dört adamı dondurucu rüzgârı karşılarına alarak hedefe doğru ilerlemeye başladılar. Grubun geri kalanı ise aksi istikametteki ana kampa doğru yola koyuldu. Ayrıldıktan bir hafta sonra, 9 Ocak'ta Scott'ın ekibi Shackleton'ın Kutup Merkezi'ne yakınlık rekorunu kırmayı başardı. Scott en büyük rakiplerinden birini yenmişti ama çok daha dişli bir rakip hedeften hiç şaşmadan emin adımlarla ilerliyordu.

Scott'ın bilmediği acı bir gerçek vardı. Amundsen, Shackleton'ın rekorunu ondan tam bir ay önce kırmıştı ve ilerliyordu. Norveçli kâşifin ekibi koşulların ağırlığını iliklerine kadar hissediyordu. Acıkan köpekleri tehlikeli olmaya başlamıştı ve geceleri kendilerine saldırmamaları için dikkatli olmaları gerekiyordu. Öte yandan, hedefe de çok yaklaşmışlardı. Kararlı bir şekilde ilerlerken tansiyon çok yüksekti. Acaba yol üstünde Scott'ın ekibini zaferle geri dönerken görecekler miydi? Korktukları olmadı ve nihayet hedefledikleri noktaya ulaştılar. 1911 yılının 15 Aralık günü pusulalarına dikkatlice bakıp emin olduktan sonra Amundsen ve adamları sessizce el sıkışıp Norveç bayrağını buzlu zemine sapladılar. Bu sayede

18 Ocak 1912

Kampımızdan üç kilometre, Kutuptan ise iki kilometre uzaklıktaki bu çadıra yeni geldik. Çadırdaki eşyalardan, beş Norveçlinin daha önce burada olduklarını anlıyorum... Şimdi, amacımıza sırtımızı dönmek ve 1290 kilometrelik zorlu bir yolculukla yüzleşmek zorundayız. Elveda hayaller! *RS*

kimse elde ettikleri başarıyı sorgulayamayacaktı. Ardından, Amundsen'in gerçek Kutup Noktası olarak hesapladığı yere doğru yola koyuldular. Daha sonra yapılan araştırmalar, Amundsen'in sadece 200 metre yanıldığını ve konum belirleme alanında bir dâhi olduğunu gösterecekti. Bu bölgede, ihtiyaçları olmayan her şeyi içine bıraktıkları bir çadır kurdular. Amundsen, İngilizlerin geçeceğini düşündüğü rotaya bir bayrak daha dikti. Daha sonra iki mektup kaleme aldı ve günlüğüne de şu notu düştü: "Elveda sevgili Kutup. Bir daha görüşeceğimizi sanmıyorum."

Hiçbir bayrak, bitap haldeki bir avuç adam üzerinde bu kadar yıkıcı bir etki yaratmamıştır herhalde... Amundsen'in diktiği bu bayrak, Scott'ın göğsüne saplanmış bir hançer gibiydi. İngiliz ekip, Amundsen'in köpeklerinin karda bıraktığı pati izleri arasında hareketsiz, öylece kalakalmıştı. Herkesin morali bozulmuş, motivasyonu düşmüştü, fakat Scott yolculuğu tamamlayıp, Güney Kutbu'na İngiliz bayrağını dikmekte ısrar etti. Amundsen'in çadırına ulaştılar ve Scott'a hitaben yazılmış mektubu buldular. Amundsen şöyle yazmıştı: "Bizden sonra bölgeye ilk ulaşanın sizler olacağını düşündüğüm için bu mektubu Norveç Kralı VII. Haakon'a iletmenizi rica edeceğim. Çadırda bıraktığımız eşyalardan herhangi birini kullanmak isterseniz lütfen çekinmeyin. Saygılarımızla. Size güvenli bir dönüş diliyorum."

Scott ve adamları Norveçlilerin sıcak tutan giysilerini alıp İngiliz bayrağını dalgalandırdıktan sonra dönüş yolculuğunu planlamaya başladılar. Kızaklarını kendileri çekerek 1290 kilometreyi kat etmek zorundaydılar. Amundsen'in diktiği bayrak direklerinden birine yelken görevi görecek bir kumaş bağlayıp kızaklarına taktılar ve güçlü rüzgârın yelkeni doldurarak onları daha hızlı ilerletmesi umuduyla yola koyuldular. Haftalar geçtikçe tüm ekip soğuk ısırığı ile karşı karşıya kaldı ve neredeyse açlıktan ölme noktasına geldi.

Güney Kutbu'na ilk önce ulaşma görevi başarısız olmuştu, ölümle burun buruna gelmişlerdi ve Scott hâlâ akıl almaz bir şekilde yolculuğun bilimsel amacından vazgeçmemekte kararlıydı. Dr. Wilson'ın, koca bir öğleden sonrasını kaya örnekleri toplamak için harcamasına izin verdi. Bu, sadece zaman ve enerji kaybı değil, aynı zamanda ekibin

"Hava almaya çıkıyorum, biraz uzun sürebilir" - Scott'ın adamları

Dr. Wilson
İngiliz 1872-1912
Bilim ekibinin başkanı
Wilson, Discovery görevinde de Scott'la birlikteydi. Ayrıca, bir İmparator Penguen yumurtası bulma görevine de öncülük etti.

Yüzbaşı Oates
İngiliz, 1880-1912
Midillilerden ve katırlardan sorumlu
Oates, arkadaşlarını yavaşlattığını bildiği için kendini feda etti ve çadırı terk ederek dondurucu karanlıkta gözden kayboldu.

Teğmen Bowers
İngiliz, 1883-1912
Levazım memuru
Başlangıçta Scott'ı etkilemeyi başaramayan Bowers, sonrasında oldukça yetenekli bir organizatör olduğunu kanıtladı.

Deniz Astsubayı Edgar Evans
İngiliz, 1876-1912
Kızaklar ve ekipmandan sorumlu
Dev gibi bir adam olan Edgar Evans, kızaklar ve uyku tulumları da dahil olmak üzere ekibe ait tüm ekipmandan sorumluydu.

taşıması gereken fazladan bir yüktü. 17 Şubat 1912 Cumartesi gününe kadar ekip toplam yolun yaklaşık yarısı olan 640 kilometreyi geride bırakmıştı. Başta Edgar Evans olmak üzere ekipte ciddi yaralanmalar ve yorgunluk belirtileri baş gösteriyordu. Evans'ın parmakları soğuk ısırığı olmuştu ve acı çekiyordu. Gözleri kararıyor, yorgunluk ve halsizlikten yere yığılıyordu. Yeniden ayağa kalkmayı başarsa da grup onun yüzünden devamlı durmak ve arayı kapatmasını beklemek zorunda kalıyordu. Tekrar gözden kaybolduğu bir anda Scott, Evans'ı almak için geri döndü ve onu karda sürünürken buldu. Kısa bir süre sonra ise ekip arkadaşı hayatını kaybetti. Ana kampa dönüş yolunda verdikleri ilk kayıptı bu. Ne yazık ki sonuncusu da olmayacaktı.

Yas tutacak zamanları yoktu. Eğer hayatta kalmak istiyorlarsa, bir erzak deposundan ötekine geçerek hareket etmeye devam etmeleri gerekmekteydi. Günde yaklaşık 9 saat boyunca yürüyüp, 11 kilometre ilerliyorlardı. Oates'un ayaklarındaki soğuk ısırığı kangrene dönüşüyordu. Çok acı çeken Oates, uyku tulumunu kesip bir delik açmıştı ve geceleri ayakları dışarıda uyuyordu. Çözülen ve sonrasında tekrar donan ayaklarının ıstırabına daha fazla dayanamıyordu. Arkadaşlarını alıkoyduğunun farkındaydı. Bir gece arkadaşlarına, "hava almaya çıkıyorum, biraz uzun sürebilir" diyerek çadırı terk etti. Scott ve adamları onu bir daha asla göremeyeceklerini bilerek, karda topallaya topallaya uzaklaşmasını izlediler.

Scott artık yürüyemeyecek kadar bitap düşmüştü. Wilson ve Bowers bir sonraki yiyecek deposuna ulaşabileceklerini düşünüyordu fakat etrafı kasıp kavuran güçlü fırtına nedeniyle üç adam birlikte çadırda kalmaya karar verdi. Daha sonraları, şayet Amundsen, Kuzey Kutbu'na adım atıldığı hakkındaki yalanlara inanmayıp istikameti Güney Kutbu'na çevirmemiş olsaydı, Scott ve adamlarının hayatta kalabileceğine dair spekülasyonlar yapılacaktı. Sonuçta, bir sonraki yiyecek deposundan sadece 18 kilometre uzaktaydılar. Eğer bir rakip olmasaydı ve Güney Kutbu'na ilk ulaşanlar onlar olsaydı belki de devam etmek için gereken cesareti ve gücü toplayabilirlerdi. Fakat yarışı kaybetmenin yol açtığı hayal kırıklığının da etkisiyle üç kâşif çadırlarında ölümü beklemeyi tercih etti ve son satırlarını kaleme aldı. Wilson ve Bowers ailelerine, Scott ise basına, ailesine ve sponsorlarına yazdı. Ayrıca günlüğüne de son kez birkaç cümle not düştü.

Bir sonraki Antarktika yazında Güneş kendini yeniden gösterdiğinde, bir arama ekibi Kaptan Scott'ın çadırına ait direğin kar yığınının üzerinde kalan uç kısmını gördü. Ekip, Scott ve adamlarını, yazdıkları mektupları, günlüklerini ve fotoğraflarını buldu. Arama ekibi oraya ulaşmadan önce çadır neredeyse tamamen karlar altında kalmış, içindeki üç adam, son sözleri ve son düşünceleriyle sonsuzluktaki yerini almıştı. Çadırda, yanlarında taşıdıkları fosiller de bulundu. Bunlar, keşfedilen ilk Antarktika fosilleriydi ve Antarktika'nın bir zamanlar sıcak olduğunu ve diğer kıtalarla bağlantılı olduğunu kanıtladı. Kurtarma ekibi, Scott'ın en sevdiği ilahi olan Onward Christian Soldiers'ı söyledikten sonra çadırın üzerine bir haç yerleştirdi ve onları bulduğu gibi bıraktı.

İngilizlerin keşif seferi kötü planlama, önceliklerin yanlış belirlenmesi ve kötü şans nedeniyle başarısız olmuştu. Ne var ki ekip üyelerinin ölüme meydan okuyarak gösterdiği cesaret ve özveri tüm dünyanın hayranlığını ve saygısını kazandı. Cape Evans'ın kıyısında, bu cesur adamların anısına dikilen bir haç bulunuyor. Haçın üzerine Alfred Lord Tennyson'ın Ulyses adlı şiirinden alınan şu dize yazılmış: "Çabalamak, aramak, bulmak ve boyun eğmemek." Hataları olsa da İngiliz maceraperestin keşif seferi, dizedeki tüm bu idealleri kapsıyordu.

29 Mart 1912

Her gün, 18 kilometre ötedeki depomuza gitmek için hazırlanıyoruz ancak çadırın kapısını açar açmaz gördüğümüz tek şey dışarıdaki yoğun tipi ve ortalığı kasıp kavuran rüzgâr. Artık, işlerin düzeleceğine dair umudumuz tükendi. Sonuna kadar dayanacağız elbette ama her geçen gün daha da güçsüzleşiyoruz ve biliyorum ki sonumuz yakın. Buraya kadarmış... Böyle olması üzücü... Daha fazla yazabileceğimi sanmıyorum. RS

7 Mart 1912

Avustralya'nın Tazmanya adasındaki Hobart limanına saat 11.00'de vardık. Doktor ve liman şefi ile karaya çıkıp, Orient Otel'e rezervasyon yaptırdık. Bize biraz serseri muamelesi yapıldı; hırpalanmış kasketim ve mavi kazağımdan olsa gerek... Otelde sefil ve küçük bir oda verdiler. Hemen Norveç konsolosu McFarlane'i ziyaret ettim. Yaşlı konsolos beni çok sıcak karşıladı... Ardından, Kral'a bir telgraf çektim. RA

© Getty, Thinkstock, Alamy, Corbis

HISTORY of WAR

DÜNYANIN EN ÇOK OKUNAN SAVAŞ TARİHİ DERGİSİ **HISTORY OF WAR** ŞİMDİ TÜRKİYE'DE!

MUHTEŞEM FOTOĞRAFLAR, İLLÜSTRASYONLAR VE BENZERSİZ HİKÂYE ANLATIMI İLE TARİHTEKİ EN ÖNEMLİ SAVAŞLARI KEŞFEDİN!

POSTER HEDİYELİ! BAYİLERDE!

II. Dünya Savaşı'nın Hikâyesi & Efsane Tank Tiger II

Online satın almak için: www.dergiburda.com

DB

DUNKIRK TAHLİYESİ BAŞARISIZ OLSAYDI NE DEĞİŞİRDİ?

1940 yılında mucizevi bir şekilde gerçekleştirilen büyük bir tahliye operasyonu sayesinde İngiliz birliklerinin büyük çoğunluğu kurtanldı. Bu operasyon başansız olsaydı Nazilerin eline ne geçerdi?

Röportaj: Callum McKelvie

RÖPORTAJ

© Getty Images

JOSHUA LEVINE

Joshua Levine, oyuncu ve yazar olmadan önce avukatlık yaptı. İki Dünya Savaşı konusunda birkaç kitap yazdı. 2017 yapımı *Dunkirk* filminin tarih danışmanıydı.

26 Mayıs ile 4 Haziran 1940 tarihleri arasında, binlerce İngiliz askerini Kuzey Fransa'dan kurtarmak için kapsamlı bir tahliye operasyonu düzenlendi. Almanlann Ardenler bölgesindeki zorlu ve engebeli arazide tahmin edilenden çok daha hızlı ilerlemesi, İngiliz kuvvetlerinin Dunkirk (Dunkerque) kıyı hattında hazırlıksız yakalanmasına ve kuşatılmasına neden olmuştu. Bu şartlar altında taarruza devam etmenin başarılı bir sonuç getirmeyeceğini fark eden İngilizler, mümkün olduğu kadar çok sayıda askeri kısa sürede bölgeden çekip, Manş Denizi'nin karşı kıyısına, yani İngiltere'ye geçirmek için Dinamo Operasyonu adı verilen tahliyeyi başlattı. Önceden hazırlanmış bir plana dayanmadan yapılan, askerî ve sivil yüzlerce geminin de dâhil olduğu bu tahliye, tam anlamıyla bir mucizeydi. Bu sayede İngiltere savaştaki pozisyonunu korurken, Nazi Almanya'sının nihai yenilgisinin yolu açıldı. Peki, bu bıçak sırtı operasyon başarısız olsaydı hem İngiltere'nin hem de İkinci Dünya Savaşı'nın geleceği acaba nasıl şekillenecekti?

Dunkirk'teki birliklerin tahliyesinden önce neler yaşandı? Bu tahliye neden gerekliydi?

İngiliz Yurtdışı Seferi Kuvveti (İSK) II. Dünya Savaşı'nın başında Fransa'ya geldi. Burada bir çatışma olacağı yönünde genel bir beklenti vardı. Almanların Belçika üzerinden taarruz edeceğine inanılıyordu. Başlangıçta İSK'nin Belçika'ya ilerlemesine izin verilmedi. Çünkü Almanları üzerine çekmek istemeyen Belçika tarafsızlığını ilan etmişti. Mayıs 1940'ta Almanlar, beklendiği gibi Belçika'ya taarruz etti. Bunun üzerine İngilizler, iki tarafın temas ettiği Dyle Nehri'ne doğru ilerledi. Burada, I. Dünya Savaşı esnasında olduğu gibi, iki ordu arasında uzun süreli ve durağan siper muharebelerinin meydana geleceği tahmin ediliyordu, fakat böyle olmadı. Zira Almanlar aynı anda daha güneyden başka bir taarruz planlamıştı. Fransa sınırı boyunca uzanan, ağır silahlarla tahkim edilmiş savunma sistemi Maginot Hattı'ndan saldırmak yerine, aslında tanklar için hiç de ideal sayılmayan engebeli ve ormanlık Ardenler üzerinden cüretkâr bir saldırı başlattılar. Hemen hemen hiç savunulmayan bu bölgeden hızla ilerlemeye devam eden Alman tankları, 20 Mayıs'ta Fransa kıyılarına ulaştı. Bir haftadan biraz daha uzun bir süre sonra İSK, Almanlar tarafından neredeyse tamamen kuşatılmıştı.

Dunkirk tahliye planının detaylarını açıklayabilir misiniz?

Orduyu kurtarmaya gerek duyulacağını kimse tahmin etmediğinden, ortada bir plan da yoktu. Tahliye, İngiltere kıyısındaki Dover Kalesi'nde bulunan Amiral Bertram Ramsay kumandasında doğaçlama olarak gerçekleştirildi. Fransa kıyılarının tam karşısında yer alan bu kalenin görüş açısı, Ramsay'in, Manş Denizi'nin öte kıyısına hâkim olabilmesini sağlıyordu. İlk önce, askerleri Dunkirk limanı üzerinden tahliye etmeyi düşündüler. Gemiler doğrudan limana gönderilecekti. Fakat Alman hava gücü Luftwaffe'nin varlığı bu planı anında devre dışı bıraktı. Böyle bir durumda insanları limandan alamıyorlarsa, başka ne yapabilirlerdi? Doğaçlamanın doruk noktasına işte tam olarak bu aşamada ulaşıldı. Fransa'dan Belçika'ya kadar uzanan 17 km'lik sığ bir kumsal vardı. Teoride, askerler doğrudan bu kumsaldan alınabilirdi. Fakat sorun şuydu ki devasa savaş ve nakliye gemileri bu sığ kıyılara yeterince yaklaşamıyordu. Birilerinin elini taşın altına koyması gerekmekteydi. Nitekim öyle de oldu. Örneğin, İSK'de görev yapan istihkâmcılar, kullanılamaz

© Alamy

SAĞDA Tahliyeyi organize eden Amiral Bertram Ramsay (solda), 1944'te Normandiya kıyılarında Müttefik uçaklarının faaliyetlerini izliyor

Main image sources: © Alamy, © Getty Images

YAŞANANLAR

1940

HİTLER'İN DUR EMRİ

Nazi birlikleri tam Dunkirk sahillerine girmeye hazırlanırken, Adolf Hitler ilerlemenin durdurulması emrini verdi ve taarruzu Alman hava kuvveti Luftwaffe'ye bıraktı. Onun bu emri yıllarca tartışılacaktı. Uzunca bir süre insanlar Hitler'in merhamet duygusuyla bu emri verdiğinden şüphelendi. Bir diğer görüş de Luftwaffe ile yapılacak güç gösterisinin İngiltere'yi barış yapmaya zorlayacağını düşünmüş olabileceğiydi. Hermann Göring, İngiliz Ordusu'nun işini bitirme onurunun Luftwaffe'ye verilmesi konusunda çok ısrar etmişti. Hitler bu talebi kabul etti ve Dunkirk dışındaki Panzerlerine dur emri verdi. Muhtemelen bu emrin bir diğer nedeni de olası tank kayıplarıydı. Ayrıca, yapılacak taarruzun cephenin sol kanadını savunmasız bırakabileceğinden de endişe ediyordu. Sebebi ne olursa olsun, Hitler'in verdiği bu emir, tahliyeyi gerçekleştirmek için İngiliz birliklerine zaman kazandırdı.

1912-40

TİTANİK'TEN DUNKIRK'E

Dunkirk'teki İngiliz birliklerinin tahliyesi sırasında küçük teknelerden birinin kaptanı, 1912'de batan Titanik'in ikinci kaptanı olan Charles Lightoller'dı. Transatlantik batarken, makine dairesinde meydana gelen bir kazan patlamasıyla oluşan sıcak hava dalgası onu kapana kısıldığı yerden kurtarıp yukarı doğru itmiş, devasa gemiyle birlikte derinlere gömülmekten kurtarmıştı. Lightoller, hayatta kalan diğer yolcularla birlikte ters dönmüş bir filikanın tepesine çıkarak kurtarılmayı beklemişti. Bu bekleyiş sırasında filikadakiler donduran soğuğa ve yaşadıkları şoka rağmen ağırlıklarını dengede tutarak alabora olmamayı başarmıştı. Fotoğrafta, tahliye sırasında onu yalnız bırakmayan oğluyla birlikte görülen 66 yaşındaki Lightoller, 18 metrelik özel yatı The Sundowner'la 130 İngiliz askerini Dunkirk sahillerinden kurtarmayı başardı. Lightoller hayatının geri kalanını küçük bir tersane işletip nehir polisi için tekne inşa ederek geçirdi. 1952'de kalp hastalığı nedeniyle hayata gözlerini yumdu.

durumdaki kamyonları denize sokup bunları birbirlerine bağladılar. Böylece, geçici bir iskele ve üzerinde yürüyüş yolu inşa edilmiş oldu. Askerleri kumsaldan çıkarmak için çok sayıda küçük tekne ve gemi gerekiyordu. Ordu derhal güney İngiltere'deki özel teknelere el koydu. Bu aşamada beni en çok etkileyen hamle ise, Dunkirk'te kıdemli deniz subayı olan Albay William Tennant'tan geldi. 27 Mayıs'ta bölgeye varan Tennant, daha fazla kişiyi nakledebilmek için çözüm aramaya koyuldu, zira askerler Dunkirk çevresine akın etmeye başlamıştı. Büyük Doğu Mendireği, Albay Tennant'ın gözüne çarptı. Bu, yaklaşık 1,8 km uzunluğunda bir dalgakırandı ve dolayısıyla normal şartlarda iskele olarak kullanılamazdı. Daha önce gemiler buraya hiç yanaşmamıştı. Ancak bütün bunlara rağmen Albay Tennant söz konusu mendireğin yanına büyük bir feribot getirtti. Kısa süre içinde askerler gemiye tırmanmanın yollarını buldular. Bu fikir mükemmel bir sonuç vermişti.

Sivil küçük tekneler tahliye planına ne ölçekte dâhil oldu?
Sivil halkın özel teknelerine binip Dunkirk'e geldiğine dair hikâyeler var ve bunlar bir dereceye kadar doğru. Örneğin, Titanik'te hayatta kalan Kıdemli Subay Charles Lightoller kendi teknesiyle karşı kıyıya geçmişti. Öte yandan, tahliyede görev alan bu tür teknelerin hepsi sahipleri tarafından bölgeye getirilmedi. Bunların çoğu Kraliyet Donanması'nın aceleyle el koyduğu teknelerdi. Hatta bir kısmına haber verilmeden el konulduğu için insanlar teknelerinin çalındığını bile düşündü. Bir süre sonra bazı tekne sahipleri Donanmaya karşı yıllarca sürecek davalar açtı! 30 Mayıs'ta çok daha fazla sayıda küçük tekne kıyıya yanaşmaya başlamıştı. Burada altı çizilmesi gereken önemli bir husus var: Küçük tekneler çoğunlukla, kıyıdaki askerleri büyük gemilere taşımak için kullanıldı, İngiltere'ye geri götürmek için değil... Asıl rolleri askerleri kumsaldan çıkarmaktı.

Tahliyenin başarısız olma ihtimali var mıydı?
Aslına bakarsanız bu operasyonun başarısız olma ihtimali çok yüksekti. Operasyon öncesinde, Churchill'e göre 30.000 askerin tahliye edilebilmesi bile başarı sayılacaktı. Lakin sonuç olarak bu sayı 338.000'e ulaştı. Bu kadar çok insanın kurtarılabilmesi, çok sayıda şeyin yolunda gitmesi sayesinde mümkün oldu. Her şeyden önce, Dunkirk'e giden yollardaki savunma güçlüydü. Ayrıca, Dunkirk'ün çevresi hem İngiliz hem de Fransız birlikleri tarafından çok iyi korunuyordu. Savunma yapan askerlerin büyük bir kısmı, tahliye edilecek arkadaşları için kendilerini feda etti. Bunun dışında, tahliye esnasında deniz genel olarak sakindi, gökyüzünde ise sık sık bulutlar oluşuyordu ve bunlar Alman uçaklarının faaliyetlerini sekteye uğrattı. Üstüne üstlük, Alman tankları tam da ilerleyiş halindeyken, bugün bile nedeni hâlâ çözülemeyen Hitler'in o meşhur "Dur Emri" sonucunda, birkaç kritik gün boyunca beklemek zorunda kalmışlardı. O zamanlar çok az bilinen bir teknoloji olan manyetik etkinin nötrleştirilmesi yöntemi ise yüzlerce gemiyi Almanların manyetik mayınlarından korumayı başardı. Kraliyet Donanması, Ticaret Donanması ve özel tekneler tamamen operasyona dâhil olmuştu. Nedense hep unutulan Kraliyet Hava Kuvvetleri de vardı tabii ki... Tahliyenin başarısı, tüm bu saydıklarımın kusursuz şekilde bir araya gelmesinin sonucuydu. Her biri hayati derecede önemliydi. Tek bir tanesi bile olmasaydı, operasyonun seyri de sonucu da bambaşka olabilirdi.

Dunkirk başarısız olsaydı, savaş üzerindeki etkisi ne olurdu?
İngiltere kuvvetle muhtemel Almanya ile anlaşmak zorunda kalırdı. Nitekim, II. Dünya Savaşı öncesinde yatıştırma politikasının mimarlarından biri olarak kabul edilen Halifax Lordu Edward Wood, Nazilerle müzakereleri sürdürmeye çok hevesliydi. Eğer İngiltere barış yapmış olsaydı, o zamanlar Churchill'in

AŞAĞIDA
1940'taki tahliye sırasında Dunkirk sahillerinde mahsur kalan birlikler

dediği gibi, bir köle devlet olacaktı. Bu durumda, II. Dünya Savaşı bugün bildiğimiz gibi devam etmezdi ve aynı şekilde sonuçlanmazdı... Dolayısıyla, İngiltere'nin özgürlük ve hukukun üstünlüğü gibi normları koruması mümkün olmaz, bunun yerine, Avrupa'yı kana bulayan Nazi Almanyası'nın kuralları bütün Avrupa'da geçerlilik kazanırdı. Acaba Amerika yine de savaşa girer miydi? Avrupa'da ilerlemek için üs olarak kullanılan İngiltere'nin yokluğunda, ikinci cephe neresi olacaktı? Avrupa, Nazilerin elinden kurtulup, özgürleşebilir miydi? Bu soruların yanıtları bambaşka senaryolar seriyor önümüze.

Öte yandan, ABD'deki genel kanı, Dunkirk'teki tahliye operasyonunun, gerçek savaş başlamadan önce yaşanmış küçük çaplı bir İngiliz hikâyesi olduğu yönünde. Bu bakış açısına göre, Amerikalılar ve Ruslar II. Dünya Savaşı'na dâhil olmadan önce gerçek savaş başlamamıştı. Fakat bu yaklaşım hiç doğru değil. Aslında Dunkirk'ün yaşadığımız dünya üzerindeki etkisi hayal ettiğimizin ötesinde.

Tahliyenin başarısız olmasının İngiltere için anlamı ne olurdu?

Tahliyenin "Dunkirk Ruhu" olarak bilinen ve İngiltere'de hâlâ sürekli ağızdan ağıza dolaşan bir fikrin doğmasına yol açtığını unutmamak gerekir. 1940 yazında orada olanlar gerçekti ve her şey canlı canlı yaşandı. Askerler eve döndüğünde ise çoğu utanma duygusu içindeydi. Zira kendilerini savaşta hırpalanmış bir ordunun kalıntıları olarak gördüler. Bu yüzdendir ki sivillerin kendilerine bir kahraman gibi muamele etmesine çok şaşırmışlardı. İnsanlar barlarda onlara içki ısmarlıyor ve sırtlarını sıvazlıyordu. Aileler oğulları, erkek kardeşleri veya kocaları eve döndüğü için mutluydu. Ayrıca, İngiltere'nin savaşı kaybetmemiş olması da onları rahatlatıyordu. Bu rahatlama, kendiliğinden bir coşku selinin oluşmasına yol açtı. O dönemde yapılan kamuoyu anketleri, Dunkirk'ten sonra ortaya çıkan ruh halinin ulusu harekete geçirdiğini göstermekteydi. Tahliyenin hemen ardından İngiliz Kabinesi'ndeki politikacılar, savaşın amaçlarına ve İngiltere'nin savaştan sonra nasıl olması gerektiğine dair fikirlerini ve isteklerini dile getiren konuşmalar yaptılar. The Times gazetesi, İngiliz yaşamının artık ayrıcalığa değil, demokrasi ve özgürlüğe dayanması gerektiğini belirten bir başyazı yayınladı. Fabrikalarda üretim büyük ölçüde arttı. Öte yandan, Dunkirk'te yaşananların, savaş sonrasında ülkede ulusal boyutta değişime ve yenilenmeye yol açan bir dönüm noktası olduğuna inanıyorum. Nihayetinde, II. Dünya Savaşı'ndan sonra İngiltere'de Ulusal Sağlık Hizmeti ve ücretsiz eğitim gibi uygulamaların hayata geçirilmesine yol açan şey budur. Savaş sonrasında, hayatı insanlar için daha iyi hale getirmek amacıyla toplumda ortaya çıkan fikir birliğinin fitilini Dunkirk ateşlemiştir. Bu tahliye operasyonu yaşanmasaydı, yukarıda sözünü ettiğim, savaş sonrası yenilikler büyük ihtimalle söz konusu olmayacaktı.

ENÜSTTE Tahliye edildikten sonra Addison Road istasyonuna ulaşan birlikler içeceklerin tadını çıkarıyor

ÜSTTE Kurtarma gemilerine binebilmek için denizde ilerlemeye çalışan askerler

İHTİMALLER

1940

ALMANYA İLE BARIŞ

Dunkirk tahliyesi başarısız olsaydı ve İngiliz Yurtdışı Seferi Kuvveti Fransa'da esir alınsaydı, İngiltere'nin Nazi Almanyası ile barış yapması neredeyse kaçınılmaz olacaktı. İngiliz Hükümeti'ndeki Lord Halifax gibi bazı kişiler bunu makul bir seçenek olarak görüyordu. Hatta Mayıs 1940'taki Kabine Krizi sırasında Halifax, barış için baskı yapmıştı. Krizin hemen ardından kendini Amerika'da Churchill'in büyükelçisi olarak buldu. Peki, Dinamo Operasyonu başarısız olsaydı bu barış planı hayata geçecek miydi?

1945

SOSYAL REFORMLAR

Savaşın sona ermesiyle, İngiliz halkı kendisine lider olarak Winston Churchill'i değil, İşçi Partisi Başkanı Clement Attlee'yi seçti ve sosyal reformlar onun sayesinde başladı. 1946'da Ulusal Sigorta Yasası'yla sosyal güvence uygulamaları yürürlüğe kondu. Yine aynı yıl kömür, 1947'de ise elektrik ve ulaşım konularına ilişkin yasalar çıkarılarak İngiliz sanayisinin önemli bir bölümü kamulaştırıldı. 1948 tarihli Çocuk Yasası'yla, yoksul ve yetim çocuklar için kapsamlı bir çocuk bakım sistemi geliştirildi. Muhtemelen gelmiş geçmiş en yenilikçi İngiliz hükümeti olan Attlee hükümeti, beş yıllık görev süresince ülkede günümüzde bile etkileri hissedilen önemli girişimlere imza attı. Joshua Levine'in de belirttiği gibi, Dunkirk olmasaydı bu reformlar gerçekleşmeyebilirdi.

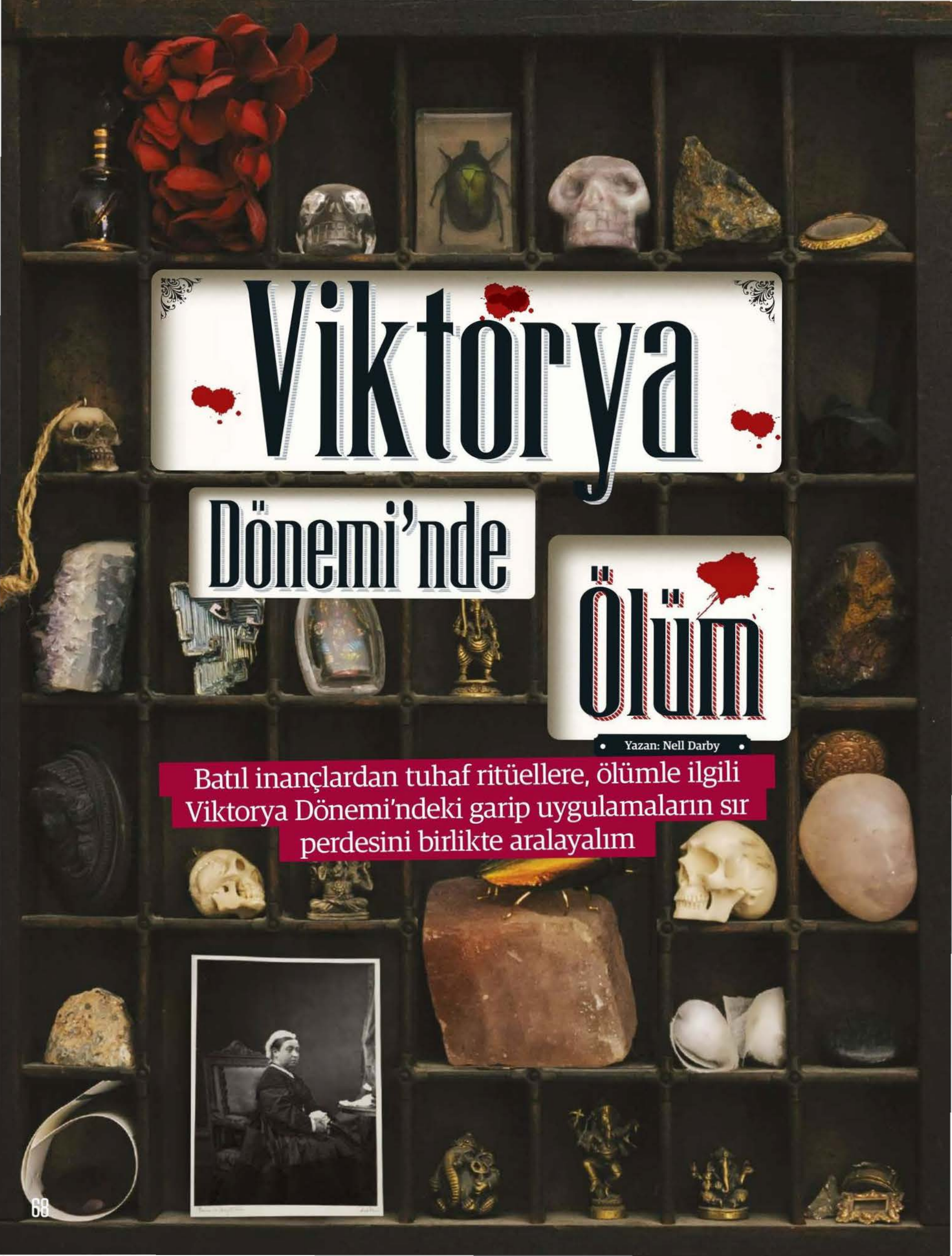
1948

SAĞLIK SİSTEMİ

Attlee'nin reformlarından belki de en önemlisi, 1948'de Ulusal Sağlık Sistemi'nin oluşturulmasıydı. Bu reformun yapılmasına etki eden bazı sebeplerin kökleri doğrudan Dunkirk tahliyesine ve hemen akabinde Ekonomist William Beveridge'in savaş sonrası toplumu bekleyen sorunları ana hatlarıyla ele aldığı 1942 tarihli raporuna dayanıyor. Attlee'nin Sağlık Bakanı Aneurin Bevan, yeni sağlık hizmetlerinin üç ana ilkeye dayandırılmasını istiyordu: herkes için olması, ücretsiz olması ve ödeme gücüne değil, ihtiyaca göre sağlanması.

© Getty Images
7x © Alamy

Viktorya Dönemi'nde Ölüm

Yazan: Nell Darby

Batıl inançlardan tuhaf ritüellere, ölümle ilgili Viktorya Dönemi'ndeki garip uygulamaların sır perdesini birlikte aralayalım

1837 ila 1901 yılları arasındaki dönemi kapsayan ve adını 64 yıl boyunca hüküm süren İngiltere Kraliçesi Viktorya'dan alan Viktorya Dönemi, göz kamaştırıcı endüstri atılımlarının yanı sıra, tarihteki en tuhaf olaylardan bazılarına da sahne oldu. Ölüm konusundaki sıradışı uygulamalar ve yöntemler bunların arasında başı çekiyordu.

Bu dönemde yaşayanlar, yakınları için ölülerin fotoğraflarını çekmekten, yas kıyafetleri satan dükkânlara kadar ölümden para kazanmanın türlü yolunu bulmuştu. Viktorya Dönemi, sanayi devriminin yükselişe geçtiği ve insanların, sıkı çalışarak servet kazanmanın mümkün olduğuna inandığı zamanlardı. Yüzyılın sonunda Britanya zorunlu eğitime geçecek, okuryazarlık oranı artacak, batı dünyası bilim ve tıp alanındaki devrimlerle tanışacaktı. Fakat aynı zamanda, zengin ve fakir arasındaki uçurum giderek açılıyordu. Artan yoksulluk, ekonomik buhran ve yüksek ölüm oranları, ölümün kaçınılmazlığını adeta insanların gözüne sokmaya başlamıştı. Ölüm konusuna duyulan ilgi, 1840'larda İrlanda'da yaşanan Büyük Kıtlık gibi feci olayların giderek yaygınlaşan gazetelerde yer bulması ve ölen ünlülerin, zenginlerin ve hatta yoksulların bile manşetlerde boy göstermesiyle daha da arttı. Bunun yanı sıra muhabirler, şehirlerdeki yoksulların korkunç yaşam koşulları hakkında tüyler ürpertici ayrıntıları yazarken hiç de ölçülü davranmıyordu. Ne günlük hayatta ne de medyada ölüm konusundan uzak durmak mümkün değildi. Hem İngiltere'de hem de ABD'de basın, garip, tatsız ölümlere ve yapılan otopsilere en ince ayrıntısına kadar yer veriyordu. Viktorya Dönemi'nde yayımlanmaya başlayan resimli gazeteler, okuyucuları heyecanlandırmak için ölüleri dramatik durumlarda tasvir eden illüstrasyonlar kullanıyordu. O günlerde ölümün yaygınlığı ve günlük hayatla ne kadar iç içe olduğu göz önüne alındığında, Viktorya Dönemi insanlarının ölümü anlayabilmek için onun hakkında yazması, okuması ve hatta alışveriş yapması belki de pek yadırganmamalı.

YAYGIN ÖLÜM SEBEPLERİ

Viktorya Dönemi'nde ölüm her köşede pusuya yatmıştı ama bu katiller hepsinden daha acımasızdı

Viktorya Dönemi İngilteresinde hastalıklar çok yaygındı. Günümüzde kolaylıkla üstesinden gelebildiğimiz rahatsızlıklar bir asır önce insanları öldürüyordu. Aşağıdaki yaygın ölüm nedenlerinin yanı sıra, akıl hastalıkları veya ekonomik kaygılar sonucu intiharlar; sağlık ve güvenlik düzenlemelerinden önceki zamanlarda yaşanan endüstriyel kazalar veya diğer işyeri kazaları yaşanan ölümlerin diğer sebepleriydi. Şamdandan giysilerine sıçrayan alev ya da devrilen tencereden kaynar suyun dökülmesi çocuklar için ölüm anlamına gelebiliyordu. Kısacası Viktorya dünyası, yaşamak için son derece tehlikeli bir yerdi.

Kolera

Kolera salgını 19. yüzyılda yaygındı ve yüzyılın ilk yarısına kadar hastalığa neyin yol açtığı bilinmiyordu. İnsanların çoğunluğu hastalığa, açık lağımlardan kaynaklanan "miasmanın" yani kötü havanın neden olduğuna inanmaktaydı. 1850'lerde İngiliz doktor John Snow, hastalığın asıl sebebinin ortak su pompalarından içilen mikroplu su olduğunu keşfetti.

Kızıl hastalığı

Kızıl hastalığı, penisilinin kullanımından önce özellikle çocuklar arasında yaygın bir ölüm sebebiydi. Boğaz ağrısı, ateş ve gözle görülür belirgin kırmızı döküntüler hastalığa işaret eden ana belirtilerdi.

Suda boğulma

Viktorya Dönemi'nde çok az kişi yüzme bildiğinden, suda boğulma hem yaygın görülen ölümcül bir kaza hem de sıklıkla tercih edilen bir intihar yöntemiydi. Ressam John Millais'in, Shakespeare'in Hamlet oyunundaki Ophelia karakterini Danimarka'daki bir nehirde boğulmadan önce şarkı söylerken betimlediği ünlü *Ophelia* tablosu, meseleye romantik bir hava katmıştı.

Tifo

Bulaşıcılığı yüksek, bakteriyel bir enfeksiyon hastalığı olan tifo (karahumma), bağışıklık sistemleri yetişkinlere oranla daha az gelişmiş olduğundan bilhassa çocukları etkiliyordu. Hastalığa, hijyenik olmayan koşullar ve kişisel temizliğe dikkat edilmemesi yol açabiliyordu.

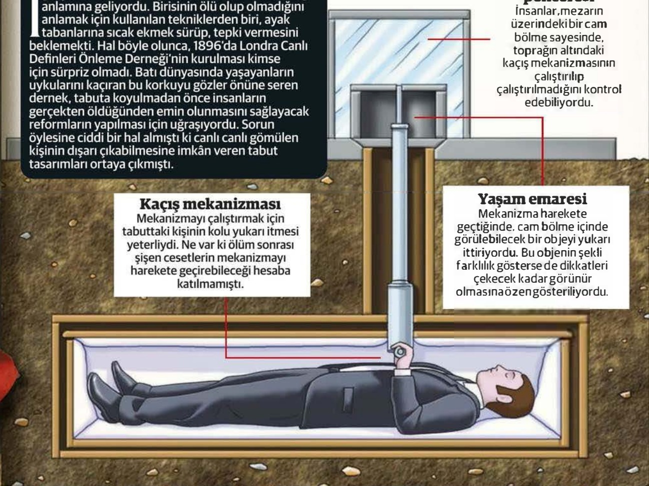
Verem

İngiliz Edebiyatı'nın klasikleri arasına yerleşmiş eserleriyle tanınan Brontë kardeşlerin de ölüm sebebi olduğu düşünülen verem, insanı bir deri bir kemik bırakıp tükettiğinden, Viktorya Dönemi'nde İngilizce "consumption" kelimesiyle (tüketim) anılıyordu. Şiddetli ve karakteristik bir öksürüğe, kilo kaybına ve yüksek ateşe yol açan bu akciğer hastalığı, o dönemdeki pek çok hastalık gibi bulaşıcıydı ve solunum yoluyla yayılıyordu.

DİRİLEN ÖLÜLER

— Diri diri gömülme korkusu, ustaca tasarlanmış tabut düzeneklerine yol açtı —

19. yüzyıldaki yanlış tıbbi uygulamalar, insanların gerçekten canlı canlı gömülme riski altında olduğu anlamına geliyordu. Birisinin ölü olup olmadığını anlamak için kullanılan tekniklerden biri, ayak tabanlarına sıcak ekmek sürüp, tepki vermesini beklemekti. Hal böyle olunca, 1896'da Londra Canlı Definleri Önleme Derneği'nin kurulması kimse için sürpriz olmadı. Batı dünyasında yaşayanların uykularını kaçıran bu korkuyu gözler önüne seren dernek, tabuta koyulmadan önce insanların gerçekten öldüğünden emin olunmasını sağlayacak reformların yapılması için uğraşıyordu. Sorun öylesine ciddi bir hal almıştı ki canlı canlı gömülen kişinin dışarı çıkabilmesine imkân veren tabut tasarımları ortaya çıkmıştı.

Kontrol penceresi
İnsanlar, mezarın üzerindeki bir cam bölme sayesinde, toprağın altındaki kaçış mekanizmasının çalıştırılıp çalıştırılmadığını kontrol edebiliyordu.

Kaçış mekanizması
Mekanizmayı çalıştırmak için tabuttaki kişinin kolu yukarı itmesi yeterliydi. Ne var ki ölüm sonrası şişen cesetlerin mekanizmayı harekete geçirebileceği hesaba katılmamıştı.

Yaşam emaresi
Mekanizma harekete geçtiğinde, cam bölme içinde görülebilecek bir objeyi yukarı ittiriyordu. Bu objenin şekli farklılık gösterse de dikkatleri çekecek kadar görünür olmasına özen gösteriliyordu.

CESEDİM GÜZEL GÖRÜNSÜN

Ölen kişi, büyük güne hazırlanıyor

Viktorya Dönemi'nde ölüm ritüelleri, kişi son nefesini verdiği an başlardı. ABD'de, ilk olarak perdeler kapatılır ve saatler durdurulurdu. Ölen kişinin yaşadığı eve siyah tüller asılır, kapısına çelenk konur, evin etrafına çiçekler ve mumlar yerleştirilirdi. Bunun amacı hoş bir ambiyans yaratmak değil, çürümeye başlayan cesedin kokusunu bastırmaktı, zira âdet gereği cenaze yaklaşık dört gün boyunca evde kalıyordu. Viktorya Dönemi öncesinde bu süre daha da uzundu.

Ölen kişinin ruhu musallat olmasın diye, aile üyelerinin fotoğrafları yüzleri aşağıya bakacak şekilde yerleştirilirdi. Almanya'da "leichenfrau" olarak bilinen kadınlar, ölünün yıkanması ve giydirilmesinden sorumluydu. Diğer yerlerde ise hizmetliler veya ailenin kadın üyeleri bu rolü üstlenirdi. Cenaze evinde yemek vermek ve insanların ölüyü görmek için eve gelmesi gelenek olduğundan, cesedin eli yüzü düzgün görünmesi önemliydi.

Defnedilene kadar cesetlerin muhafaza edilmesi için morglar kurulduğunda, ölü bedenlere görevli memurlar nezaret etmeye başladı. Bu memurlar siyah kıyafet giyerdi. Bunun amacı, sevdikleri kişiye layıkıyla muamele edildiğini göstererek, yaslı cenaze yakınlarının içini ferahlatmaktı. Mizaçları gereği daha özenli ve şefkatli oldukları düşünüldüğünden, görevli memurlar genellikle kadındı.

Hem Avrupa'da hem de Atlantik'in öte tarafında, ölen kişinin ruhunun geride kalanları peşinden sürüklemesini engellemek için tabut, önce ayak kısmı çıkacak şekilde evden dışarı taşınırdı. Böylece, ölenin ruhu arkasında kalan evi ve yakınlarını göremezdi. Öte yandan, cenazeler büyük ölçüde erkek işi diyebileceğimiz ritüellerdi. Yüzyılın ilk yarısında, üst sınıftan kadınlar cenazelere gitmiyordu. Tören öncesinde tabutu çiçeklerle süslüyor ya da madalyon, broş veya yüzüklerinin içine koymak için ölen kişinin saçından bir tutam alıyorlardı ama hepsi bu kadardı. Kraliçe Viktorya bile sevgili kocası Prens Albert'in cenazesine katılmamıştı.

Ölü bedenin hazırlanmasından atlı cenaze arabalarına kadar, Viktorya Dönemi'nde ölüm ritüellerle çevrelenmişti

CESET HIRSIZLARINA DİKKAT

Cenazelerde yapılan savurganlıklar, ceset hırsızlıklarına neden oluyordu

Viktorya Dönemi insanları, yaşamını yitirenlere veda etmek ve anılarını korumak için ellerinden geldiğince çok para harcıyordu. Zenginler büyük anıt mezarları tercih ederken, daha az varlıklı olanlar sevdikleri için süslü mezar taşları ya da heykeller yaptırırdı. Cennet yolunda eşlik eden rehber anlamı taşıyan melek heykelleri oldukça popülerdi. Bunun yanı sıra, uyuyan çocuklar, çiçekler ve güvercinler de mezar taşlarını süslüyordu. Sevdikleri için kalıcı bir şeyler yapma arzusu, mezar hırsızlarının yarattığı korkuyu bastırmıştı.

19. yüzyılın başlarında İngiltere ve ABD'de ceset hırsızları ortaya çıktı. Hırsızlar, tıp fakültelerine taze kadavra satarak para kazanmanın yolunu bulmuşlardı. Viktorya Dönemi'nden önce anatomi öğrencileri asılmış suçluları kullanıyordu. Fakat öğrenci sayısı arttıkça, ceset sayısının yetersizliği "girişimcilere" ilham vermişti. Cesetleri mezarlarından çıkarmak hiç de fena bir fikir değildi. Bu olaylar öyle bir paniğe neden oldu ki ölenlerin aileleri ve arkadaşları naaşı gömülene kadar başında nöbet tutmaya başladı. Cesetlerin çıkarılmasını önlemek için demir tabutlar ve onları koruyan demir kafesler kullanılıyordu. Hatta pek çok kişi sağlam bir tabutla gömülmek istediğine dair vasiyetname bile hazırlamıştı.

Birleşik Krallık'ta 1832'de çıkan Anatomi Yasası sayesinde, sahipsiz cesetlerin ve akrabaları tarafından bağışlanmış olanların bilim için kullanılması yasal hale geldi. Böylece, ceset ticareti fiilen sona ermiş oldu. Öte yandan, ABD'de tıp fakültelerinin sayısı hızla arttığından, bu uğursuz meslek 19. yüzyılın sonlarına kadar varlığını sürdürdü. Hatta 1878'de bir ABD kongre üyesinin cesedi Ohio Tıp Koleji öğrencileri tarafından kaçırıldı. Viktorya Dönemi içerisinde zamanla ceset hırsızlığı azalsa da yarattığı korku devam etti; tıpkı kaybedilenler için kalıcı bir anıt inşa etme arzusu gibi...

Tabutun ve içindeki naaşın çalınmasını önlemek için tasarlanmış bir demir kafes

ÖLÜM TÜNELLERİ

Paris'in altındaki karanlık mahzenlerde 6 milyon insanın kalıntıları yatıyor

Paris'in derinliklerinde, Cehennem Kapısı olarak bilinen eski şehir kapısının (Barrière d'Enfer) hemen güneyinde, şehrin yeraltı mezarları bulunuyor. 1780'lerden başlayarak, 6 milyonu aşkın insanın cesetlerinden arta kalanlar yavaş yavaş buraya taşındı. Yeraltı mezarlarını ziyarete gidecek olursanız dikkatinizi çeken ilk şey özenle sıralanmış kafatasları olacaktır. Bu ilginç manzaranın nedeni ise dolup taşmakta olan mezarlıklarda 19. yüzyılın başlarında yapılan yenileme çalışmalarıydı. Mezarlıklardan alınıp Paris'in eski taş ocaklarına taşınan iskeletlerin kafatasları ve kemikleri düzenli bir şekilde yerden tavana kadar istiflendi. Hatta iskelet deformasyonlarını ve anıtsal mezar taşlarını sergilemek için ayrı odalar bile vardı. 1850'den itibaren yılda dört kez halka açılan yer altı mezarlarına ilgi artınca, 1900'lerde günlük ziyaretlere de izin verilmeye başlandı. Mahzenler o zamandan beri ürkütücü cazibesiyle ilgi odağı olmaya devam ediyor.

Paris'in yer altı mezarlarında insan kafatasları ve diğer kemiklerin oluşturduğu duvarlar

20 metre
Derinliği, beş katlı bir binanın yüksekliğine eşit

800 metre
Yer altı mezarlığındaki galerilerin uzunluğu

14°c
Yer altı mezarlığındaki sabit sıcaklık

Ölen kızlarıyla hatıra fotoğrafı çektiren bir çift

Yas giysileriyle, elinde ölmüş babasının fotoğrafını tutan bir kız çocuğu

YAS KURALLARI

– Kıyafetlerden cenaze adabına kadar, katı yas kuralları vardı –

Kraliçe Viktoıya, Prens Albert'in ölümünden sonra uzun yıllar boyunca pek sevilmeyen bir kraliçe oldu. Çok sevdiği kocası için yas tutmakta aşırıya kaçmış, matem elbisesini geleneklerin çok üzerinde bir süre boyunca giymiş ve kendini halkından uzaklaştırmıştı. Ona göre, ölüm söz konusu olduğunda hükmü altındakilerin uyması gereken kurallar ve ölüme eşlik eden ritüeller vardı. İnsanların kıyafetleri bile ayrıntılı prosedürlere tabiydi; o kadar ki geride kalanların nasıl da öyleydi. Viktorya Dönemi'nin batıl inançlı insanları, matem giysilerini ihtiyaç zamanları dışında evde tutmanın uğursuzluk getireceğine inanıyordu ve dolayısıyla matem dönemi biter bitmez kıyafetleri elden çıkarmayı tercih ediyordu. Her yeni ölümle birlikte yeni bir kıyafet alınıyordu. Hal böyle olunca, bu mağazalara epey iş düşüyordu. Siyah kenarlı kartlar da önemli bir ihtiyaçtı. Merhumun ailesi, yeniden sosyalleşmeye hazır olduğunu belirtmek istediğinde, arkadaşlarına bu kartları verirdi.

> "Viktorya Dönemi'nin batıl inançlı insanları, matem giysilerini ihtiyaç zamanları dışında evde tutmanın uğursuzluk getireceğine inanıyordu"

giyineceği ve hangi kıyafetin ne kadar süre giyilmesi gerektiğine dair bilgiler içeren kılavuzlar hazırlanmıştı. Başlangıçta kadınlar, en derin matemi ifade eden siyah renkte; ipek, bombazen veya krep kumaştan yapılmış elbiseler giyerlerdi. Daha sonra, yavaş yavaş renkler açılabilir, gri veya leylak olabilirdi. Matem kıyafetleri için belirlenen süre, ölen kişinin kim olduğuna bağlıydı; eğer kocaysa, iki yıl yas tutulması gerekiyordu ya da örneğin kuzense sadece bir ay...

Yas kıyafetleri vazgeçilmez bir ihtiyaç olduğundan, bu tür kıyafetlerin satıldığı mağazalar Eğer kart verilmemişse arkadaşları mahremiyetlerine saygı gösterir ve onları rahatsız etmemeye devam ederdi. Hâl hatır sormak için eşe dosta bu kartlardan bırakıldıysa, kartı alan kişinin, üzerine "ilginiz için teşekkür ederim" yazarak geri göndermesi beklenirdi. Birçok Viktorya Dönemi geleneğinde olduğu gibi, her şey kişinin sosyal çevresinde nasıl göründüğüyle ilgiliydi. Dönemin dergilerinden birinde yayınlanan bir makalede, şok etkisi yaratarak toplumu sarsmamak ve kalpsiz görünmemek için geleneklere uyulması gerektiği yazılmıştı.

MEMENTO MORI

– Viktorya Dönemi, faniliğe sanatsal bir biçim kazandırmıştı –

Latince "memento mori" yani "öleceğini unutma" deyişi, insanlara ölümün sürekli olarak hatırlatıldığı Viktorya Dönemi'ne damgasını vurmuştu. Ölüme dair yazılarla süslenmiş saatler, kaybedilen kişiye ait bir tutam saç içeren yüzükler veya kafatası desenli broşlar hem yitirilenleri anmak hem de yaşayanlara bir gün öleceklerini hatırlatmak için kullanılırdı. Günümüzün modern insanı için belki de en rahatsız edici olanı, ölülerin, yaşayan akrabalarıyla aynı kareyi paylaştığı fotoğraflardı. Fotoğraf çektirmek pahalı bir işti, dolayısıyla bazen bunlar o kişilerin çekilmiş tek fotoğrafı olabiliyordu.

Genellikle, ölen akrabanın bir tutam saçının içinde saklandığı, Viktorya Dönemi'ne ait bir yas broşu

ÖLÜLERLE KONUŞMAK

— Yaratıcı fikirleri olan dolandırıcılar Viktorya Dönemi'nde çok başarılı oldu —

Hayaletlerin var olduğu ve onlarla iletişim kurabileceğimiz inancı, yani spiritüalizm, 1848'de Amerikalı üç kız kardeş Leah, Margaret ve Kate Fox sayesinde moda oldu. Üçlü, evlerine musallat olan bir ruhla konuşabildiklerini ileri sürdükleri sansasyonel fakat palavradan ibaret bir iddiayla dikkatleri üzerine çekti. "Evet" demek için bir kez, "hayır" demek içinse iki kez masaya vurdukları sözde bir iletişim dili geliştirmişlerdi. Çok geçmeden bu ruhun, cinayete kurban gitmiş ve cesedi mahzende gizlenen bir seyyar satıcıya ait olduğuna dair söylentiler yayıldı. Kadınlar, hızla medyum olarak ün saldı ve insanların ölen yakınlarıyla iletişim kurdukları kalabalık ruh çağırma seansları düzenleyerek bir servet kazandılar. Kısa süre içinde ABD'nin her yerinde ve ardından İngiltere'de medyumluğu meslek edinenler boy göstermeye başladı. Karanlık evlerde samimi toplantılar ya da müzikhollerde ve tiyatrolarda çok daha tuhaf gösteriler düzenleniyordu; elbette hatırı sayılır bir ücret karşılığında...

Muhtemelen bazı medyumlar iyi niyetliydi ve ölülerle iletişim kurduklarına gerçekten inanmışlardı. Ancak gösterilerin çoğu, gaz lambasının cılız ışığında zavallı insanları el çabukluğu ve ustalık gerektiren mekanizmaları kullanarak aldatan sahtekârlıklardı. Ne yazık ki insanlar da buna inanmayı çok istiyordu. Baş döndürücü bir hızla ilerleyen teknoloji her şeyi mümkünmüş gibi gösteriyordu. Kablolarla kıtalar arası mesaj gönderebiliyorsak, öbür dünyayla iletişim kurmak da mümkün olmalıydı...

Elimi tut
Işık kısılır ya da tamamen söndürülürdü. Herhangi bir hile olmadığından emin olmak için herkes yanındakinin elini ya da bileğini tutardı.

Ruhlar geliyor
Ruhlarla iletişim kurmak için transa giriyormuş gibi yapan medyum titremeye başlardı ve bir elini kaldırıp sarsardı. Karanlık bir ortamda zar zor gördükleriyle heyecanlanan ve ölmüş yakınlarıyla temas kuracaklarına inanan zavallı katılımcılar da hemen medyumun elini tutardı. Aslında, aynı eli tutmaları için oyuna getirildiklerinin farkında olmazlardı.

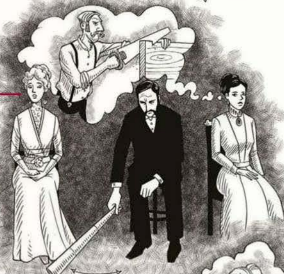
Ruhun dokunuşu
Sözde medyum kendi eliyle, balmumundan yapılmış yapay bir elle, içi doldurulmuş bir eldivenle veya uzayabilen bir çubukla masanın diğer ucundaki kişilere dokunur, böylece çağrılan ruhun yanlarında olduğu hissini yaratırdı.

Çiftçinin ruhu
1925'ten kalma bir hikâyede, bir çiftçinin ruhunu çağırma seansı ayrıntılı olarak anlatılıyor. Seans sırasında sözde medyum, açılır kapanır bir boruyu gizlice kullanarak, sanki çiftçi tulumbadan su çekiyormuş gibi bir ses çıkarmayı başarmıştı.

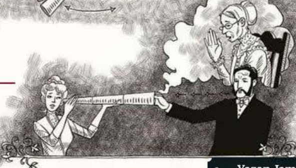
Ses efektleri
Hortlak taciri, iç içe geçen bir boruyu açıp kapatarak veya onu zemine sürterek, ahşabı kesen bir testere sesi veya farklı sesler çıkarırdı.

Hayalet benzeri ışıklar
Bir çubuğun ucunu fosforlu boyaya batırarak, havada uçuşuyormuş gibi görünen parlak ve gizemli daireler, nesneler ve hatta yüzler yaratmak mümkündü.

Gaipten sesler
Bu borular yalnızca gizliden gizliye kullanılmazdı. Bazı seanslarda başrolde onlar olur ve öbür dünyadan gelen ürkütücü fısıltılara aracılık ederlerdi. Genelde ya medyum bir vantriloktu ya da gizli bir suç ortağı olurdu.

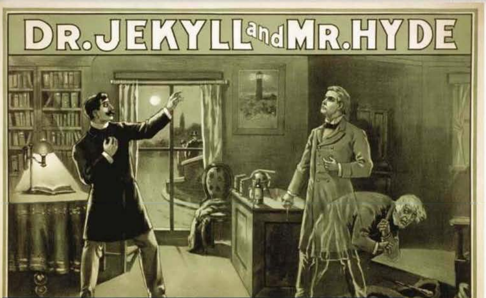
Ölümcül Boğulma
Bu iç burkan hileye yine o dönemden kalma bir hikâyede rastlıyoruz. Medyum, karanlıkta gizlice getirdiği bir kova suya boruyla üfleyerek boğulma sesleri çıkarıyor ve ardından "Yardım edin! İmdat!" diye bağırıyor.

Illustration by Geri Ford / Art Agency

Yazan James Hoare

Yazar Robert Louis Stevenson'un baş belası Bay Hyde tasvirinde Viktorya Dönemi'ndeki korkuların etkisi büyüktü

HAYALET MASALLARI

— Yoksulluğun ve ölüm oranlarının yüksek olduğu bir çağda "korku edebiyatı" Viktorya Dönemi insanlarının ilgisini çekiyordu —

Gotik Kurgu, 18. yüzyılın sonlarında ortaya çıkan ancak Viktorya Dönemi'nde zirveye ulaşan bir korku hikâyesi türüydü. Bram Stoker'ın *Drakula*'sından (1897) Robert Louis Stevenson'ın Dr. Jekyll ile Bay Hyde'ına (1886) kadar, o dönemde yaşayanlar, eğlendirici olduğu kadar ürkütücü de olan canavar ve hortlaklarla dolu bir korku edebiyatı ziyafeti çekiyordu.

Bu kurgu türü Britanya ile sınırlı değildi. Almanya'da, Schauerroman (kelime anlamı "titreme romanı") benzer motiflere sahipken, 1838'de Rusya'da Vladimir Odoevsky, Yaşayan Ceset'i kaleme aldı. Aleksey Konstantinovich Tolstoy ise iki yıl sonra *Vampir*'i yayımladı. ABD'nin en ünlü Gotik Kurgu yazan Edgar Allan Poe'ydu ve onun delilik hikâyelerinin Alman tarzı Gotik Kurgu'dan esinlendiği düşünülüyordu. *Usher Evi'nin Çöküşü* adlı kısa öyküsü ve *Kuzgun* şiiri günümüzde bile insanın tüylerini diken diken ediyor.

Viktorya Dönemi'nin Gotik korku hikâyeleri, devamlı ölüm ve hastalık tehdidi altındaki bir toplumun konuyla ne kadar haşır neşir olduğunu gösteriyor aslında. Ölüm ve ölüm korkusunun yanında, suçu ve kırdan kente göçün yarattığı paniği de işleyen bu hikâyeler toplumda yabancılara karşı duyulan endişeli tavrı da körüklemiş oldu. Bu dönemde insanlar, geçmişteki daha dengeli kırsal topluluklara nazaran komşularıyla pek de içli dışlı değildi. Ayrıca, çevrelerinde sayısı her geçen gün artan yabancıları kendi hayal dünyalarında şeytanlaştırmaya başladılar. Bram Stoker ve Charles Dickens gibi yazarlar, sanayi devriminin etkilerini hisseden ve gitgide büyüyen şehirleri karanlık yerler olarak tasvir ediyordu. Zengin ve fakir arasındaki büyüyen uçurum da yine bu eserlerdeki karamsar tasvirler arasındaydı. Fakat hepsinden öte, Viktorya Dönemi insanının Gotik edebiyata düşkünlüğü fânilik, ölüm ve yas konularına ne kadar takıntılı olduğunun net bir göstergesiydi.

ÜNLÜ CANAVARLAR

— 19. yüzyıl yazarları toplumun yabancılara, suça ve hastalıklara karşı duyduğu korkuları işleyen karakterler yarattı. İşte bu karakterlerin en ünlüleri —

Drakula

Bir vampir olan Kont Drakula, yaşamla ölüm arasında sıkışmış bir yaratıktı. Göçmenlere ve gelişigüzel cinsel ilişkilere karşı duyulan korkuyu yansıttığı düşünülüyor. Isırılmak aynı kaderi paylaşmak demekti ve ısırılan kişiyi yeniden sağlığına kavuşturmak için "tedavi" aranıyordu.

Bay Hyde

Gizemli kambur Hyde, bu itici varlığa dönüşebilmek için bir iksir icat eden Dr. Jekyll'in alter egosuydu. Hyde, Viktorya Dönemi insanlarının kesinlikle gizli tutmak istediği cinselliğin yanında, doğaüstü şeyleri de temsil ediyordu.

Frankenstein'in canavarı

Victor Frankenstein'in ölmüş suçlulara ait vücut parçalarını birleştirerek bir canavar yaratması, dönemin ceset hırsızlarına karşı duyulan korkuyu yansıtıyor. Bununla birlikte, tıbbın ve bilimin, özellikle de elektriğin icadının insanlığın hayrına olduğu kadar kötülük için de kullanılabileceğine dair kaygıları işliyor.

Heathcliff

Uğultulu Tepeler romanının anti-kahramanı Heathcliff, aslında bir canavar olmasa da kesinlikle korkunç bir karakterdi. Kimsenin geçmişini bilmediği, son derece zalim ve ürkütücü biriydi. Karanlığı ve dışlanmışlığıyla da tıpkı Hyde'a ve Frankenstein'e benziyordu.

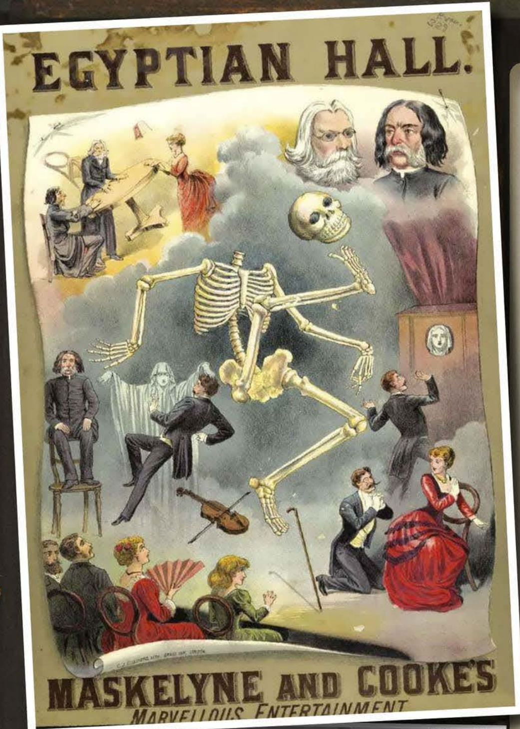

TİYATRODA CİNAYET

İnsanların kesilip biçildiği korkunç Slasher filmlerinden önce mideleri alt üst eden bir Fransız korku tiyatrosu vardı

Perdelerini 1897'de açan, Paris'in ünlü korku şovu tiyatrosu Théâtre du Grand-Guignol, cinayet ve işkence gösterileriyle izleyicileri şoka uğratıyordu. Sahneler o kadar gerçekçiydi ki izleyenler arasında kusanlar ve bayılanlar oluyordu. Tiyatronun amacı; suçlular, fahişeler ve tımarhaneler gibi, normalde tiyatro için uygun görülmeyen konuları ele almak ve çağın toplumsal eşitsizliklerini eleştirmekti. Adını, Hacivat ve Karagöz'e benzeyen geleneksel bir Fransız kukla oyunu karakterinden almıştı. Ne var ki gösteriler kesinlikle çocuklara yönelik değildi.

Bina aslen bir şapeldi. Günah çıkarma kabini şeklindeki localar, Gotik tarzdaki dekor ve sahnenin etrafında vahşi eylemlere tanıklık eden melekler, ürkütücü atmosferin bir parçası olarak düşünülmüştü. Bazı oyunlar kişisel bilinci ve onun bir varoluş şeklinden diğerine geçişini işliyordu. Bu gösteriler tiyatronun başarısındaki en önemli faktördü. Ölüm, her daim hayatın bir gerçeğiydi ve Grand Guignol'daki dehşet, izleyicilerin ölümü anlamasına ve ölümden sonra yaşam olasılığını tasavvur edebilmesine yardımcı olmaktaydı.

MUMYANIN DÖNÜŞÜ

Egiptomani, yani Antik Mısır'a karşı duyulan ilgi ve merak Viktorya İngiltere'sini kasıp kavururken, asırlık cesetler ürkütücü geleneklerin moda olmasına neden oldu

Antik Mısırlılar inançları gereği ölülerine özel bir uğurlama töreniyle veda ederdi. Özene bezene hazırlanmış bir anıt mezar inşa eder, öbür dünyada onlara yardımcı olabilecek kişisel eşyalarıyla gömerlerdi. Ölüme dair bu gizemli ve karmaşık ritüeller, ölüm kavramına bu kadar kafayı takmış olan Viktorya Dönemi insanları için kesinlikle çok ilgi çekiciydi. 19. yüzyıl boyunca Antik Mısır'ın etkileri mimaride ve modada görülebiliyordu. Kadınların matem zamanı taktıkları, dikilitaş veya kutsal böcek figürleri içeren takılarda, mezarlarda, mozolelerde ve mezarlık kapılarında bu etkilere rastlanıyordu. Hatta bazı mezarlıklar tamamen Antik Mısır mimarisi ve süsleme tarzı temel alınarak inşa edilmişti.

Antik Mısır metinleri 1840'larda Alman Mısırbilimci Karl Richard Lepsius tarafından çevrilince, ölülerin yeniden hayat bulduğu düşünülen Antik Mısır inancının ölüm ve ölümden sonrasına dair ayrıntıları gözler önüne serilmiş oldu. Ardından, doğal olarak Mısır mumyalarına karşı büyük bir merak başladı. 18. yüzyılın sonlarında ve 19. yüzyılın başlarında Mısır'dan Avrupa'ya, özellikle de İngiltere, İtalya ve Almanya'ya zaten pek çok antik eser getirilmişti. Şimdi ise bu mumyalar yoğun bir ilgi görüyordu.

1800'lerin ortalarına doğru cerrah Thomas Pettigrew halka açık mumya açma etkinlikleri düzenlemeye başlamıştı. Bu alaycı ve sözde bilimsel gösterilerin asıl amacı, insanların korkuyla karışık eğlenme arzusunu tatmin etmekti. Pettigrew, mumyanın kafatasını parçalarına ayırarak beynin nasıl çıkarıldığını gösterir, büyük finalde ise mumyayı hâlâ yaşıyormuş gibi ayağa kaldırırdı. Bu tür etkinlikler 19. yüzyıl boyunca devam etti.

Londra'daki Piccadilly Caddesi'nde yer alan Mısır Gösteri Salonu; korku, eğlence ve bilimin iç içe geçtiği bu etkinlikleri daha da popüler hale getiriyordu. 1812'de Mısır tarzında inşa edilmiş olan bu salon, aslen kâşif James Cook'un Güney Denizi bölgesinden getirmiş olduğu ilginç nesneleri sergilemek için tasarlanmış bir müzeydi. Ancak 1800'lerin sonlarında ruh çağırma seansları, tiyatro ve sihir gösterileri için kullanılmaya başladı. Bu dönüşüm, toplumun değişen eğilimleriyle uyumluydu aslında. 1820'lerde salon, bilimin gelişmesiyle aydınlanmış, meraklı bir kitleye hitap ederken, 1880'lerde ise ölümle ilgili kavramların şova dönüştürüldüğü bir mekân olmuştu. Mısır Gösteri Salonu'nun şovmenleri Maskelyne ve Cooke halka açık sahte ruh çağırma seansları düzenliyordu ve salon "anti-spiritüalizm" konusunda oldukça ün yaptı. Çiftin sahte seansları o kadar gerçekçiydi ve öylesine popüler olmuşlardı ki muhtemelen John Nevil Maskelyne hortlaklarla uğraşmaya ne gerek var diye düşünmüş olsa gerek. Zaten şu alaycı sözleri de onun medyumluk konusuna yaklaşımını gözler önüne seriyor: "Ruhlardan yardım almamanın çok daha kârlı olduğunu kanıtlayan bizlerin aslında en güçlü medyumlar olduğumuzu spiritüalistler kabul etmeli, başka seçenekleri yok."

> "Bu alaycı ve sözde bilimsel gösterilerin asıl amacı, insanların korkuyla karışık eğlenme arzusunu tatmin etmekti"

Viktorya Dönemi sırasında dünya daha önce görülmemiş bir hızla gelişiyordu. Buharlı trenler taşranın en ırak bölgelerini bile medeniyete bağlamış, devasa büyüklükteki asma köprüler şehirlerde alışılmış manzaralar haline gelmişti. Ne var ki Viktorya Dönemi'ne sadece bu gelişmeler değil, aynı zamanda inanç da damgasını vurdu. Din, spiritüalizm ve büyü; edebiyattan, mimariye, modaya ve hatta toplumsal görgü kurallarına kadar günlük yaşamın her alanına hâkimdi. Bu zaman diliminde tarih, bilimin ve doğaüstü şeylerin iç içe geçtiği yegâne döneme tanıklık etti.

John Maskelyne, medyumların ve doğaüstü olduğu iddia edilen faaliyetlerin foyasını meydana çıkarmak için 1914'te Okült Komitesi'ni kurdu

TARİH YAZANLAR

Karl Marx

19. yüzyılın en önemli düşünürlerinden birinin ve komünizmin babasının dünyayı nasıl sonsuza dek değiştirdiğini keşfedin

Yazan: **Dom Reseigh-Lincoln**

Muhalif Alman aktivist, filozof, yazar ve ekonomist Karl Marx ve karısı, 1845'te, yanlarında taşıyabilecekleri birkaç parça eşyayla birlikte, Avrupa'da siyasi tartışmaların ve nutukların kalbinin attığı Paris'ten sürgün edildi. Kapitalizmin doğasında var olan çelişkilere dair söylev ve teorileriyle Fransız hükümetinin ve Prusyalı soyluların canını sıkıp kovulduğunda, ülkeye gelişinin üzerinden henüz iki yıl dahi geçmemişti.
Onu sürgün ederek Marx'ın siyasi etkisinin yol açtığı kıvılcımları söndürebileceklerini düşünmekle büyük bir hata yapıyorlardı. Sürgün, Marx'ın reform arzusunu güçlendirip, halkın uyum içinde yaşaması için değişimin şart olduğuna dair inancını pekiştirmekten başka bir işe yaramadı. Uzakta bile olsa Marx'ın emin olduğu bir şey vardı: Devrimin eli kulağındaydı.

Marx, Ekim 1843'te Paris'e taşındıktan kısa bir süre sonra radikal düşüncenin en etkili isimlerinden biri olmuştu. Filozof Georg Wilhelm Friedrich Hegel'in anlaşılması güç öğretisi üzerine çalışmalar yapan bir grup Alman entelektüelin oluşturduğu Genç Hegelcilerle yaşadığı deneyimler, onu devrimci fikirler taşıyan bir sosyaliste dönüştürdü. Marx bir hümanistti; fakat toplumun sağlıklı işleyebilmesi için, işçi sınıfı (proletarya) ile ayrıcalıklı üst sınıflar (burjuvazi) arasındaki devasa uçurumun kapatılması gerektiğine inanan bir hümanist... Marx'ın zihnindeki komünizm fikirleri burada tomurcuklanmaya başladı.

Paris'te geçirdiği süre, gerçek bir etki yaratmak için çok da uzun sayılmazdı. Fransız ve Alman sosyalistleri bir bayrak altında birleştirmeyi amaçlayan solcu Paris gazetesi *Deutsch-Französische Jahrbücher*'in (Alman-Fransız Yıllıkları) editörü olmuştu. Marx, gerçek gücü elinde tutanın ve yeni bir eşitlik çağını başlatabilecek olanın yalnızca proletarya olduğuna dair sarsılmaz bir inanç besliyordu artık... Yine de bu platformu hiçbir zaman birleşmiş sosyalistleri değişimin şiddet yoluyla gerçekleştirilmesi için kışkırtmak amacıyla kullanmadı. O, büyük kitlesel ayaklanmaların ardından devrim olacağına inanıyordu.

Kimi çevrelerde iyi kimilerindeyse kötü bir şöhret kazanan Marx, en etkili müttefiklerinden biri haline gelecek olan ve birlikte Marksist Teori'yi geliştireceği Alman sosyalist Friedrich Engels ile arkadaşlık kurdu. Marx, Engels ile kafa

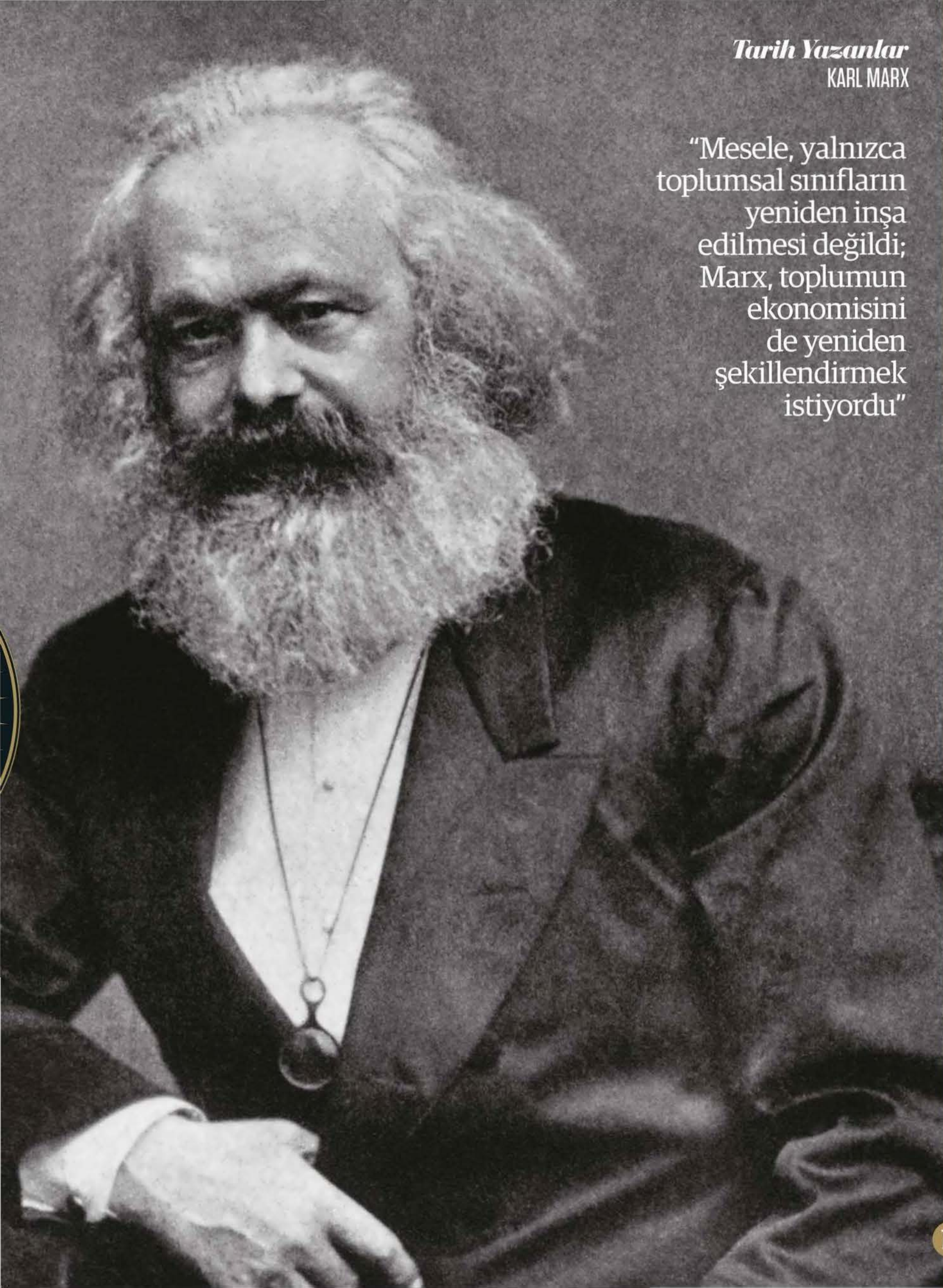

Dönüm Noktası

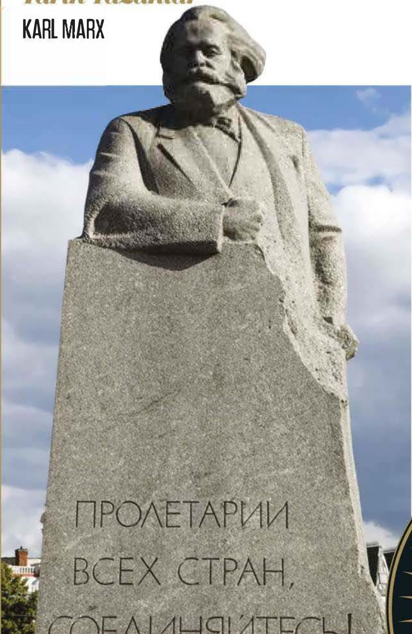
Von Westphalen ile nişanlanması

Marx, 1836 sonbaharında hayatının en tartışmalı ve en önemli kararlarından birini alarak Jenny von Westphalen'a evlenme teklif etti. İkisi birbirini çocukluktan beri tanıyordu. Fakat bu, Prusya'nın elit tabakasına mensup seçkin ve eğitimli bir barones olan Jenny ile aralarında sınıf farkının yarattığı bir uçurum olduğu gerçeğini değiştirmiyordu. Onun gibi birinin Marx ile nişanlanması toplum nazarında sınıflar arasındaki ayrımın ihlaliydi ve hoş karşılanmadı.

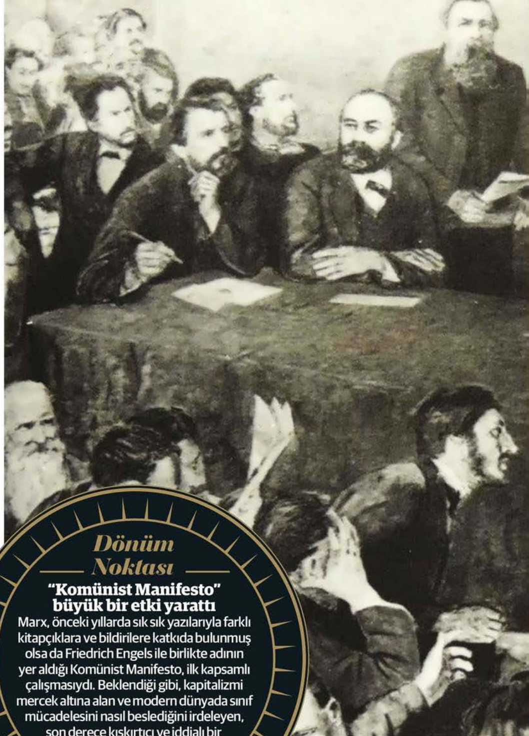
1836

"Mesele, yalnızca toplumsal sınıfların yeniden inşa edilmesi değildi; Marx, toplumun ekonomisini de yeniden şekillendirmek istiyordu"

Marx'ın sosyalizm ve modern komünizmin yükselişinde etkisi çok büyüktü. Moskova'daki bu anıtta, "Dünyanın tüm işçileri, birleşin!" yazıyor

Dönüm Noktası

"Komünist Manifesto" büyük bir etki yarattı

Marx, önceki yıllarda sık sık yazılarıyla farklı kitapçıklara ve bildirilere katkıda bulunmuş olsa da Friedrich Engels ile birlikte adının yer aldığı Komünist Manifesto, ilk kapsamlı çalışmasıydı. Beklendiği gibi, kapitalizmi mercek altına alan ve modern dünyada sınıf mücadelesini nasıl beslediğini irdeleyen, son derece kışkırtıcı ve iddialı bir eserdi.

1848

kafaya verdikleri yoğun çalışma saatlerinin yanı sıra radikal bir gazetenin editörlüğünü yapıyor, kamusal tartışmalara giriyor, hızla en güçlü ve en etkili üyesi haline geldiği bir siyasi partiyi koordine ediyordu artık... Bu yoğun çalışma temposuna rağmen, savunduğu politik görüşün ekonomik yönünü incelemek için de hâlâ zaman bulabiliyordu. Mesele, yalnızca toplumsal sınıfların yeniden inşa edilmesi değildi; Marx, toplumun ekonomisini de yeniden şekillendirmek istiyordu.

1844'te, kendi hümanist komünizm tasavvurunu açıkladığı *1844 El Yazmaları*'nı kaleme aldı. Ona göre, kapitalizmin ağırlığı altında ezilen işçi kavramı yerini halkın tek vücut olduğu sınıfsız bir topluma bırakmalıydı. Çalışma, Marx'ın ölümünden sonra 1930'larda yayımlanacaktı ama çalışmasında savunduğu görüşler, onu Paris'teki tartışmalarda ve mitinglerde çoktan halkın sözcüsü haline getirmişti. Muhalifleri, Marx'ın adını anarşiste çıkarmakta geç kalmadılar. Fakat o, anarşist olabilecek son kişiydi, zira tek istediği şey toplumsal istikrardı; sonu kanlı biten bir isyan değil.

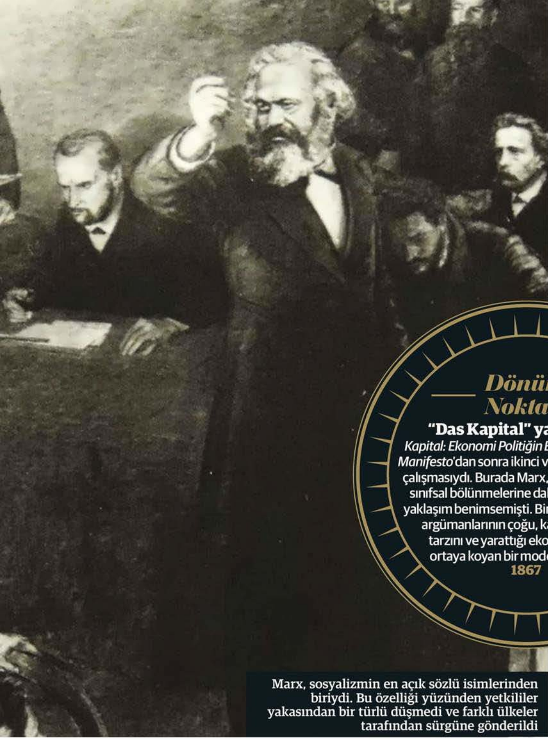
Marx'ın radikal sol ideallerle yakınlığı aristokrasi tarafından hiç hoş karşılanmadı ve Prusya kraliyet ailesinin talebi üzerine Fransız hükümeti, Marx'ı ülkeyi terk etmeye zorladı. Marx ailesiyle birlikte, sonraki iki yılı geçirecekleri Brüksel'e yerleşti. Fransa'dan sürgün edilmesi onu, değişim fikirlerinin daha da ateşli bir savunucusu haline getirmişti. Birbiri ardına, *Alman İdeolojisi*'ni (1846) ve *Felsefenin Sefaleti'ni* (1847) kaleme aldı.

Her iki çalışmasında da mevcut siyasi duruma dair yorumlarını kaleme almıştı. Fakat şöyle bir problem vardı: Marx, Belçika'ya giriş izni alabilmek için, bir daha kışkırtıcı yazılar yazmayacağına söz vermişti. Dolayısıyla, çalışmalarını gizliden gizliye yaymak zorundaydı. Ne var ki tüm engellere rağmen fikirleri bütün Avrupa'da hissedilmeye devam etti.

Marx'ın, yoldaşı Engels ile birlikte yarattığı etki, tarihin en tesirli siyasi kitaplarından birinin yayımlanmasıyla başka bir boyut kazanacaktı. Bu kitabın adı *Komünist Manifesto* idi. Manifesto, hem bir mücadele çağrısı hem de modern sınıf mücadelesini Marksist açıdan ele alan felsefi bir çalışmaydı. Burjuvazinin toplumu zehirlediği ve buna daha fazla seyirci kalınmaması gerektiği şu sözlerle net bir şekilde ifade ediliyordu: "Burjuvazi, egemenliği sürdürme yetisinde değil, çünkü kölesine köle olarak bile var olma güvencesi veremiyor. Çünkü köle onu besleyeceğine, o köleyi besleyecek duruma düşüyor elinde olmaksızın."

"Toplum artık burjuvazinin sultasında yaşayamaz, yani diğer bir deyişle varlığı artık toplumla bağdaşmıyor..." Marx ve Engels için manifesto, komünizmin can damarını tesis etme arzusunu temsil ediyordu, yani herkes için eşitlik: "Proletaryanın zincirlerinden başka kaybedecek bir şeyi yok ama kazanacağı bir dünya var." Marx, ekonominin önemine neredeyse saplantı derecesinde önem veren bir düşünürdü ve onun bu düşüncesi, yıllar sonra Sovyetler Birliği'nde komünizmin izleyeceği yolu şekillendirecekti.

Aynı yıl Avrupa, 1848 Devrimleri olarak bilinen ve Fransa'da İkinci Cumhuriyet'in kurulmasına yol açan bir dizi siyasi ayaklanmayla çalkalandı. Peki, Marx'ın fikirleri, eylemleri ve artık hatırı sayılır bir seviyeye ulaşmış olan siyasi etkisi art arda gelen bu ayaklanmaların nedenlerinden biri

Marx, sosyalizmin en açık sözlü isimlerinden biriydi. Bu özelliği yüzünden yetkililer yakasından bir türlü düşmedi ve farklı ülkeler tarafından sürgüne gönderildi

Marx, her zaman sadık bir koca ve ailesine düşkün bir baba oldu. Ne yazık ki yedi çocuğundan sadece üçü yetişkinlik çağını görebildi

Karısının ve kızının ölümü Marx'ın hayatının son yıllarına gölge düşürdü. Sağlığının bozulmasındaki en önemli faktör kesinlikle yaşadığı bu kayıplardı

Dönüm Noktası

"Das Kapital" yayımlandı

Kapital: Ekonomi Politiğin Eleştirisi, Komünist Manifesto'dan sonra ikinci ve en çok ses getiren çalışmasıydı. Burada Marx, kapitalist ulusların sınıfsal bölünmelerine daha derin bir teorik yaklaşım benimsemişti. Bir ekonomist olarak argümanlarının çoğu, kapitalist üretim tarzını ve yarattığı ekonomik etkileri ortaya koyan bir model sunuyordu.

1867

"Marx radikal fikirlere sahip olabilirdi ama aynı zamanda bir hümanistti ve sosyalizm adına kan dökülmesini istemiyordu"

olabilir miydi? Aslında, bu düşünce pek olası görünmüyor, zira 1848 Devrimleri'ne yol açan gerilim uzun bir geçmişe sahipti ve on yıllar içerisinde tırmanmıştı. Bunun yanı sıra Marx uzunca bir süredir şiddet içeren eylemlerin net bir şekilde karşısında yer alıyordu.

Ne var ki Marx'ın tüm bu barışçıl yaklaşımına rağmen, Belçika hükümeti de onu istenmeyen kişi ilan etti. Karısı ve çocuklarıyla birlikte bir kez daha göç etmek zorunda kalmıştı. Bu defa soluğu Londra'da aldılar. Fakat ülke değiştirmesi, onun politik olarak daha az aktif olacağı anlamına gelmiyordu. Bilakis, Soho'daki harap dairesinde yaşarken, 1847'de kuruluşunda büyük rol oynadığı Komünist Birlik içerisinde kanlı bir ayaklanma hazırlığında olan ve bu ayaklanmayla aristokrasiyi iş birliğine zorlayıp Avrupa'da devrimin ateşini yakacağına inanan bir gruba engel olmayı başardı. Onun istediği, ekonomi ve toplumsal yapı üzerinde çalışarak bir değişim dalgası yaratmaktı. Marx radikal fikirlere sahip olabilirdi ama aynı zamanda bir hümanistti ve sosyalizm adına kan dökülmesini istemiyordu.

Soho'da kızları ve karısıyla birlikte deyim yerindeyse sefalet içinde yaşayan Marx, kendisini bu noktaya getiren ilkelerden vazgeçmeyi bir gün bile düşünmedi. Bu dönemde, bir yandan Komünist Birlik'le ilgilenip, *New York Tribune* ve *The Washington Post* için düzenli köşe yazıları yazarken, diğer yandan da en büyük ve en önemli eseri *Das Kapital (Sermaye)* üzerinde çalışmaya başladı. Kapitalizmin ekonomik ve toplumsal çelişkilerini analiz ettiği, üç cilt olarak planlanan *Das Kapital*'in ilk cildi 1867'de yayımlandı. Marx, hayatının geri kalanını bu başyapıtın ikinci ve üçüncü ciltleri üzerinde çalışmaya adadı. Marx, yaşamının son yıllarına kadar komünizmin hümanist tarafını temsil etmeye devam etti. Bu süre zarfında sağlığı hızla bozulmaya başladığı için artık pek faal değildi. 1881'de karısının ve 1883'te de en büyük kızı Jenny Caroline'ın ölümünün ardından sağlığı iyiden iyiye kötüleşti. Kızından çok kısa bir süre sonra, 14 Mart 1883'te hayata gözlerini yumduğunda, tüm dünyanın saygı duyduğu bir efsane haline gelmişti. Değişime ilham veren ama ne olursa olsun şiddetten kaçınan bir radikaldi o... Eserleri komünizmin temelini oluşturdu. Ömrü, düşüncelerinin hayata geçtiğini görmeye yetmemiş olsa da onun kalbi, yükselen ve düşen birçok sosyalist ulusun göğsünde atmaya devam etti.

Üst ve alt sınıflar arasındaki sınıf mücadelesini ortaya koymak için çalışan, sözünü sakınmaz eylemci ve radikal düşünür Marx, modern sosyalizmin düşünsel zeminini hazırladı. ○

Marx'ın ardında bıraktığı en önemli izlerden biri olan *Das Kapital*, kapitalizme ve onun ekonomik çelişkilerine derin ve acımasız bir eleştiri getirdi

KİM HANEDANI

Kuzey Kore'nin, dünyanın kalanından soyutlanmış diktatörlüğü, varlığını sürdürdüğü 74 yıl boyunca sadece üç lider gördü ve hepsi de aynı aileden

Yazan: Paul French

Kore Demokratik Halk Cumhuriyeti ya da kısaca Kuzey Kore, 1948'de komünist bir devlet olarak kuruldu. İkinci Dünya Savaşı'nın ardından Kore yarımadasının kuzey bölümünü kontrol eden Sovyetler Birliği tarafından destekleniyordu. Amerika kontrolündeki Güney Kore'yi ise ABD Ordusu Askeri Hükümeti (USAMGIK) yönetiyordu. Aynı yıl askeri hükümetin yönetimden çekilmesiyle Güney Kore ilk cumhurbaşkanını seçti ve Kore Cumhuriyeti kuruldu.

Tüm Kore'yi tek partili Marksist-Leninist bir hükümet altında birleştirmek isteyen Kuzey Kore, Haziran 1950'de Güney'i işgal etti. Kuzey ve Güney arasında nihai bir ateşkes sağlanana kadar üç yıl boyunca kardeşin kardeşi katlettiği acımasız bir savaş yaşandı. Ateşkes imzalanması Koreliler arasındaki husumetin son bulduğu anlamına gelmiyordu. Yarımada, 250 kilometre uzunluğundaki, Askerden Arındırılmış Bölge (Kore Tarafsız Bölgesi olarak da biliniyor) ile ikiye bölündü. Adına rağmen, günümüzde bile bu bölgenin her iki tarafındaki sahipsiz topraklar mayınlarla kaplanmış ve yoğun bir şekilde tahkim edilmiş durumda.

O zamandan beri Kuzey, dünyadan kopuk, tamamen izole bir hayat sürüyor. Savaştan önce başkanlık koltuğunda oturan Kim İl-sung, ülkesinde bir kişilik kültü oluşturdu ve iktidarını hem kendisi hem de ailesi adına sağlamlaştırarak dünyanın tek komünist monarşisini kurdu. Resmi olarak ülkenin ebedi başkanı olan Kim İl-sung 1994'te öldüğünde, tahtını oğlu "Sevgili Lider" Kim Jong-il devraldı. Onun oğlu Kim Jong-un ise 2016'dan beri Kuzey Kore'nin lideri. İktidardaki Kore İşçi Partisi'nin en üst pozisyonlarını elinde tutan geniş Kim ailesi, ekonomiyi ve orduyu yönettiği gibi Kuzey'deki günlük yaşamı da birçok yönden kontrol ediyor. Nükleer silah geliştirmiş olan Kuzey Kore eğer bir gün bunları kullanmaya karar verirse, düğmeye basan parmak hiç şüphesiz Kim ailesinden birine ait olacak.

Tüm resmi propaganda, aileyi ve onun üç Yüce Lideri'ni, arkalarında yükselen güneşle aydınlık bir geçmişe sahiplermiş gibi resmetse de Kim hanedanı ve iki varisinin iktidarı dedikodular, yalanlar, acı ve kanlı savaşların yok ettiği hayatlar üzerine kurulu. Günümüzün Kuzey Kore'si, bu savaşlarda yitip gidenlerin izlerini hâlâ taşıyor.

Kim İl-sung: Ebedi Başkan

Kim hanedanının kökenleri ve üyelerinin gerçek özgeçmişleri konusundaki kafa karışıklığı, kurucusu Kim İl-sung ile başlıyor. Çoğu kişi onun doğum gününün 15 Nisan 1912 (tesadüfen Titanik'in battığı gün) olduğu konusunda hemfikir. Resmî tatil ilan edilen ve her yıl kutlanan bu gün, İl-sung kelimeleri "Güneş olmak" anlamına geldiğinden, Güneş Günü olarak adlandırılıyor. Peki, nasıl oldu da tek bir rakibi bile olmaksızın ülkeyi yöneten Kim İl-sung, kendinden sonra sadece 2 kişinin, yani oğlunun ve torununun başa geçtiği, 26 milyon Kuzey Kore vatandaşını kapsayan bu totaliter sistemin ölümsüz lideri haline geldi?

Kim İl-sung'un kökenlerine dair yaratılan efsane, Çin sınırı yakınlarındaki Mançurya ormanlarının derinliklerine uzanıyor. O doğmadan bir yıl önce Japonya tüm Kore'yi sömürgeleştirmiş, daha sonra 1932'de Mançurya'yı da bir koloni olarak ilhak etmişti. Gerçekten de İl-sung, günümüzde Çin'in Jilin eyaletinin yer aldığı Mançurya bölgesinde büyüdü. Ailesi Japon karşıtı direnişe katılmıştı ama daha sonra efsaneleştirilmiş hikâyede olduğu gibi mütevazı köylüler değillerdi; onlar, yetenekli birer eczacıydı. 1937'de başlayan İkinci Çin-Japon Savaşı sırasında İl-sung, yaklaşık 200 Koreli direniş savaşçısından oluşan bir gruba liderlik etti. Elbette daha sonra kahraman savaşçılar olarak yüceltilseler de işin aslı, savaşın çoğunu ırak bölgelerde soyutlanmış biçimde geçirdiler.

1941'de ABD ve Sovyetler Japonya'ya karşı savaşa katılınca Çin çok daha büyük bir Müttefik hareketin parçası oldu. Bu durum, İl-sung'un da kaderini değiştirecekti çünkü onun çok farklı tipte savaşçılardan oluşan yeterli eğitim görmemiş çetesi, çok daha iyi eğitim alınış, donanımlı ve politik konularda yetişmiş olan Sovyet Kızıl Ordu'nun partizan eğitim kamplarına katıldı. Burada İl-sung, kendisi gibi Japonya karşıtı bir gerilla olan Koreli aktivist Kim Jong-suk ile tanıştı. Evlendiler ve iki oğulları oldu. En büyüğü Kim Jong-il 1942 yılında doğdu ama Kuzey Kore propagandasında onun Çin'de mi yoksa Sovyetler Birliği'nde mi doğduğuna dair bilgi hiçbir zaman resmi olarak dillendirilmedi.

Kızıl Ordu ile birlikte çalışarak Japon kuvvetlerine karşı vur-kaç baskınları düzenlediği dönem, İl-sung'un siyasi gelişiminin dönüm noktası oldu. Sovyet komünizminin, özellikle de Stalinizmin yakın bir takipçisi haline gelen İl-sung, sömürgecilik karşıtı bir özgürlük savaşçısından, sert bir komüniste dönüştü.

Öğrendiği gerilla taktiklerini yalnızca Japonlara karşı değil; bağımsız, sosyalist bir Kore'yi adım adım örgütlerken de kullandı. İl-sung, komünizme o kadar sıkı sıkıya bağlıydı ki Sovyetler Birliği Başkan Yardımcısı Lavrenti Beriya, onun, Rusya'nın Kore'deki vekili olmasını önerdi. Sıcak Savaş bitiyordu ve Soğuk Savaş başlamak üzereydi. Ruslar, seçtikleri adamın savaş sonrası birleşik Kore'nin lideri olması ve yarımada üzerinde Amerikalılardan hiçbir iz ya da etki kalmaması konusunda kararlıydı.

1945'te Japonlar teslim oldu ve Kore, yarısı Sovyet, diğer yarısı Amerikan kontrolünde olacak şekilde ikiye bölündü. Fakat Kim İl-sung'un yönetimi altındaki Kuzey, Moskova'nın rehberliği ve izniyle 1950'de Güney'e saldırdı. Üç yıl süren kanlı bir savaşın ardından ateşkes imzalandı ve yarımada resmi olarak da bölünmüş oldu. İl-sung, yeni sınırların ardına, yani 38. paralelin kuzeyi ve Çin sınırındaki Yalu Nehri'nin güneyine çekilirken kafasında çok önemli iki düşünce vardı: Çiçeği burnunda ülkesi Kuzey Kore içindeki düşmanlarını yok etmek ve kendi kişilik kültünü yaratmak. Bu iki icraat daha sonraları aile geleneği haline gelecekti.

İl-sung, hiç vakit kaybetmeden iktidarını sağlamlaştırmaya koyuldu. Yüce Lider'in gerçekten yüce olabilmesi için karşısında hiçbir muhalefet olmamalıydı. Moskova'nın desteğiyle, Kuzey'in liderliği için kendisine meydan okuyan ve savaşta gerilla olarak yer almış herkese karşı Sovyet tarzı göstermelik duruşmalar düzenledi. İl-sung, ülkenin tek önderi, en önde gelen Japonya karşıtı savaşçı ve İşçi Partisi'nin rakipsiz lideri olmalıydı. Zaman, diktatörlerin zamanıydı. Komşu Rusya'da Stalin kısa süre önce ölmüş olsa da Başkan Mao Çin'de kendi kişilik kültünü oluşturmaktaydı.

Fakat Kim kendini Mao'dan ve tüm Sovyet liderlerden üstün görüyordu. Sovyetler Birliği'ne ya da yeni kurulan Çin Halk Cumhuriyeti'ne tabi olmayı reddetmekteydi. Kendi yolundan gitti ve Marksizm'in İl-sung versiyonu olan Cuçe öğretisini yarattı. Bu ideolojinin tek teorisyeni elbette yalnızca kendisiydi.

Cuçe, Leninizm'i bir parça Maoizm, bir doz Konfüçyüs öğretisi ve biraz da geleneksel Kore felsefesi ile bir ideoloji potasında harmanlıyordu. Marksizm İl-sung'u Soğuk Savaş'ın kızıl tarafında tutmuştu fakat onun

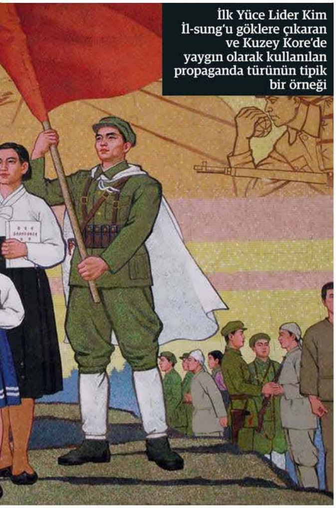
İl-sung kendi etrafında bir kişilik kültü ördü

Ölümünden çok sonra bile Kim Jong-il hâlâ devlet propagandalarında kullanılıyor

komünist monarşisinin zeminini hazırlayan şey Cuçe'nin Konfüçyüsçü unsurlarıydı. Konfüçyüsçülük, babaya ve aileye karşı bir evlat olarak koşulsuz hürmet ve biat gerektiriyordu. Burada tüm Kuzey Kore'nin koşulsuz biat edeceği merci ise ulusun babası İl-sung ve tek partili devletin ilk ailesi Kim hanedanıydı.

Ülkenin tüm sorumluluğu ve yetkileri Yüce Lider'deydi. Düşmanları katledildi ve onun gerçek kökenini bilenler tasfiye edildi. Ekonomi çöküyor ve insanlar açlıktan ölüyor olsa da İl-sung, en büyük oğlunu yanına alarak halkına sevgi dolu gülücükler dağıtmaya devam etti.

İlk Yüce Lider Kim İl-sung'u göklere çıkaran ve Kuzey Kore'de yaygın olarak kullanılan propaganda türünün tipik bir örneği

İlk Yüce Lider, ebedi başkan olarak kabul ediliyor

Özgürlüğün en fazla kısıtlandığı ülke

Yurt dışından izinsiz bilgi edinmek
Ülke dışından gelen DVD, kitap, dergi veya içinde yabancı TV programları olan bir USB bellek ile yakalanma durumunda hapis de dahil ağır cezalar söz konusu. Özellikle Güney Kore'ye ait olanlar yakın takip altında.

Yurt dışına kaçmak ve iltica etmek
Ülkeyi terk etmeye çalışmak ve iltica etmek Kuzey Kore'de ciddi bir suç. Verilen cezalar değişiyor. Kaçmaya çalışanların infaz edildiği de oluyor. Çoğu mültecinin umudu, Yalu Nehri üzerinden Çin'e, oradan da Güney Kore'ye ulaşmak.

Muhalefet etmek yasa dışı
Ülkede organize politik muhalefet girişimleri yasak. Alternatif bir siyasi parti kurmak veya iktidardaki Kore İşçi Partisi içinde farklı görüşte bir grup oluşturmak yasa dışı. Hatta plansız girişimler bile buna dahil.

Bağımsız medya yasak
Başkent Pyongyang tüm medya organlarının kontrolünü elinde tutuyor. TV, radyo, gazete, her türlü yayın ve son derece kısıtlı kullanılabilen internet devletin kontrolü altında. Ülkede yalnızca birkaç üst düzey kişinin internete erişim hakkı var.

İzinsiz serbest piyasa faaliyetleri yok
Ara sıra kurulan ve sıkı sıkıya kontrol edilen birkaç çiftçi pazarı dışında, yiyecek, giyecek, otomobil veya mülk alım satımı gibi tüm serbest piyasa faaliyetleri yasak.

Bağımsız sendika yok
Komşu Çin'de olduğu gibi, Kuzey Kore'de de tüm sendikalar devlet onaylı ve İşçi Partisi'nin kontrolü altında. Bu şekilde, örneğin Polonya'da kurulan ve seçimlerde Polonya Birleşik İşçi Partisi'nin egemenliğine son veren Dayanışma Hareketi gibi sendika hareketlerinin önüne geçilebileceği düşünülüyor.

Din özgürlüğü yok
Devlet, ülkeye gelen ziyaretçilere göstermek için "Potemkin Köyü" misali göstermelik kiliseler yaptırmış olsa da İnsan Hakları İzleme Örgütü, Kuzey Kore'de din özgürlüğünün olmadığını belirtiyor.

Songbun kast sistemi
Sadıklar, kararsızlar ve düşmanlar olmak üzere üç ana, 50 kadar da alt sosyopolitik sınıftan oluşan bu gayriresmi kast sistemi, Kuzey Kore halkının istihdamını, ikamet koşullarını ve alacağı eğitimi belirliyor. Kast basamaklarını tırmanmak ise neredeyse imkânsız.

Kim Jong-il: Sevgili Lider

1994 yılı, 45 yıl öncesinde kurulmuş Kuzey Kore'nin halkı için belki de en zor yıldı. Kötü planlamanın sonucu olarak ülkede tüm halkı kırıp geçiren feci bir açlık baş gösterdi. Yeni dağılmış olan Sovyetler Birliği'nin "ağabey yardımı" da kesilmiş, ulusun babası Kim İl-sung ölmüştü.

Batılı gözlemciler, Kuzey Kore'nin ilk kitlesel yasına şahit oluyordu. Kitlesel yas, ilerleyen yıllarda kıdemli liderlerin ölümünün ardından bir gelenek halini alacaktı. Büyük çoğunluğu açlıktan ve yoksulluktan bitap düşen ülke, üç yıl süren resmi bir Konfüçyüsçü ulusal yas dönemine girdi.

Beklendiği üzere, bu süre zarfında Kim Jong-il "Sevgili Lider" ilan edildi. Jong-il, babasının izinden gitmekle yükümlüydü. Bu iz öylesine büyüktü ki artık tüm gücü elinde tutmasına rağmen Jong-il, Kuzey'in iki numaralı lideri ilan edilmişti. Mumyalanarak, başkent Pyongyang'ın merkezinde devasa bir anıt mezara defnedilen merhum İl-sung ise artık "ebedi başkandı", yani sonsuza değin Kore Demokratik Halk Cumhuriyeti'nin Yüce Lideri sıfatını taşıyacaktı.

İl-sung, 1980'lerde büyük oğlunu varisi ilan eder etmez kişilik kültü mekanizması tüm hızıyla çalışmaya başlamıştı. Kısa süre içinde, Jong-il'in resmi doğum hikâyesini bilmeyen tek bir Kuzey Kore vatandaşı kalmamıştı. Kore'nin en yüksek ve en kutsal dağı olan Baekdu Dağı'nda doğduğu söyleniyordu. Dünyaya gelirken gökyüzünde yeni bir yıldız ve çifte gökkuşağı belirmişti. Yakındaki bir gölde bir buzdağı çatlamış, garip ışıklar gökyüzünü doldurmuş ve doğum haberini dünyaya iletmek için insanların tepesinden bir kırlangıç geçmişti. Efsaneye göre, genç Jong-il, Japonlar yenilip Kore'den kovulana ve Pyongyang parlak, yeni bir komünist gelecekte özgürleşene dek babasının yanında kalmıştı.

Gerçek hikâye elbette böyle değildi. O aslında bir gerilla kampında doğmuştu ve doğumu sırasında meteorolojik veya astronomik hiçbir gariplik yaşanmamıştı. Küçük erkek kardeşi 1947'de bir yüzme havuzunda boğularak ölmüştü. Uzunca bir süre pek çok kişi erkek kardeşini Jong-il'in havuza ittiğini ve boğulana kadar onu suyun altında tuttuğunu düşündü. Fakat bunun doğruluğunu kanıtlayan bir delil bulunamadı.

Kim Jong-il'in doğuş hikâyesi yabancılara komik ve tuhaf gelse de bir efsaneyi ebedileştirmek ve halkı etkilemek için mitolojiden faydalanan Kore geleneği dikkate alındığında, anlatılanlar daha makul görünüyor. Aslına bakılırsa bu hikâye bir alegori. Jong-il ve ailesini saran kişilik kültünü ve Jong-il'in itibarını güçlendirdiği bir gerçek; fakat Kuzey Korelilerin çoğu da muhtemelen hikâyeyi bir alegori olarak görüyor.

Öte yandan, yapılan tüm bu propagandaya rağmen, Jong-il'in saltanatı aslında pek de garanti altında değildi. Kuzey Kore Ordusu, onun zayıf biri olduğunu, babası gibi güçlü bir asker olmadığını düşünüyordu. Ne var ki Jong-il, babasının iktidarı sırasında henüz üst düzey bir devlet görevlisiyken ne kadar kana susamış olduğunu kanıtlamıştı. Söylentilere göre, 1983'te ülkeyi ziyarete gelen 17 Güney Kore yetkilisinin ölümüne neden olan, Rangoon'daki bombalama emrini o vermişti. Ülkeden iltica eden bazı üst düzey görevlilerin anlattıklarına bakılırsa, 1987 yılında, içindeki 115 yolcuyla birlikte düşen Güney Kore uçağına sabotaj emrini de yine o vermişti. Korelilerin şöyle bir atasözü var: "Kaplan baba, köpek oğul". Kuzey

Kim Jong-il, 1994 yılında babasının yerine geçtiğinde kendi resmi portrelerini yaptırmıştı

Jong-il'in, anne ve babasıyla birlikte yer aldığı bir aile portresi

"Alev denizinde boğulacaksın"

Pueblo olayı ***23 Ocak 1968***
Amerika Birleşik Devletleri'ne ait istihbarat gemisi USS Pueblo, Kuzey Kore sularının dışında olmasına rağmen Kuzey Kore Donanması tarafından ele geçirildi. 83 mürettebatın tamamı yakalandı ve bir kişi öldü. Olay, diplomatik bir krize neden oldu. Başkent Pyongyang'dan geçen Taedong Nehri'nde demirlemiş olan gemi günümüzde turistleri ağırlıyor.

Mavi Saray Baskını ***21 Ocak 1968***
Kuzey Koreli komandolar, Güney Kore Cumhurbaşkanı Park Chung-hee'ye, Seul'deki resmi konutunda, yani Mavi Saray'da suikast girişiminde bulundu. Saldırının nedeninin, Park'ın, Vietnam Savaşı'nda ABD'ye verdiği destek olduğu düşünülüyor. Olay, 26 Güney Korelinin öldürülmesiyle sonuçlandı.

Saldırı tünellerinin keşfi
15 Kasım 1974
Güney Kore ve Amerikan kuvvetleri, Kore Tarafsız Bölgesinde, Kuzey Kore tarafından kazılmış dört tane tünel keşfettiklerinde şok oldular. Elektrikle aydınlatılan tüneller 91 x 121 cm boyutundaydı ve betonla güçlendirilmişti.

ABD askerlerine saldırı ***18 Ağustos 1976***
ABD Ordusu subayları, Kore Tarafsız Bölgesindeki bir ormanda ağaç keserken Kuzey Kore askerlerinin saldırısına uğradı. Saldırının nedeni, ağaçları Kim İl-sung'un dikmiş olmasıydı. Bu olayda Kuzey Koreliler, iki Amerikalıyı öldürdü.

858 numaralı yolcu uçağı ***29 Kasım 1987***
Bağdat- Seul seferini yapan 858 numaralı Kore Hava Yolları Uçağı, Kuzey Kore ajanları tarafından kabin bagajına yerleştirilmiş bir bombayla düşürüldü. O gün, Kore Savaşı'nın sona ermesinin 34. yıldönümüydü. Saldırının, birleşme görüşmelerini sabote etmek amacıyla Kim Jong-il'in kendisi tarafından planlandığı düşünülüyor.

Kuzey Kore'nin ilk nükleer testi
9 Ekim 2006
Güney Kore'nin yarımadadaki gerilimi yatıştırmak için uyguladığı "Günışığı Politikasına" ve Kuzey Kore, Güney Kore, Çin, Rusya, Japonya ve ABD arasında gerçekleşen Altı Ulus Görüşmeleri'ne rağmen Kuzey Kore, tüm uluslararası antlaşmalara aykırı bir şekilde nükleer bomba denemesi gerçekleştirdi.

Kuzey Kore'nin pek çok yerinde hâlâ Kim İl-sung ve Kim Jong-il'in heykellerini görmek mümkün

Kim Jong-il (sol alt) ailesiyle

Kore Ordusu'nun bazı subayları tarafından Jong-il'e yakıştırılan bu söz ve onun Fransız konyağına, Hollywood filmlerine ve metreslerine düşkünlüğü hakkındaki dedikodular kulaktan kulağa dolaşıyordu. Bu subayların çoğu tabii ki tasfiye edildi. Bu dönemde, Jong-il'in sahneye koyduğu göstermelik duruşmaların sayısı ve idamlar babasınınkini geçmişti.

"Sevgili Lider" sonunda mutlak gücü elde etti. Ülkenin dört bir yanına iki büyük hükümdarı bir arada gösteren heykeller yerleştirildi ve posterler asıldı. Kuzey Koreliler yakalarına baba ve oğlu birlikte resmeden rozetler takıyordu. Bu rozetleri kaybetmek ya da takmayı unutmak suçtu. Okullardaki her sınıfın duvarında, metro vagonlarında, insanların ceketlerinde, sokak afişlerinde, kısacası her yerde kral ve prensin resmi vardı.

Jong-il'in, gücünü pekiştirmek ve ordu üzerindeki kontrolünü arttırmak için bir planı daha vardı: nükleer silahlar... Babasının imzaladığı tüm silah kontrolü antlaşmalarını iptal etti ve Kuzey Kore'nin nükleer silah geliştirme programını yeniden devreye soktu.

Kırsal kesimde halk açlıkla cebelleşirken ve imtiyazlı bölge olan başkent Pyongyang'da bile sık sık elektrik kesintileri baş gösteriyorken, bu projeye milyarlarca won (Kuzey Kore'nin para birimi) ayrıldı. Fakat buna değerdi, çünkü nükleer silahlar Jong-il'e istediği mutlak gücü sağlayacaktı. Sadece onun kontrolünde olan ve geleneksel silahlı kuvvetleri ikinci plana atan kitle imha silahlarıydı bunlar. Parmağı düğmede olan Sevgili Lider, tartışmasız dünyanın en ölümcül adamıydı artık.

Kim Jong-il'in hayatı hakkında pek çok bilgi abartılmış olabilir; metreslerine olan düşkünlüğü dışında... 1971'de Kuzey Kore'nin önde gelen sinema oyuncusu Song Hye-rim'den Kim Jong-nam adında bir oğlu oldu. Diğer bir sevgilisi Ko Yong-hui'den ise 1981 ve 1984 yıllarında iki oğlu daha oldu: Kim Jong-chul ve Kim Jong-un. Nihayet, üst düzey bir İşçi Partisi lideri ve Kim hanedanına sadık yoldaşlarından birinin kızı olan Kim Young-sook ile evlenene kadar başka metresler birbirini takip etti.

Eski Kore imparatorluk geleneklerine uygun olarak, liderin üç varisi de birbirinden ayrı yetiştirildi ve neredeyse hiç birlikte vakit geçirmediler. Sonraları, nadiren de olsa devlet meselelerini görüşmek için çok kısa süreliğine bir araya geldikleri oldu. Ne var ki Kim Jong-il sağlığı kötüleşip ölüme yaklaştıkça üç kardeş arasında, dedelerinin yarattığı monarşiyi neredeyse yok olma noktasına getirecek bir savaş başlayacak ve bu savaş sürgüne, kan davasına ve belki de kardeş katline yol açacaktı.

Madalyonun diğer yüzü

Kim hanedanı mutlak kontrole ve güce sahipmiş gibi görünse de aslında pek çok zorlu sınavdan geçiyor

Yıllar içinde, suikastçıya dönüşen koruma görevlileri, darbe yapmaya kalkışan ordu generalleri ve hanedan içinde ihanet eden kardeşler gibi pek çok iddia ortaya atıldı ve sonuç genelde ölüm oldu. Ne var ki bu iddiaların çoğu yalnızca söylentiden ibaretti.

1953'te Japonya ile husumetin sona ermesinin hemen ardından Kim İl-sung, Stalin'den çok şey öğrendiğini gösterdi. Japonlara yardım ettiği ve iktidarı ele geçirmek için komplo kurduğu iddia edilen 12 parti yetkilisi göstermelik bir duruşmayla yargılanıp, idam edildi. Gerçekten Japonlarla işbirliği yapıp yapmadıkları ise bir soru işaretiydi. Bu olaydan bir yıl sonra Kuzey'e yerleşen Güney Kore Komünist Partisi'nin eski lideri de potansiyel rakip olarak tehlike arz edince, yine Moskova tarzı bir yargılamanın ardından idam edildi.

Söylentiler dolaşmaya devam ediyordu. 1960'ların sonlarında Çin, Kim İl-sung'un, darbe girişiminde bulunan ordu generalleri tarafından tutuklandığını iddia etti; fakat haber asılsızdı. 1970'te, birkaç üst düzey ordu komutanı, Yüce Lider'in görüşlerine karşı çıktığı için idam edildi. Bir başka söylentiye göreyse, 1992 yılında, Moskova tarafından eğitilmiş askerler bir darbe girişiminde bulunmuştu.

Kim Jong-il de çeşitli zorluklarla karşılaştı. 1995 yılında, kıtlığın pençesindeki kuzeydoğu bölgesinde, ordunun bir darbe planladığına dair hikâyeler dolaşmaya başladı. 1998'de ise polisler ve askerler arasında yaşanan bir silahlı çatışma yüzünden Pyongyang'da sokağa çıkma yasağı ilan edildi. Bu çatışmanın da yine Jong-il'in iktidarını devirmeye yönelik olduğu düşünülüyor.

İç çatışmaların yanı sıra, yabancı güçlerin teşvik ettiği darbe girişimleri de sık sık gündeme geldi. George W. Bush yönetimi, Kuzey Kore'ye yönelik önleyici bir saldırının her zaman ihtimaller dahilinde olduğunu hissettirdi. Öte yandan Pentagon'un, Kuzey Kore'nin kaynaklarını azaltmak, ordusunu yıpratmak ve ülkede bir darbe girişimine zemin hazırlamak amacıyla tasarladığı özel bir harekât planı vardı. Plan kapsamında, Güney Kore ve ABD birlikleri ortaklaşa askeri operasyonlar düzenleyecekti. Ne var ki bu harekât planı hiçbir zaman uygulamaya konmadı.

2016 yılında bir söylenti daha ortaya çıktı. Buna göre Kim Jong-un, amcasını tasfiye edip, idam ettirmesinin ardından, sürgündeki üvey kardeşi Jong-nam'ın liderlik ettiği olası bir darbeyle karşı karşıya kalmıştı. Fakat bu ihtimal, üvey kardeşi 2017 yılının şubat ayında Kuala Lumpur Uluslararası Havalimanı'nda uçağını beklerken zehirlenerek öldürülünce ortadan kalktı.

Günümüzde ise Kim Jong-un'un önemli bir hastalığı olduğuna dair pek çok söylenti var. Bazı yetkilerini kız kardeşi Kim Yo-jong'a devretmesinin altında bunun yattığına inanılıyor. Ancak Jong-un'un hasta olduğu henüz doğrulanmadı.

Kuzey Kore dramatik tehditler savurmayı hep çok sevdi ve bunu tarihi boyunca sık sık yaptı

ROKS Cheonan savaş gemisinin batması ***26 Mart 2010***
Bu olay belki de Kuzey ve Güney'in tekrar savaşmaya en yakın olduğu andı. Güney Kore savaş gemisi ROKS Cheonan, bir patlama sonucunda battı. Güney Kore yönetimi geminin Kuzey'e ait bir denizaltıdan ateşlenen torpido ile battığına inanıyordu. Pyongyang'ın üstlenmediği bu olayda 46 mürettebat öldü. Olay, Seul'de öfkeye ve gösterilere neden olurken, tüm ülke büyük bir yasa boğuldu.

Yeonpyeong Adası çatışması ***23 Kasım 2010***
ROKS Cheonan'ın batmasının neden olduğu gerilim devam etmekteyken, Kuzey, Güney'in kontrolündeki Yeonpyeong Adası'na ateş açarak iki Güney Koreli askeri ve iki sivili öldürdü. Güney, ateşe karşılık verdi ve Kuzey Kore'nin on askerini öldürdü. Olayın sonunda Güney, üzerinde yaşayanların güvenliği açısından adayı tahliye etti.

Dron savaşları ***24 Mart 2014***
Güney, Kuzey Kore'yi Seul'deki Mavi Saray yakınlarında dron uçurmakla suçladı ve başkent yakınlarında deniz üzerinde vurarak bunları düşürdü. Gözetleme amacıyla Tarafsız Bölge'deki Güney Kore ve Amerikan askeri tesisleri üzerinde uçurulan dronlar da vurularak düşürüldü.

Tarafsız Bölge mayınları ***4 Ağustos 2015***
İki Güney Koreli askerin mayınlara basarak yaralanması sonucunda, Kuzey'in Tarafsız Bölge'ye mayın yerleştirdiği ortaya çıktı. Kuzey ise mayınları döşediğini reddetti.

Yeoncheon füze saldırısı ***20 Ağustos 2015***
Kuzey Kore, 46.000 kişiye ev sahipliği yapan, güneydeki Yeoncheon kentine konvansiyonel füzelerle kışkırtıcı bir saldırı düzenledi. Şehir halkı özel olarak inşa edilmiş sığınaklara yönlendirildi ve Güney Kore topçuları birkaç kez Kuzey'e ateş açtı. Kuzey, neden bir saldırı düzenlendiğini açıklayamasa da gerilimi azaltmak için derhal üst düzey görüşmeler organize edildi.

Gemisavar füzeler açığa çıktı ***8 Haziran 2017***
Kuzey Kore, 7. ABD Filosunun Kuzey'e ait kıyılara iyice yaklaşmasına neden olan kışkırtıcı birkaç füze testinin ardından, Japon Denizi'ne gemisavar füzeler attı. Pyongyang, ABD kara kuvvetlerine ait balistik füze savunma sistemi olan Bölge Yüksek İrtifa Hava Savunması'nın (THAAD) Seul çevresine kurulmasından hiç memnun değildi.

Koronavirüs önlemi ***22 Eylül 2020***
Güney Kore yönetimi, sınır yakınlarında teknesiyle teftiş görevi yürüten bir Deniz Bakanlığı yetkilisinin, koronavirüse karşı önlem olarak vur emri aldığı düşünülen Kuzey Kore askerleri tarafından öldürüldüğünü iddia etti. Kaybolan görevlinin cesedi Kuzey sularında bulunmuştu.

Yokluk içinde varlık

Kuzey Kore halkı hayatta kalmak için mücadele ededursun, liderler Batı'nın lüksleriyle dolu bir hayat sürüyor

720.000 $
Yıllık konyak masrafı

Kim Jong-il, Hennessy Paradis konyaklarının tutkulu bir hayranıydı ve markanın en büyük özel alıcısıydı

En az bir düzine Harley

Kim Jong-un, tıpkı babası Kim Jong-il gibi Harley Davidson hayranı. Ne var ki bu zevkinin tadını yalnızca yüksek güvenlikli yerleşkesinde çıkarabiliyor. Tıpkı bir zamanlar babasının yaptığı gibi...

4 Günde 4 paket Rothmans

Halkın önünde sigarayı bırakmasından önce Kim Jong-il'in günde dört paket ithal Rothmans sigarası içtiği söyleniyor. Oğlu da sigara içiyor olsa da onun seçimi biraz daha vatansever: Rothmans'ın Kuzey Kore'deki taklidi Paektusan

20 jet ski

Kim Jong-un, yakın arkadaşlarıyla jet ski yapmaktan çok hoşlanıyor. Söylenenlere göre, özel yapay göllerinde kullandığı en az 20 jet skisi var

bir Mercedes

Kim Jong-un'un şahsına ait yalnızca bir Mercedes'i var. Ama bu otomobil onlarcasına bedel: Sınırlı sayıda üretilen Mercedes Benz 600 Luxury Sedan

Dokuz tane beyaz Orlov atı

Kim Jong-un, Sibirya'daki bir damızlık çiftliğinden getirttiği dokuz adet son derece nadir, beyaz Orlov atına sahip

Kütüphanesinde 20,000 film

Ülkesinde tek bir TV kanalına izin veren ve yabancı filmleri yasaklayan Kim Jong-il'in, içerisinde Rambo, James Bond, kung fu ve korku filmlerinin de yer aldığı yaklaşık 20.000 filmlik özel bir arşivi vardı

Kim Jong-un: Yüce Lider

En küçük oğul Jong-un'un Kuzey Kore'yi yönetmesi kesinlikle planlar dahilinde değildi. En azından Kim Jong-il'in planlarında... 1990'ların sonlarından itibaren Sevgili Lider, evlilik dışı bir çocuk olmasına rağmen en büyük oğlu Jong-nam'ın, Kim hanedanını sürdürmesi ve bir gün Kuzey Kore'nin lideri olması konusunda kararlıydı. Ne var ki bu kararı alırken, Jong-nam'ın göreve uygun olup olmadığını ya da karısının, kendi oğulları dururken metresten doğma bir çocuğun başa geçmesine razı gelip gelmeyeceğini hiç hesaba katmamıştı. Bundan sonra olanlar ise Shakespeare'in tragedyalarını aratmayacak cinstendi. 2001'de Jong-nam, oğlu ve metresi ile birlikte bir Japonya seyahati gerçekleştirmeye karar verdi. Bu, oldukça cesur ve çılgınca bir hareketti. Dünyanın en katı komünist devletinin gelecekteki lideri olarak gösterilen adam, Kuzey Kore'nin ezeli düşmanı Japonya'ya gidiyordu. Bununla da kalmayıp, kapitalist yozlaşmanın bir simgesi olarak görülen ve Tokyo'da bulunan Disneyland'i de ziyaret etmeyi planlamıştı. Üstelik tüm bunları sahte Dominik Cumhuriyeti pasaportlarıyla yapıyordu.

Jong-nam ve ailesi, Japon pasaport kontrol yetkilileri tarafından havaalanında yakalandı. Babası o kadar utanmıştı ki Kuzey Kore'nin tek müttefiki olan Çin'e uzun zamandır planladığı geziyi iptal etti. Jong-nam, ülkenin itibarını zedelemiş bir yüz karasıydı artık. Tahtın veliahtı olma şansını kaybetti ve gerçek ismi gizlenerek Makao'ya sürgüne gönderildi.

Jong-nam'ın, Tokyo'nun Narita Havalimanı'nda yakalanmasının arkasında Jong-il'in karısı ve Kuzey Kore'nin "Yüce Annesi" Young-sook'un olduğuna inananlar var; zira doğal olarak Young-sook, kocasının gayrimeşru çocuğunun kendi oğullarının hakkını gasp etmesini istemiyordu. Sonuçta, yeni veliaht Jong-chul, liderlik sıfatına uygun şekilde eğitildi ve muzaffer bir edayla gülümseyen annesi Young-sook'la birlikte, babasının yanında boy göstermeye başladı.

Fakat bir süre sonra bazı şeyler ters gitti ve Jong-chul gözden düştü. Kimileri, babasının, Jong-chul'un diktatör olmak için gereken acımasızlıktan

Henüz genç liderin kişilik kültü tam olarak oluşmadı, ancak dış görünüş konusunda babasından çok dedesinin izinden gittiği açık

Pyongyang'da Kore Savaşı'nı anma mitingi

Pyongyang'daki kalabalık, yeni Yüce Lider Kim Jong-un'u gösteren TV ekranını izliyor

Kim Jong-un, Kore Halk Ordusu'nun tatbikatını izliyor

yoksun olduğunu düşündüğünü; diğerleri ise Young-sook'un, her zaman daha çok sevdiği küçük oğlu Jong-un'u veliaht olarak gördüğünü söyledi. Jong-chul, Pyongyang'daki manşetlere çıkmaz oldu ve resimleri ortadan kayboldu. Hemen ardından, artık gözle görülür şekilde hasta olan babasının yanında henüz 20'li yaşlarında genç bir delikanlı yer almaya başladı: küçük oğlu Kim Jong-un.

Bir süre sonra, yıllar süren sefahat son buldu ve Kim Jong-il, Aralık 2011'de öldü. Üç erkek kardeş, halkın gözünden uzak bir şekilde hızlıca babalarına saygılarını sundu. Jong-il'in mumyalanmış cansız bedeni, Pyongyang'ın merkezindeki Kumsusan Güneş Sarayı'nda yer alan devasa bir anıt mezarda, Kuzey'in ebedi başkanı Kim İl-sung'un yanına yerleştirildi. Pekin'in (Beijing) koruması altında Makao'daki sürgünden dönen Jong-nam, yurt dışına çıkma yasağı olan ama her nasılsa yakın zamanda Singapur'daki bir Eric Clapton konserinde görülen Jong-chul ve 28 yaşındaki yeni Yüce Lider Kim Jong-un birkaç dakikalığına yan yana geldi. Hemen ardından Jong-chul, Pyongyang'daki evine gitti ve yine gözden kayboldu; Jong-nam ise Makao'ya geri döndü.

Dünya Jong-un'u hafife aldı. Çok genç ve çok deneyimsizdi. Şöhretli basketbolcularla arkadaşlık ediyor, babası gibi bir playboy hayatı yaşıyordu. Ekonomisi gittikçe kötüleşen, soyutlanmış bir ülkeyi çekip çevirmektense sefahati tercih ediyordu. Tüm bu özellikleri yüzünden denizaşırı ülkelerde alay konusu oldu. Ne var ki Jong-un herkesi şaşırtacaktı. Nükleer programı hızlandırıp, fırlatmaya hazır nükleer başlıklı füzelere giden yolu açmakla kalmadı, ülkenin ekonomisini de biraz olsun canlandırmayı başardı. Hepsinden öte, ondan şüphe duyan herkese aslında ne kadar sert bir adam olduğunu gösterdi. Kuzey Kore'nin üç Yüce Lideri arasında tartışmasız en acımasızı Kim Jong-un oldu.

Siyasi temizlik, Kim hanedanının rejimi ayakta tutmak için başvurduğu ana taktiklerden biriydi. Ancak Jong-un bunu yepyeni bir barbarlık seviyesine taşıdı. Yönetime geldikten sonraki üç yıl içinde en az 70 üst düzey yetkili idam edildi. Eğer onun Yüce Liderliğini sorgulamaya kalkan biri olursa, kim olduğuna bakılmaksızın hemen cezası kesiliyordu. Kendi amcasını ve bir akıl hocasını tutuklattığında, bu konuda hiç şakası olmadığını tüm Kuzey Kore halkı da görecek ve şoka uğrayacaktı. Normalde halk, ülkenin merkezinde olup bitenlerden pek haberdar edilmez, genellikle yüzeysel yayınlara maruz bırakılırdı. Fakat bu haber, en çok izlenen saatlerde televizyonda yayınlanmıştı.

Jong-un'un babasıyla pek de yakın bir ilişkisi olmadığından, onun için rol model, Kuzey Kore'nin iki numaralı lideri Jang Song-thaek olmuştu. Fakat bu yakınlık bile onu kaçınılmaz sonundan kurtarmaya yetmedi. İhanet ve darbe planlamakla suçlandı. Göstermelik bir duruşmanın ardından hızlı bir şekilde idam edildi. Jang'ın idamının ardından, Yüce Lider Kim Jong-un'un, mutlak gücünü garanti altına almak için başka bir şey yapmaya ihtiyacı yokmuş gibi görünüyordu. Fakat kafasını kurcalayan, tamamlanmamış son bir şey daha vardı. Geçmişten kalan ve gelecekte sorun oluşturabilecek bir mesele; olası bir muhalif: sürgündeki gözden düşmüş üvey kardeşi Kim Jong-nam... Şubat 2017'de Kuala Lumpur'da kimliği bilinmeyen biriyle buluşan Jong-nam, birkaç gün sonra, Makao'ya dönmek için havalimanına doğru yol aldı. Burada onu korkunç bir son bekliyordu.

Gidiş terminalindeyken iki kadın, yüzüne zehirli bir havlu atarak onu öldürdü. Yakalandıklarında hiçbir şey bilmediklerini söylediler. Malezya polisi tarafından aranan birkaç Kuzey Koreli adamsa ortadan kayboldu. Kuzey Kore büyükelçiliği her şeyi reddetti ve Jong-nam'a otopsi yapılmadan önce cesedi alıkoymanın yollarını aradı. Kuala Lumpur'da hâlâ devam eden soruşturma sürecinde İnterpol dört Kuzey Koreli hakkında kırmızı bültenle yakalama kararı çıkardı. Havluyu atan iki kadın ise serbest bırakıldı. Soruşturma tamamlanıp, bir sonuca varılır mı bilinmez ama şu bir gerçek ki Jong-un'a karşı başarılı bir darbe düzenleyebilecek tek kişi Jong-nam'dı. Bu ihtimal de ortadan kalkınca Kim Jong-un, Kuzey Kore'nin mutlak hâkimi oldu.

Sonraki yıllarda Kim Jong-un'un en çok önem verdiği konu nükleer silahlar ve kıtalararası balistik füze (nükleer, kimyasal veya biyolojik başlık taşıyabilen uzun menzilli füze) geliştirmek oldu. Başarılı fırlatma denemelerinin ardından Kuzey Kore ve ABD arasındaki gerilim iyice arttı. 2018 başında Kim Jong-un, ABD topraklarının nükleer başlıklı füzelerinin menzili içerisinde olduğunu ve ofisindeki masasında sürekli bir fırlatma düğmesi bulunduğunu söylediğinde ise bu gerilim zirveye ulaştı. Buna, ABD Başkanı Donald Trump'ın devlet ciddiyetinden tamamen uzak tweet'leri de eklenince, dünya neredeyse nükleer bir savaşın eşiğine geldi.

Karşılıklı görüşmelerin ardından bir süre sonra gerilim azaldı. Hatta bu süreçte Kuzey Kore ve ABD başkanları Singapur'da ilk kez bir toplantıda bir araya geldi. Görüşmeler sonrasında somut ve net anlaşmalar yapılamamış olsa da Kuzey Kore nükleer silah programı konusunda bazı tavizler verdi ve en azından uzun menzilli füze denemelerini durdurdu. 2019 yılında, Kim Jong-un ve Donald Trump'ın yürüttüğü silahsızlanma görüşmeleri başarısızlıkla sonuçlandı. Sonrasında Kuzey Kore lideri, ABD ve müttefiklerinin düşmanca politikalardan vazgeçmediğini, bu nedenle füze denemelerine devam edeceklerini ve orduyu güçlendireceklerini söyledi. Birkaç kısa menzilli füze denemesinin ardından Kuzey Kore, geçtiğimiz ocak ayında tekrar uzun menzilli balistik füze denemelerine başladı.

Kuzey Kore'nin bir sonraki hamlesinin ne olacağı şimdilik belirsiz. Belirsiz olan diğer bir konu da Jong-un'un ardından Kuzey'in liderinin kim olacağı. Bir süredir, 39 yaşındaki Yüce Lider'in hasta olduğuna dair söylentiler dolaşıyor ve yetkilerinin bir kısmını devrettiği kız kardeşi Kim Yo-jong'un Kuzey Kore'nin gelecekteki lideri olacağını düşünenler var. Öte yandan Jong-un, Kim hanedanının yakın bir dostunun kızı olan Ri Sol-ju ile evli ve her ne kadar resmi olarak doğrulanmasa da biri erkek olmak üzere küçük yaşta üç çocukları olduğu iddia ediliyor. Tüm bu belirsizlikler, ülkeyi ve dolayısıyla da dünyayı nasıl bir geleceğin beklediği konusunda tahmin yürütmeyi zorlaştırıyor. O

SUİKASTÇI HAŞHAŞİLER

Bu ölümcül Orta Çağ fedaileri, yüksek kayalıkların üzerine kurulu, kartal yuvasını andıran kalelerinden çevreye yaydıkları terörle Hristiyan ve Müslüman hükümdarlara korku saldı

Yazan Peter Price

Suikast eylemlerinin kökeni insanlık tarihinin başlangıcına kadar uzanıyor. Kültürel anlamda kökleri o kadar derinde ki Eski Ahit'in Yaratılış bölümünde, ilk insanlar arasında dahi bu eylemlerin gerçekleştiğine dair sembolik bir anlatıma rastlıyoruz. İngilizcede "Assassins" yani "Suikastçılar" olarak bilinen Şii fedai tarikatı Haşhaşiler, suikastı ilk icat edenler olmasa da bu eyleme adını verdikleri bir gerçek.

Ayrılıkçı bir Şii mezhebi olan İsmâilîliğin, Nizâriyye alt koluna mensup olan Haşhaşiler, Ortadoğu'da Birinci Haçlı Seferi'nden hemen önce kurulan ve 1090'dan 1256'ya kadar, günümüz Suriye'si ve Levant boyunca uzanan bir bölgede bir dizi kaleyi zapt ederek eylemlerini gerçekleştiren faal bir gruptu. Kutsal Roma imparatoru I. Friedrich Barbarossa'nın Ortadoğu ile yaptığı yazışmalara bakılırsa, Halep, Şam ve Antakya yakınlarındaki dağlarda yaşıyorlardı; dolayısıyla, düşmanları dört bir yanı sarmıştı. Haşhaşiler, Kutsal Topraklarda Batı Hristiyanlarının kurduğu Haçlı devletleri ve doğuda hüküm süren kudretli Selçuklu İmparatorluğu tarafından kuşatılmıştı.

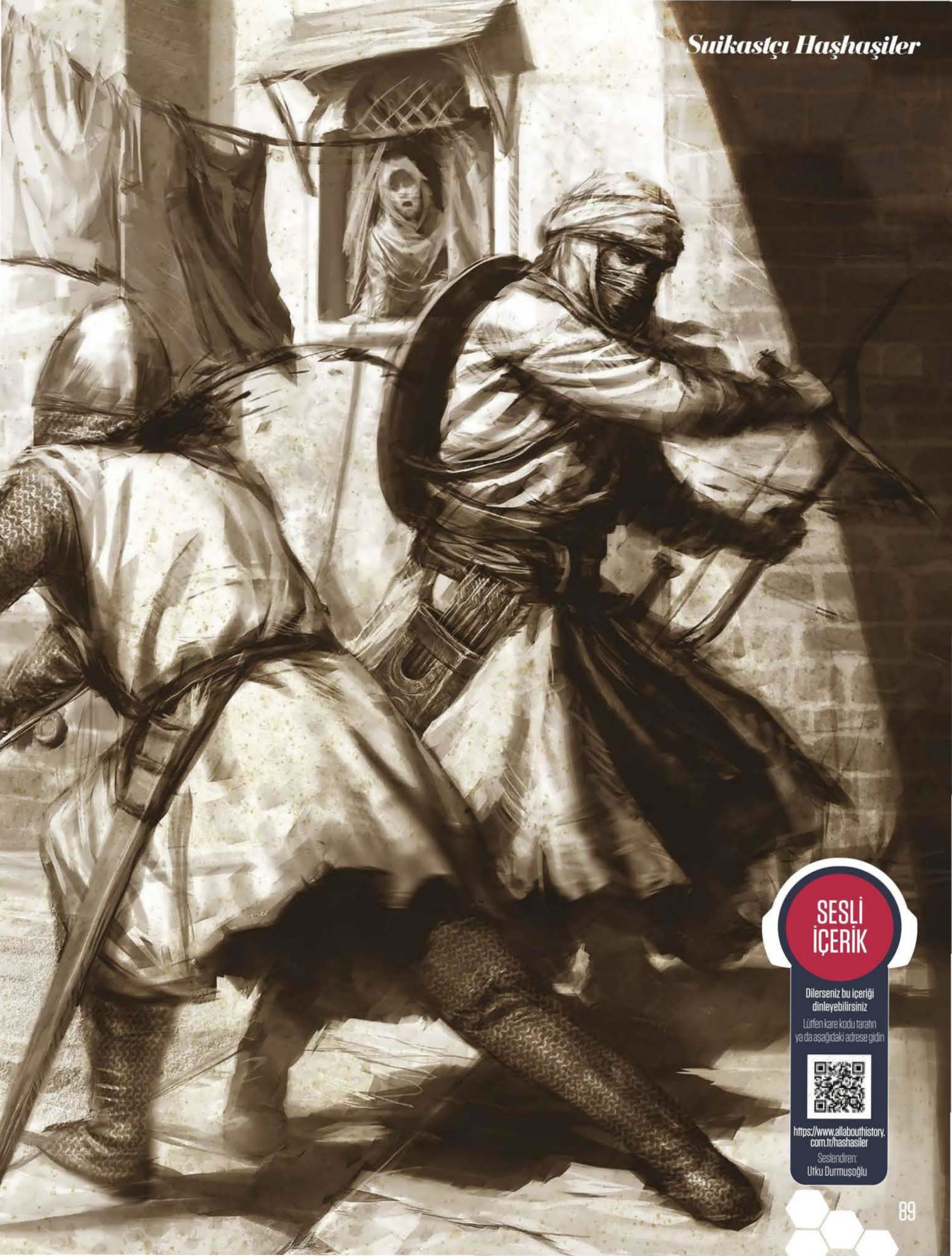
Tarikat, İsmâilîlik mezhebine mensup ve İran'da tanınan bir din adamı olan Hasan Sabbah tarafından kuruldu. Sabbah'ın sahip olduğu şöhret, Haşhaşi tarikatını kurarken mürit toplamasına çok yardımcı olmuştu. Düşünür, yazar ve bir savaşçı olarak tanınan Sabbah, çok yakında "Dağın Yaşlı Adamı" olarak nam salacaktı ve bu unvan kendinden sonraki her lidere atfedilerek, ona ebedi bir itibar kazandıracaktı. Sabbah, Haşhaşilerin, zorba olarak gördüğü Mısır'daki Fâtımî Halifeliği'nden ayrılmasına ve inançlarını özgürce yaşayabilecekleri Suriye'ye yerleşmesine liderlik etti. Haşhaşiler Şii mezhebinin bir alt koluna mensup olduğundan, Levant'taki Sünni yöneticilerle araları hemen açıldı ve bu Sünni liderler Haşhaşilerin sayısız düşmanları arasındaki yerlerini aldı. Haçlı krallıklarıyla da çatışmalar yaşadılar fakat bunlar genellikle bölgeyi zapt etme amacı taşımıyordu; daha ziyade, Hristiyanlar Haşhaşilerin elindeki topraklara girdiğinde yaşanan çatışmalardı.

Haşhaşiler, çok iyi korunan bir dizi kaleyi ellerinde tutarak güçlü bir şekilde varlığını sürdürmeyi başarıyordu. Bu kalelerin en büyüğü, aynı zamanda karargâhları olan Alamut Kalesi'ydi. Suriye dağlarında konuşlanmış bu kaleleri tercih etmeleri tesadüf değildi elbette. Kaleler, Haşhaşilerin kendilerini düşmanlarına karşı savunabilmek için ihtiyaç duyduğu koruma ve izolasyonu sağlıyordu. 100 yıldan uzun bir süre boyunca Selçukluların, çeşitli Haçlı devletlerinin ve Fâtımîlerin tekrarlanan saldırıları karşısında ayakta kalmayı başarsalar da sonunda Moğolların ve Mısır Memlûk sultanının ordularına boyun eğmek zorunda kalacaklardı.

Dağdaki Yaşlı Adam'ın müritlerinin çoğu kalelerin çevresindeki dağların eteklerinde ve kırsal kesimde yaşayan topluluklardan geliyordu. Bu topluluklar aynı zamanda Haşhaşiler için yeni ve genç üyeler sağlıyordu. Kutsal Topraklardaki şehirlerde yaşayan zanaatkârlar, tüccarlar ve işçi sınıfı arasında kendilerine müttefik bulmakta zorluk çekmeseler de daha yüksek mevkilerden insanlar onların boyunu aşıyordu.

© Darren Tan

SESLİ İÇERİK

Dilerseniz bu içeriği dinleyebilirsiniz

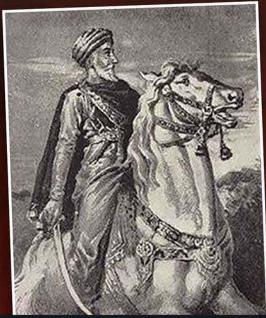
Lütfen kare kodu taratın ya da aşağıdaki adrese gidin

https://www.allabouthistory.com.tr/hashasiler

Seslendiren:
Utku Durmuşoğlu

Haşhaşilerin etrafında pek çok efsane dolaşıyor. Söylentilere göre uyuşturucu ve dalavereyle kandırılan müritlerin sadakatinden ve fanatizminden dem vuruluyor sıklıkla... Marco Polo gibi gezginler, Ortadoğu'ya yaptıkları yolculuklara dair notlarında tarikatın tuhaf kabul ritüellerinden bahsetmişti. Yalnız şunu gözden kaçırmamak gerekir ki Hasan Sabbah'tan "Dağın Yaşlı Adamı" şeklinde bahsettiği bir eser kaleme alan Marco Polo 1254'te doğmuştu, fakat Sabbah, onun doğumundan yüz yılı aşkın bir süre önce öldü.

Venedikli seyyah bu eserinde Sabbah tarafından inşa edilen göz kamaştırıcı güzellikte bir cennetten bahsediyor. Anlattığına göre, eğitilmek üzere seçilen genç erkeklerden oluşan müstakbel Haşhaşiler uyuşturucu etkisi altında buraya getirildiklerinde, gördükleri ortam karşısında büyülenip bir daha buradan ayrılmak istemiyordu. Bu fantastik rivayette gerçeklik payı olsun ya da olmasın, hikâye bize, dünyanın Haşhaşileri nasıl algıladığını gösteriyor: gizemli ve tutkulu bir tarikat... Sabbah'ın emirlerine uymaya şartlandırılan bu suikastçıların sadakatinin ünü Ortadoğu'nun sınırlarını aşmıştı. Avrupalı bir ozanın, "Haşhaşilerin Yaşlı Adam'a duyduğu bağlılık bile sana olan sadakatimin yanında hiç kalır" mısrası, Haşhaşi sadakati

Hasan Sabbah, "Dağın Yaşlı Adamı" adını taşıyan ilk kişiydi fakat sonuncusu olmayacaktı

hakkındaki bilgilerin ne kadar uzaklara yayıldığını ve tüm dünyadaki liderlerde hayranlık uyandırdığını gözler önüne seriyor.

Ne var ki Haşhaşiler genellikle, Müslüman ve Hristiyanların yüreklerine korku salan kanlı katiller olarak anılıyor. Hristiyan krallıklarının çoğunluğu, özellikle dini geleneklere uymayan, alışılmışın dışında ve akla hayale sığmayan öldürme yöntemleri nedeniyle Haşhaşileri hakir görüyor, onlardan tiksiniyordu. Tarihi bir metinde geçen, "Bu soy, kanun ya da kural tanımaz" sözü onları küçümsediklerini açıkça ortaya koyuyor. Haşhaşilerin alışılmışın dışındaki bir başka âdetiyse diğer Müslümanların aksine domuz eti yemeleriydi.

Haşhaşilerin neden ve nasıl ortaya çıktığı ya da kiralık katil olup olmadıkları hâlâ tartışma konusu. Bununla birlikte, tiranların katledilmesi ve alçakça davranan yöneticilerin özellikle dini gerekçelere dayanarak ortadan kaldırılması, onları harekete geçiren güdülerden ikisiydi şüphesiz. Tıpkı Roma Cumhuriyeti'ni kurtarmak amacıyla Jül Sezar'ın öldürülmesi gibi, ülkelerin görünürdeki selameti için hükümdarların ve idarecilerin öldürülmesi tarih boyunca sıklıkla rastlanan bir durum. Haşhaşilerin kurbanları da genellikle prensler, resmi görevliler, bakanlar ve din adamları oluyordu. Bunlar çoğunlukla Sünni Müslümanlar ▶

> "Haşhaşileri dönemin diğer kiralık katillerinden ayıran özelliklerinden bir diğeri de kurbanlarını tanıkların gözü önünde infaz etmekten çekinmemeleriydi"

HAŞHAŞİLERİN KARA LİSTESİ

Haşhaşiler istedikleri yere ulaşabiliyorlardı. Krallar ve sultanlar arasında Dağın Yaşlı Adamı'nı kızdıran birisi olursa, kendisini korumak için elinden gelen her şeyi yapmak zorundaydı.

I. EDWARD

Haşhaşilik, I. Edward'ın Haçlı Seferi sırasında organize bir örgüt olarak faaliyet göstermiyordu ama becerikli katiller hâlâ ortalıkta kol geziyordu. İçlerinden biri Edward'ların yatak odasına girdiğinde, kral onu fark etti ve kıran kırana bir kapışmanın ardından İngiliz kral saldırganı çıplak elleriyle boğarak öldürdü.

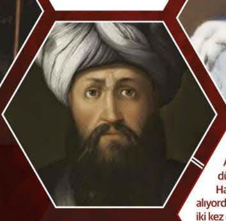
MONTFERRATLI CONRAD

Haşhaşilerin ölüm listesinde en yüksek sıralarda yer alan Conrad, Sur'da düzenlenen ve din adamlarının katıldığı bir toplantıda bıçaklanarak öldürüldü. Haşhaşiler, Kudüs kralına yeterince yaklaşabilmek için keşiş kılığına girmişti.

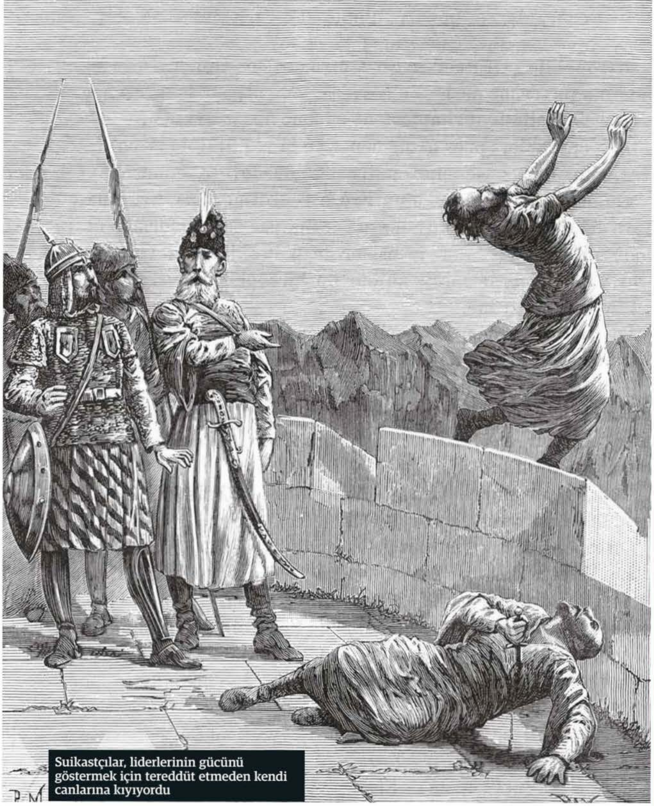
NİZÂMÜLMÜLK

Güçlü bir Selçuklu veziri olan Nizamülmülk, tahtırevanıyla taşınırken bir dilenci tarafından bıçaklanarak öldürüldü. Daha sonra, dilencinin kılık değiştirmiş bir Haşhaşi fedaisi olduğu ortaya çıktı. Söylentilere göre, arkadaşlıkları eskiye dayanan Nizamülmülk ve Hassan Sabbah'ın arası bir anlaşmazlık yüzünden açılınca, Sabbah eski dostunu öldürtmüştü.

SELAHADDİN EYYUBİ

Aslan Yürekli Richard'ın baş düşmanı Sünni Selahaddin, Şii Haşhaşilerin kara listesinde yer alıyordu. Asker kılığına giren suikastçılar iki kez onu öldürmeye teşebbüs etti: İlki 1175'te Halep kuşatması sırasında, diğeri ise ertesi yıl Azez kuşatmasında. Selahaddin, ustaca yapılmış güçlü zırhı sayesinde her iki girişimden de sağ kurtulmayı başardı.

Suikastçılar, liderlerinin gücünü göstermek için tereddüt etmeden kendi canlarına kıyıyordu

CENNETE BİLET

Haşhaşiler hakkında yüzyıllardır söylenegelen hikâyeler, onları bir efsaneye dönüştürdü

Haşhaşilerin kabul törenleri hakkındaki hikâyeler mitolojik ve folklorik unsurlarla dolu. Yaşam tarzlarına dair en ünlü kaynak, Venedikli gezgin Marco Polo'nun yazdıkları: "Dünyanın görüp görebileceği en büyük ve en güzel bahçeydi. Her yerden içi şarap, süt ve bal dolu dereler akıyordu. Hele kadınlar… Her müzik aletini ustaca çalabilen, dünyanın en güzel kadınlarıydı. Onların dansını izlerken büyülenmemek elde değildi. Yaşlı Adam, müritlerini burasının gerçek bir Cennet olduğuna inandırmak istiyordu."

Bu "cennete" esrarla uyuşturulmuş halde getirilen genç erkekler, eğer dünyevi isteklerini yerine getirirlerse Yaşlı Adam'ın onlara ebedi yaşamı sunacağına inanıyor, böylece ona sadık kalıyorlardı. Kutsal gördükleri bir amaç uğrunda kendilerini feda etmeye gönüllü olan bu müritler daha sonraları "Fedailer" olarak bilinecekti. Bu hikâye, tarikatın Haşhaşi (Hashashin) ismini almasına ve İngilizcede kiralık katiller için kullanılan "Assassin" kelimesinin ortaya çıkmasına yol açmış olabilir.

Aslına bakılırsa Polo, Avrupa'daki saray eşrafını etkilemek için büyük ihtimalle tüm hikâyeyi uydurmuştu. Ayrıca bilim insanları, o dönemde haşhaşın ve etkilerinin iyi bilindiği konusunda hemfikir. Yani uyuşturucuyu alan gençler, muhtemelen kendilerine ne verildiğinin farkındaydı.

Haşhaşilerin fanatik sadakati hakkında anlatılan pek çok hikâyeden biri de Champagne Kontu Henry ile Dağın Yaşlı Adamı arasındaki bir buluşma hakkında. Henry'nin ordusu Yaşlı Adamınkinden on kat büyüktü ve çok daha büyük bir güç kontrolünde olduğu için övünüyordu. Yaşlı Adam onu haksız çıkaracağını söyledi ve adamlarına kalenin tepesinden atlamalarını emretti. Suikastçılar, tereddüt bile etmeden kendilerini surlardan aşağıya bıraktı. Kont, gördükleri karşısında şok oldu ve ateşli Haşhaşilerin üstünlüğünü kabul etmek zorunda kaldı.

Suikastçı Haşhaşiler

Şii mezhebinin Nizârî İsmâilî alt kolunda Allah'ın aslanını simgeleyen İsmâilî Aslan Hattı

Dilenci kılığında, beyaz sarıklı bir Haşhaşi, Nizamülmülk'e hiç beklemediği bir anda saldırırken

ve Haçlılardı. Masum canlara kıymama konusunda Haşhaşilerin katı bir kuralı vardı ve bu nedenle, bölgede yaşayan Yahudilere, Hristiyanlara ve Şiilere dokunmuyorlardı.

Haşhaşiler, şanlarını daha da pekiştirmek için "kutsal" davalarında sadece hançer kullanıyordu. Orta Çağ'da oldukça popüler olan ok ve zehir bazı durumlarda çok daha etkili olmasına rağmen hiçbir zaman onların tarzı olmadı. Öldürme yöntemleri, korkuyu düşmanlarına karşı siyasi bir silah olarak kullanmalarını sağladı ve güçlü bir orduları olmamasına rağmen küçük devletlerini yüzyıllarca ayakta tuttu.

Haşhaşileri dönemin diğer kiralık katillerinden ayıran özelliklerinden bir diğeri de kurbanlarını tanıkların gözü önünde infaz etmekten çekinmemeleriydi. Hem Müslüman hem de Hristiyan liderler güvenlikleri konusunda sürekli tetikte olmak zorunda kalıyordu. Öyle ki Müslüman dünyasını birleştirmeye çalışan büyük lider Selahaddin Eyyubi, maruz kaldığı suikast girişimlerinin ardından ek bir güvenlik önlemi olarak ahşap bir kulede uyumaya başlamıştı.

Kudüs kralı Montferratlı Conrad, 1192'de Haşhaşilerin hedefi olan ilk Hristiyan liderdi. Yaşadığı Sur şehrinde acımasız bir şekilde bıçaklanması, Haşhaşilerin gücünün net bir göstergesiydi. Şövalyelerden oluşan bir koruma çemberinin içinde güpegündüz öldürülmek bölgede duyulmamış bir olaydı.

Suikastçı Haşhaşiler

"Adeta çekiç ve örs arasında kalan Haşhaşi kaleleri, Suriye'deki güçlerini tamamen kaybedene dek birer birer düştü"

Suikastçılardan biri gördüğü işkencelere dayanamayıp, Conrad suikastını Aslan Yürekli Richard'ın organize ettiğini söyledi; zira iki kral sürekli çatışma halindeydi. Dağdaki Yaşlı Adam, Avrupalı prenslere yazdığı bir mektupla Richard'ı temize çıkardı ve ilke olarak masum kişilerin asla hedef alınmadığını ya da zarar görmesine izin verilmediğini tekrar vurguladı.

Haşhaşiler, Müslüman ve Hristiyan krallıklardaki kilit isimleri ortadan kaldırarak, askeri güç kullanmaya gerek kalmadan bölgedeki politik faaliyetlerin kontrolünü elinde tutabiliyordu. Bir Haşhaşi şaire ait şu mısralar, doğrudan kişilere yönelik saldırılarda tarikatına duyduğu güveni açıkça gözler önüne seriyor: "Kardeşlerim, zafer zamanımız geldiğinde, talih her iki dünyada da yoldaşımız olur. Varsın, kralın yüz binlerce süvarisi olsun, bizim tek bir piyademiz onları korkudan titretecek kudreti kendinde bulur."

Hedeflerine ulaşmak için ustalıkla kılık değiştiriyor ve topluluğa karışabilmek için genellikle yerel halkın giyim kuşam tarzını benimsiyorlardı. Beyaz perdede görmeye alıştığımız gibi, gölgelerin arasında sinsice dolaşan kapüşonlu ve maskeli adamlar hayal etmek kesinlikle heyecan verici olsa da aslına bakılırsa gün ortasında bu şekilde gezinmek tüm dikkatleri üzerine çekmek demekti. 1106'da kaydedilen ilk suikastta da görüldüğü gibi, aksesuarlar aldatmacalarının en önemli unsuruydu. Rakip taraftan bir din adamını öldürmek için Kahire'ye gönderilen altı mürit, ele geçirdikleri bir Frank şövalyesinin atını ve zırhını kullanarak en ufak bir şüphe uyandırmadan hedefin yanına sokulmayı başarmıştı.

Haşhaşiler, fiziksel olduğu kadar psikolojik şiddete de başvuruyordu. Haşhaşi kalelerine hiç durmadan saldıran ve elçiler aracılığıyla kendisine gönderilen barış tekliflerini defalarca reddeden Selçuklu Sultanı Sencer, bir sabah uyandığında, yatağının yanına saplanmış bir hançerin ucuna iliştirilmiş olan barış notunu buldu. Hemen akabinde bir ulak gelerek şu mesajı iletti: "Sert ahşaba sapladığım hançeri sultanın yumuşak göğsüne saplasaydım, bu bir iyi niyet göstergesi olur muydu hiç?" Dehşete kapılan Sencer, Selçuklular ve Haşhaşiler arasında onlarca yıl devam edecek barış sürecini başlattı. Topladıkları vergilerle Haşhaşiler bu işten epey kazanç da elde etti.

I. Edward, durumu lehine çevirip suikastçıyı öldürmeyi başarsa da dövüşürken ciddi şekilde yaralandı

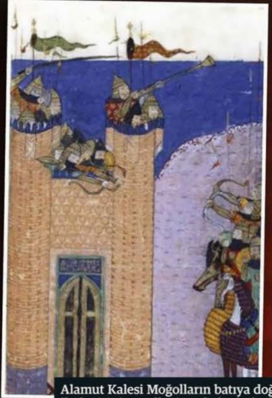
Haşhaşilerin Kutsal Topraklarda neden olduğu korku, onlar hakkında biraz yanlış kanıların doğmasına yol açmıştı. Moğollar Alamut Kalesi'ni yağmaladığında, tarikatın tüm yazılı kayıtları yok edildi. Dolayısıyla, onlar hakkında edindiğimiz bilgilerin çoğu düşmanlarının kaynaklarına dayanıyor. Muhtemelen Haşhaşiler, Hristiyan ve Müslüman tarihçilerin bize dayattığı gibi sadece radikal ve tehlikeli bir örgütten ibaret değildi; aynı zamanda onlar, Kutsal Topraklarda yaşayan siyasi topluluklardan biriydi.

Temel stratejileri savunma ve doğrudan kişilere yönelik saldırılar olsa da Haşhaşiler gerektiğinde veya uygun gördüklerinde askeri ve siyasi ittifaklar kurmayı da iyi biliyorlardı. Genelde Selçukluları düşman olarak görseler de aralarında ittifaklar kurulduğu da oldu. Örneğin, 1126'da Haçlılara karşı birlikte savaştılar fakat başarısız oldular.

1227 yılına gelindiğinde, Haşhaşiler siyasi bir güç merkezi haline gelmişti. Öyle ki Haçlı Seferi sırasında İmparator II. Friedrich, Dağın Yaşlı Adamı'na hürmetlerini sunmak

15. yüzyıldan kalma bu gravürde Dağın Yaşlı Adamı, Alamut Kalesi'nde iki müridine emir veriyor

Alamut Kalesi Moğolların batıya doğru ilerleyişini engelleyince kalenin kaderi de belirlenmiş oldu

için yolu uzatmakta bir sakınca görmemişti. Bu esnada, Hospitalye Şövalyeleri tarikatı da Haşhaşilerin kendilerine hürmetlerini sunmasını talep etti. Haşhaşilerin cevabı netti: "İmparatorunuzun bize sunduğu şeyi şimdi siz bizden mi alacaksınız?" Bu açık meydan okuma şövalyelerin hiç hoşuna gitmedi ve Haşhaşi kalesine saldırarak büyük miktarda ganimete konmayı başardılar.

İki cephede birden düşmanlarıyla mücadele etmeleri Haşhaşilerin düşüşünün başlıca sebebiydi. İlk ve en ölümcül düşman Moğollardı. Asya bozkırlarından gelen bu atlılar, 1256'da Ortadoğu'ya yıldırım gibi düşerek önlerine çıkan herkesi ezip geçti. Haşhaşiler ve diğer İslami gruplar bu yeni tehditle baş edebilmek için anlaşmazlıkları bir kenara koyup birleşme yoluna gitmiş olsa da bu bir işe yaramadı. Haşhaşilerin, Moğol hükümdarlarından Mengü Han'ı öldürme girişimi muhtemelen Moğolların öfkesini hepten üzerlerine çekmişti. Bu başarısız girişimin ardından, Moğol Generali Hülagü Han aynı yıl Alamut Kalesi'ni kuşattı ve ele geçirdi.

İkinci düşman ise Levant'ı hem Frank hem de Moğol işgalinden kurtarmaya kararlı olan Mısır Memlûk Sultanı Baybars'tı. Bağımsız ve ölümcül bir topluluk olarak iki büyük gücün ortasında kalan Haşhaşiler, Baybars'ın gözünde tehlike arz ediyordu. Adeta çekiç ve örs arasında kalan Haşhaşi kaleleri, Suriye'deki güçlerini tamamen kaybedene dek birer birer düştü.

Bağımsız bir grup olan Haşhaşiler büyük oranda ortadan kaldırılmış ve kaleleri ele geçirilmiş olsa da bir kısmı sonraki yıllarda eylemlerine devam etti. Bu eylemlerden en önemlisi, liderlik ettiği Haçlı Seferi sırasında İngiltere Kralı I. Edward'a karşı düzenlenen suikast girişimiydi. 13. yüzyılın sonlarına gelindiğinde ise Haşhaşiler organize bir grup olarak varlığını tamamen yitirdi. Dağdaki Yaşlı Adam'ın müritleri kendilerini çevreleyen büyük güçlere karşı koyamadıkları gibi bir krallık da kuramadılar ama bu uğurda verdikleri mücadeleyle çağlar boyu yankılanacak bir miras bırakmayı başardılar. ○

© Alamy, Wiki, Thinkstock

GÜÇ MÜCADELESİ

Orta Çağ boyunca Ortadoğu'da pek çok savaşçı gruba rastlanıyordu

SELÇUKLU İMPARATORLUĞU

1037'de kurulan bu imparatorluk, Sünni mezhebindendi. Gücünün zirvesindeyken, doğuda Hindukuş Dağları'ndan batıda Anadolu'yu kapsayan bir alana yayılmıştı. Harezmşahlar Devleti tarafından ele geçirilene kadar Haşhaşilerle defalarca çatışma yaşadı.

TRABLUS KONTLUĞU

Haşhaşilere komşu, güneydeki bu Haçlı devleti, Haşhaşi düşmanı Selçuklular ve Mısırlılarla savaştı. Alamut Kalesi'nin Moğolların eline geçmesinden kısa bir süre sonra Memlüklerin hükmüne girdi.

KUDÜS KRALLIĞI

En önemli Haçlı devletlerinden biri olan bu krallık, hem Kutsal Şehri hem de kıyıdaki Akka'yı elinde tutuyordu. Krallığın bazı bölgeleri Hristiyan ve Müslüman güçler arasında defalarca el değiştirdi.

MOĞOL İMPARATORLUĞU

Cengiz Han tarafından kurulan Moğol İmparatorluğu, tarihin bitişik sınırlara sahip en büyük imparatorluğudur. Ölümcül atlı okçuları ile Moğol orduları Asya, Ortadoğu ve Avrupa'yı talan etti ve kuzeydeki Haşhaşi kalelerini yıktı.

ANTAKYA PRENSLİĞİ

Diğer Haçlı devletlerinden farklı olarak, Antakya'da çoğunlukla Ermeni ve Rum Ortodoks Hristiyanlar yaşıyordu. Şehir surlarının dışında ise küçük bir Müslüman azınlık vardı. Tıpkı Trablus gibi, Antakya da Memlûk Devleti tarafından istila edildi.

FÂTIMÎ HALİFELİĞİ

Fâtımîler, İsmâilîliğe mensup bir Şii devleti olmasına rağmen, Haşhaşiler Fâtımî hükümdarlarını zorba olarak görüyordu. Haşhaşilerden daha eski olan halifelik, 909 yılından, Selahaddin Eyyubi'nin ülkeyi kendi hanedanlığına kattığı 1171 yılına kadar varlığını sürdürdü.

Büyük kale
18. yüzyıldan kalma devasa kalenin dış duvarı dokuz metre yüksekliğinde ve altı metre kalınlığındaydı. Kuzey Vietnam Ordusu tarafından ani bir baskın sonrasında ele geçirilmiş olan kale, komünist güçlere mükemmel muharebe mevziileri sunmaktaydı. Kaleye zarar vermemek amacıyla ABD güçleri muharebenin ilk üç gününde deniz topçu ateşi ve uzun menzilli top kullanmaktan kaçındı. Ayrıca, hava saldırısı da düzenlemedi.

Tank topu
M48A3 tankının üzerinde bulunan 90 mm çapındaki top, muharebenin ilk başlarında Deniz Piyadelerinin sahaya sürdüğü tek kara silah sistemiydi. Bölgedeki Kuzey Vietnam Ordusu birliklerinde buna benzer bir silah yoktu. Söz konusu top, şehrin her iki kesiminde de binalar arasına kurulmuş komünist güçlere ait direnme noktalarını ve koruganları tahrip etmek için kullanıldı. Tanklar, şehir savaşı sırasında düşman tarafından yoğun şekilde ateş altına alındı. Bunun neticesinde tank mürettebatı arasında yüksek kayıplar meydana geldi.

Tank-piyade iş birliği
Tanklar, molozlarla dolu sokaklarda ilerleyen piyade birliklerine öncülük etti. Şarapnel geçirmez yelek giymiş piyadeler tankların arkasında çömelip bunları siper olarak kullandılar. Güney Vietnam birlikleri ve ABD Deniz Piyadeleri, büyük zorluklar içinde sokak sokak ilerleyerek Hue'yi geri aldılar. Bu esnada, tank topu ve geri tepmesiz toplar beton binalarda delikler açıyor, piyadeler açılan bu deliklerden binalara girerek operasyonlarını gerçekleştiriyordu.

Kuzey Vietnam Ordusu koruganları
Komünist güçler, beton duvarlı binaları ve evleri, içlerine havanlar, makineli tüfekler ve geri tepmesiz toplar yerleştirdikleri koruganlara dönüştürdüler. Keskin nişancılar ise ustalıkla gizlenmiş oldukları mevzilerinden ateş edebilmek için betonda delikler açtılar.

Piyade tüfeği
Tam otomatik ve tek tek atış seçenekleri olan 5.56 mm çapındaki M16 piyade tüfeğinde 20 fişek alan bir şarjör kullanılıyordu. M16; çelik, alüminyum alaşımı ve kompozit plastikten üretilmişti. Böylece M14'ten daha hafif olması sağlanmıştı. Bu sayede her piyade daha fazla yedek mühimmat taşıyabiliyordu.

BÜYÜK SAVAŞLAR

HUE MUHAREBESİ

GÜNEY VİETNAM'IN KUZEYİ
31 OCAK 1968 – 24 ŞUBAT 1968

Yazan: William E. WELSH

ABD Deniz Piyadelerinden oluşan ve bir nokta operasyonu görevi almış olan tim, gökyüzünü kaplayan kara bulutların ve durmaksızın çiseleyen yağmurun altında, şehrin büyük bir kısmını içine alan Hue Kalesi'nin Thuong Tu Kapısı'na doğru yaklaşıyordu. Bu tekinsiz havaya bir de kapısı penceresi tahta levhalarla sıkı sıkıya kapatılmış binalar eklenince askerlerin tedirginliği iyiden iyiye arttı. Deniz Piyadeleri yaklaşırken korktukları başlarına geldi; bir süre önce ele geçirdikleri kalenin surlarının içinde ve kapının ardında mevzilenmiş Kuzey Vietnam Ordusu (KVO) askerlerinin açtığı yoğun ateşle karşılaştılar. Timdeki askerlerin yarısı ilk ateşle yere serilirken, geri kalan silah arkadaşları makineli tüfek ateşiyle karşılık verdi. Tim komutanı Yüzbaşı Charles Meadows, Yarbay Marcus Gravel'den görevi iptal etmek için izin alsa da Deniz Piyadelerinin güvenli bir şekilde Nguyen Hoang Köprüsü'ne geri çekilmesi yaklaşık iki saat sürecekti.

Bu operasyon öncesinde, o günün öğle saatlerinde Yarbay Gravel, iki bölük Deniz Piyadesini şehri kuzey ve güney olmak üzere ikiye ayıran Parfüm Nehri üzerinde sağlam kalmış bu tek köprüden karşıya geçirme emri almıştı. Amaçları, şehrin kuzey doğu kısmında Güney Vietnam Cumhuriyeti Ordusu'na (GVCO) bağlı 1. Piyade Tümeninin karargâhında kuşatılmış bir halde kapana kısılmış olan personele ulaşmaktı. Ertesi gün, Güney Vietnam Ordusuna bağlı takviye kuvvetleri kuzeyden yaklaşarak kuşatılmış durumdaki askerlere ulaştı. Lakin Deniz Piyadelerinin tekrar kaleye girmesi on günden fazla zaman alacaktı...

Komünistlerin, ülkenin üçüncü büyük şehri Hue'ye yönelik taarruzu Vietnam'da yeni yıl olarak kutlanan Tet Günü'nde gerçekleşmişti. Böylece, sürpriz bir baskın yapabileceklerdi. ABD'nin ezici askerî gücünün farkında olan komünistler, Hue'yi yalnızca kısa bir süre ellerinde tutabileceklerini biliyorlardı. Ne var ki Güney Vietnam'ın tarihi kalbi olan bu şehre yapılacak bir taarruzun propaganda değeri çok büyüktü.

Kuzey Vietnam Ordusunun 6. Alayı, 31 Ocak gününün erken saatlerinde Parfüm Nehri'nin kuzey kıyısındaki kaleyi ele geçirdi. 4. Alay ise nehrin güney tarafını kontrol altına aldı. Kasırga gibi esmelerine rağmen, Komünistler ilk gün oldukça kritik hatalar yaptılar. Güney Vietnam Ordusunun 1. Tümen karargâhını ve Vietnam Askerî Yardım Komutanlığı (VAYK) tesisini ele geçiremedikleri gibi, 1 Numaralı Yolu da kapatamadılar. Bu yol, 13 kilometre uzaklıktaki Phu Bai Üssü'nde bulunan ABD Deniz Piyadelerinin bölgenin güney tarafına hızla ulaşmasını sağlıyordu.

Şoku atlatan Güney Vietnam Ordusu ve ABD Deniz Piyade birlikleri, 4 Şubat günü kendi sorumluluk sahalarında karşı taarruza başladı. ABD 5. Deniz Piyade Alayına bağlı 1. Tabur, Güney Vietnamlıların talebi üzerine 11 Şubat günü bot ve helikopterler kullanarak, komünistlerin elinde bulunan kalenin kuzey tarafına intikal etti. Amaç, kalede bulunan son düşman askerlerini temizlemek için Güney Vietnam Ordusu güçlerine yardımcı olmaktı.

Hue Muharebesi'nin sonunda Güney Vietnam Ordusu'na ait birlikler kale içindeki İmparatorluk Sarayı'nı geri aldı. Ardından, Viet Cong bayrağı yerine göndere Güney Vietnam bayrağı çekildi. Böylece Güney Vietnam'ın onuru kurtarılmıştı. Muharebeden sonra bölgede yapılan araştırmalarda, işgal sırasında Viet Cong'un idam ettiği 2.800 sivilin toplu mezarı bulundu. Ülkede uzun süre devam eden savaşta Hue Muharebesi, Güney Vietnamlılar için karanlık bir dönem olarak tarihe geçti.

KVO & Viet Cong

KVO GÜÇLERİ
4 TABUR
VIET CONG GÜÇLERİ
6 TABUR

GENERAL VO NGUYEN GIAP

LİDER

Savunma Bakanı Giap, Güney Vietnam'da ayaklanma başlaması umuduyla Tet Taarruzunu planladı

Kuvvetli Yanları: Hue'nin kültürel merkezini ezici bir güçle vurdu

Zayıf Yanları: Kuzey Vietnamlı komutanların yeteneklerine fazla güvendi

KUZEY VİETNAM DÜZENLİ ORDU BİRLİKLERİ

ÖNEMLİ BİRLİK

Muharebenin başlarında ikmal konusunda avantajlıydılar, çünkü bölgede bulunan sempatizanlar bu birlikler için yiyecek ve mühimmat stoklamıştı

Kuvvetli Yönleri: Moralleri yüksekti ve Vietnam'ın yeniden birleşmesi için savaşırken ölmeye hazırlardı

Zayıf Yönleri: Güney Vietnam'ın sık ormanlarında ilkel koşullarda yaşıyorlardı. Ayrıca, sıtma gibi hastalıklardan mustariptiler

RPG-2

ÖNEMLİ SİLAH

Elde taşınabilen bu roketatar, düşmanın zırhlı araçlarını ve direnme noktalarını tahrip etmede başarılıydı

Kuvvetli Yönleri: Sağlam ve kullanılması kolay bir silahtı

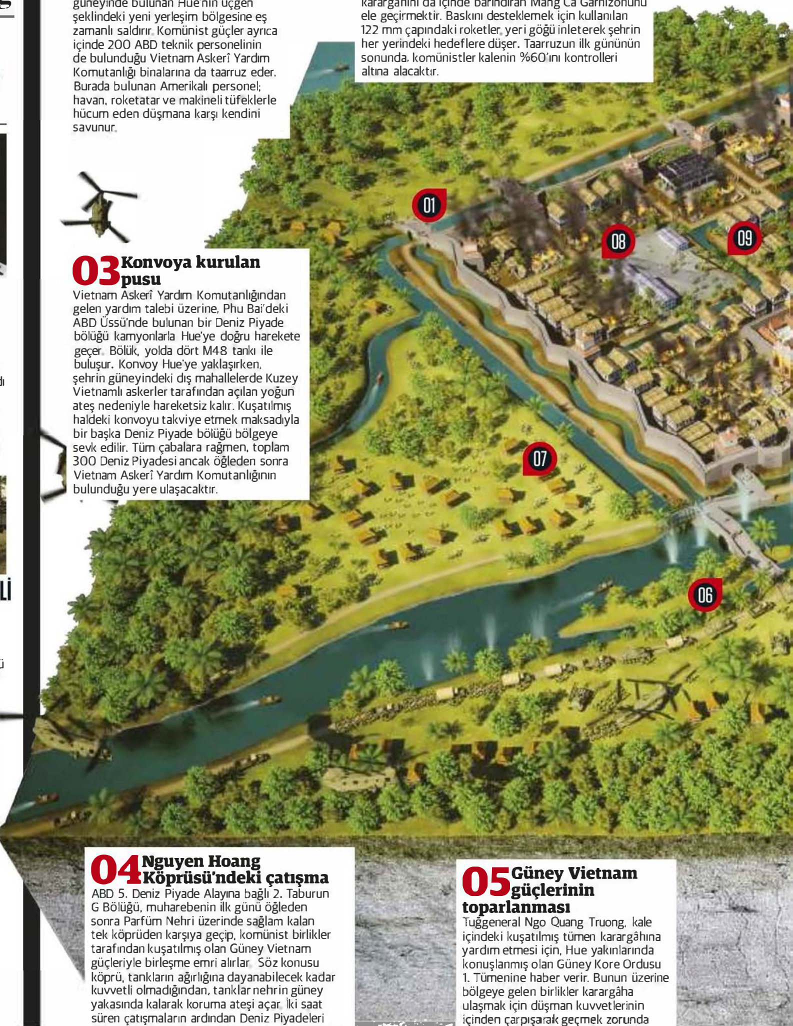
Zayıf Yönleri: Sadece kısa mesafede isabet sağlanabiliyordu

01 Kaleye yapılan gece taarruzu

Kuzey Vietnamlı askerlerden oluşan üç tabur, 31 Ocak 1968 gecesi saat 3.30'da, kuzey ve batıdaki üç kapı üzerinden kaleye hücum eder. Hedefleri, Tay Loc Uçak Pisti ve 1. Güney Vietnam Tümeni'nin karargâhını da içinde barındıran Mang Ca Garnizonunu ele geçirmektir. Baskını desteklemek için kullanılan 122 mm çapındaki roketler, yeri göğü inleterek şehrin her yerindeki hedeflere düşer. Taarruzun ilk gününün sonunda, komünistler kalenin %60'ını kontrolleri altına alacaktır.

02 Güneyden yapılan taarruz

Kuzey Vietnam Ordusuna bağlı 804'üncü Tabur da Viet Cong milislerinin desteğiyle 31 Ocak sabahının alacakaranlığında, Parfüm Nehri'nin güneyinde bulunan Hue'nin üçgen şeklindeki yeni yerleşim bölgesine eş zamanlı saldırır. Komünist güçler ayrıca içinde 200 ABD teknik personelinin de bulunduğu Vietnam Askerî Yardım Komutanlığı binalarına da taarruz eder. Burada bulunan Amerikalı personel; havan, roketatar ve makineli tüfeklerle hücum eden düşmana karşı kendini savunur.

03 Konvoya kurulan pusu

Vietnam Askerî Yardım Komutanlığından gelen yardım talebi üzerine, Phu Bai'deki ABD Üssü'nde bulunan bir Deniz Piyade bölüğü kamyonlarla Hue'ye doğru harekete geçer. Bölük, yolda dört M48 tankı ile buluşur. Konvoy Hue'ye yaklaşırken, şehrin güneyindeki dış mahallelerde Kuzey Vietnamlı askerler tarafından açılan yoğun ateş nedeniyle hareketsiz kalır. Kuşatılmış haldeki konvoyu takviye etmek maksadıyla bir başka Deniz Piyade bölüğü bölgeye sevk edilir. Tüm çabalara rağmen, toplam 300 Deniz Piyadesi ancak öğleden sonra Vietnam Askerî Yardım Komutanlığının bulunduğu yere ulaşacaktır.

04 Nguyen Hoang Köprüsü'ndeki çatışma

ABD 5. Deniz Piyade Alayına bağlı 2. Taburun G Bölüğü, muharebenin ilk günü öğleden sonra Parfüm Nehri üzerinde sağlam kalan tek köprüden karşıya geçip, komünist birlikler tarafından kuşatılmış olan Güney Vietnam güçleriyle birleşme emri alırlar. Söz konusu köprü, tankların ağırlığına dayanabilecek kadar kuvvetli olmadığından, tanklar nehrin güney yakasında kalarak koruma ateşi açar. İki saat süren çatışmaların ardından Deniz Piyadeleri nehri geçse de düşman tarafından açılan yoğun ateş onları geri püskürtür. Buradaki çatışmalara katılan 150 Deniz Piyadesinin üçte biri etkisiz hale getirilir.

05 Güney Vietnam güçlerinin toparlanması

Tuğgeneral Ngo Quang Truong, kale içindeki kuşatılmış tümen karargâhına yardım etmesi için, Hue yakınlarında konuşlanmış olan Güney Kore Ordusu 1. Tümenine haber verir. Bunun üzerine bölgeye gelen birlikler karargâha ulaşmak için düşman kuvvetlerinin içinden çarpışarak geçmek zorunda kalır ve ağır kayıplar verir. Bu birlikler, zorlu mücadelelerin ardından Tay Loc Uçak Pistini ele geçirir.

10 İmparatorluk Sarayı'nın yeniden ele geçirilmesi

Güney Vietnam özel kuvvetlerini oluşturan Kara Panter komandoları İmparatorluk Sarayı'nı komünist güçlerden geri alır. 25 gün boyunca gönderde dalgalanan Viet Cong bayrağının yerine, 24 Şubat günü Güney Vietnam bayrağı çekilir.

09 Deniz Piyadelerinin takviyesi

5. Deniz Piyade Alayına bağlı 1. Tabur, kalenin doğuya doğru uzanan tarafını komünist güçlerden temizlemek maksadıyla 11 Şubat günü kaleye intikal eder. Tabura, kalenin kuzeydoğu duvarında bulunan kemerli kuledeki düşmanı temizleme görevi verilir. Bu, o ana kadar taburun aldığı en zorlu görevlerden biridir fakat üstesinden gelirler.

08 Kalenin içindeki çatışmalar

Güney Vietnam Ordusu'nun elit birliklerine mensup askerler, şubat ayı başlarında kalenin içindeki Kuzey Vietnam güçleriyle göğüs göğse çarpışmaya girer. Güney Vietnam askerleri 4 Şubat günü kalenin kuzeybatı kısmını ele geçirince, Kuzey Vietnamlılar derhal başarılı bir karşı taarruz başlatır.

06 Deniz Piyadelerinin Hue'nin güneyine yaptıkları karşı taarruz

1.000 Deniz Piyadesinden oluşan bir ABD birliği, şehrin güneyinde bulunan Kuzey Vietnam askerlerini ve Viet Congları temizlemek için sokak sokak savaşır. Çatışma sırasında Deniz Piyadelerine M48 tankları, üzerlerine 12,7 mm çapında makineli tüfek monte edilmiş kamyonlar ve M50 Ontos adlı düşük siluetli paletli araçlar destek verir. M50 Ontosların üzerindeki iki tarette, her birinde üçer tane olmak üzere toplam altı adet geri tepmesiz top bulunmaktadır. Deniz Piyadeleri 10 Şubat günü Hue şehrinin güney bölgesini komünist güçlerden temizlemeyi başarır. Buna rağmen, bölgedeki keskin nişancılara karşı operasyonları sürdürürler.

07 İkmal hattının kesilmesi için hava hücum harekâtı

ABD 1. Hava Süvari Tümeni'nin 3. Tugayına bağlı birlikler, aldıkları emir üzerine 3 Şubat günü Hue'nin batı tarafına helikopterlerle iner. Bu harekâtın maksadı, Hue şehrinin batısından Ho Chi Minh'e kadar uzanan yoldaki depolardan komünist güçlere yapılacak ikmal faaliyetlerini engellemektir. Bu birlikler, bölgede çok iyi mevzilenmiş komünist güçlerin karşısında darmadağın olur.

GVCO ve ABD

GVCO GÜÇLERİ 11 TABUR
ABD GÜÇLERİ 3 DENİZ PİYADE TABURU + 3 PİYADE TABURU

TUĞGENERAL FOSTER C. LAHUE, DENİZ PİYADE KOLORDUSU

LİDER

Deniz Piyade Tümeni'nde komutan yardımcısı

Kuvvetli Yönleri: Çok zor şartlara rağmen komünist güçlerin taarruzunu durdurdu

Zayıf Yönleri: Düşman tehdidini hafife aldı ve takviye kuvvetlerini parça parça muharebeye soktu

ABD DENİZ PİYADELERİ

ÖNEMLİ BİRLİK

Komünist güçlerin taarruzuna karşı yapılan savunmaya destek olmakla görevlendirilmişti

Kuvvetli Yönleri: ABD'nin bu elit birliği taarruzlarda başarılıydı

Zayıf Yönleri: Başlangıçta topçu ve hava desteği olmadığı için zorluklar yaşadılar

M48A3 PATTON TANKI

ÖNEMLİ SİLAH

Şehirdeki muharebelere öncülük ederek piyadelere koruma sağladı

Kuvvetli Yönleri: Üzerindeki 90 mm'lik top düşmanın direnme noktalarını yok etti

Zayıf Yönleri: Kalenin içindeki dar sokaklarda kullanılamadı. RPG saldırısına karşı savunmasızdı

© Alamy, Getty Images, Nicholas Forder

HOLLYWOOD'A KARŞI TARİH

Gerçekler ve beyaz perdedeki kurgular

KLEOPATRA

Yönetmen: Joseph L. Mankiewicz **Başroldekiler:** Elizabeth Taylor, Richard Burton, Rex Harrison **Ülke:** ABD **Yapım Yılı:** 1963

8

KARAR: Minik detaylara takılıp bu harikulade filme hak ettiği puanı vermemek haksızlık olur (puanı 10 üzerinden 8).

Bu entrika ve aşk destanı, ihtişamıyla gözlerinizi kamaştıracak

FİLMDEKİ YANLIŞLAR

01 Yüzyıllardır Kleopatra'nın ölümü, onu ısırdığı düşünülen bir engerek yılanına bağlanarak romantik bir şekilde sunuldu. Uzmanlar bu ölüm şeklinin yavaş ve acılı olacağını, dolayısıyla kraliçenin kendi canını zehirle almış olma ihtimalinin daha yüksek olduğunu söylüyor.

02 Mısır ve Roma sahneleri farklı dönemlere ait birçok mimariyi bir araya getirdiğinden, ortaya tuhaf ve karmakarışık bir sonuç çıkmış. Ayrıca, gördüğünüz bu Konstantin Takı, Kleopatra'nın ölümünden 300 yıl sonra inşa edildi ve bulunduğu yer Roma Forum'u değildi.

03 Kendi oğlu olmasına rağmen, Sezar'ın, Caesarion'u meşru bir varis olarak gördüğüne dair hiçbir kanıtımız yok. Sezar, aslında Octavius 'u meşru varisi olarak kabul ediyordu; zaten o dönemdeki Roma kültürü dikkate alındığında, daha münasip olan da buydu.

04 Filmde Kleopatra'nın sadece bir çocuğu varmış gibi gösterilse de aslında Marcus Antonius'tan üç çocuğu daha oldu. MÖ 40'ta, ikizler Alexander Helios ve Kleopatra Selene'yi, MÖ 36'da ise Batlamyus Philadelphus'u dünyaya getirdi.

FİLMDEKİ DOĞRULAR

Yapılan sayısız küçük hatanın dışında film, Kleopatra'nın dramatik hikâyesini ve acımasız politik oyunlarını oldukça iyi yansıtıyor. Hem Jül Sezar hem de Marcus Antonius ile yaşadığı aşk ilişkisi, güçlü iradesi ve parlayan karakteri, Elizabeth Taylor'ın kusursuz oyunculuğuyla hayat buluyor.

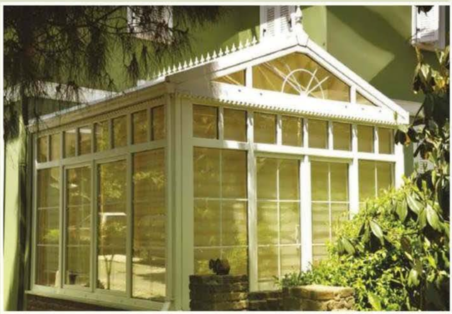
www.kisbahcesi.com

ETA
The Original Conservatory

www.etakisbahcesi.com
(216) 660 01 01

ALMAN & İNGİLİZ KIŞ BAHÇELERİ

Bahçe keyfini dört mevsim yaşayın!

REKOR

Borsa İstanbul 1990 yılında gerçekleşen **35 şirket** halka arzından bu yana 2021 yılında **52 yeni arzla**, tarihinin en yüksek halka arz rakamına ulaştı. Dünya borsaları arasında, yeni halka arz sayısında 14 basamak yükselerek **13. sıraya yerleşti.**

www.borsaistanbul.com

/ borsaistanbul

BORSA İSTANBUL